

**CSEKE
GÁBOR**

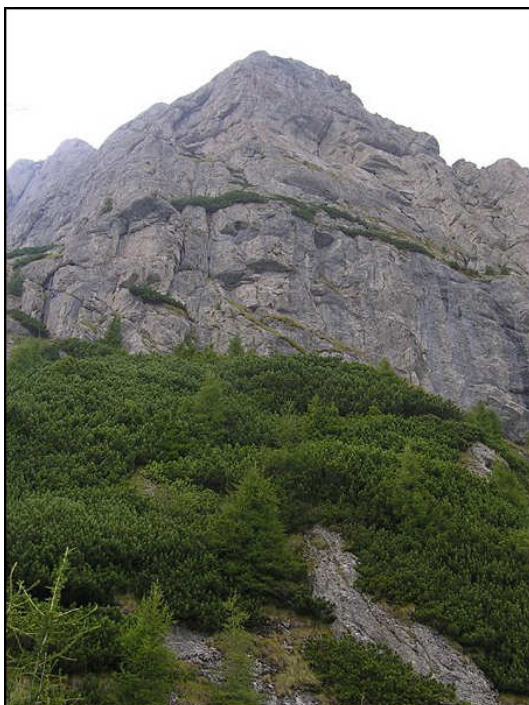
a bozót



CSEKE GÁBOR

A bozót

Regény



TARTALOM

I. Bekerítve

II. Megromlott éjszaka

III. Szétnyíló kéz

IV. Szédület

V. Bezárult kertek

VI. Utóirat helyett: Áldozat Himalájának

A szerző végszava: Bozót és környéke

E könyv írása közben annak a 26 éves orvos-hegymászonak az emléke lebegett a szemem előtt, aki 1985 májusában az első román Himalája-expedíció legfiatalabb tagjaként a távoli Hegy áldozata lett.

Együttal nem feledhetem Emil és Taina Duțescu-Coliban, Cornel Coman, Hargitai Szabolcs és Wild Ferenc hegymászók önzetlen szakmai segítségét; nélkülük ugyanis nem születhetett volna meg *A bozót*.

I. BEKERÍTVE

*„Arra gondolt: be van kerítve. Jól vagy rosszul,
minden eldől ebben a sötétségben.*

*Tényleg, néha, ha fölkelt a nap, úgy érezte: lába-
dozni kezd.*

*De mire jó mereven nézni keletre, ahol a nap él?
Olyan mély éjszaka van közöttük, hogy nem lehet
átkelni rajta.”*

(Antoine de Saint-Exupéry)

Csorog az eső a vonatablakon lefelé, óriási cseppekben zúdul a mocskos üvegre, pereg a bádogtetőn vidáman, hetykén. Álmosító gépfegyverropogás. A sarokba húzódok. A vonat a Prahova völgyében kanyarog, kúszik felfelé a hágó irányába. A szemközti ülésen magányos férfi, esőkabátjába burkolózik. Aranykeretes szemüvege furcsa dísz rózsaszín kuglifején. Nyekeregve indul a kényszerű párbeszéd: honnan jön, hová megy...

Az ablakon túl homályosan felsejlő Kárpátokról útitársamnak eszébe jut: a napokban hallott valamit néhány hegymászó fiatalember haláláról. Hogy talán megfagytak volna a hegyekben. Egyesek szerint kezdő mérnökök voltak...

Beleborzongok. Nemcsak a tömondatokban előadott történet, hanem a tökéletesen illő díszlet miatt is: Predealon havazás fogad. A kavargó, örült táncot járó hópelyhek azonnal el is olvadnak a földön, mely az alkonyi homályban nedvesen, ólmosan csillog. Hirtelen eszembe jut, hogy le kell majd szállnom az éjszakában valahol, egy koromsötét hegyi faluban. Éppen most felejtettem otthon az elemlámpámat! Úgy vágtam neki az útnak, mintha a fővárosi vénasszonyok nyara mindenütt érvényes lenne... Míg a barátom falusi nyaralójáig érek, biztosan bőrig ázom. Ha szerencsém van, őt is ott találom a bepárasodott, légypiszkos ablaktáblák mögött, lobogó mécslágnál.

Barátom különben váratlanul és mindig csak rövid időre szokott leruccanni a szüleitől örökölt nyaralóba, amely az erdő alatt áll, a falu szélén, a legtökéletesebb csöndbe burkolózva. Mivel évek óta nem ért rá huzamosabb ideig lakni benne, csináltatott néhány másolatot a nyaraló kulcsáról, majd szétszította a haverek között s arra kérte őket, hogy a környéken jártukban keressék fel bátran a házat, ahol az éléskamrában, jól áttekinthető rendben, gondosan becsomagolva mindig található két-három napra elegendő harapnivaló, ásványvíz, ital; szellőztessenek ki, rakjanak tüzet, takarítsanak, egyszerűen érezzék magukat otthon, mert egy ház csak addig és csak úgy él, amíg lakják is.

Az egyik kulcs nekem jutott. Ha nem is túl sűrűn, de szívesen veszem igénybe a házacska vendégszeretetét. Ritka jól lehet írogatni üveges verandáján, ahonnan, akár egy vezérlőfülkéből, tág szögben rálátni a világra. Mindenütt szunnyadó csönd és nyugalom, de a távolban szemem előtt az élet, a mozgás megannyi apró jele. Egyedül vagyok – anélkül, hogy egyedül lennék.

Hiába reménykedtem: a ház üres, ablakszemei tompán, élettelenül csillannak meg az ellobbanó gyufa lángjánál.

Már jó ideje pattog odabent a nagy nehezen felszított tűz, de még mindig didergek mellette. Hátam gőzölög a kályha perzselésétől, számból ködfelhők kelnek útra a dermesztő falak felé. Hajnaltájt sikerül csak valahogy megmelegednem, egy cserge és két gyapjúpokróc alatt.

Másnap megveszem a helyi napilapot a postán. Átfutom az utolsó oldalt, megakad a szemem egy címen: **Dráma a hegyekben**. A megfagyott hegymászókról írnak alatta... Közben kisüt a nap, de újra eszembe jut az esti utazás, tarfejű útitársam. „Minden mendemondának van egy magja, ami igaz, s köréje szerveződik a mese” – vonom le, ki tudja hányadszor, a végkövetkeztetést. De valahogy furcsa elhinnem, hogy hivatásos hegymászókkal, tehát sportolókkal megeshet ilyen ostoba tragédia.

Este vendéget kapok: Piktör jött meg, szakállasan, hidegtől kicsípett arccal, hóna alatt jókora mappával, nyaka köré tekert, irdatlanul hosszú sállal.

Piktör is a barátom barátja, érdekes tájképeket fest, néha az a gyanúm, a természethez jobban ragaszkodik, mint az ecsethez, mások az ő korában – negyven felé óvatoskodik, de harmincat is alig mutat – már a műteremben, skiccek és fénykép- vagy éppen diafelvétel után festeget-

nek szabadon tisztást, hegyi ösvényt, tájrészletet, és nagyon meg vannak elégedve magukkal. Piktör csak az élő természetet képes lefesteni. Viharvert szélkabátja soha le nem kerül róla, most is rajta fityeg szürkén és gyűrötten, az utazások szennyétől s tarka festékfoltoktól patinásan.

Jut neki is a rántottából, ő szalonnát tesz az asztalra, meg kenyeret és bort, jóízűen falatozunk, koccintgatunk, elmondja, hogy elég gyakran jár erre felé, még szeptember végén kezdett el egy őszi tájképet festeni a Bányasziklánál, tudom ugye, merre van; igen, mondom neki, egyszer én is felkapaszkodtam odáig, három órán át gyalogoltam egy meglehetősen néptelen és meredek turistaösvényen, s közben sehol egy tanya, egy ház vagy egy kunyhó; kaszálókön és sűrű málnavészeken, mogyoróbokrok között bujkál az út, időnként furcsa hangú madarak füttyögnek, rikoltoznak az arra haladóra; egy régi bánya beomlott tárnáihoz, sziklakövekkel körülbástyázott, rozsdás vasráccsal lezárt bejáratához jut végül az ember, kénszagú borvíz-forrás bugyog el a közelben a vörösen virító kövek között.

Piktör viszont minden reggel fél hatkor kiugrott az ágyból, nagyot reggelizett, ivott egy erős teát, s szerszámaival a hóna alatt egyszerűen felsétált a Bányasziklához. Kilenc-tíz tájban rendszerint már az állványt is felállította, vidáman festegetett, de mert nem tud együltében sokáig dolgozni, le-letette az ecsetet, s ilyenkor gombatelepeket kutatott fel, szedret és mogyorót szedegetett, borvizet kortyolt, vagy egyszerűen fürdönadrágra vetkőzött s kifeküdt napozni a sziklák tövében, mit se törődve azzal, hogy a helybeliek szerint a Bányaszikla valóságos kígyótanya, s nincs olyan év, hogy pórus ne járna ott valaki. Amikor aztán végleg ráunt a pingálásra, kényelmesen felpakolt s elindult hazafelé. Idővel már-már rituálé lett abból, hogy lehetőleg naponta megtegye ezt a fárasztó utat. Esténként úgy aludt, mint akinek semmi gondja a világgal.

Piktör kissé spicces már, s ilyenkor szívesen beszél önmagáról. Ezúttal éppen azt adja tudtomra, hogy a teli éléskamra személyesen az ő érdeme, hiszen két hete sincs, hogy utoljára elutazott innen, s most, amilyen gyorsan csak tehetette, visszajött, folytatni az akkor megkezdett munkát, amit a korai hóhullás miatt nem tudott befejezni. De amint látja, elhagyta a szerencse, mára újra foga van a napnak, s könnyen megeshet, hogy ha az idő nem fordul jobbra, a befejezetlen kép jövő ősziig itt marad a verandán, nincs szíve emlékezetből összezsápolni, érzése szerint az odafent átélt színorgiának még a harmadát sem sikerült megnyugtatóan érzékeltetnie, ő pedig azzal a céllal ment föl, hogy...

Nem tudom követni művészi fejtegetéseit. Egyetlen gondom a tűz, hogy ki ne aludjon a csikókályhában. Piktör élvezi, hogy végre vendég is lehet ezen a portán. Fogy a bor, habár én jobbára csak töltök; festő barátom olyan gépiesen issza ki egyik pohárral a másik után, mintha teával kínálnám. Homlokán izzadságcsöppek jelennek meg, jócskán bemelegedett a kis lakás. Akár a tél is jöhetne, mi most azt se vennénk észre.

Az asztalon még mindig ott fekszik az összehajtogatott újság. Piktör utánanyúl, lapozgatja. Közben vakon poharát keresi, de félúton megáll a mozdulat, s tenyere visszhangosan csattan egyet a homlokán.

– Fantasztikus! Ez akkor volt, amikor szinte otthagytam a fogamat a Bányasziklához vezető úton! – ujjá az alpinistákról szóló hírt böködi. Töltök. Iszik. Izgatottan, gesztikulálva mesél.

... Október elseje... Igen, jól emlékszik: kora reggel szokatlanul meleg volt, s alig indult útnak, percek alatt leizzadt a szélkabát alatt. Pedig nem sietett. Csak hosszúakat lépett, ahogy ő szokott. Az elhagyott esztenánál – a magas póznára szegelt, dögletes szagot árasztó koponyánál, az aszott Ökörfejnél –, vagyis az út közepe táján járhatott, amikor percek alatt beborult az ég és megeredt az eső. A kövér, telített vízcsöppek langyos permete kellemesen lehűtötte. Nyugodtan visszafordulhatott volna, de belülről valami arra ösztökélte, hogy az aznapi sétát

semmi áron ne adja fel. Nekifeküdt hát a rátámadó szélnek, és ment tovább. Hátát zörögve verdeste a festékes doboz, csuromvizes börmappája súlyosan nehezedett a karjára, miközben ő erőlködve fújtatott a kaptatókon, meg-megcsúszott a felázott földön. Minél magasabbra vezetett az ösvény, annál ellenségesebb hideg fogadta. A fenyveseken túl már havaseső kavargott a hegy fölött. Gépiesen lépdelt előre, mit sem törődve az ismerős útjelzésekkel, s egyetlen gondolat lüktetett benne, zihálása ütemére: nem szabad megállni!

Ha nem mozog, elveszett...

Végül ott állt a Bányasziklával szemközt. Karácsonyi képeslapra illő, szikrázó havas táj fogadta. Pár pillanatig időzött csak, amíg kifújta magát, s mint akinek eszét vették, már rohant is lefelé, árkon-bokron keresztül. Minduntalan attól tartott, hogy véletlenül megcsúszik, elesik vagy félrelép. Mégsem lassított az iramon. Ütemesen fújtatott, akár egy mozdony, torka kiszáradt s fojtogatóan összetapadt, olykor elhomályosult előtte a világ. A szél ezúttal hátba fújta; s valósággal repítette előre az esőtől fényes, síkos ösvényen.

Már a falu határában járt, feltűntek a gazdaság istállói, de nem állt meg mellettük. Minden lépéséről azt érezte, hogy nincs tovább, ez lesz az utolsó... Aztán mégis talpon maradt, lába a tudatától függetlenül hordozta még, hűségesen és szívósan. Minél közelebb jutott a házhoz, annál nagyobb nyugalom szállta meg. Semmit nem érzett már, csak futott. És kilégzett, majd belégzett...

Számolatlanul döntötte magába a csésze teákat azon az estén. A kályhát alaposan megtömte, izzásig hevítette, de így is hol a hideg rázta, hol forróság lepte el egész testét. Keze-lába rángatózott a takaró alatt, s bár halálosan kimerültnak érezte magát, álom nem jött a szemére.

„Megmenekültem!... Megmenekültem!” – hajtogatta magában makacsul, még akkor is hitetlenül, mint akivel csoda történt... És elborzadt a gondolattól, mi várt volna rá, ha gyengébbnek bizonyul... Két napig lábadozott, míg újra erőre kapott, és elutazhatott a nyaralóból.

– Hát így történt...

Oda a korábbi jókedvünk, oda az esti elégedettség. Ki nem mondott rossz érzésekkel viaskodva hallgatunk. Nézem, amint velem szemben tenyerébe hajtja a fejét, szakállába tűr, s szórakozottan szemelgeti belőle a fennakadt morzsákat. Mögötte a falon fejének természetellenesen megnőtt árnyéka imbolyog, a pislákoló mécszláng nesztelen ütemére. Odaképelem magába forduló, tűnődő tekintetét a havas égboltra szegeződni, míg ő festékeivel az oldalán, világtól elhagyatottan fekszik a szél tépázta bokrok között, immár befejezetlen festményének elhasadt vásznán...

Másnap mindketten elutaztunk.

Otthon glosszát írok a helyi lap közleménye alapján a hegymászó fiatalemberek balesetéről. A cikk heteken át hever lapunk titkárságán, képtelen versenyre kelni a különböző termelési sikerekkel, úgy jelenik majd meg, egyik napról a másikra, hogy nem is tudok róla; csak jóval később fedezem föl, egy lapgyűjtemény bekötött példányai között.

Átfutom: lássam, történt-e módosítás a szövegen. Néhány sajtóhibát leszámítva minden szava, állítása tőlem származik. Hirtelen felbukkan emlékezetemben Pictor, s az együtt töltött októberi este.

December köszönt ránk.

A szerkesztőségben a napi postát szétosztó titkárnő vastag borítékot tesz elém. Nézem a feladót: Reich Vilmos, Gyergyószentmiklósról.

Ki lehet, mit akarhat?

A rövid levélből kiderül, hogy olvasta a balesetről szóló glosszámat, s abból ő azt hámozta ki, hogy engem érdekel a téma. Mivel az ügyben kinevezett vizsgálóbizottság tagja, gondolta, segítségemre lesz azzal, hogy megküldi jelentésük szövegét, néhány más, az esettel kapcsolatos dokumentum kíséretében. Határozott meggyőződése ugyanis, hogy Bustényben nem véletlen baleset történt, hanem edzői felelőtlenség, szakmai hozzá nem értés, cserbenhagyás és a segítség elmulasztása...

Többször is áttanulmányozom a paksamétát. Telefonálok Reich Vilmosnak, történt-e még valami az ügyben jelentésük benyújtása óta? Sajnos, hosszú ideig volt beteg, az újabb fejleményekről nem tud biztosat mondani, de keressek fel egy bizonyos Nistorescut, a versenyt szervező sportegyesület edzőjét, elvégre a fővárosban él és szemtanú, ráadásul a vizsgálat sorsáról is többet tud mondani, hiszen részt vett azon a gyűlésen, amelyen a megyei sportszerv ítéletet készült mondani az ügyben.

Megnyomom Nistorescu Pavel lakásának csengőjét. Kinyílik az ajtó, s a küszöbön ott az első hegymászó, akit életemben látok: házikabátban, papucsban.

Dráma a hegyekben

Rendkívül sajnálatos, tragikus kimenetelű baleset történt a Bucsecs hegységben rendezett Egyetemi Kupa hegymászó versenyen.

A gyergyószentmiklósi Vasas sportegyesület színeiben versenyző F. F. és H. P., valamint Sz. Cs. és P. V. a Kék Repedés útszakasz két lehetséges változatán haladt végig. Az első párral azonos mászóutat választott a két sepsiszentgyörgyi versenyző is. Mivel ez utóbbiak másodmászója veszélybe került, a gyergyószentmiklósi fiúk bevárták őket: csak sötétedésre értek ki a tetőre. Együtt próbálták meg lejutni Busténybe, de nem találták a levezető ösvényt. Sz. Cs., H. P. és egy szentgyörgyi fiú fent maradt a meredek sziklaösvényen, ahol nappal is nehéz tájékozódni, a többiek elindultak megkeresni az ösvény folytatását – eredménytelenül –, a sötétben visszafelé se tudtak tájékozódni, ezért letáboroztak, tüzet raktak.

Másnap reggel fentmaradt társaik közül Sz. Cs.-t és H. P.-t holtan találták a frissen hullott hóban.

A baleset körülményeit vizsgálják.

(Hargita – 1983. október 14.)

Meghatalmazás

1983. október 7./818. sz.

A megyei testnevelési és sporttanács turisztikai-alpinista bizottsága, tekintettel az 1983. október 1–2-án a Bucsecs hegységben bekövetkezett balesetre, melynek során a gyergyó-szentmiklósi Vasas sportegyesület két sportolója életét veszítette, vizsgálóbizottságot nevezett ki a történetek okainak felderítésére.

Tagjai:

Jónás F. Péter, a megyei turisztikai-alpinista bizottságnál működő hegymászó bizottság titkára, a balánbányai Bányász SE alpinista edzője;

Reich Vilmos (volt) alpinista edző;

a Vasas SE megbízottja (az egyesület jelöli ki, olyan személyek közül, akik nem voltak jelen a busteni-i versenyen).

A vizsgálat végeztével – legkésőbb október 16-ig le kell zárni – a bizottság a sporttanács elé terjeszti következtetéseit.

MTST elnök: Zsók Lajos;

MTAB elnök: Sas Martin

Beszámolóm a bustényi balesettel kapcsolatban

Alulírott Hegyi Botond edző előrebecsátom, hogy az Egyetemi Kupára minél több fiatallal szándékoztam elindulni: hadd tapasztaljanak valódi hegymászó hangulatot, lássák a mászóutak szépségét. Sajnos, azt hiszem, bizonyos szempontból kiábrándultak...

A mászóutak megbeszélése már a vonaton megtörtént. Faragó Ferenc, azaz Frici választja a Kék Repedés rövid, de nehezebb változatát, másodmászónak pedig Hermann Pált, akivel a kupát megelőző hetekben együtt tettek meg nehéz mászóutakat a Békási-szorosban. Szörényi Csaba régi álma volt a Kék Repedés másik, ún. klasszikus variánsa, jómagam pedig a Reménység mászóutat tűztem ki célul.

Érkezéskor szállást kerestem és beírtam a csapatokat. Szétosztottam a karabinereket a mászóutak nehézségi foka szerint, s kb. 22–22.30-kor mindenki ágyban volt. Reggel 5-kor keltünk, jól megreggeliztünk. Pontosan 6 (hat) előtt 15 perccel indult a három felnőtt csapat, úgymint:

1. Faragó Ferenc – Hermann Pál
2. Szörényi Csaba – Porkoláb Vince
3. Hegyi Botond – Molnár Károly.

Valamennyire hátramaradtam Csabával, míg a többiekhez még két sepsiszentgyörgyi csapat is csatlakozott. Érdeklődtem, kik a másodmászóik, de nevük ismeretlen volt számomra, s gyanítottam, nincs meg a kellő felkészültségük és fokozatuk e nehéz utakra, ahová mi készülődtünk. A forrásnál szóvá is tettem ezt a szentgyörgyi Gherasimnak, aki Dávid András ottani edző helyett, megbízottként felelt a fiúkért, de ő letácsolt: mindketten jó mászók, csak én nem ismerem őket!

A Leshely nevű sátorozópontnál mi, szentmiklósiak megálltunk beöltözni, közben elszopogattunk egy-két szem cukorkát. Mindenki megfelelően volt felöltözve, Csaba kivételével, aki rövid ujjú trikóban készült elindulni (az idő akkor, 7.15–7.30-kor enyhén ködös volt). Rászóltam: „A Repedésben bármilyen szép is az idő, elkel legalább egy szélkabát!”, mire vonakodva, de felvette. (Megjegyzem, sose szeretett melegen öltözni...)

Miközben az egymásba rejtett hátizsákoknak helyet kerestünk, szóltam Csabának, vegye magához a tízórait (édesség és alma), amit előző este az édesanyja pakolt kettőnknek. Kiderült, hogy a menedékházban, a szobánkban felejtette... Még Bustényben a lelkükre kötöttem: Csaba és Frici várják be egymást. Csabának pedig, amíg a falhoz értünk, elmagyaráztam mind a levezető utat, mind a Bucsecs platóján való visszavonulás lehetőségét.

Elöttem Gherasim másodmászója nagyon rosszul és bizonytalanul mászott, már a második kötélhosszban kiesett, később ez többször megismétlődött. Kérdeztem, egyáltalán hogyan mert bejönni a Reménységbe, az ország egyik legnehezebb mászóútjába? Ez azért van, magyarázta nevetve, mert hogy az este alaposan beszszelt, de ha kiizzadja, helyrejön...

Az idő fokozatosan romlott. Az Oltár nevű sziklaalakzat utáni kötélhosszban már végig vert az eső. Jobbra lévő társaink sokat vicceltek, kacagtak, ugratták egymást mászás közben, hiszen ők védve voltak a fölöttük kiugró boltozat alatt. Az Oltárt elhagyva, a köd miatt hirtelen elvesztettem őket szem elől.

Nem részletezem, milyen nehezen másztunk Molnárral. Éreztem, hogy nem szabad tévednem, mert az idő egyre rosszabbra fordul. Az utolsó kötélhossz végtelennek tűnt, s rendkívül elcsigázva másztunk ki a falból. Lefelé indultunk, s a Repedés mellett haladva megmutattam Molnárnak a kiszállási helyet, ahol a többieknek fel kellett érniük. Akkor egy pillanatra se

gondoltam, hogy a fiúk még a falban lehetnek. Normális körülmények között két órával mielőttünk kellett volna végezniük.

Lejebb karabinercsörgést hallottunk. Abban a hiszemben, hogy mi ketten voltunk az utolsó kiszállók, valósággal futni kezdtünk lefelé a ködben. A Belvederénél kiderült: két szentgyörgyi csapatot értünk utol, akik a Sasok Falában másztak és erre jöttek le. Útközben valahol a térdem is nagyon meghúzódott. A zsákjainkhoz érve rádöbbszünk: társaink még a falban lehetnek. Minden úgy feküdt ott, ahogy reggel hagytuk. Ezalatt a sepsiszentgyörgyiek előrementek. A Coștila védőkunyhó előtt magányos személyt láttam meg. Van-e ott még valaki, hivatalosság, kérdeztem. A válasz: nincsen! A forrásnál ismét beértük a szentgyörgyieket, vígan társalogtak, amit szóvá is tettem, mert engem aggasztott a tényállás: mi lehet a többiekkel? Sokáig botorkáltunk lefelé a sötétben, s kb. $\frac{3}{4}$ 8-kor érkezünk az Alpin menedékházhoz, elcsigázottan. Ott a fiúk lehúzták rólunk a ruhát, s csak a forró zuhany alatt jöttünk helyre. Egyetlen száraz holmimban, egy béleletlen orkánruhában siettem értesíteni a szervezőbizottság vezetőjét, Nistorescut. Kérdeztem, mit tegyünk. Szervezzünk mentőcsapatot? Erre azt a választ kaptam, hogy az alpinisták közül, akik aznap másztak, sokan későn, agyonázva érkeztek meg, ruháik nedvesek. A bírókkal ugyanez a helyzet. Jöjjenek vissza később, akkor majd láttatmozza a mászójelentéseket is, mert másnap reggel fél nyolckor szeretné megtartani a verseny záróünnepségét... 22 óra körül mentem vissza, de közben már szóbaálltam a fiúkkal, legyenek készenlétben. Sajnos, jómagam olyan elcsigázott voltam, hogy képtelen lettem volna részt venni mentőcsapatban. Még megjegyzem, hogy a bárból zárás előtt vásároltam a fent maradottak számára borvizet, kockacukrot és szendvicsnek valót.

Nistorescu szobájában javában kártyáztak. A házigazdán kívül ott volt még Constantin Croitoru, a szövetség küldötte, továbbá egy fiatal hegymászó, aki reggel aztán velünk jött menteni, és még két illető. Mondtam Nistorescunak, az ügy komoly, egyre jobban havazik odakint. Mire ő: azt hiszi, mégis a Babele felé indultak el a fiaim. Különben is, ki tudja, merre kereshetnénk őket, tehát nincs mit tennünk. Közben odaszóltak Nistorescunak, mi lesz már, mert miatta áll a játék. Erősködtem: legalább a hegyimentőket értesítsük! Ám szerinte a hegyimentők nem alkalmasak ilyesmire, úgyse másznak fel éjszaka a sziklafalba. Én erre azt válaszoltam, hogy reggel mégiscsak megpróbálom, és rendeljen mellém valakit. Ígért akkor egy 80 méteres kötelet, és beleegyezett, hogy elhívjam a védőkunyhóban megszállt egyetemista fiúkat... Elmondtam még, hogy csúnyán leestem, s hozzáértő személyre volna szükségem, mert nem biztos, hogy én egyáltalán fel tudok menni. Akkor felállt a fiatal alpinista az asztaltól, hogy velünk tart. Átmentem a szentgyörgyiekhez is, szóltam, kellene ember s anyag a mentéshez, Gherasim csak morgott, hogy ő szól Csibinek, ne menjen a Kék Repedésbe, de ha nem hallgatott rá, most csak ficánkoljon kedvére... És mutatta a bepólyált térdeit: képtelen mászni, mert megütötte. Ekkor a csapattársakhoz fordultam, ha már a vezetőjük így cserbenhagyott, s elmondtam, egy szentgyörgyi csapat is bajban van, jelentkezzenek segíteni, de SENKI nem jelentkezett... Innen a szebeniek edzőjéhez mentem, aki szabadkozott, hogy hasmenése van, legyengült. Összehívta viszont a fiait, s került közülük két önkéntes és még egy 80-as kötél.

Későn tértem vissza a szobánkba, nem tudom, mikor szenderedhettem el. Reggel 5 előtt villanyt gyújtottam, mindenki gyorsan öltözött. A már előkészített élelmet a vízzel és egy primusszal együtt hátizsákba pakoltam. Még felkapaszkodtam Nistorescuhoz az emeletre, hogy amint csak lehet, lépjen kapcsolatba a Babele menedékházzal, hátha ott éjszakáztak a fiúk. Biztatott: mihelyt a telefonközpontban megindul a szolgálat, beszél a fentiekkel s üzenetet küld nekünk az esetleges válaszról.

Indulás előtt összehívtam a fiúkat, tudomásukra hoztam: mivel lesántultam, nem biztos, hogy végig velük tarthatok, s bármi történjék, hallgassanak a fővárosi alpinistára. Kb. $\frac{3}{4}$ 6-kor indultunk el, sokan nedves szélkabátban, mászónadrágban, hogy ami kevés száraz holmit összekapartunk, maradjon a fent rekedtek számára.

Sajnos, hiába reméltem, hogy útközben majd bemelegszik a térdem. Mondtam is a többieknek, menjenek előre, ha tudok, utánuk sántikálok, ha nem, a coștilai védkunyhónál maradok. Közben utolért a két szebeni, őket is útba irányítottam. A Coștilánál újabb önkénteseket kerestem, de senki se jelentkezett. Ekkor átadtam nekik Nistorescu üzenetét, hogy egy 80-as kötelet s kötelező módon segítséget várunk tőlük. Erre aztán elindult egy, majd még kettő. Sajnos, nem volt elég és megfelelő cipő sem... Kis idő múlva felbukkant Frici, Csibi és Porkoláb. Kiszedtem belőlük, hol hagyták el egymást, s szerveztem még egy csapatot a Policandru völgye felé. Most már mindenki szó nélkül pattant...

Aztán jött a szomorú hír. Leküldtem egy fiút a mentőkért. Sokáig ültem, mint akit alaposan fejbe kőlintottak. A fiúk ott feküdtek valahol a közelben, de nem volt annyi lelkiezőm, hogy még egyszer megnézzem őket. Mindkettőjüket úgy akartam emlékezetemben megőrizni, amilyenek az életben voltak. Nem csupán sporttársakat, hanem jó barátokat veszítettem el bennük...

Érdekességként megjegyezném, hogy míg mi halottakat szedtünk össze, addig a versenyzőbizottság lezárta a Kupát, és kiosztotta a megérdemelt okleveleket és a trófeát, azoknak is, akik már nem éltek.

Úgy érzem, ami tőlem tellett, megtettem. Tudom, ilyenkor sok a feltételezés, és rengeteg kívülről való vádol engem, de szavaimért felelni tudok. Ha több megértést és segítséget kaptam volna, ilyen tragédia nem fordul elő.

1983. október 17-én

Donald O. Hebb: A pszichológia alapkérdései

Közvetlenül megmenekülésük után a túlélők pontosan be tudnak számolni a történeteikről (a pontosságot a beszámolók közötti egyezés igazolhatja és ezt még a megrázkódtatás okozta izgalom sem feltétlenül zavarja). De bizonyos idő elteltével, miután az illetőknek lehetőségük volt saját maguk és társaik magatartását felidézni magukban és elgondolkodni rajta, beszámolójuk nemegyszer megváltozik. Gyakran egyáltalán nem azért, hogy magukat vagy másokat hősiebb pózban tüntessék fel, hanem sokkal inkább azért, hogy viselkedésüket érthetőbbé, a sztereotip emberi magatartásmintákba (legyenek azok akár hősiek, akár gyávákra jellemzőek) beilleszthetővé tegyék. A komplex folyamatokra való emlékezés nagymértékben rekonstrukció eredménye, ami egyrészt a tényleges történések emléknymaiból, másrészt a szereplő ezzel kapcsolatos későbbi interpretációiból tevődik össze.

(Gondolat, Bp. 1978)

62. sz. Meghívó

A Vasas Sportegyesületnek

Szíveskedjenek hegymászóikkal részt venni az Egyetemi Alpiniád XV. versenyén, amelyet Bustényben tartunk f. év március 26-27-én (I. szakasz), illetve október 1–2-án (II. szakasz).

Mellékeljük a versenyszabályzatot.

Kelt 1983. 03. 4-én

Az egyetemi sportklub alelnöke:

Constantin Ciprian professzor

Az 1983-as Egyetemi Alpiniád szabályzata
Láttamozta az Országos Turisztikai-Alpinista Szövetség
1983. 03. 3-án

A verseny célja: az egyetemi alpin szakosztályok legjobb mászóinak érvényesítése; az utánpótlás istápolása és az osztályozási próbák letétele.

- Korhatár nélkül részt vehetnek rajta az egyetemi szakosztályok és más sportegyesületek hegymászói, akik legalább az alpinista jelvényt megszerezték.
- A csapatok két vagy három hegymászó(nő)ből állhatnak; a végső sorrendet a négy versenynap során általuk elért pontszám alapján állapítják meg.
- A mászóutak nehézségi foka egyetlen csapat esetében sem lehet nagyobb a szabályok előírta és reálisan meglévő egyéni osztályozási fokozatnál; a mászóutakat a Coștila övezetében kell kiválasztani.
- Mindkét szakaszra benevezhetnek az I. sz. osztályozási fokozatot, illetve a sportmesteri fokozatot elérni vágyó sportolók.
- A csapatok benevezésekor (valamennyi versenynap előestéjén, esti 20 óráig a bustényi Alpin menedékházban) be kell mutatni a sportolók tagkönyveit, amiben legyen benne az 1983-as pecsét, az érvényes orvosi vizsgálat eredménye, a kiegyenlített életbiztosítási részlet nyugtája és a legutoljára elért osztályozási fokozat.
- A csapatok legyenek ellátva a következő felszereléssel:

I. fokú mászóutak (alpin völgyek): – egy db 40 m-es kötél; – 5 karabiner; – hágóvas, jégcsákány, védősisak, mellheveder minden versenyző részére; – kalapács, sziklaszegek, kötélgyűrűk (az edző belátására bízva); – egészségügyi doboz.

II–VI. fokú mászóutak: – 2 db 40 m-es kötél; – 15–30 karabiner; – védősisak, kalapács, mellheveder minden versenyző részére; – jégcsákány (jégkalapács), hágóvas, kötélgyűrűk a téli szakaszban (az edző belátására bízva); – 5–10 db sziklaszeg; – egészségügyi doboz.

Az előírt felszerelés minőségéért a csapatok edzői felelnek. A bírónak jogában áll, s egyben kötelességük megtiltani a hiányosan felszerelt csapatok beszállását.

A falbaszállás időpontjáról a szervezőbizottság dönt; tilos 10 óra után falba szállni; a trasszék napfénynél másszák meg; a bizottság a kötelező kijövetel végső időpontját is megszabja.

Bíráskodásról és egészségügyi szolgálatról a szervezők gondoskodnak.

Az előlmászonak az illető útvonalra kiírt pontszám jár, a másodmászók ennek a felét kapják.

Mászás közben az alpinisták betartják az ismert biztonsági és önbiztosítási szabályokat, s együttműködnek a többi csapattal, hogy a versenyt a lehető legnagyobb biztonság és a barátság légköre jellemezze.

Hegyi Botond abszolvens diplomadolgozata

Tárgy: alpinizmus

... A hegymászás megtanít arra, hogy szükség esetén kevéssel is beérjük, túrjuk a szomjúságot, a fáradtságot, a hideget, a hőséget, a szelet, a tomboló vihart... Ugyanakkor a rendkívüli helyzetek megkövetelte összetartás szép példája. A kötél minduntalan az előlmászó lelkiismeretére apellál, figyelmezteti, hogy nemcsak magáért, hanem másokért is dolgozik, akik viszont mélységesen bíznak tapasztalatában és cselekedeteiben.

... A csapat (általában 2–3 sportolóból áll) első tagja fogástól fogásig mászik egy kötélhossznyi (37–40 m-t), ahol a biztosítóhely (egy kötélhossz utáni pihenő) található. Itt kötél és karabinerek segítségével sziklaszegbe biztosítja magát, s ezzel együtt a társát is, akivel kötél köti össze, s aki e pillanatban kezd el mászni. Mikor a másodmászó is felér a biztosítóhelyre, biztosítja magát, az előlmászó pedig folytatja útját a szekund kötélbiztosítása mellett.

... Ha rendkívüli okokból nem lehet folytatni a mászást, a hegymászók arra kényszerülnek, hogy a falban aludjanak. Ez a bivak. Ennek megszervezését sose halasztják az éj beálltáig.

... A leereszkedés hegyi utakon, ösvényeken történik, vagy pedig kötélén, ún. rappelezéssel. Ilyenkor a hegymászó kettős kötelet rögzít, vagy egy szilárd ponton át (sziklaszeg, kiszögellés) egymáshoz köt két kötelet, s leereszkedik rajta. Leérvén, a kötelet egyik végétől megrántva visszaszerezheti.

...Az ország hegyi mászóútjainak száma 1934-ben még csak 34 volt, 1955-ben már 129, majd 1961-ben 365 és 1970-ben 625; jelenleg mintegy 910 mászóutat tartanak nyilván, amiből 255 a Bucecsben, 213 a Királykőn található. További mászóövezetek még a Postăvarul, Nagykőhavas, a Poieni-i szoros, a Vargyas szoros, a Tordai Hasadék, a Fogarasi havasok, Retyezát, a Cserna völgye, a Bánsági hegység, a Gutin, a Csalhó, a Békási-szoros...

... Évente két (téli és tavaszi) szakaszos, országos hegymászó, illetve hegyimentő tanfolyam működik kezdők részére; a téli tanfolyamot a fogarasi Bălea-tónál, a nyárit a bucecsi Padinán rendezik, 10–10 napos időtartammal, elméleti és gyakorlati leckék formájában. Évente több versenyre kerül sor az ország különféle hegymászó övezetében, ugyanakkor minden évben megrendezik az országos felnőtt, ifjúsági és női bajnokságot, több szakaszban.

... Az akarat lanygulása, a „lélektani rövidzárlat” sok esetben vezetett pusztuláshoz. Pl. magashegyi bivakok idején el kell viselni a havat, a hideget, a hófúvást; bármilyen kis megingásból katasztrófa származhat. Míg egyéb sportok esetében egy-egy becsúszó hiba csupán teljesítménycsökkenést idéz elő, a hegymászásban a legkisebb balfogás súlyos baleseteket okozhat.

(Részletek – 1979)

Wild Ferenc: Hegymászók könyve

A hegymászásnak csak egyik ága a sziklamászás; kőtornyok, sziklaszorosok meredek falainak megmászása akár alacsony tengerszint feletti magasságon is. Hazánkban ez a legelterjedtebb. Az Alpok hegymászói számára a sziklamászás csupán felkészülés a magashegyi túrára.

... 20°C melegben a 40 km/ó sebességű szél olyan hatást fejt ki az emberi szervezetre, mint a –3°C hőmérsékletű levegő szélcsendben. Ugyanúgy az 5°C levegő, ha 40 km/óra sebességgel áramlik, felér –37°C faggyal. Mégis csak jó dolog a tudomány, számokkal is ki tudjuk fejezni azt a régi mondást: „Nem baj, ha hideg van, csak a szél ne fújjon.”

... Egészséges ember egy éjszakát csaknem bármilyen szélsőséges időjárási viszonyok között a szabadban tölthet minden számottevő következmény nélkül. Azok a sajnálatos esetek, melyek az utóbbi években a Fogarasi-havasokban, a Királykőn és a Bucecsben történtek, kivétel nélkül meggondolatlanságnak, fejtelenségnek tulajdoníthatók.

... A túrára lelkiismeretesen kell fölkelni, mint egy sofőrvizsgára. A fellelhető leírásokat az ember kijegyzeteli, „puskát”, vázlatot készít. Amire különösen ki kell terjednie a figyelmünknek, az a túra, illetőleg a mászás időtartama, honnan és merre lehet visszavonulni, ha elromlik az idő vagy baleset ér, vannak-e veszélyes – omladékos vagy biztosíthatatlan – részek a túra útvonalán.

... Bizonytalan időben ne induljunk olyan trasszéba, ahol bizonyos szakaszok a nedves sziklán megmászhatatlanok. Az a jó hegymászó, aki kellő időben vissza tud fordulni. Sajnos, sokan az óvatosságot összetévesztik a gyávasággal, és szégyennek tartják a visszaereszkedést.

... A leggyakorlottabb, legjobb erőben lévő hegymászó tölti be mindig az előlmászó szerepét, mert jobb erőnléttel biztosabban mászik és kevesebbet kockáztat. A másodíknak mászó ... számára is ugyanolyan fáradságot jelent a túra, mint az előlmászonak, hiszen a felsőbiztosítás kötelével őt sem húzzák, csupán biztosítják ... A másodmászó technikai felkészültsége olyan kell legyen, hogy az előlmászt bármikor fölválthassa. Ha az előlmászó esett, azonnal le kell váltani, még akkor is, ha semmi baja nem történt ... Olyan hegymászó nem létezik, akinek egy zuhanás után hosszú időre – napokra, hetekre vagy akár évekre – ne rendülne meg az ön-bizalma. Ha a zuhanás semmilyen következménnyel nem járt, az előlmászó ambíciója – rövid időre – megnő; ki akarja küszöbölni az önértetén esett csorbát. Ez a legveszélyesebb periódus, mert ilyenkor kapkod, majd azután élesen jelentkezik az ellenhatás: bizonytalan lesz és fél.

... A hegymászó pályafutásában az első két év a legveszélyesebb, a „vagyok olyan legény, mint te” periódus. Ez alatt történik a legtöbb – virtuskodásból, vagánykodásból származó – baleset. Két év után a fenegyerekből tapasztalt hegymászó lesz.

... A hegyekben jószerével csak egy tapasztalatot szerezhetsz az ember: minden egyes túra merőben új helyzetet szül. Még az ezredik mászóút után sem rendelkezik senki olyan tapasztalattal, mely feljogosítana, hogy az ezeregyediknek nemtörődöm módra vágjon neki.

... A „rendkívül nehéz”, „legnehezebb túrák” csak első megmászásuk idején voltak a legnehezebbek. Az évek során a hegymászósport fejlődött, újabb és újabb eredmények születtek: a hegymászók mind nehezebb és nehezebb első megmászásokat hajtottak végre. Néhány év leforgása alatt olyan hegymászóutak kerültek egymás mellé, ugyanabba a nehézségi osztályba – 6 B-be –, melyeket objektív nehézségük szempontjából egy napon említeni sem lehet.

... Magashegységeinkben egész év folyamán havazhat. Július 1-e és október 15-e között ritkábban, és az ilyenkor lehullott hó természetesen nem marad meg, néhány óra vagy néhány nap alatt elolvad... A hóréteg, bár ülepedése megkezdődik, még nem nyújt biztos támaszt a lábnak, csupán a sziklákat teszi síkossá.

... Általános hidegártalom esetében szigorúan tilos a kézi mesterséges lélegeztetési módszerek alkalmazása, ugyanis a végtagok mozgatásakor az izmok a végtagok hideg vérét a test belseje felé áramoltatják, és ez annyira lehűtheti a létfontosságú belső szerveket, hogy sokkos állapot, sőt gyakran halál is beállhat. Ugyancsak ezért a kihúlt embert gyalogoltatni nem szabad, még ha erre képes is lenne, mielőtt kellőképpen fel nem melegítettük.

... Minden hegymászónak ismernie kell az Európában elfogadott vészjeladás módját... Ha valaki bajba jutott, valamely látható vagy hallható jelet egy percen belül szabályos időközönként hatszor ismételi, aztán vár egy percig, majd újra ismétli, és így tovább, míg válasz nem érkezik. Aki a vészjelet észreveszi, lehetőleg ugyanazon jelet háromszor adja meg egy percen belül, aztán vár egy percig, ismétli, és így tovább, míg válaszát észre nem vették.

(Részletek – Kritérium, 1978)

Jelentés Szörényi Csaba és Hermann Pál 1983. október 1–2-án a Bucsecs hegységben, az Egyetemi Alpiniád hegymászó versenyen bekövetkezett, halálos kimenetelű balesetének kivizsgálásáról

A bizottság október 7-én látott munkához, amikor Jánosi György pénzügyi felelős jelenlétében átvizsgálta a Vasas SE hegymászó szakosztálya iratait, majd Hegyi Botond edzőtől átvette a szakosztály nyilvántartását, a versenyen megmászott utak túrajelentéseit, valamint tíz leigazolást a versenyen részt vett 13 gyergyószentmiklósi sportoló személyi irataként.

A vizsgálat során elbeszélgettünk a versenyen résztvevőkkel, a mondottakat lejegyeztük, végül elolvastattuk velük, utólagos megjegyzéseiket is leírtuk, majd a kikérdezettek aláírásukkal hitelesítették jegyzeteinket. A jelentés minden egyes állítása a mellékelt jegyzetekből és nyilatkozatokból származik.

Munkánkat megnehezítette az, hogy a vizsgálat időtartama alatt Hegyi Botond edző a sportolók egy részének megtiltotta, hogy a bizottságnak bárminemű felvilágosítást adjon.

A jobb áttekinthetőség kedvéért jelentésünket fejezeteltük.

1. A mászóutak

A Reménység utat (Speranței – maximális, 6 B nehézségi fokozat) az ország legnehezebb mászóútjának tartják. Viszonylag újonnan feltárt trasszé (1972), a sportmesteri fokozat elnyeréséhez szükséges norma, a minősítési és versenyszabályzatok értelmében előlmászóként csak I. fokozatú sportoló mászhatja. Az Egyetemi Alpiniád őszi szakaszán 46 pontra értékelték.

A Kék Repedés mindkét változata (Fisura Albastră – a 6 A nehézségű Klasszikus út, illetve a 6 B nehézségű Egyenes út) az ország legnehezebb trasszéi közé tartozik. A nehezebb változat sportmesteri norma, előlmászóként I. fokozatú sportolónak engedélyezett; a klasszikus változat az I. fokozat normája, II. fokozatú sportolók mászhatják. A megmászásukhoz szükséges középido 6–7 óra (Klasszikus), illetve 7–8 óra (Egyenes). Az egyetemi kupaversenyen 40, illetve 46 pontra értékelték.

2. A versenyző keret

- Hegyi Botond – 30 éves, a kolozsvári egyetemi sportklubtól 1980-ban igazolt át a gyergyószentmiklósi Vasas SE-hez mint I. fokozatú hegymászó és IV. fokozatú edző. A szakosztály edzését 1981 szeptemberében vette át. 1983 januárjától az egyesület hivatásos edzője, két évre szóló szerződés alapján. Edzői minőségben utazott a bucsecsi versenyre.

- Faragó Ferenc – 29 éves, a temesvári egyetemi klubtól igazolt át 1980-ban. 1982 decemberében a II. fokozatot újíttotta. Hegyi mellett a csapat egyetlen tapasztaltabb tagja, a Bucsecsben többször járt, mászta is az ottani nehezebb utakat. A Légi Fűpárkányon (Brâu Aerian) nyolcízben is leereszkedett, mindig nappal. II. fokozata a szabályok szerint nem jogosította föl az Egyenes út megtételére kötélfőként.

- Hermann Pál – 29 éves, a kolozsvári egyetemi sportklubnál kezdett mászni 1976-ban, Hegyi irányítása mellett. Innen igazolt át két év múlva. Éveken át a II. fokozat próbáit se tette le. 1982 decemberében edzője a II. fokozatra terjesztette elő. Nehezebb utakra (5–6-os fokozatúakra) 1982 nyara óta vállalkozott mint másodmászó, a Békási-szorosban. Eredményei a legutóbbi időben végzett kemény tornatermi edzésekkel magyarázhatók. Kezdeményezés nélküli, önálló cselekvésre képtelen személyiség. Mint a hegymászó szakosztály 1982-ben kinevezett elnöke, messzemenően támogatta Hegyi Botondot munkájában.

- Szörényi Csaba – 25 éves, a brassói egyetemi sportklubtól 1982 őszén igazolt át II. fokozatú versenyzőként. 1983-ra ugyanazt a fokozatot újíttotta. 1983 nyarán négyszer mászott 6-os utat. Fizikai felkészültsége általában jó volt, mászó technikája közepes szintű. Szeptember 28-án fölkereste szomszédját, dr. Csillag Emilt, és gyengeségre, erős hűlésre, lázra, májfájdalmakra, gyakori vizezési ingerre panaszkodott. Dr. Csillag kivizsgálást javasolt neki. Szeptember 29-én jelentkezett is az üzemi rendelőben, ahol antibiotikumos kezelést írtak elő.

- Porkoláb Vince – 26 éves, első útját 1982. május 1-én mászta. Ugyanazon év decemberében edzője már a II. fokozatra terjesztette elő. A Bucsecsben először mászott, a környéket nem ismerte.

- Molnár Károly – 26 éves, első útvonalát 1982. április 21-én mászta, év végére II. fokozatra terjesztették fel. Többször járt a Bucsecsben, ahol a nehezebb utak közül két 5-öst és egy 6-ost (Rég Álmodott Repedés) ismert. A Légi Fűpárkány vonalán egyetlenegyszer ereszkedett. Az események idején jó erőnlétben volt.

- A fenti 6 sportolón kívül az alábbi Vasas-hegymászók utaztak Busténybe:

Baka Ádám (első útját 1983. június 5-én mászta, leigazolási kérvény alapján nevezett be);
Bántó Sándor (első mászóútja 1980. április 20-án, ifjúsági fokozatát 1981 óta nem újíttotta meg);
Boros Géza (első mászóútja 1982. június 13-án, ifjúsági fokozat);
Markos Géza (első mászóútja 1982. június 6-án, ifjúsági fokozat);
Benedek Gábor (első mászóútja 1982. június 6-án, ifjúsági fokozat);
Bánhidi János (1983 júniusától 4–5 utat mászott, leigazolási kérvény alapján nevezett be);
Forrai Antal (első mászóútja 1983. április 10-én, leigazolási kérvény alapján nevezett be).

Az ifjúsági sportolók 1982 tavaszán kezdték meg tevékenységüket, s csupán a Coștila véd-kunyhó környékét ismerték, a baleset színhelyén, a Fehér-völgy falának gerincén mostanig nem jártak.

A balesetben jelentős szerepe volt két sepsiszentgyörgyi hegymászonak is:

- Csibi Eleknek – 32 éves, az Elektro SE csapatának előlmászója, II. fokozatú sportoló, a szabályzat értelmében nem volt jogosult a Kék Repedés nehezebb változatára;
- Ágh Jánosnak – 23 éves, az Elektro SE csapatának másodmászója, II. fokozat.

3. Előzmények

Az Egyetemi Alpiniád őszi szakasza nem szerepelt a Vasas SE hegymászó szakosztálya versenynaptárában. A csapat saját költségén, mintegy magánvállalkozásban utazott Busténybe.

A verseny előtti szokásos heti gyűlést a gyergyószentmiklósi művelődési ház tövében, az utcán tartották meg, s csupán a keretet meg a felszerelést vették számba, a tervezett mászó-utakról nem esett szó.

A Kék Repedés először a vonaton került szóba. Porkoláb Vince például más vagonban ült, így ő csak este, a menedékházban vehette tudomásul, hogy Szörényivel a Klasszikus utat mássza. Nem ellenkezett az edzői határozattal. Faragó Ferenc társat keresett a Kék Repedés valamely változatához, s mert az edző rábízta a választást, Hermannnt szemelte ki másodmászóként. Az illető szintén nem emelt kifogást. Molnár Károly megjegyezte, hogy Szörényinek és Porkolábnak jobban megfelelne a Rég Álmodott Repedés, mivel a Kék Repedésről rengeteg rosszat hallott, a másik utat viszont ismeri és szívből ajánlhatja. Ráadásul a pontszám is ugyanannyi. Hegyi erre azzal érvelt, hogy jobb, ha a csapatok egymás közelében másznak, mert segíhetnek egymáson.

A mászóutak előzetes ismertetésével kapcsolatosan ellentmondásosak a tanúvallomások. Porkoláb állítja: pénteken este a hálóteremben Hegyi röviden ecsetelte Szörényinek a trasszt,

valahogy így: „Az elején van néhány kötélfossznyi füves rész, azután következik egy horony, majd az Urnánál elválnak az utak, s onnan fölfelé már nincs probléma.” Molnár Károly viszont ennyit jegyzett meg az edzői magyarázatból: „Mentek Frici után az Urnáig, aztán eltértek.” A Tendort, az útvonal ún. kulcsszakaszát Hegyi nem említette, s a visszatérés lehetséges útvonalait sem. Ezután Faragó útvázlatot mutatott Szörényinek.

Ezzel ellentétben, Faragó szerint a mászóutat Hegyi csak a szombat reggeli beindulás előtt ismertette Szörényivel. Amikor ők ketten hátramaradtak, elhangzott a Babele felé kimászás lehetősége is. Faragón kívül, aki egyszer már végigjárta a platón át vezető furcsa elvonulási utat, a többiek sem azelőtt, sem akkor nem hallottak róla semmit.

Péntek este a hálóban összeállították a felszerelést és elosztották a karabinereket. Hegyi csapata kapott 27 karabinert biztosításra, plusz még 10-et a mászólétrákhoz és a tartalék szegekhez. Faragó csapata 28 + 6 karabinert, míg a Szörényié csupán 15 + 6 karabinert kapott.

Hegyi Botond péntek este nevezte be csapatait a versenyre, ám a szervezők nem ellenőrizték a leigazolásokat; megelégedtek azzal, hogy az edző a benevezési lapon aláírásával kezkeskedett az adatok hitelességeért. Így fogadták el Faragó–Porkoláb benevezését a minősítésüknél nehezebb mászóútba.

Lefekvésre 22.30–23 óra körül került sor mindkét szobában, ahol a 13 gyergyószentmiklósi versenyzőt elszállásolták.

4. Indulás

Szombaton hajnalban nagyon meleg idő volt, változó felhőzettel. A versenyző csapatok közül igen kevés gondolt időváltozásra, ami a meteorológiai alapismeretek teljes hiányát jelzi.

Faragó, Hermann, Porkoláb és Molnár 5.45-kor lépett ki a menedékházból, Hegyi és Szörényi kevésbé utánuk. Induláskor Hegyi edző se a felszerelést, se a ruházatot nem ellenőrizte alaposan. Az ösvények elágazásától, a Leshelytől Szörényi rövid ujjú trikóban akart továbbmenni, de Hegyi elvitette vele a szélkabátját.

Beinduláskor a fiúk a következőképpen voltak felöltözve:

- Porkoláb Vincén hosszú ujjú trikó, pulóver, szélkabát volt;
- Hermann Pálon hosszú ujjú trikó, tréningfelső, szélkabát;
- Molnár Károlyon ing és szélkabát;
- Hegyi Botond öltözkéire csapattársa nem emlékezett.

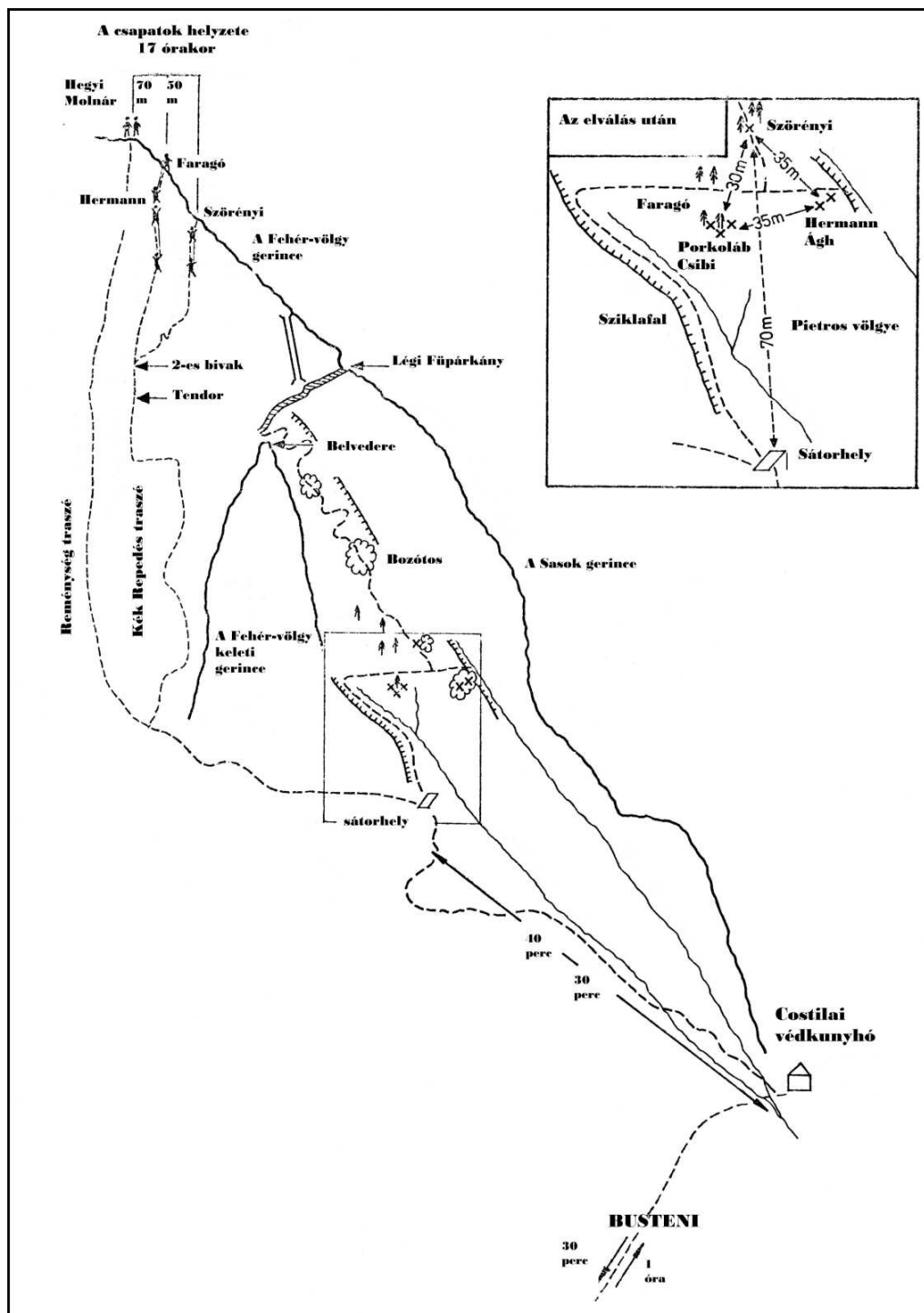
Ennivalót nem vittek magukkal, egészségügyi doboz nem volt náluk, s ezt a bírók sem ellenőrizték. Faragónál volt egy zseblámpa és öngyújtó. Eső ellen védő műanyagfóliát egyikük se vitt. (Porkolábnak odahaza volt ugyan Sirius-fóliája is, de bevallotta, sose gondolt arra, hogy mászóútra magával vigye.)

8 óra tájt értek a beindulásokhoz. Itt Hegyi vitázott a két szentgyörgyi csapattal, óvással fenyegetőzött, mert mászóiknak nem volt meg az utakhoz szükséges fokozatuk. A Reménységbe induló Gherasimékat végül is maga elé engedte, de kikötötte, ha lassan haladnak, engedik őt előzni (erre nem került sor).

A gyergyói csapatok megegyeztek abban, hogy mászás végeztével találkoznak a gerincen, s együtt ereszkednek le. Mivel a Kék Repedésbe tartó Csibi és Ágh se ismerte jól a lejövetelt, kérték, várják be őket is. Ezt Faragó mászás közben közölte Hegyivel (sőt, úgy rémlik neki, mintha már beinduláskor szolt volna), Molnár szerint viszont az edző volt az, aki szolt Faragónak, várják be odafent a sepsiszentgyörgyi csapatot.

Elsőnek Gherasimék szálltak be a Reménységbe, majd közvetlenül utánuk Hegyi és Molnár (8.10-kor). Ezzel egyidőben a Kék Repedés változatainak közös szakaszán Faragóék, majd Csibiék indultak el. Utolsónak Szörényiek szálltak falba.

Az eső 13 óra körül eredt el...



A BUSTÉNYI TRAGÉDIA HELYSZÍNRAJZA
(vázlat)

Az illetékes szemtanúk vallomása alapján készítette
Jónás F. Péter

5. A mászás

a) Szörényi és Porkoláb • Kb. két kötélhossznyira jártak a sepsiszentgyörgyiek mögött, ám a horony aljában beérték őket és kb. 15 percet várakoztak miattuk. Míg a Tendornál az első négy alpinista minden különösebb nehézség nélkül áthaladt, Szörényi az áthajlásból kétszer is sikertelenül próbált kimászni, s negyedórát vesztegelt a boltozat alatt, fárasztó testhelyzetben, mászólétrákban lógva. Egész testében remegve tért vissza a biztosítóhelyre. Utána Porkoláb próbálkozott, s a nehéz szakaszon átjutva, a 2. bivak sziklaüregéig jutott.

Szörényiék a 2. bivaknál az előttük haladók nyomában másztak, de itt jobbra kellett térniük s önállóan tájékozódniuk. Ismét Szörényi ment elől, de már 30 m után azt hitte, elvétette az útvonalát és ettől 3–4 m-t balra, felfelé mászott. (Az útvonal megnyitói valójában egy nagyon kockázatos harántozást úgy kerültek meg, hogy felfelé vezették a szegsort, majd irányított kötélereszkedéssel tértek vissza a biztonságosabb részre. Az ilyen manőverek nálunk ritkák, külön fel kell hívni rá az útvonalat nem ismerő alpinisták figyelmét.) Miután Porkoláb átmászott a veszélyes részen, Szörényi is visszaereszkedett és újra az élre állt. Ekkor már zuhogott az eső.

A következő kötélhossz gyéren szegezett, sima sziklalapon haladt át. Szörényi szólt Porkolábnak, nagyon ügyeljen a biztosításra, s a kötélhossz közepe tájáról esett is egyet. Mintegy 10 métert zuhant, s Porkoláb kérdéseire megnyugtató válaszokat adott testi épségéről; viszont beleegyezett, hogy társa előlmászonak álljon. Szörényi fáradtan s másodmászóként is nagyon bizonytalanul mozgott. A Klasszikus-út egyik szakaszán a szegkek gyengék és vékony huzallal vannak egymáshoz erősítve; az alpinisták java része ezért kerüli ezt a változatot. Szörényi e csöppet se bizalomgerjesztő szakasztól végképp elveszítette biztonságérzetét, és tovább már csak kínlódva mászott. Porkoláb többször is rögzített kötelet nyújtott neki, hogy haladását megkönnyítse. A kimerültségen, fázós reszketésen kívül Porkoláb egyéb tüneteket nem észlelt Szörényin. Közben mindvégig társalogtak Faragóékkel, de nehézségeiket elhallgatták. Hegyiékkel a 2. bivaknál beszéltek utoljára.

Az eső 17 óráig egyfolytában verte őket. Amikor 17.30-kor kimásztak a gerincre, már csak szemerkélt, viszont erős szél fújt. Faragó már előttük felért, s tőlük mintegy 50 méterről átkiáltott, hogy várjanak, mert a sepsiszentgyörgyiek másodmászójának segítségére van szüksége. Szörényi szólt Porkolábnak, hogy jó lenne most a Babele felé menni, de ő még aznap este szeretne eljutni Brassóba, ezért Bustény felé kell ereszkedniük. Közben nedves ruháikban teljesen átfáztak a szélnek kitett gerincen. Múlt az idő, egy óra is eltelt, s mert nem hallottak hangokat az Egyenes út kijövele felől, elindultak felfelé, Faragó felé. A fentiek ekkor már útban voltak lefelé a gerinc északi lejtőjén, s Szörényiék a leereszkedett ködben, Faragó kiáltásai után tájékozódva, kisvártatva csatlakozhattak hozzájuk.

b) Faragó és Hermann • Minden különösebb nehézség nélkül haladtak, s a másodmászó is simán követte Faragót. Mikor erősebben kezdett zuhogni, ők már a 3. bivak védelmében ültek, s itt, másfél-két órát vártak a szentgyörgyiekkel együtt, hogy csendesedjék az eső. Kb. 15 órakor indulhattak tovább, s a még zuhogó esőtől a mászóút legfelső, hatalmas méretű boltozata védte őket. Faragó 16.45–17 óra körül ért a gerincre, Hermann rá egy negyedórára, majd rövidesen Csibi is követte őket. Ekkor még kielégítő látási viszonyok voltak a gerinc északi lejtői felé.

Faragó szerint a szentgyörgyi másodmászó, Ágh János a legutolsó kötélhosszban közel két órát mászott, húzni kellett. Ágh szerint a késés csak mintegy 40 perc volt, és a homokkő-párkányánál történt, mert felülről Faragó és Csibi tévesen tájékoztatta az útról. Csibi szerint Ágh 18.15-kor ért ki; a tanúk egybehangzó állítása szerint ekkor még elég világos volt a sűrű

ködben is. Ágh kötelét még mászás közben Hermann ügyesen szedte, s így azonnal indulhattak is. Ekkor már dara esett, sűrű ködben ereszkedtek lefelé és kiáltoztak Szörényiek után.

c) Hegyi és Molnár • Az előttük beszálló sepsiszentgyörgyiek gyorsan haladtak, s nem hátráltatták őket. Molnár egész úton nem látta Faragóékat, Porkolábot is csak a Nagy Harántozás végén, s azután őt sem. Faragóval akkor beszéltek, amikor az a Nagy Boltozat alatt ült, de a Reménység-útból ekkor még hátravolt a 6–7 legkockázatosabb, igen gyér szegezésű kötélhossz. A kijáratától három kötélhossznyira Molnár átkiáltott Faragónak, de választ nem kapott. Ekkor már zuhogott az eső, Hegyi sok szeget ütött a meglévők mellé, egy részüket Molnár kiszedte. Bőrig áztak.

16.55-kor értek ki a gerincre, már csak szemerkélt és gyöngye szél fújt. Molnár szerint a látótávolság 10 m volt. Át voltak ázva, fázva. A többiekről egy szó se esett közöttük, összefogták a mászófelszerelést, s indultak is lefelé a gerinc éle alatt. Egy idő után Hegyi megmutatta Molnárnak a Kék Repedés kijövetelét, amely halványan derengett a ködben. Faragó ezalatt vagy már a gerincen volt, vagy a legutolsó métereket mászta. Porkoláb is az utolsó kötélhosszban lehetett... Ha Hegyi nem bízik vakon elvileg amúgy helytálló számításaiban, percekben belül találkozhattak volna.

Molnárt egyetlen gondolat hajtotta: mihamarabb leérni! Hegyi ugyancsak sietésre ösztökölte. A Légi Fűpárkány alsó szakaszán utolérték Kapás Levente szentgyörgyi hegymászót és csapattársait, akik a Rég Álmodott Repedéstől jöttek. A Belvederétől visszanéztek a falra, de köd takarta. Nem kiáltottak.

A versenyszabályzat szerint a Coștila-háznál kellett volna jelenteniük visszatértüket. Az egyik szentgyörgyi a völgyből felkiáltott a házba, választ nem kapott, majd Hegyinek ő mondta, hogy nincsen ott senki. Utólag kiderült, hogy a fővárosi egyetemista hegymászók ekkor a házban tartózkodtak, s az éjszakát is ott töltötték.

Lefelé menet többször is elcsúsztak az ösvényen. Hegyi a forrás körül esett egy nagyobbat s megütötte a térdét. Molnár, saját bevallása szerint, szintén olyan állapotban volt, hogy akkor képtelen lett volna visszaindulni.

6. Az ereszkedés

18.15-kor Ágh János kiért a mászóútból, és nem akart lefelé indulni („Inkább alszom a gerincen, vagy kimászok a Babeléhez” – mondta). Faragó rászólt, hogy hallgasson, mert sokat beszél. Indulás után Szörényi és Porkoláb is csatlakozott hozzájuk. A Légi Fűpárkány beindulásánál sötétedett rájuk, s közben ½ órát veszítettek a kötélbe kötéssel. A keskeny párkányon már lámpával haladtak, 3–3 ember volt egy kötélen. A Belvederéhez érve, mind a hatan egy kötélre kötötték magukat.

Elöl haladt Faragó, utána Porkoláb, majd Szörényi és Ágh. Az utolsó két sportoló sorrendjét nehéz rekonstruálni, ellentmondóak a nyilatkozatok; vagy Hermann, vagy Csibi ment hátul.

Faragó már a Belvederenél elvétette az utat, sokáig keresték az ösvény folytatását. Szörényi ekkor már nem beszélt, Ágh didergett, Csibi pedig álltában elbóbiskolt. Az utóbbi itt mondta, hogy jobb lenne a Babele felé menni.

Az első meredekebb szakaszon Szörényi már nem tudott menni, felülről Ágh, alulról Porkoláb segítette. Hermann türelmetlenkedett, Ághot többször rálökte Szörényire, majd veszekedés robbant ki Szörényi és Hermann között. Porkoláb szerint Faragó minden 10 lépés után megállt az ösvényt keresni... Egy adott pillanatban Szörényi leoldozta magát a biztosítókötélről, mire Ágh a mellhevederétől fogva magához kötötte, s mert Faragó és Porkoláb nem akart megállni, jó darabon maga után húzta a földön. Még botorkáltak valamennyit a sötétben, Szörényi

összefüggéstelenül beszélt, kapaszkodott Ághba, majd megragadott egy fenyőt. Faragó és Porkoláb, illetve Porkoláb és Szörényi között a kötél ekkor kifeszült, a hátul haladó három alpinista pedig Szörényi köré gyűlt. Hermann lekiáltott Faragónak: „A fába kapaszkodik, nem akar továbbmenni! Most meg lefeküdt a földre!”. Faragó erre azt válaszolta, hogy Porkolábbal a Coștila-házba megy segítségért, majd odaszólt Porkolábnak, oldozza le magát. Az szó nélkül engedelmeskedett, mire Csibi is csatlakozott hozzájuk. Szörényihez már nem másztak vissza (kb. 15 m-re feküdt tőlük), s lefelé indultak. Faragó és Porkoláb szerint Hermann nagyon jó, Ágh jó állapotban volt akkor; Hermann tájékoztatásából és az előzmények ismeretében meg voltak győződve arról, hogy Szörényivel ilyen állapotban lehetetlen tovább ereszkedni. Különben a kimerültség, a hideg és a stressz hatására ekkor már mindannyian ösztönszerűen cselekedtek, logikus gondolkodásuk felmondta a szolgálatot.

Ágh nem tudja, hogyan történt az elválás, mert Szörényivel kínlódott. Mikor észrevette, hogy magukra maradtak, Hermann csillapította, biztatta: mozogjanak, míg megérkezik a mentőcsapat. Melegítették Szörényit, aki kezével összevissza hadonászott, mozgott, de nem beszélt. Az elválás után kb. fél órával Szörényi Csaba hirtelen fordult egyet, s mire visszafordították, már nem volt pulzusa. Hermann mesterséges légzéssel próbálkozott, dörzsölték, mozgatták, de többé nem tért magához. Hermann és Ágh ezután a többiek otthagyta kötéllel lefelé indult, majd Hermann beesett a törpefenyők közé, s nem bírt tovább menni. (Ágh a Szörényi által lefelé megtett távot 200 m-re becsülte, de valójában alig volt 35 m!) Mindketten kiáltoztak, hátha meghallja valaki. Hermann ült, Ágh egy darabig még keresgélte az ösvényt, majd ő is társa mellé telepedett. Rágyújtottak, beszélgettek a mentőcsapatról. Egy idő után Hermann nem válaszolt, Ágh meglökte a vállát, mire a másik előrebukott. Ágh mozgatni próbálta, és látta, hogy vége. Odébb húzódott. Világosban tért magához, a lába addigra lefagyott.

A segítségért indulók az elválás után egy-másfél órát haladhattak, az ösvényt hó borította, Faragó tovább bizonytalankodott, végül már azt se tudták, rajta vannak-e az ösvényen vagy sem. Zseblámpájuk hamarosan kimerült, s megálltak három törpefenyőnél. Előbb mozdulatlanul ültek, majd nagy nehezen sikerült tüzet gyújtaniuk. A köd 22.30-kor szállt föl és a tűz akkor már égett. Jól látszottak lent a város fényei, és mindannyian meg voltak győződve, hogy letről is észreveszi valaki a tűz fényét. Porkoláb becslése szerint éjszaka kb. -15°C volt.

Virradatkor nem jöttek rá, hol vannak, és Faragó elképzelését követve felfelé indultak. Tíz méter után elérték a harántozás ösvényét, amin a Policandru völgyéig mentek, majd a kötelek segítségével a szakadékvölgy vonalán ereszkedtek le. (Közben pár méterre haladtak el Hermann és Ágh mellett, de a bozótban nem vették őket észre.) Eközben hallották a mentőcsapat kiáltozását, válaszoltak is, de a hangzavarban senki se figyelt föl rá.

A Coștila-házban Hegyitől megtudták, hogy mentőcsapat indult keresésükre, de elkerülték egymást. Egy órán át melegedtek, teáztak, miközben jött a hír: két társuk halott, viszont Ágh János él. Ezután Hegyivel együtt lementek Busténybe. Edzőjük azt vetette a szemükre, hogy reggel vissza kellett volna mászniuk a többiekért.

7. A lent történetek

Mikor a mászóútról megjöttek, s Hegyi Botond fürdés után átöltözött, fölkereste Nistorescu Pavelt, a rendezőbizottság elnökét, hogy segítséget kérjen tőle. Ez utóbbi szerint valóban többször beszéltek az úgról az este folyamán, de tapasztalt hegymászót tőle a gyergyói edző egyáltalán nem kért. Hegyi Botond sérülését igazolta a verseny orvosa és bírója, Nicolai Porumbescu csapattársával, Aristide Ambrosiával együtt: az eső miatt mindketten visszafordultak a Reménység-útból és a Hegyiékéhez hasonló állapotban érkeztek a menedékházhoz.

Boros Géza ifjúsági versenyző erre emlékszik edzője akkori szavaiból: „Ez a helyzet elég szomorú, de össze kell csomagolni és virradat előtt fel kell menni. Most este nincs értelme, mert én nem vagyok rá képes, a fiúk pedig nem ismerik a helyet. El kell mennem Nistorescu-hoz, hogy reggelre vezetőt kérjek.”

Amikor Hegyi látta, hogy senkit se talál, aki még aznap este elindulna a Vasas-sportolókkal mint vezető, elfogadta Nistorescu ajánlatát (a 80 m-es kötélre vonatkozó ígéretet, és Badea Ovidiu jelentkezését reggelre). Nistorescu és társai emlékezete szerint Hegyi nagyon bízott Faragóban és abban, hogy a fiúk saját erejükből is szerencsésen hazatalálnak. Természetesnek vették, hogy hat olyan alpinista, aki képes megmászni a Kék Repedést, ilyen helyzetből is kivágja magát.

Nistorescu is hivatkozik a beszélgetésre, miszerint a csapatok a coștilai reléállomáshoz vagy a Babele menedékházhoz mehettek. Egyedül a zernesti hegymászók edzője jelentette ki: „Ha teszünk valamit, most vagyok hajlandó menni, reggel nincs semmi értelme.” Állítását azonban senki se erősítette meg.

A bustényi hegyimentők riasztásának gondolatáról Hegyi és Nistorescu véleménye egybehangzó. Ez utóbbi elismeri, hogy nem tartja felkészültnek őket az éjjeli mentés levezetésére.

A sepsiszentgyörgyi Elektro SE tagjai mit sem törődtek fent maradt társaikkal. Hegyi hozzájuk is bement, de hasztalan. Reggel is csak nagy későn csatlakoztak a mentőcsapathoz, amely már hozta lefelé a félig eszméletlen Ágh Jánost.

8. A mentés

A gyergyóiak reggel 5-kor keltek. Fölszerelkeztek a szükséges dolgokkal, s Hegyi szólt a fiúknak: hallgassanak mindenben Badeára.

5.45-től erőltetett iramban mentek a Coștila védkunyhóig, s a hozzájuk csatlakozó két fővárosi hegymászóval folytatták útjukat a Légi Fűpárkány felé. A később érkező két szebeni, Hegyi utasítására, a Fehér-völgy katlanjain mászott fölfelé.

Badea Ovidiu a Policandru-völgyi harántozásnál hallott először hangokat, és csak itt kezdett kiáltozni. A sátorhelytől már jól hallatszottak a hangok, s a csapat a Légi Fűpárkány felé vette útját. Ha Ágh nem kiáltozik, hanem alszik, nem találtak volna rá a bozótban. Legelőször őt vették gondozásba. Csak a kérdésekre válaszolt.

Hermann alig látszott ki a bozótból, kezdetben észre sem vették. Szörényi helyzetéről Ágh beszélt a mentőknek; hamar fölfedezték: meg volt már merevedve (Hermann akkor még nem). Badea balra nyomokat talált a hóban – Faragóék mentek ott el, miután reggel felszedelőzködtek –, de nem töprengett azon, miért vezetnek fölfelé. Közben megjött a hír, hogy Faragóék leértek.

A sepsiszentgyörgyiek már csak a forrásnál csatlakoztak a mentőkhöz, lennebb pedig a hegyimentők tagjai is színre léptek. A milícia megérkezéséig a két halott a helyszínen maradt. Ágh Jánost előbb a színajai, majd a ploiești-i kórházba szállították.

9 Következtetések

Bár a kívülállóknak, akik még csak a rendezvényen sem vettek részt, utólag könnyű elméleteket felállítani, mi mégis szükségesnek tartottunk néven nevezni néhány fontos okot és következtetést. Meggyőződésünk, hogy ha a számos okozati tényezőtől egy is elmaradt volna, a baleset nem következik be. Ebből az a tanulság, hogy a hegymászásban a legkisebb részletre is – bármilyen jelentéktelennek tűnjék – a legkomolyabban oda kell figyelni.

- Elhibázottnak tartjuk elsősorban, hogy a hegymászást a versenysportok mintájára szervezik és irányítják. Ebből fakad aztán, hogy:

- a) a minősítési szabályzat a fokozati normák letételét hivatalos versenyekhez köti, így a hegymászók, mivel általában kevés a lehetőségük ilyen rendezvényeken részt venni, az időjárási viszonyoktól függetlenül igyekeznek a próbákat letenni;

- b) edzők és sportolók sokkal nagyobb súlyt fektetnek a mászótechnikára, mint a hegymászás megkövetelte sokrétű, általános felkészülésre (tájékozódás, terepismeret, ruházat, felszerelés, elsősegély stb.);

- c) a bajnoki címekért folyó versengés érdekellentéteket szított a klubok, egyesületek között a hegymászó bajtársiasság rovására, s ez az általános légkör az egyesületi csapatszellemet is megrontotta.

- A hegymászást irányítók tehetetlenül nézik a megfelelő felszerelés és védőöltözék hiányát; nem lehet beszerezni megfelelő mászóbakancsot, vízhatlan védőruhát stb.

- A baleset-megelőzési tevékenység az utóbbi időben egyetlen, a versenyszabályzatok záróakkordjaként használatos mondatra szorítkozik: „A rendezőbizottság nem vállal felelősséget semmilyen balesetért.”

- A gyergyószentmiklósi Vasas SE hegymászói hiányos elméleti felkészültségről tettek bizonyosságot:

- nem ismerték a mászóutat és a kulcsszakaszokat;

- felületesen ismerték a visszavonulás lehetséges változatait, s nem az időjárásnak és erőnlétüknek legmegfelelőbbet (a Babelét), hanem a legveszélyesebbet választották;

- nem voltak kellő meteorológiai ismereteik (nem figyeltek föl a szokatlan hajnali melegre);

- nem voltak képesek fölmérni azt a helyzetet, amikor szükségessé válik a visszavonulás (pl. Szörényi, akinek a Tendornál be kellett volna látnia, hogy ez az út meghaladja az erejét; így kimerült, s a csapat, részben az ő lassú ereszkedése miatt, nem tudta leküzdeni a veszélyhelyzetet).

- Némelyeknek nem volt megfelelő fizikai fölkészültsége a választott úthoz.

- A magashegyi tapasztalat hiánya elsősorban a felületes ruházzkodásban nyilvánult meg. Faragó kivételével a Vasas hegymászói csak a Békási-szoros 700–1000 m-es magasságához voltak szokva. A bucsecsi útvonalak 2000 m-en felüli magassága még nyár derekán is indokoltá teszi a tartalék meleg ruhát és az eső ellen oltalmazó műanyag föliát, vagy a test kihűlését meggátló Sirius-föliát.

- A csapatszellem, az összetartás hiánya egyrészt a Faragó által elhamarkodott, értelmetlen szétválásban mutatkozott meg, másrészt abban, hogy ereszkedés közben a sepsiszentgyörgyi Ágh János többet segített Szörényin, mint a saját csapattársai. Felhívánk a figyelmet ugyanakkor a közelükben mászó Vasas-csapat (Hegyi–Molnár) nemtörődöm magatartására: elmulasztották, hogy meggyőződjenek társaik helyzetéről; ráadásul Hegyi edzőként kísért a csapatot!

- A mászóövezetet ismerő és mentésben tapasztalt hegymászók hiánya a Vasas csapatában. A Busténybe utazott 13 alpinistából 10 gyakorlatilag kezdőnek számít; senki se akadt az egyesület tagjai között, aki a sérült és kimerült edzőt a mentőakció vezetésében helyettesíthette volna.

A baleseti tényezők előidézésében az alábbi személyek hibáztathatók:

HEGYI BOTOND edző, aki

- Faragó Ferenc II. fokozatú mászót minősítésénél nehezebb útra nevezte be, visszaélve a rendezők bizalmával. Mentségét, miszerint rosszul értelmezte a szabályzatot, egy edzőtől nehéz elfogadni;
- nem ismertette kielégítően a mászóutakat s a visszatérési változatok előnyeit/hátrányait;
- induláskor nem ellenőrizte a versenyzők ruházatát és felszerelését;
- Szörényi Csabát erőnléténél nehezebb útba engedte;
- saját feltételezésére alapozva, a kijövetelnél nem ellenőrizte csapatai helyzetét;
- túlbecsülte a Kék Repedésben mászó sportolói képességeit, s ezért nem szorgalmazta az esti mentés megszervezését;
- két évi tevékenysége alatt nem sikerült egészséges csapatszellemet kialakítania.

FARAGÓ FERENC hegymászó, aki

- hibásan döntött a visszatérés útvonalának megválasztásakor;
- lejövetelkor túlbecsülte ez irányú ismereteit;
- nem mérte föl Szörényi Csaba válságos állapotát, így nem indítványozott hosszabb pihenőt és elsősegélynyújtást;
- meggondolatlanul döntött, amikor szétválásra utasított, ráadásul elmenetelkor nem győződött meg Szörényi állapotáról;
- reggel nem indult a fönt maradt három hegymászó keresésére.

GHERASIM CORNEL, az Elektro SE küldöttje, aki

- Csibi Elek II. fokozatú hegymászót minősítésénél nehezebb mászóútba engedte;
- a csapatszellem teljes hiányáról tett tanúságot, amikor sem este, sem reggel nem volt hajlandó bajban maradt társai után menni;
- a csapatban nem tartott semmilyen fegyelmet.

A MÁSZÓVERSENY EGYETEMI RENDEZŐBIZOTTSÁGA, amelynek

- miután a hat alpinista estig nem tért vissza – fel kellett volna mérnie a helyzet súlyosságát és még az est folyamán mentőcsapatot kellett volna szerveznie, függetlenül Hegyi és Gherasim kezdeményezéseitől. Így legalább Hermann Pál életét meg lehetett volna menteni.

A jelentés összeállítása után értesültünk a kórboncnoki szemle eredményéről: Szörényi Csaba nem sokkal az elválás után (22 óra körül), végkimerülés okozta szívinfarktuszban, Hermann Pál pedig virradat előtt hipotermiában halt meg.

1983. október 23-án

Jónás F. Péter

Reich Vilmos

Miklós Dénes

(a Vasas SE elnöke hiányában a jelentés összeállítása után láttamozta Jánosi György)

**Gyergyószentmiklósi Vasas SE
(63-18 219. sz. jegyzék)**

Egyetértéssel nyugtázzuk az október 1–2-i baleset körülményei tisztázásának elrendelését, elvégre egyesületünk két sportolója veszítette életét, s a vizsgálatot igyekszünk a legmesszebbmenően támogatni.

Egyben kifejezésre juttatjuk fenntartásunkat Reich Vilmos, a Vasas SE egykori edzője hivatalos megbízatásával kapcsolatban, ugyanis:

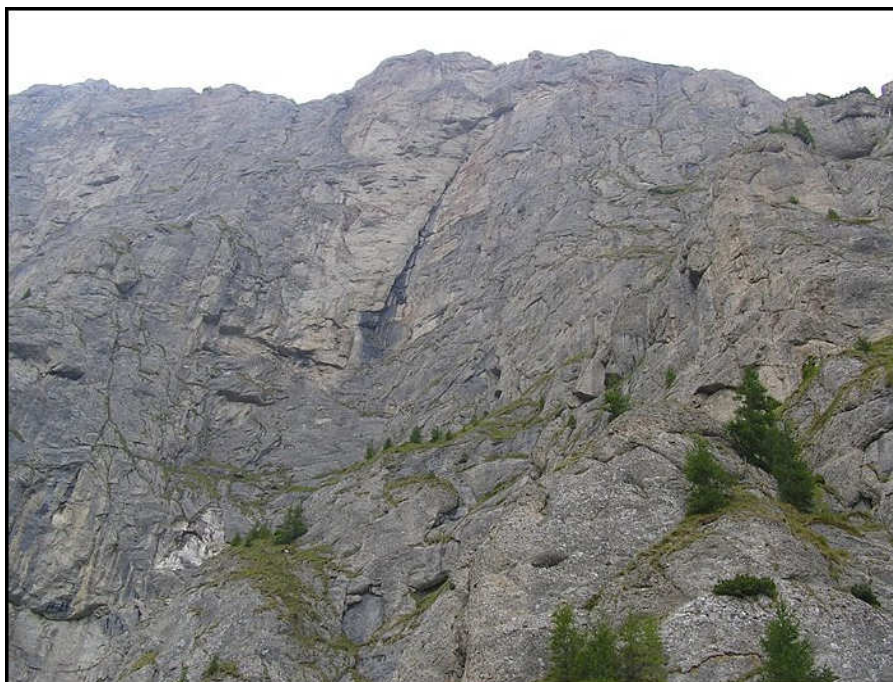
- 1981-ben váratlanul, minden előzetes bejelentés, magyarázat nélkül megszakította a kapcsolatot a szakosztállyal és a csapattal;
- a későbbiekben elvi alapon egyre mélyülő személyi konfliktusba került a jelenlegi edzővel, a szakosztály tevékenységét csak hallomásból ismeri, és tévesen, illetve rosszindulatúan ítéli meg.

Kérnénk a fentieket megfontolni, s Reich Vilmost a közületből visszahívni, ellenkező esetben a vizsgálat tárgyilagossága sínyli meg. Mi nem állítjuk, hogy R. V. nem próbál elfogulatlan maradni és nem küzd előítéleteivel; igyekezete azonban eleve kudarcra van ítélve, mert a két edző közötti ellenségeskedés nem mai keletű, s mindenki előtt ismeretes.

Kérnénk e jegyzékünket legjobb belátásuk szerint felhasználni.

1983. október 13.

(A bal felső sarokban, kézírással: Sas Martin elvtárs figyelmébe, 1983. XI. 17-én)



A Kék Repedés

Kedves Vili!

Leveled csak f. hó 10-én jutott a kezembe, miután tíz napot töltöttem a sziklamászóbajnokság döntőjén. Bustényi találkozásunk a helyszínelés alkalmával így hát sajnálatosan elmaradt. Remélem azért, hogy a többiek segítségére voltak.

Most pedig írok valamit neked az Alpiniádról.

Szabályzatunkat – láthatod – az OTASZ jóváhagyta, s idejében kiküldtük a szakosztályoknak. Az első szakasz során is kitolt velünk az időjárás, s a második napon az eső miatt nem lehetett semmit csinálni. Akkor nyolc szakosztály nevezett be, s a Vasas SE emberei csak a második napra érkeztek, tehát egyetlen utat se másztak.

Rendkívül esemény is történt akkor, az első napon az egyik kolozsvári egyetemi csapat a jó idő ellenére is csak késő este futott be a Policandrutól, s mint kiderült, mintegy 5–6 órán át ereszkedtek a Légi Fűpárkányon. Szóval, ha nem is normális, hogy ilyesmi történik, de nem-egyszer előfordul, s épp ezért nem szoktunk pánikba esni miatta.

A második szakaszra külön meghívót már nem küldtünk, érvényben maradt a régi. A menedékházhoz természetesen átírtunk a szállás végett, a bustényi néptanácshoz pedig a hegyimentők ügyében.

Aznap, amikor a pénzt készültünk felvenni a klubtól, a titkár sajnálkozva mondta: a második szakaszra egy árva garasunk sincsen! S mindezt csütörtökön, mikor már a meghívott szövetségi bírót is értesítettük. Veszélyben forgott az egész Alpiniád. Te tudod, mit jelent az, ha nem fizetünk a bírónak... Gyorsan megtanácskoztam a dolgot a klubtagokkal, s úgy döntöttünk, hogy aki hajlandó jönni, az a saját költségén utazik, de a versenyt megtartjuk. Tíz bíró helyett így csupán ötöt állítottunk ki, jobbára magunk közül, önkéntes alapon.

Péntek este érkezünk az Alpin menedékházba. A melléképületben ütöttük fel a hadiszállást, szétszöttük a benevezési lapokat, s figyelmeztettem az edzőket és a csapatok képviselőit, ejtsék meg gyorsan a beiratkozást, vagy egyszerűen hagyják csak hátra a benevezési listát. Jó részük még az este folyamán visszajött, mások viszont csak reggel, a beszállás előtt intézték el ezt a formáságot. Hegyi, jól emlékszem, még este kész lappal jött.

Szombaton reggel az idő nagyon szép volt, hetek óta nem esett, s mondhatni, szinte mindenki nyárianas öltözött. A csapatok 5 és 7 óra között indultak el; jómagam utolsó bíróként 7.30-kor a coștilai védkunyhó felé vettem utamat. A beiratkozások legnagyobb részt a Fehér-völgy mászóútjaiba (Reménység, Kék Repedés), a Sasok Fala övezetébe (Rég Álmodott Repedés, Policandru, Fügőút, Sasok Gerince) szóltak, s a versenyzők általában 12–13 óra körül hagyták el a trasszékat, még a nekivaduló esőzés előtt; jómagam a védkunyhó és a Gälbenele-völgy környékén bíraskodtam.

Az eső 9.30–10 óra tájban eredt meg, majd 11 tájban elállt, s akkor még nem volt hideg. Dél felé rövid ideig tartó fagyos zápor paskolta a földet, fél óra múlva kissé megcsendesedett, ám 13 óra körül hosszan tartó, makacs felhőszakadásba váltott. Az idő is lehűlt, sokan rappellel visszaléptek a versenyből. Pl. valamennyi fővárosi csapat – kivéve a Sasok Gerincében lévőket – megérezte a veszélyt és feladta a küzdelmet. (Megjegyzem, az ifjúságiak a könnyebb mászóutakban igen jól haladtak, s még a rossz idő beállta előtt befejezték a versenyt.)

A védkunyhót pontosan 16.20-kor hagytam el, miután valamennyi csapat elhaladt mellettem (kivéve a falban maradottakat). Gherasim állítólag utasította a fiait, hogy ne másszanak fel a védkunyhóig, hanem a Vasas-fiúkkal együtt egyenesen a völgybe ereszkedjenek. Hegyi szólt

nekem, hogy a sepsiszentgyörgyi csapatok felkészületlenül mentek a falba és zavarták a gyergyóiakat.

Mindenki, aki főnről érkezett, kutyául szenvedett a hidegtől, az esőtől. Mondhatom, csúnyán kifogott rajtunk az idő.

Egész este azt tárgyaltuk Hegyivel és a többi edzővel, hogy mihez kezdjünk a későkkel. Hegyi nagyon bízott Friciben, mondván, ismeri az utat, s zseblámpa is van nála. Tudtuk, hogy Faragó tapasztalt hegymászó, többször vett részt fogarasi gerinctúrán, nehéz körülmények között... Végül is adtam Botondnak egy hosszú kötelet, s utasítottam Badea Ovidiut, hogy a védkunyhóból toborzott, kellő számú segítséggel reggel álljon a mentőakció élére. Badea nagyszerű, tapasztalt alpinista, ráadásul minden ruhaneműje száraz volt, mert később érkezett, s nem vett részt a versenyen...

A többi már ti is tudjátok. Én riadóztattam a hegyimentőket, akik később átvették az irányítást. Te ismerheted őket; felkészültségük, anyagi ellátottságuk még jó idő esetén se olyan, hogy 5-ös és 6-os utakból menthessenek.

Hegyi viselkedésében nem látok kivetnivalót, talán csak annyit, hogy túlzottan bízott Faragóban, de hát az se volt éppen alaptalan bizalom... Azon az estén Bustényben mindannyian egyetértettünk abban, hogy éjszaka a falból menteni képtelenség, s valószínűnek tartottuk, hogy a fiúk sötétedésig már elhagyták a trasszét, ahogy az a valóságban meg is történt. Logikusnak látszott, hogy vagy a reléállomásig másztak ki, vagy a Fehér-völgy gerince alatti Leshelynél húzták meg magukat, ahol száraz gyújtós és fa is található, és alig 50 méterre van a kiszállás helyétől!

Most utólag, a való helyzet ismeretében rengeteg hibát és még több hibást találhatunk, a sportolóktól az edzőkig és a szervezőkig. A teljes igazságot immár sose fogjuk megtudni, netán ti ráhibázhattok, hogyha az életben maradt hegymászókkal szóba álltok. Sajnos, két kulcsszereplő már képtelen tanúságot tenni... Szerintem ezek a fiúk se technikailag, se fizikailag nem voltak a leggyengébbek, s ami ellátottságukat illeti, nincs mit felróni vezetőiknek, akik maguk is ott izzadtak, áztak száz méternyire tőlük, ugyanabban a hideg esőben, s mindenkit egyformán meglepetésként ért a hirtelen frontbetörés. De azért ne feledd: valamennyi fővárosi versenyző visszalépett a mászóútból, mert már többször megjárták a Bucseccsel, s ezért van az, hogy a mi csomagjainkból sose hiányzik, teszem azt, a Sirius-fólia.

A Légi Fűpárkányon való lejövetelt azóta pirossal festett nyilakkal jeleztük, s a fűpárkány vonalát is biztosítottuk. Ennél többet, nem tudom, mit tehetnénk még a hegymászók épségéért...

Hangsúlyozom, hogy mindannyian a saját költségünkön, a legszerényebb körülmények közepette, hiányos felszereléssel tartózkodtunk Bustényben, ennek ellenére a kölcsönös bizalom és a baráti segítségnyújtás légkörének fenntartását szorgalmaztuk. Különben mindezt alátámasztja Gațu Ilie edző, akit te is jól ismersz, és aki a mentés idején önzetlenül segített, mert éppen jelen volt, bár a versenyhez semmi köze.

Nagyjából így áll a helyzet, s ha adódnak még tisztázandó problémák, fordulj bizalommal hozzám.

Barátsággal:

Nistorescu Pavel

1983. október 16-án

Nyilatkozat

Alulírott Porkoláb Vince, a Vasas Sportegyesület hegymászó tagja az alábbiakat nyilatkozom:

A verseny reggelén nyolc óra körül értünk a beinduláshoz és utolsó (harmadik) csapatnak szálltunk be. Edzőnk figyelmeztetett a biztosításra, s minden nagyszerűen ment, viszont negyedórát váraoztunk a biztosítóhelyeken, mert János, a sepsiszentgyörgyi másodmászó nem a legfürgébben mozgott. A Tendornál Csabának remegni kezdett a lába, s miután kétszer is megpróbált a létrában kiegyenesedni, szóltam neki, hogy megkísérlem én. Mire ő: „Egy kicsit szégyellem, de nincs mit csinálni!” Megnyugtattam, hogy semmi probléma, előfordul. Tovább másztam. Az elágazásnál megközelítettem Jánost, ő mutatta, hogy tovább más-más az utunk, és hogy harántozás következik. Mire Csaba is beért, már javában esett az eső... Az Urnától Csaba megkért, engedjem megint előre, mert közben megnyugodott, és jól érzi magát. El is indult, de aztán nem volt biztos az útvonalban, elkeveredett, majd visszamászott, kb. 10 méter után figyelmeztetett, hogy szabadmászás következik. Alig tett néhány métert, zuhant egy tízest. Kérdeztem, történt-e valami baja, de nemmel válaszolt. Mégis beleegyezett, hogy ismét kötélfőnek álljak. Közben beszélgettem Fricivel, aki a közelben mászott, és ránk szólt, hogy siessünk, mert erősen lemaradtunk. Egy drótozott résznél tőle kérdeztem meg, vajon megtart-e, majd mikor túljutottam rajta, megdicsért: „Jól van, fiú, mindjárt kint vagytok. Várjatok meg!” Elkezdtem húzni Csabát, nagyon nehezen mászott át a drótokon. Mikor végre felért hozzám, kérdeztem, mi a baj? Csak a fázást említette, merthogy csuromvizes.

Odafent sokat váraoztunk Friciékre, akik a sepsiszentgyörgyieket várták, hogy kimásszanak a trasszéból.

Nem volt éppen teljes sötétség, amikor végre elindultunk lefelé, de 25 méterre már nem ismertem fel az alakokat. Nehezen boldogultunk a Fűpárkánnyal, előbb két kötélbe, később már csak egybe kötöttük magunkat. Frici szép szóval noszogatózott, hogy siessünk, mert kimerül a lámpa eleme, Hermann Pali mindenáron verekedni akart velünk, Csaba pedig eltorzult hangon válaszolt, hogy ne siettessem. Egy nehezebb helyen bevártam, lesegítettem, de már a fejét is ejtette el, a nyelve botladozott. Pali meglökte, hogy siessen, erre ő visszamordult, s kezdett félrebeszélni, mint a részeg ember. Megkapaszkodott egy fában, majd mikor rászóltunk, hogy eressze el, természetellenes hangon kérdezte: „Mi ez? Ez fa? Ejsze, ez fa...” Mintha meg lett volna zavarodva...

Frici ezt már nem bírta tovább, hátraszólt, hogy így sose érünk le. „Különben is, Csabának nincsen sok hátra, megyek segítségért s Vincét is magammal viszem!”... Nem tudom, miért hívott éppen engem. Mindenesetre, ezen akkor nem gondolkoztam. Egyszer csak Csibi is ott termett mellettünk s jött utánunk. Havas úton botorkáltunk. Mintegy másfél órát mehettünk, mikor a lámpa kikészült. Sűrű köd volt, azt se tudtuk, hol vagyunk, egy fa alatt megálltunk, egymásba fogóztunk, hogy melegedjünk, de ragadt le a szemem az álmodástól, s mondtam a többieknek, rakjunk tüzet, mert ha nem, megfagyunk. Frici levágta a cipőmről a gumit, a sisakomról letépett egy darabka nejlont s nehezen, de meggyújtotta... Reggel, mikor tovább indultunk, Frici nem találta az útjelzést, s több mint egy órán át ereszkedtünk alá egy szakadék völgyben. Utólag hallottam a gyárban a Csaba kollégáitól, hogy a fiú panaszkodott nekik: nem tudja, mostani lelki állapotában hogy megy majd neki a mászás a Bucsecsben, mert válnak a szülei... Csaba nagyon jó fizikumú mászó volt, szerintem csakis lelki problémák okozhatták az úton történeteket.

(Reich Vilmosnak átadva 1983. október 20-án)

Badea Ovidiu a vizsgálóbizottság kérdéseire válaszol

– Szombaton, vagyis október elsején este érkeztem meg Busténybe. Csúnya havaseső csapkodta a várost, míg a menedékházhoz értem. Ez úgy 19 óra körül lehetett, és emlékszem, két óra múlva már kiadósan havazott.

– Nem tudtam hamarabb jönni. Pedig önkéntes bíraskodást vállaltam az Alpiniádon, hogy ne maradjon szégyenben a klubunk.

– A menedékházban nagyon hideg volt. Épp csak elhelyezkedtem, s kértem a többiektől, hogy zajlott addig a verseny. Mondják, nehéz utakat másztak a srácok, ki a Kék Repedést, ki meg a Reménységet... Még csodálkoztam is, hogy ilyen időben egyáltalán nekivágtak.

– Tehát egész részletesen mondjam el... Megpróbálom... Ellenőriztem a másnapra szóló benevezéseket, s akkor hallottam először, hogy három csapat valahol elmaradt. A gyergyói edző, Hegyi kb. 22.30-kor lépett be a szobánkba, izgatottan, hogy még mindig nem jöttek meg. Remélte, hogy a Babele platóján, az ottani menedékházhoz vonultak el. Kérdezte, ki jelentkezik a reggeli mentésre... Az esti mentést illetően nem volt határozott álláspontja... Vállaltam a dolgot, s a szobájukban aludtam. Reggel hatkor már a costilai kunyhónál jártunk, klubtársaim zöme ott éjszakázott, tőlük is került segítség. Hegyi rám bízta a vezetést, kb. nyolc fiút adott a Vasastól. A rendes úton mentünk a Légi Fűpárkányhoz. A fővárosi és szebeni srácoknak szoltam, menjenek a felső úton, nehogy elkerüljük egymást, ha arra jönnének le. Alig keltünk át a Policandru völgyén, meghallottuk a kiáltásokat. A sátorhelynél már tudtuk, hogy merre menjünk tovább. Felkapaszkodtunk a meredeken, harántozással elértük a bozótost, ahonnan a kiáltás hallatszott, ami inkább nyöszörgés volt. És hirtelen megláttuk Ágh Jánost, ő kiáltott...

– Nem mindjárt, nem mindjárt... De azért látszott, van még valami János mögött a bozótban. Lentről úgy néztem, hátizsák. Ágh mondta, hogy az Hermann. És azt hiszi, hogy már vége... Odamentem, megfordítottam. Kétrét volt görnyedve, arca lilás, már ki volt hülve, a szeme kimeredve, pulzusa semmi... Ágh fel akart állni, de összeesett. A fiúkkal lehúztuk az ösvényre, átöltöztettük. Csak rövid ujjú trikó volt rajta, egy steppelt blúz és egy műanyag melegítőnadrág. Semmi több. A zsákjában találtunk egy száraz pulóvert... Siettünk a mentéssel, nehogy a János esetében is késő legyen. Faragóékat már nem is kerestük, mert a védkunyhótól üzentek, hogy ők hárman szerencsésen odaértek. Megtaláltuk viszont a Szörényi kötelét, tekergőzve majdnem az ösvényig lógott le. És a Csaba testére is rábukkantunk...

– Kötélereszkezdéssel értünk az aljba, mire megjöttek a hegyimentők. Nem volt náluk felszerelés, csak hordágyak... Volt egy összetűzésem velük. Az ő mentésük ugyanis abból állt, hogy Jánost a mi hordágyunkról áttették az övékére, s büszkén elvonultak. Begorombultam, s a megürült hordágyat odanyomtam egyik diáktársam kezébe, aki addig hűségesen cipelte a hegyimentők második hordágyát. Hagyd a fenébe, mondtam neki, vigyék csak a nagy hősök!

(Jegyzőkönyvelte Jónás F. Péter 1983. október 20-án)

Csibi Elek a vizsgálóbizottság kérdéseire válaszol

– Hogyne, a Kupa első szakaszán is másztam, akkor egy másik útba mentem. Nem volt problémám! Az edzőnk is szokott velünk jönni, de most Gherasimot küldte. Ő szabta ki nekem a trasszét: másszál te ottan, a Kékben! Így mondta... Társként Ágh Jánost kaptam. Mondtam, adjál nekem jobbat, nem sétálni megyünk... Jánostól is kérdeztem, te bírnád-e? Igen, mondta. Lassan haladtunk fölfelé, Friciékét előreengedtük. Jól másztak, nem kellett rájuk várunk. Még az elején megbeszéltük, hogy lefelé együtt jövünk...

– Mondtam már, lassan mentünk, nem volt probléma. Szép trasszé a Kék Repedés, én mondom! Addig még nem másztam ott. De jött az eső. Az nem volt jó. A plafon alatt megálltunk. Múlt az idő, a János izmai berozsdáztak az állástól. Noszogattam, menegessen, ha nem, még itt alszunk. Késő lett, mire kiértünk. Hermannék segítettek Jánosnak kikecmeregni. Nagyon vizes volt a fal. Akkor kezdett hullani a havaseső...

– Egész biztosan mondtam Faragónak, ha nem ismeri az utat lefelé, menjük a Babeléhez. De a gyergyóiak kiáltottak: lefelé menjünk! Frici vezette a bandát, mind kérdeztük, mi a helyzet, mert nem leltük az utat. Mentünk visszafelé is, meg előre is. Szörényi ki volt fáradva. Én és Ágh segítettünk neki, de Hermann veszekedett Faragóval. Csaba nem akart elindulni. Mondtuk, gyere velünk, te Csaba, nem maradhatunk fent. De ő csak kiabált, hogy „mit csináltok, mit csináltok”... Nem csináltunk mi neki semmit! Egyre gyengébb volt, esett össze. Annyira elfáradt mindenki, hiszen semmit nem ettünk, nem ittunk. Nem is volt semmink! Frici azt mondta, elmegy segítségért, s azt is mondta, melegítsétek egymást, nehogy baj legyen. Akkor én is velük mentem. Hogy ne legyen baj! Szinte rögtön elakadtunk, s egyre csak a szakadékot, a törpefenyőket, a semmit láttuk a ködben. Ott kellett maradni. Otthon meg várt a feleségem, állapotosan, a nyolcadik hónapban... Mondtam Fricinek, ember, ne viccelj, nem maradhatunk itt! Meg voltunk gémberedve, az agyunk kikapcsolva. Nem tudtuk, hol, merre vagyunk. Azt se tudtuk, hogy ők ketten meghaltak, semmit se tudtunk. Éreztem, hogy fagyok meg. S mert vizelnem kellett, gyorsan be a kezemet, a hasam alá! Levizeltem a kezemet, olyan jó volt, hogy árad szét a meleg vér a karomban. Arra gondoltam, istenem, mit csinálunk, itt maradunk? Valahogy ki kell bírni... Faragóék próbáltak tüzet gyújtani, nehezen ment. Nem volt méteres lángja! Tornásztunk. Melegítettük egymást, raktuk a tüzet, hogy lent láthassák. Nem létezik, hogy ne látták volna! Nem akartak feljönni? Félték? Kellott, hogy lássák, az nem létezik! Az éjszaka folyamán még kiabáltunk is lefelé... Reggel tájékozódni akartunk, hol vagyunk. Csupa hó és jég volt minden. Ahány törpefenyő, mindhez tettünk dupla kötelet, rappelezéshez, s leereszkedtünk a kunyhóhoz a sziklavölgyben. Lent volt a gyergyóiak edzője. Hamar teát főztek, tüzet raktak. Dzsemet ettem, teát ittam. Híg volt az agyam, nem tudtam semmit mondani, csak vacogott a fogam. Frici még tudott beszélni, magyarázta, merre menjenek a többiekért. Lent ágyba feküdtünk, aludtunk délutánig. Aztán mondták, mi a helyzet...

– Mikor a tüzet raktuk, már nem emlékszem, mire gondoltunk. Azt hiszem, semmire... A fentiekre sem... Reggel, amikor megvilágosodott, én mondtam, nézzük meg őket. Faragó azt válaszolta, már nincs mit tenni.

– Éjszaka én hallottam valamit odafentről. Talán kiabálást. Kérdeztem Fricit, mit csinálunk, ő hallgatott.

(Jegyzőkönyvelte Jónás F. Péter 1983. október 15-én)

Nyilatkozat

Alulírott Faragó Ferenc, gyergyószentmiklósi lakos, Tulipán negyed, 15-ös tömbház, 1-es bejárat, II. emelet, 6. lakrész, a Vasas SE leigazolt hegymászója, az I. kategóriához szükséges valamennyi próba birtokában, sajnálattal kijelentem, hogy nem tudtam a bizottságnak segíteni az ügy tisztázásában, mert amíg ők dolgoztak, én hivatalos kiküldetésben voltam.

Most, hogy visszajöttem, ezúton állok a rendelkezésükre.

Néhány részlet a bizottság időközben elkészült jelentésében – szerintem – helytelen megvilágításba került. Pl. külön bemutatják valamennyi hegymászt: Hermann, Szörényi, Porkoláb, Faragót. Viszont az első kettő esetében inkább a negatívumoknál időznek, hogy a gyenge felkészültséget igazolhassák.

A jelentés azt írja rólunk, hogy nem volt magashegyi tapasztalatunk. De pl. 1982 nyarán alulírott, valamint Hermann Pál és annak testvére, Mihály a Magas-Tátrában töltöttük pihenő-szabadságunkat, rossz időjárási viszonyok között, és több 6-os nehézségű utat másztunk. 1983 elején egyesületünk csapata – Hermann, Szörényi, Porkoláb és én – részt vett a Retyezát kupán. Rossz időben, havazásban, sőt hófúvásban nyertük el a kupát s szereztünk egy rakás oklevelet. Vagy: 1983 augusztusában Hermann-nal együtt a Fogarasban gerincvándorláson vettem részt. Előzőleg azt mondta az időjárásjelentés, hogy tartósan derült idő várható. Sátor nélkül indultunk el, s a csillagos ég alatt háltunk, zsákba bújva, 2000 méter fölött... De ez csak néhány példa.

Írják továbbá rólam, hogy II. fokozatú mászó vagyok és kötélfőként nem volt szabályos beiratkoznom a Kék Repedésbe. Erre csak azt mondhatom, hogy 3 éve tevékenykedem a felnőtt csapatban. És az országos felnőtt bajnokság 1983. évi nyári szakaszán megmásztam volt a Kék Repedés rövid változatát. Ugyanis megvolt már valamennyi próbám az I. fokozathoz.

A gyergyószentmiklósi mászók mind egy szálig saját pénzükön utaztak az Egyetemi Alpiniádra. Az első fordulóra Hegyi, Porkoláb és Szörényi ment el, de mert rossz idő volt, s későn érkeztek, már nem másztak. Ekkor döntöttek úgy, hogy az októberi szakaszra is benevezünk.

A jelentés szerint többrendbelien is hibáztam. Íme az ezzel kapcsolatos álláspontom.

Igaz, egészségügyi doboz nem volt nálam, de amióta mászok, még nem láttam olyan alpinistát, aki falba dobozt vigyen. Különben sem az illető dobozon múlt, hogy az történt, ami történt.

Nem hagytam Szörényinek időt a pihenésre. Nos, a Szörényi–Porkoláb csapat esőben mászott, vizesek voltak. Hidegben, nedves ruhában várakozni mindenképpen kellemetlen következményekkel jár. Ráadásul két órán át ácsorogtak így a gerincen! A pihenés, lám, fatálisnak bizonyult Szörényi esetében.

Elváláskor nem vizsgáltam meg Csabát. De hát engem se ejtőernyővel dobtak le oda, ahol elváltunk, hogy első ízben lássam őt! A kiszállás óta együtt ereszkedtünk. A fáradtság első jelei már a Fűpárkányon mutatkoztak nála, s a Belvederétől lefelé állapota egyre súlyosbodott. Mindezt anélkül is nagyon jól tudtam, hogy a nyaktörő meredeken visszatértem volna hozzá. Legfőbb gondom az volt, hogy mihamarabb a Coștilához érjek, hírül adjam a történetet, s egy csapat levihesse Szörényit!

Reggel nem feljűk, hanem egyenesen lementűk. Ez igaz. De: szombat reggel óta voltunk úton, s vasárnap reggelig csak pár szem cukorka járt a szánkban. Az éjszakát a bozótban töltöttűk, dermesztő fagyban. Bevallom, reggelre én is ki voltam merűlve. Döntésem e gyengeség egyenes következménye. Csak a lentiek segítségében bíztam, csak arra gondoltam.

Egy ilyen baleset után sokan ítélkeznek és gondolkoznak aszerint, hogy „mi lett volna, ha”, s ez alól én se vagyok kivétel. De ott fent másként gondolkozik az ember.

Ez az én nyilatkozatom, amit fenntartok és aláírok.

Gyergyószentmiklós, 1983. X. 27.



A Coștila Völgye, a fűpárkánnyal

Ágh János válaszai Hegyi Botond kérdéseire Sepsiszentgyörgyön

– Te nem szerettél volna a Babele felé visszavonulni, miután nehezen másztad meg a Kék Repedést?

– Olyan hamar besötétedett, hogy száz méteren még húszra se igen lehetett látni. Féltem a lejöveteltől, ez az igazság. Nem szeretek lefelé mászni. Kérdeztem, nem mehetnénk-e felfelé. Senki se figyelt rám, pedig ha csak egyvalaki is került volna, elindulok vele a Babele menedékházhoz.

– Milyennek tűnt a Repedés?

– Izgultam... Mikor Busténybe értünk, Gherasim azt mondta, valakinek be kell mennie a Kékbe. Csibi ráállt. Reggel bekaptam két szelet szalámit, negyed kilenckor kimentünk, vizet ittunk. Dumáltunk. Szabad mászásnak indult, jól ment. Akkor jött a nehézség, amikor a fal visszahajlott. Folyt le az esővíz a falon, de mi a boltozat alatt voltunk, nem áztunk. A 3-as bivaknál jól pihentünk Csibivel, kb. 13 óra felé járhatott. A cukorkámat is majdnem mind megettem. Friciék is velünk ültek, szivaroztunk...

– Miért késtél úgy meg a kijövetellel?

– Pihenés után borzasztó nehezen ment a mászás. Az utolsó kötélhossznál félreértés történt. A szegek fölfelé vezettek, majd vissza kellett ereszkedni. Át akartam menni a repedésen, át is lendülhettem volna rajta, de nem mertem. Ketten is húztak felülről, Csibinek már-már elfagyott a keze. Végül megtaláltam az utat.

– Estél is?

– Csak meg-megcsúsztam, de nem estem.

– Mi történt veletek az elválás előtt?

– Szerintem órákon át kerestük a Fűpárkányt, s ezalatt úgy átfáztam, hogy alig álltam a lábamon. Szédelegtem, mindegyre Csabába fogóztam, hogy el ne essek. Csibi úgy aludt, mint a lovak, lábon állva, s amikor megráztam, riadtan nézett körül, hol is van. Mikor végre rátaláltunk az útra, kissé helyrejöttem, viszont szegény Szörényi mind nehezebben járt.

– Miben nyilvánult ez meg?

– Alig haladtunk 50 métert, kezdett furcsán viselkedni. Kikötötte magát, de odamentem hozzá és magamhoz kötöttem. Húztam magam után a földön, s közben Hermann Pali biztosított mindkettőnket.

– Ki más segített még Csabán?

– Csak mi ketten Palival.

– Hogyan történt az elválás?

– Csabával voltam elfoglalva. Emlékszem, korábban Frici szólt, hogy „Gyere, Csibi, még szükségem lesz rád!”, de már csak Palitól hallottam, hogy egyedül maradtunk.

– Milyen hangulatban volt aznap Csaba?

– Reggel vidám volt, a falban még viccelt is. De odafent mogorvának találtam. Nem szólt senkihez. Lefelé menet sokat vitatkozott Palival. Pali ugyanis taszigálta lefelé, s szólt nekem, toljam én is. Mind csak maradni akart. Ilyesmiket kiabált nekünk, hogy „Mit csináltok? – Ne hülyéskedjete! – Hagyjatok így!”...

– Mi történt közvetlenül a halála előtt?

– Már csak feküdt, alig mozgott, én meg ráfeküdtem, melegítettem, nehogy megfagyjon. Fújtam a nyakát, meg ahol fedetlen volt a bőre, s ezt addig csináltam, amíg az egyik lábamat már nem is éreztem. Odahívtam Pali, melegítse ő is. Próbálta felállítani, nem ment. Közben Pali tüzet is próbált gyújtani, hiába. Ugráltam, hogy megmelegedjek, mikor Csaba hirtelen felült, fordult egyet, s vége volt! Mindent kipróbáltunk, hogy felélesszük.

– Mire gondoltatok akkor kettesben?

– Hogy hiába várjuk a segítséget, nekünk kell megpróbálnunk lejutni.

– Kiabáltatok is?

– Igen, én segítségért, Pali meg a klub csatakiáltását ismételte. Míg a bozótban mászkáltunk ide-oda, többször is kiáltottunk, de választ nem kaptunk.

– Hogy aludtatok el?

– Pali szörnyen kimerült, megbotlott s vagy 8 méternyit szánkázott lefelé! Szerencsére, egy törpefenyő az útját állta. Ekkor még normálisak voltunk, s szólt nekem, hogy vigyázzak, nehogy a mélybe zuhanjak. Lecsúsztam melléje, egy bokor fölfogott. Ültünk. Út sehol. Mondtam, vessük össze a hátunkat, melegedjünk. Ő nem akarta. Ki-ki magában kucorgott. Beszélgettünk, hogy vajon a többiek leértek-e? Ő egyet-kettőt kiáltott is. Volt két cigarettája, rágyújtottunk. Félig se szívtuk el, hát ő makacsul hallgat. Azt hittem, megharagudott rám. Felálltam, mozogtam, mert éreztem, hogy megfagyok. Pali nem mozdult. Rázni kezdtem, hiába. Ugattam, mint egy kutya. Nem reagált. Pulzusa se volt már. Úgy megirtóztam akkor tőle, mind az járt az eszemben, hogyan szabadulhatnék a közeléből, összevissza másztam, mint egy örült. Egy szakadékos helyre értem, gondoltam, jó lenne most a kötél. Visszamasztam Palihoz, de irtóztam leoldani róla a kötelet. Leültem tíz méternyire tőle, s torkom szakadtából üvöltöttem, hogy „Segítség!” Zűrzavar volt a fejemben, reménykedtem, hátha elébem jön az én legjobb barátom, Forgács Attila, aki megtanított hegyet mászni. Erőlködtem, legyek ébren, hogy ha jön, azonnal megláthassam. Egyre csak hallgatóztam...

– Mire emlékszel még az éjszakából?

– Beburkolóztam, amennyire csak tudtam. Közben megcsöndesedett a szél. Amikor felébredtem, csillogott a fal a hótól és a jégtől. Felegyenesedtem, de nem tudtam járni. Sejtettem, hogy elfagyott a lábam.

– Mit csináltál akkor?

– Kiabáltam, ahogy a torkomon kifért. Aztán berekedtem, már köhögni is alig tudtam. Kúsztam vagy ötven méternyit ide-oda, közben meg-megpihentem. Aztán felbukkant a mentőcsapat...

(A beszélgetés szövegét tanúkként hitelesítik Forgács Attila és Kapás Levente sepsiszentgyörgyi hegymászók)

Benedek Gábornak a vizsgálóbizottság kérdéseire adott válaszaiból

– Én nem mentem mászni, mert már az úton rosszul éreztem magamat. Hegyi azt mondta, meglátjuk szombaton, milyen állapotban leszek, s attól függően döntünk... Szörényi Csaba vizsgálgatta a szemem fehérjét, és szólt Hegyinek: „Szerintem ez a Benedek sárgaságos!” Igaza lett, ahogy hazajöttem, beutaltak.

– A verseny idején otthon maradtam, vagyis a menedékházban.

– Úgy van, Hegyi járt nálam a kórházban, de egy szóval se próbált befolyásolni, hogy mit válaszoljak önöknek...

– Láttam, amikor Hegyi és Molnár megjöttek a Reménységből. Siralmasan néztek ki. Mint a kóbor kutyák ősszel.

– Molnár azt mondta, megy egy sört inni az étterembe. Hegyiről nem tudok semmit, hogy ivott-e vagy sem, miután hazaért.

– Azért adtuk fel a második szobát, mert csak péntek éjjelre fizethettünk kettőt. Szombatra iskolások jöttek, előjegyzett turistacsoport.

(Kérdezett Reich Vilmos 1983. október 14-én, a gyergyószentmiklósi járványkórház elkülönítőjében.)

Boros Gézának a vizsgálóbizottság kérdéseire adott válaszaiból

- 1982 május elején másztam legelőször, de nem hivatalosan. Téli mászásom csak egy volt, 1983 januárjában, a Királykőn...
- 1982 decemberében nem volt semmilyen szervezett akciónk a szakosztályban, év végén pedig megkaptam az ifjúsági fokozatot.
- Pénteken este az edzőnk, vagyis Hegyi átjött a szobánkba, ahol mi, ifjúságiak voltunk, és bejelentette: „Ezekre a mászóutakra gondoltam!” Véleményünket nem kérte.
- Lehet, hogy a vonaton is beszéltek mászóutakról, csak én nem hallottam... Mindenesetre, ha beszéltek, ez Gyergyószentmiklós és Brassó között történhetett.
- Amíg Brassóban a csatlakozásra vártunk, Hegyi elment Szörényivel, a Csaba szüleit fölkeresni.
- Nem tudok arról, ivott-e vagy sem Hegyi és Molnár a mászás után.
- Mehetünk volna menteni verseny után, még akkor este. Nem voltunk teljesen kipihenve, de ha mondták volna, megyünk...
- Hermann elég sokat mászott az utóbbi években, csak egy-két hónapja, mióta udvarolni kezdett, hagyta alább valamelyest.

A nyilatkozat végén, utóiratban:

„Október 12-én felmentem Reich Vilmos lakására, de akkor nem volt ideje velem szóba állni. Három nap múlva találkoztunk a reggeli vonatinál, s tanúk előtt mondtam neki, hogy Hegyi Botond nem enged addig vallomást tennünk, amíg nem látunk hivatalos felhatalmazást. Reich Vilmos a vonatban megmutatta a megyei sporttanács meghatalmazólevelét, s akkor beszéltük meg a találkozást okt. 17-re. Boros G.”

(Kérdezett Reich Vilmos 1983. október 17-én)

Nyilatkozat

Alulírott Gațu Ilie fővárosi edző, kérésükre így foglalnám össze véleményemet a balesetről:

1. Valamennyi alpinista, s különösképpen Faragó Ferenc mindent megtett, hogy társait segítse, szétválásukat az a végletes helyzet magyarázza, amibe jutottak, s amit kívülálló logikájával nehéz megérteni.
2. Hegyi nyakába semminemű vétkességet nem lehet varrni a csapatok összeállítása tekintetében, vagy amiért nem állt ki nyíltan egy mentőcsapat szervezése mellett; neki is meggyőződése volt, hogy a fiúk hazatalálnak.
3. E maga nemében (legalábbis a romániai hegymászásban) példátlan baleset okai, ha meg akarjuk keresni őket (mert léteznek!), a hegymászás szervezésében keresendők.

1983. október 20-án

Decemberi reggel. Busténybe készülök, körülnézni a baleset színhelyén. Az Országos Turisztikai-Alpinista Szövetség (OTASZ) egy hétig tartó tanácskozásra hívta össze edzőit: barlangászokat, hegymentőket, tájfutókat, alpinistákat. Rendszerint év végén kerül sor a hagyományos összejövetelre az Alpin menedékházban. Remélem, ezúttal alkalmam nyílik szóba állni jó pár illetékessel. És úgy gondolok e kiruccanásra, mintha nem is a havasokba, hanem a trópusokra készülődnék. Vidáman ülök fel az állomásra tartó trolibuszra, pedig a frissen hullott hóban alig vánszorognak s mindegyre oldalt farolnak a kocsik; a járókelők idegesen tülekednek, a hópelyhek vastagon megülik szemüvegem lencséit, semmit se látok, ha meg leveszem s zsebre teszem, akkor a hiányzó dioptriák miatt egybemosódó az amúgy is sűrű havazásba fűlt, hajnali főváros képe. Igen, vidám vagyok, pedig mint később kiderül, a gyorsvonatot nem fűtik; elromlott a csatlakozó fővezeték, de az is lehet, hogy a karbantartók végezték csapnivalóan munkájukat; tény, hogy a hótól nedves, szellős peronról a jéghideg fürkébe lépünk... Kiszámítom, hogy most már csak kétórányi didergést kell kibírnom, ez tűrhető távlatnak ígérkezik, közben összegyüldögélünk a másodosztályú fürkében, a télikabátoktól, bekecsektől, subáktól és egyéb téli holmiktól duzzadó vállak egymásnak érnek, feszülnek, az érintkezés helyén láthatatlanul áramlik át egyikünkől a másikba, majd vissza testhőmérsékletünk, ennek köszönhetjük, hogy egy idő után mégse félmerev, álomba fagyott utasokat szállít a vasúti társaság; ha pedig így nézzük a dolgokat, tulajdonképpen örülnünk kellene...

Képtelenebbnél képtelenebb gondolatok, képzettársítások cikáznak kihűlt koponyámban, éber vagyok és sebezhető, úgy érzem, ez az éberség mindörökké kitart majd mellettem, oly áttetsző és biztonságot nyújtó állapot ez a mindenre figyelés, az átfagyott gondolatok kocsonyásan remegő, kristályos tisztasága; persze, ha még hidegebb lenne, ha valamivel fáradtabb lennék a szokásosnál, tehát ha az életemben valami nem úgy menne, ahogy az elő van írva, egy csapásra megszűnne ez a késhegyen táncolás, agyam cseppfolyós, avagy ellenkezőleg, teljesen szilárd halmazállapotot öltene, belehülyülnék, belebutulnék, de mit beszélek, hiszen időm se maradna rá...

Rettenetes, miket képzelgek még össze, míg a sűrű hóesés országos alagútján át be nem szaladunk Busténybe. Gémberedett tagjaimat veszem számba a peronon, irigykedve nézegetem a színes vattaruhában feszítő fiatalok rikító csoportját, mindenütt sílécek erdeje, megpakolt hátizsákok, málhák imbolyognak, a hozzájuk tartozó bundasapkás emberekkel, körös-körül szikrázó hó, függönye mögül fölsejlik a Bucsecs büszke orma.

A tragédia színhelyét, feltételezem, sűrű felhő takarja.

Ám Bustényben nem csupán havazik, a szél is fújdogál. Sepri a havat végig az utcákon, itt kupacba gyűjti őket, ott meg síkos jégtükröt takar ki szemérmetlenül. Az Alpin menedékház után érdeklődöm, el is magyarázzák: patakparton halad el az út, váratlan kanyarokkal és kisebb kaptatókkal. Gyerekek szánkáznak a meredek úttesten, egy-egy felbukkanó gépkocsi túlköl olykor rájuk, oda se bagóznak, a sofőrre ruházzák a felelősséget: vigyázzon ő, ha kedves az élete! Az út jobb oldalán családi villák emelkedő sora, amerre ellátok, nyoma sincs menedékháznak, talán nem is jó helyen járok. Az út váratlanul hurkos kanyart ír le, majd mintha a semmiből állna elélem, emeletes, masszív gerendaház tetején vöröslenek a keresett felirat betűi, örömmel gyorsítom meg lépteimet, már amennyire a síkos meredek ezt megengedi. Célegyenesbe jutottam. Még néhány perc és egészen más embernek érezhetem magam.

A recepciós szoba üresen tátong, egy másik ajtó a vendéglőbe nyílik, megérezni a körülötte lengedező savanyú szeszbüzsről és a sült ételek mindenbe beivódó kesernyés-fanyar zsírszagáról. Odabent csak pár asztalnál ülnek, a konyha felé tágra nyílt ajtó ásít, az étkezőteremben versenyt lengedez a huzat, rámenősen lebbentgeti az asztalokról félrefittyenő piros-fehér

kockás abroszokat. Minden jel arra mutat, hogy egyhamar itt sem melegszen fel. Ha csak nem rendelek valamit...

Ablak melletti asztalt választok, hogy ültömből ráláthassak a hegyre, de a kavargó hóviharban csak a fátyolos utcásor látszik, szánkózó gyermekekkel az úttesten.

Ez hát az Alpin menedékház, nyugtázom magamban körülnézve, mint akinek végtelenül sok az ideje, a türelméről nem is beszélve, amire, mint kiderül, nagy szükségem lesz, hiszen majd csak egy óra elteltével hoznak ki a konyhából egy kettébe szelt, rostonsült csirkét meg egy üveg bort. Kihasznlom az alkalmat, s az evőeszközeimmel pizsmogó pincérnőt kérdek, van-e itt fogadós, kapus, bárki, aki az elszállásolást intézi? Hogyne, hagyja abba a rendezkedést, a fogadóst a konyhában találom, éppen ebédel, de azért ő hajlandó szólni neki, s akkor, ha végez, netán elintézhetem vele a szállás dolgát is. Nekigyürkőzöm a gőzölgő húsporciónak, késsel-villával nem megyek semmire, két marokra fogom hát az istenadtát, s marcangolom, rágom, csak úgy csattog az állkapcsom. Pihenésképpen kihűlt krumplidarabokat dobok utána a számba. A művelettől határozottan bemelegszen, már csak a lábam makacskodik, de annyi baj legyen, hisz úgysem érzem a hidegtől, elzsibbadt, remélem, nem fog éppen idebent elfagyni, különben is a bor remekül csúszik, tüzes, egyszóval szép az élet; közben mindegyre csapódik a bejárati ajtó, új s új vendégek jönnek, lassan megtelik síruhás emberekkel az étterem, vágni lehet a dohányfüstöt. Honnan és mikor gyűltek itt össze ennyien? Amikor én helyet foglaltam, csak alig három-négy asztal körül volt gyér társaság, most meg már az asztalokat tologatják össze, hurcolják ide-oda az üresen maradt székeket, az asztalom mellől is mind elhordták... Ebben a megsűrűsödött nyüzsgésben egy magas, bundasapkás férfi imbo-lyog át a termen, ölében ötliteres, hasas üvegflaska, benne föltehetően bor lityeg, egyenesen felém tart, pardon, nem is tart, csörtet inkább, mint egy elefánt, székek lábában botlik meg, asztalok sarkát billenti el, a szomszédok kenyereskosarát sodorja magával, de még csak hátra se néz, hogy felmérje a pusztítást, amit véghez visz, merev mosollyal ér mellém, rátámaszkodik az asztalra s végre kiböki: mit akarok?

– Ön a fogadós? – kérdezek vissza.

Böfög. Mondom, szeretnék néhány napig megszállni a menedékházban. Zsebeiben kotorászik, addig a flaskát az asztalra állítja. Kulcs csörren a kezében, a kulcson szám fityeg: 6 A. Leteszi a tányérom mellé, majd kacsint felém, de valahogy nem sikerül neki, s inkább csak az orrát fintorítja el, aztán ugyanolyan toronyirányú céltudatossággal távozik, mint ahogy érkezett.

Ezzel én is az Alpin menedékház egyik vendége lettem. Tűnődve szétnézek: itt étkeztek valamikor Szörényiék is, ez a tető feszült a fejük fölött. Most hát én is közéjük tartozom! Érdekes, ez a tény csöppet se nyugtat meg, s ugyanolyan értetlenül állok tragédiájuk előtt, mintha odahaza lennék. Azt reméltem talán, hogy banális kiruccanásom minden apró részlete felér majd a vizsgált esemény újrajátszásával?

Bortól bágyadtan töprengek az ablak előtt: miért is nem kerestem föl már az első pillanatban a hegymászókat, akik valahol itt lehetnek a menedékházban? Egyáltalán, mire megyek ezzel a ráérős nézelődéssel, amikor élet és halál kérdésében jöttem igazságot keresni... Forgatom ujjaim körül a kulcsot, majd alaposan szemügyre veszem, minden négyzetmilliméternyi felületet tüzetesen átvizsgállok; egyszerű fémdarab, nikkelezése vedlett, helyenként alaposan belemart a rozsdá. Fel kellene állnom az asztaltól, de elálmosított az ebéd, a bor; még tíz percet, majd további húszat engedélyezek magamnak, később nagylelkűen félórás haladékot adok, érzéketlen tuskóvá hűlt lábfejemet próbálom mozgatni. Mintha csak hangyabolyba dugtam volna, egyszerre megindul benne a vérkeringés, többször is összeverem a bokámat, az asztal alatt tócsába gyűlt a csizmámról leolvadt hólé, belétoccsantok olykor-olykor...

A hátam mögötti asztalnál magyarul beszélnek. Inkább érzem, mint látom őket, mert hiába fordítom hátra a fejemet, a füstös homályban csak felsejlő arcélek rajzolódnak ki; annyit látok, hogy egyikük bajszos, a másiknak szakálla is van; orkánnadrágban, gyapjúpulóverben ülnek egymással szemközt, előttük egy-egy megkezdett üveg sör. A bajszos az alacsonyabb, peckesen feszít a széken, szabályos arcvonásait mintha márványból faragták volna ki: élő szoborra emlékeztet... Mozdulatlansága azonban álarc, s többnyire érthetetlenül elhadart szavai indulatosan röppenek a levegőbe, ilyenkor az asztal csattanását is hallani vélem, amint ökle le-lesújt a félig telt hamutartó mellé. A vendéglői zsvajjon át sikerül elcsípnem egy-egy szót, miközben kabátomba burkolózva, közömbös szunyókálást mímelvek.

Megpróbálom őket sorrendben lejegyezni egy alig használt papírszalvétára.

„... érthetetlen... ha akkor... mindenki úgy... tudhatta, hogy... eső... még ma is... de miért, amikor... érted, a köd... a bozótban nem... meleg alsó és... a gyilkos... pontosan... úgyse látni... semmi baj... kötelet bont... lefelé... tüzet ha akkor... hiszed-e... fantasztikusan nagy...”

A zagyva szómozaik sehogy sem képes magától értelmes egésszé összeállni. Úgy járok, mint a régész a föld mélyében lelt agyagcserepekkel, amelyeket megpróbál egymáshoz illeszteni, s a köztük lévő feltételezett felületet kitölti friss agyaggal; rekonstruál. Valószínűsít.

Gyermekeken ábrándozom. Nagyon szeretném például, ha a peckes fiatalember maga Hegyi Botond volna. Nem is kívánok lehetetlent, hiszen mint edző, maga is hivatalos a szövetség év végi mérlegkészítésére. De menten fellázad bennem a logikus elme, elutasítván az élet látványos véletlenjeire emlékeztető giccses megoldást. Nincs nekem olyan szerencsém, hogy minden erőfeszítés nélkül a céltábla közepébe találjak! Utolsó pohár boromat már egészen szkeptikusan és gúnyos öniróniával hajtom föl. Ha nem állnának előttem a lejegyzett beszéd-foszlányok, pontot is tennék a képzelgés végére; de hát minden további nélkül lehetnének a Csabáék tragédiájának töltelékszavai, cserepekre tört részletei...

Ahogy a legelső úszótanfolyamon, a részvétlenül felém közeledő úszómester és a mellettem locsogó medence fenyegető vize közé szorulva, mikor hirtelen ráébredtem, hogy nincs más hátra, muszáj a mélybe ugornom, s félig öntudatlanul beleszédültem a csattanva szétnyíló víztömegbe, ellököm magam az asztaltól, cammogó léptekkel odasántikálok szomszédaimhoz; bemutatkozom.

– Netán alpinisták?

– Ön írta azt az újságcikket?

A visszafordított kérdés akár a lesújtó ostorcsípés: fájdalmas, csattanós...

A bajszos kiugró pofacsontjain tüzelő rózsák...

Bólintok.

Ő is bemutatkozik:

– Hegyi Botond!

A meglepetéstől megfeledkezem a szakállas asztaltársról, aki óvatosan kortyolgatva söréből, a háttérben marad.

Botond merően néz, mint aki tekintetével szeretne fogva tartani, nehogy megszökjek előle, még mielőtt mindent elmondhatna, ami a lelkét nyomja. Megpróbálja öt perc alatt elhadarni az egészet, de ez nyilvánvalóan képtelenség. Jóformán fel se szalad a szobájába, s már jön is vissza, iratmappával a hóna alatt.

– Néhány dokumentumot összegyűjtöttem, ha érdeklik...

Megígérem, másnap reggelig áttanulmányozom az egészet.

Estefelé hegymászókkal ismerkedem, az országos szövetség vezetőivel beszélgetek, s a vacsorát is körükben költöm el. Este kilenckor bezárok a 6 A-ba és ágyba bújok, úgy olvasom a Botond iratcsomóját. A szoba hatágyas, de csak egyedül lakom. Manzárd. A kis fűtőtest buzgó és forró, de a vakolatlan falakból csak úgy árad a hideg. A deszka semmiféle meleget nem tart vissza, s úgy szolgáltat ki engem a havasi éjszakának, mint viszonteladó a csempészárut. Még a matrac is fagyosan feszül alattam, s négy pokrócon át érzem a téli éjjel dermesztő leheletét. Az ajtó alatt ujjnyi rés, vijjogva tódul be rajta a szél, hajnalig fogvacogva, késélen táncoló gondolataimmal viaskodva forgolódom az ágyban.

Odakint hóihar tombol... A Kék Repedés... A Kék... Ropognak, recsegnek az ágyak. Ki járkál éjszaka a sötétben?... Hány óra lehet? Még öt perc se telt el, amióta legutoljára zseblámpát gyújtottam, s fényénél megnéztem karórám számlapját... Holnap föl kellene menni a Repedéshez... Járd végig az utat, ne csak itt, a kocsmában... Fel mernél-e menni, ilyen időben?... Felmennél-e egyáltalán?... Ugye, nem?... Eh, sose lesz reggel...



Az Alpin menedékház

Beadvány

Alulírott Reich Vilmos, a gyergyószentmiklósi Vasas SE hegymászó szakosztályának egykori edzője, szükségesnek tartom mihamarabb a megyei sporttanács tudomására hozni a következőket.

818. sz. felhatalmazásuknak eleget téve, Jónás F. Péter albizottsági titkárral közösen kivizsgáltuk a kettős halálos baleset körülményeit, majd jelentést terjesztettünk önök elé. Ebben azonban csak a balesethez közvetlenül kapcsolódó tényeket/eseményeket ismertettük, hogy tárgyilagosak maradhassunk. Most, hogy a jelentést lezártuk, lelkiismereti ügynek tartom feltárni azokat az előzményeket, melyek ismeretében az áldozatok pusztulása távolról sem véletlenszerű, hanem edzői tévedések és a hibás szakosztályvezetés egyenes következménye.

A Vasas SE alpinista szakosztályában a megalakulástól, tehát 1978 novemberétől 1981 szeptemberéig egyetlen baleset sem történt (!). Akkor edzői tisztemről egészségi okok és munkahelyi elfoglaltság miatt Hegyi Botond javára leköszöntem. Szakosztályunknak abban az időben nyolc minősített sportolója volt, közülük az ifjúságiak jó helyezést értek el az országos bajnokságon, ráadásul közel 5 éves tapasztalatuk volt. A szakosztályt néhány I. fokozatú sportoló – Erzse László és Hegyi Botond – egészítette ki, akik Kolozsvárról jöttek át, s 1981-ben Faragó Ferencsel együtt részt vettek a felnőtt bajnokságban.

A tapasztalt edzők általános gyakorlata, hogy egy tíztagú törzsgárda mellett nem foglalkoznak 5–6 kezdőnél többel, különben a biztonság sínyli meg. Hegyi azonban, amikor 1982 elején törzsgárdájának fele lemorzsolódott (Erzse családi okokból ment el, egy másik bevonult katonának, hárman viszont az edzővel kerültek összetűzésbe), a mechanikai vállalat 17–21 éves fiataljaiból mintegy másfél tucat kezdőt toborzott, akik életük első mászóútját 1982 májusában-júniusában tették meg. Év végére aztán néhányat már ifjúsági és II. fokozatra terjesztett elő közülük, s az illetők – a megyei alpinista bizottság jóhiszeműségének köszönhetően – meg is kapták a minősítést! Szörényi és Hermann halála körülményeinek vizsgálatakor derült ki: többségük semmiféle téli próbát nem teljesített, Hegyi pedig hamis túrajelentéseket adott le a sportszerveknek! (Figyelem: a balesetek egyik oka épp a téli tapasztalat hiánya volt!)

1983 elején még három törzstag lépett ki a csapatból a Hegyivel való nézeteltérések miatt, s nagyszámú kezdő irányításában csupán két tapasztalt hegymászó segíthette az edzőt.

A hegymászó-balesetek vizsgálatakor általában tekintetbe veszik, hogy az edző pályafutásában ez az első baleset, vagy pedig léteznek előzmények, amelyek szakmai felületességről, felelőtlenségről árulkodnak. Hegyi Botond tevékenysége hajnalán sajnos, már felütötték fejüket a balesetek, amiket akkor, előzmények hiányában, sikerült elsimítania.

1981 telén mellőle csúszott meg és zuhant több száz métert Faragó Ferenc, amikor a Lăițel jeges, meredek oldalát biztosítás nélkül harántozták. Hegyi viselkedésére jellemző, hogy a súlyosan sebesült Faragót a mentőautóig se kísérte el, hanem holmi közelben tartózkodó hegymászókra bízta, ő pedig visszatért a Bălea menedékházhoz, hogy a rendezőknek a balesetet megmagyarázza és a túrát hivatalosan elismertesse.

1981 márciusában Hegyi oktató volt az országos hegymászóiskola téli tanfolyamán. Tizenkét tagú csoportját hiányos felszereléssel, minden biztosítás nélkül meredek jégoldalra vezette, ahol – Hegyivel egyetemben – csak a szerencse mentette meg az elkerülhetetlen lezuhanástól! A veszélybe került csoportot a közelben tartózkodó Jónás F. Péter fedezte föl szürkületkor, segítségével a kalandnak nem lett komolyabb következménye. Hegyi Botondot edzői felelőtlenségéért akkor figyelmeztetésben részesítették.

1982 februárjában, a Fogarasi-havasok téli gerincvándorlásán, Hegyi kétszer is veszélyhelyzetbe hozta fiatalabb, tapasztalatlanabb csapattársait, úgymint Kun Benedeket és Piroska Lajost. A Kis Árpás csúcs alatt arra utasította nevezetteket, hogy térjenek el a biztonságos gerincvonalától és lavinaveszélyes, lágy hóval borított oldalt vágjanak át. Eközben mindvégig messze hátramaradt társaitól, hogy az esetleges lavina benne ne tehessen kárt! Később az Avrig-tóhoz vezető nyári úthoz értek, amit télen az alpinisták messzire elkerülnek. A 82-es Alpiniádon a Hadsereg csapata, időnyerés céljából, kötéllal biztosítva magát, leereszkedett a több lavinavályútól keresztezett, jeges szakaszon. Hegyi látta a nyomokat, de az előzményekről mit sem tudott, s a legelemibb biztosítási szabályok mellőzésével megtétette a fiúkkal a veszélyes ereszkedést. Eközben Kun kétszer is megcsúszott a jeges oldalon.

Az első súlyosabb baleset 1983. május 29-én következett be, amikor Csomós Jenő hegymászó 30 métert zuhant a Békási-szorosban. Amellett, hogy a fiú eltörte a hátgerincét, medencecsontját és néhány bordáját, az aggasztó az volt, hogy hibásan kötötte be magát: a szűk mellhevederhez nem illő kötés a mellkasát roppantotta össze, az ülőheveder hibás kötése pedig összegörnyesztette a felsőtestét, s így csapódott hátával a sziklának. Úgy volt, hogy a baleset miatt összehívott gyűlésen én is részt veszek, de a meghívottak névsorából Hegyi váratlanul töröltette a nevemet. A jegyzőkönyvben a hibás bekötésekről már egy szó se esett, pedig a mentést levezető Kun Bertalan és Piroska Lajos ezt tudomására hozta a Vasas SE vezetőjének.

Csomós balesetét követően megszorodtak a kezdők zuhanásai, szerencsére súlyosabb következmények nélkül. Ekkor már szinte bizonyos voltam benne, hogy az idényt komoly balesettel zárják. Meggyőződésemet, sajnos, sem Hegyivel, sem más vezetőségi taggal nem közölhettem. Augusztusban két Vasas-hegymászó – Kun és Faragó – kivételes teljesítményéről, egy érdekes első megmászásról tudósítottam a helyi lapot, s az alkalommal élve, igyekeztem egyúttal a szakosztályban tapasztalható visszasságokra is rámutatni. Sajnos, próféciáim senkit se gondolkoztattak meg, s egy hónappal később bekövetkezett a bucsecsi tragédia. Már csak magamnak tehettem szemrehányást, amiért nem léptem közbe a helyzet megváltoztatásáért.

Beadványommal tulajdonképpen vádolni szeretném Hegyi Botondot szakmai hozzá nem értéséért és törtetésig fajuló nagyravágyásáért; ő a felelős Szörényi és Hermann haláláért! Ugyanakkor leszögezném, hogy személyes ellentét közöttünk nem volt, annál több az eltérő edzői felfogásunkból eredő, de ezeket, sajnos, nem tudtam idejében a nyilvánosság elé tárni. Hegyi kijelentései a kettőnk ellenségeskedéséről pusztán saját feltételezéseire alapozódnak.

Meggyőződés, hogy H. B. sportolói és edzői tevékenysége állandó balesetveszélyt jelent mindaddig, amíg a felelős szervek erre alkalmat nyújtanak neki.

Gyergyószentmiklós, 1983. október 30-án.

Nyilatkozat

Alulírott Csomós Jenő, a Vasas SE sportolója (hegymászó) közlöm:

Fájdalmasan érintett két csapattársam és jó barátom elvesztése. Különösen a Hermann Palié, akit igen jól és közelről ismertem. Nem volt kiváló fizikumú, de szívós és jóval felkészültebb, mint ahogy egyesek állítják. Szerintem igen jó magashegyi tapasztalatai voltak, nemegyszer gerinctúráztunk, bivaoltunk együtt. A jelentésben róla olvasható állítások hamisak, és szerintem egyáltalán nem illik egy olyan fiatalember emlékét gyalázni, aki már halott. Vajon egy éveken át magányosan élő, minden cselekvését önállóan eldöntő ember csakugyan „önálló cselekvésre képtelen”, ahogy a jelentés összeállítói tartják? Vagy az ilyen ráfogások egész más célra szolgálnak egyeseknek?

Most értem meg, miért volt akkora felhajtás a május 29-i balesetem körül, és miért használták fel reklámcélokra. A turistalapban erről közzétett riport gyalázatos ferdítés, koholmány, mert velem senki nem állt szóba a történetekről, és tudtommal Boros Gézával sem, akivel kettesben a Pokoltornácát próbáltuk megmászni. Hamis például az az állítás, miszerint nézőközönséget hívtunk, mert egyszerűen csak mi voltunk ott a Szorosban, s Boros a zuhanás után egyedül rögzített engem kötéllal, s ugyancsak ő futott a menedékházba segítségért. A riporter meg azt írja: szerencse, hogy volt nézőközönség, s így volt akinek segítségért szaladni! Hazugság ez a javából...

Nekünk egyáltalán senki nem szólt előzően, hogy a mászóútba tilos bemenni. Annyit tudtunk, hogy elvileg nem nekünk való, mert nincs meg a fokozatunk, a trasszé pedig nagy nehézségi fokú. De az utat ismertem, mert Kun Benedek, aki akkor jelen volt a Szorosban, elmagyarázta. Bár ne tette volna, mert valamit félreértettem, s elvitettem az utat... Ha nincs ez a félreértés, most is állítom, hogy a falat simán megmászom!

Szívből sajnálom, hogy ostoba esetünket nyílt széthúzásra használják fel a szakosztályban. Ráadásul a Hermannék halála után a Hegyi Botond nyakába akarják varrni ezt az egészet. Reich komoly szakember, elismerem, de amit most művel, azzal nagyot esett a szememben.

1983. október végén

Jegyzőkönyv

Készült 1983. június 22-én.

A vezetőtanács és a Sportegyesület részéről jelen van Miklós Dénes elnök, Jánosi György pénzügyi felelős. Jelen van továbbá a szakosztály vezetősége és a leigazolt hegymászók. Tárgy: Csomós Jenő f.é. május 29-i balesete. Az edző részéről elhangzott egy fegyelmi beszámoló is. Elemezvén a baleset körülményeit, megállapítást nyert:

- a Pokoltornáca igen nehéz út, tehát nagy volt a kockázat is;
- a mászásra az edző távollétében, annak határozott tilalma ellenére került sor.

A baleset okai:

- 1) az ifjúsági mászók olyan útvonalat választottak, ami jóval meghaladta fizikai, lelki és technikai felkészültségüket;
- 2) a részükről megnyilvánuló fegyelmezetlenség.

Jegyzőkönyvvezető:

Jánosi György s.k.

Fegyelmi beszámoló

Korábban felhívtam már tapasztaltabb hegymászóink figyelmét, ügyeljenek viselkedésükre, mert kezdő társaik szuperembereknek tartják őket. Egy kedvelt tevékenységben könnyű ideálnak lenni, és igyekeznünk is kell, hogy eszményképnek tekintsenek. Sajnos, ezúttal nem így történt, s ezt Kun Benedek viselt dolgaival próbáljuk szemléltetni.

– A fárasztó mászás után az agyonizzadt alpinistának mindennél jobban esik egy korsó hideg sör, nincs is ellene kifogása senkinek. De ezt újabbakkal tetézni annyit tesz, mint felrúgni a sportetikát. Megengedhetetlen, hogy egy héten át keményen edzzünk, a hét végén pedig a mászás helyett az italozás legyen a cél! Az egyik szombat estén Kun barátunk jól érezte magát a csodájára járó fiatalok gyűrűjében, nem érte be a helyi vendéglő mérsékelt szórakozási lehetőségeivel (zene, pepsi, minimális alkoholfogyasztás), s mint akinek minden szabad, addig folytatta a dorbézolást, amíg bohóckodásaival teljesen lejáratta magát a fiatalok előtt.

– Vasas Kupa, 1982. A Salvamont-ház felé tartó kezdő hegymászók és félrészeg turisták között szóváltás történik, majd trágár szavak röpködnek, s ha nem gyors a lábuk, egyes fiatalok nagyon megverődnek. Kun Benedek erre, akár valami cowboy, egy sor anyagzsínorra fűzött karabinerrel rögtön a helyszínre siet, hogy a rendbontók között igazságot tegyen. Végül valakit a mentő szállít el, nyakában a minket kompromittáló karabinerfűzérrel.

– Egy pár hónapja lezajlott versenyen, miután edzője nemtetszését fejezte ki a Kun magaviselete miatt, az képtelen lenyelni a bírálatot és dühében már-már nekiront. Az alpinizmus, mint tudjuk, kivételes körülmények közötti cselekvés, ezért ebben a sportágban csak a kivételesen erős, magabiztos, higgadt emberek állják meg a helyüket, nem pedig a méregzsákok.

– A sportban elérhető sikerekért keményen meg kell dolgozni, de sajnos, Kun Benedek számára csak úgy érdekes az edzés, ha azért őt külön megfizetik.

Az edzési feltételek köztudomásúan nem könnyűek, de országunkban senkit se kényszerítenek testedzésre. Aki nem képes munkára fogni saját magát, az mondjon le a sportolásról.

Egy olyan ember, mint Kun, még nem lesz pozitív példa attól, hogy – ismerjük el – ügyesen mászik. Pozitív példa csak egész emberként lehet. És kár, hogy az olyan sportolók, mint – teszem azt – Molnár Károly, Hermann Pál, Faragó Ferenc, Szörényi Csaba, Porkoláb Vince és mások esetleg kisebbnek látszanak a fiatalok szemében, mert most még kevésbé ügyesen kapaszkodnak...

A Csomós balesetére visszatérve, voltak olyan vélemények is: mi lett volna, ha Kunék nincsenek ott a Szorosban? Véleményem szerint éppen az a baj, hogy ott voltak! Mert a hegyimentő feladata valójában a megelőzés, nem pedig a felelőtlen bajbajutottak utólagos ápolgatása...

(Előterjesztette Hegyi Botond)

A megyei turisztikai-alpinista bizottság előterjesztése

Két sportolónknak a bucsecsi Egyetemi Kupa rendezvényén történt halálos balesetével kapcsolatban alaposan tanulmányoztuk a szerencsétlenség körülményeit, s eközben megállapítást nyert, hogy a felelősség részben a Vasas SE hegymászó edzőjét, Hegyi Botondot terheli.

Hogy ilyen eset többet ne fordulhasson elő, javasoljuk:

- A gyergyószentmiklósi Vasas SE hegymászó szakosztálya kapjon figyelmeztetést, amiért kiengedte a kezéből a csapatot;
- Hegyi Botondot két éves időtartamra minősítsék vissza másodedzővé;
- A szervezési kérdéseket ezalatt a másodedzőből, a szakosztály elnökéből és két, I. fokozatú alpinistából álló közösség intézi és irányítja (az alpinisták kijelölésekor nem jönnek számításba azok a sportolók, akik közvetlenül érdekeltek a balesetben).

Ezúton felkérjük az OTASZ-t, állapítaná meg a versenyt szervezők, illetve egyéb tényezők vétkességi fokát, s ennek megfelelően, belátása szerint döntsön.

Egyben közöljék velünk szakvéleményüket az előterjesztésünkbe foglalt javaslatokról.

1983. december 10.

Elnök: Sas Martin:

Titkár: Jónás F. Péter.

Beszélgetés Hegyi Botonddal Bustényben, majd később Gyergyószentmiklóson

1

– Mindent elolvastam, amit tegnap délután ideadott...

– Na és? *(Mereven a szemembe fúrja tekintetét.)* Ön is elítél?

– Van Reich szövegében néhány megállapítás, amit tisztáznunk kellene.

– Vagy úgy?! Melyik az első? A Frici lecsúszása a jégfalon... *(Kétszer-háromszor gépiesen behajlítja jobb karját.)* Így beállítva, hazugság. De erről kérdezze ki Faragót, ne legyen az, hogy magyarázom a bizonyítványomat.

– Vegyük a hegymászóiskolában történeteket.

– Igen... Tehát 1981, téli tanfolyam... Csoportokra osztották a kezdőket, egy csoport két-két oktatót kapott. Én egy mászónővel dolgoztam, pontosabban a segédem volt. Szeretett volna sportmester lenni, s a normákhoz ez is hozzátartozott... *(Papírt húz maga elé, elkéri a tollamat, rajzol.)* A tanfolyam legelején tartottunk, s olyankor a tanulóknak kötelező tantárgy a hótaposás technikája. Előírt felszerelésük a jégcsákány és a kötél. Ennyi! *(A rajzon reszketeg lejtő, nyilak és pálcikaemberek jelennek meg.)* Mi ezen a hegyoldalon le és fel lépegetünk. Amikor újra felfelé mentünk, egy bizonyos magasságon átharántoztunk *(a többi mellett megjelenik egy vízszintes szakasz is)*, libasorban. A nő halad az élen, én a sereget zártam, lent. A hó minőségére kezdetben nem volt panasz. Aztán a nő leszólt, hogy nem lehet tovább harántozni, s kapaszkodjunk feljebb. Rendben van, gondoltam, legyünk óvatosak, a gyerekek kezdők. Vonultak is tovább, nem panaszkodtak, tartott a délelőtti jókedvből. De egyszer csak elakadtunk. *(Egy nagy X-et vés a papírra, s többször is rábök.)* Végignézttem a srácokon, s látom, a felszerelésük nem a legragyogóbb. Egyesek például lágy bakancsot húztak, ami könnyen kifordul a hótól. De a gerincig kevés volt hátra. Visszaereszkedhettem volna a nyommainkon, hogy a lent maradt biztosítóanyagot felvigyem, de hirtelen észrevettem Jojót, így hívjuk egymás között Jónás Pétert, alig száz méternyire tőlünk vonult a csoportjával, valamivel feljebb. *(Újabb X a papíron: már egész kusza a vázlat.)* Kértem, dobjon le nekünk felülről kötélbiztosítást, s kérdeztem, milyen ott a hó. Azt mondta, remek, lehet menni. Mikor felértünk, akkor láttuk, micsoda tükörjég van odafent! Te Jojó, mondom, miért nem szóltál, mi a nagy helyzet?... Ő nem tudhatta, hogy nincs nálunk hágóvas, mert bár nem kötelező kellék, ő télen mindenüvé magával viszi, s a tanítványaitól is megköveteli. Akkor is úgy járkált a gerincen, hágóvassal, mint az isten, azért mondta nekem, hogy pazar fent... Ott álltunk hát a magasban, tehetetlenül, de mindenáron le kellett jönnünk, mert közben hóvihar közeledett, sokan nem is voltak ráöltözve, hiszen jóformán alig távolodtunk el a tábortól. *(Egy négyszöggel jelzi a menedékházat.)* Havazni kezdett. Jojó végig biztosított, nagy nehezen leértünk. Futólépés haza. A szövetségi titkár rám támadt, miért nem jöttünk vissza idejében? Elmondtam neki, milyen problémánk akadt, s hogy elsősorban nem az idő érdekelt, hanem a gyerekek biztonsága. *(Feláll a székről, s védekezően szembeáll velem, mintha nekem tartozna számadással.)* A titkár felmérgeződött, és figyelmeztetéssel fenyegetőzött, a nőt meg azzal: úszni fog a sportmesteri címe. Mire befejeződött a tanfolyam, a csoportunk élhelyre került. A titkár akkor úgy döntött, eltekint a beígért büntetéstől... *(Hirtelen leül.)* Különben, ha megkérdezi róla, Jojó is...

– Én inkább önt kérdezem!

– Értem... Akkor jönné a Kis Árpás átharántozása, ahol állítólag a Piroška Lajos életét veszélybe sodortam... Egy kis kitérő: ahhoz, hogy valaki I. fokozatú hegymászó legyen, muszáj

megtennie a fogarasi gerinctúrát. Kun és Piroska ezért jöttek velem. Egyikük se ismerte a környéket, s ráadásul Piroska egyszer Reichék mellől, egy csúcs felé menet – mert közben eltörött a házi gyártmányú hágóvasa –, negyven méternyi szánkázott le jégen, sziklák között. Akkor még csak egy éve mászott, azt se tudta, a jégcsákányt eszik-e vagy isszák. Mikor csúszni kezdett, s Viliék rákiáltottak, fékezzen a jégcsákánnyal, akkor hallotta először, hogy létezik ilyesmi, de akkor már lent is volt az aljban. Elvesztette a felszerelését, orrát összetörte, s magához térve kétségbeesetten mászott vissza a csoporthoz... Amikor mi hármasban útnak indultunk, Piroskában elevenen élt ez a kellemetlen emlék. Ezért félt minden lejtőtől. *(Behunyja olykor a szemét, mint most is. Homlokán kisimulnak, a szigorú ráncok, arca így egy bajszos, ártatlan gyereké.)* Mivel én voltam a legtapasztaltabb, minden veszélyes harántozást, meredekebb hólejtőt magam vágtam át, hogy biztonságos nyomokat verjek kettőjüknek. Nagyon kimerítő munka volt. A szóban forgó lavinavályúban én mentem elől. Az tulajdonképpen nyári út, s télen csak nagy ritkán járható.

– No de miért kellett annyit harántozniuk? Hajtotta valaki önöket hátulról?

– Egy harántozásnál nemcsak az időnyerés a cél. Mi főként az alpin ismereteinket gyarapítottuk. Azt mondtam, ha a hadsereg embereinek sikerült bejárniuk ezt az utat, mi is megpróbálhatjuk. S mivel elől mentem, én voltam a legveszélyesebb helyzetben... Vállaltuk a kockázatot. És rengeteget tanultunk azon a télen, mindenféle havat összejártunk, klassz volt, és mindenki önmagáért is túrázott, mert a hegymászás veszélyei néha olyanok, hogy érheti baleset a legfelkészültebbet is... Nem biztosítottunk? Igaz! De minek? Hiszen ha összekötjük magunkat, attól még megjárhatjuk. Egyszerűen nem volt ott semmilyen biztosítási lehetőség... Se nekünk, se a katonafiúknak...

– Érdekes volt vállalni a kockázatot akkor?

– A hegymászás nem az öngyilkosok sportja. Előzőleg sok mindent mérlegel az ember. Volt tapasztalatom, tehát fel tudtam mérni a veszélyhelyzetet. Ráadásul rekordidő alatt jártuk meg a Fogarast, még Kunék is büszkék voltak rá, milyen ügyesen teljesítettük a próbát.

– Akkor hát mégiscsak az idő... Mivel vette rá a fiúkat, hogy hajtsanak?

– Ó *(először nevet felszabadultan, önkéntelenül és ettől a szemében játékos fények villannak)*, a vándorlást nem úgy kell elképzelni, hogy útnak indul két-három ember, s mindenáron egyikük a főnök, aki dirigál. Az embereket nem kézenfogva vezetjük, mindegyikük felnőtt. Ha én például azt mondom valamelyiknek: te odamész, ebbe és ebbe az útba, azért teszem, mert mint edző, fölmeérem, mit tud és mire képes, viszont ő csak úgy menjen oda, ha akar is. Amit én mondok, az tanács, nem kötelező... Ha nem hajlandó valamit megcsinálni, azt mondja rá: nem, s ezzel el van intézve. Én semmivel nem kényszeríthetem! Ha tehát nem tetszett Kunéknak a harántozás, azt kellett volna mondaniuk: nem! Egyedül úgyse vághattam volna neki az útnak, az ugyanis kész öngyilkosság. De velem jöttek!

– Csomós esése körül van valami, amit nem értek... Felmászott egy útba, amit ön határozottan lezáratott. Ez több, mint vakmerőség...

– Én mind mondhatok valamit az alpinistának, ő úgyis azt csinálja, amit akar. *(Fázósan összedörzsöli tenyereit, csak úgy surrog az érdes, kicserepesedett bőr.)* Tudtam Jenőről, hogy szeretné megmászni a Pokoltornácát, de azt tanácsoltam, menjen inkább a Szurdukba! Közben engem elhívtak a nyári iskolába, én meg odaállítottam Piroskát, vigyázzon a szorosra, s a második kötélhossznál tegye rendbe a trasszét. Egy másik srác vállalta, hogy elkészíti hozzá a szükséges szegeket... Képzelve, hogy fogadtam ezek után a hírt: esett valaki a lezárt útból! *(Felemelt mutatójára az ablak felé irányul, mintha azok, akikről beszélünk, éppen ott állnának szemlesütve, ítéletre várva.)* Rögtön tudtam, honnan fúj a szél! Piroska azon a napon

„gyengélkedett”, s egyszerűen ágyban maradt. Ám ott volt Kun, ő viszont nem tudott a tiltásról, s útbaigazításokat adott Csomósnak.

– Csomós pedig esett egy nagyot...

– A későn érkező Piroska jól tudta, hogy hibás, ezért igyekeztek mindketten olyan gyorsan és lelkesen menteni!

– Ön tehát nem érzi ebben hibásnak magát?

– Úgy nem, úgy semmi esetre sem, ahogy Reich Vilmos beállítja. Figyelje meg különben az eljárását: bedob egy csomó ködös megjegyzést, amit végül nem is tisztáz, de a gyanút azért elülteti másokban az ember iránt. Itt van a jelentés is, a Szörényi Csaba betegségéről. Nem mondja el pontosan, miről van szó, pedig hát nincs benne semmi titokzatosság, egyszerűen diszkrécióról van szó. Higgye el, semmi olyan betegsége nem volt Csabának, ami gátolta volna a mászásban. Reich viszont? Kihasználva a titoktartás homályát, úgy állítja be az egészséget, mintha a barátomat szántsándékkal küldtem volna a halálba, még hozzá beteg!

– Nem lehetséges, hogy ön túl érzékeny?

– Ha Reich olyan elvszerű, ahogy magát láttatni szeretné, akkor a betegségre utalást egyszerűen kihagyja a jelentésből.

– Hátha csak a Szörényi szomszédjával volt módjában szóba állni?

– Csak nem képzelem, hogy Reichnak nehéz lett volna megszereznie a Csaba kórlapját? *(A szemek megsemmisítően villognak, elfordítom róluk a tekintetemet).* Ha akarja! Ugyan... Reich kórházban dolgozik...

2.

– Beszéljen egy kicsit azokról, akik ma már, sajnos, nincsenek...

– Főzzünk egy teát, jó? Most ők is szívesen meginnák... *(Ujjai gépiesen végzik a teafőzéshez szükséges mozdulatokat.)* Csak én tudom, mekkora csapás ez nekem. *(Citromot vág, nagy cikkekre.)* Nem azért mondom, mert jó sportolók voltak. Valójában a legjobb barátaimat veszítettem el velük. *(A csészékbe egy-egy citromdarabot dob.)* Én valahogy úgy képzeltem, hogy a hegymászókötel nemcsak a sziklán, hanem az életben, jóban-rosszban is összeköti a hegymászókat. Aztán rájöttem, hogy ez hiú ábránd, viszont Paliban és Csabában megtaláltam azokat az embereket, akikkel félszavakból is értettük egymást.

– Ön elsősorban mégis az edzőjük volt, aki egy csapatért felel.

– Nagyon húztak hozzám a fiúk, ezt állíthatom! *(Bekap egy falat citromot, fintorog.)* De én haver voltam velük. Mindenki... Ha Reich Vilmos, miután kilépett a szakosztályból, nem marad Gyergyószentmiklóson, egyáltalán nem kerülök konfliktusba a fiúkkal, a csapattal...

– Nincs önnek enyhe üldözési kényszerképze?

– Mese! Én nem látok rémeket, s nem akarok összeesküvéseket felfedni ott, ahol nincsenek. *(Leforrázza a teafüvet, ezalatt sűrű ráncba szalad a homloka.)* Sőt, mondhatni, optimista a természetem, s ki nem állhatom, ha valaki állandóan az ördögöt festi a falra. De Reich igenis, mélységesen lenézte Hermann Palit, én pedig ezt nem tűrhettem. „Ha látom, már ideges leszek tőle!” Így beszélt róla, egy olyan srácról, aki egész életében, egy sokgyerekes család harmadszülötteként, élelmesség helyett az önfeláldozást, az állandó lemondást, az emberséget gyakorolta! *(Lecsapja a gőzölgő nyeles edényt, cukrot porcióz.)* Igaz, nem volt túlságosan harsány és az izmok se feszítették, de szívós és roppant jó mászótárs volt... Miért kellett egy hivatalos jelentésben annyira leblamálni?

– Valóban, halottról vagy jót, vagy semmit. Egy jelentés viszont mégsem gyászbeszéd, s az igazság érdekében nevén kell hogy nevezzem bizonyos dolgokat.

– Akkor tessék, mondja ki az igazságot! (*Megkóstolja a teát, összeégeti az ajkát, felszisszen.*) Mondja ki azt, hogy amikor Hermann Pali 1976-ban mászni kezdett, valóban a gyenge kezdők közé tartozott. De alig egy évi kitartással nagyon jó fizikumú sportoló és a IV-es nehézségi fokozatú utak biztos előmászója lett belőle... És mondja azt is ki az a jelentés, hogy mindent nagy szeretettel csinált, imádta az alpinizmust, talán jobban, mint sokan közülünk, a társait becsülte, s képes volt a családtól is elszakadni, csak hogy a sziklák közelében éljen... Ez a valóság! Meg az, hogy az asztalra nem tudott ugyan ütni, de ott, ahol nagy a család, nem is igen illik csapkodni. (*Újabb citromszeletet nyel el, de ezúttal arcizma se rezdül tőle.*) Már gyermekkorában megtanult lemondani, mindig a mások javára. Nem tudott gyűlölni és utálni, mint az egészségesen egoisták... Reich Vilmos gúnyos bánásmódja elvette az önbizalmát, tőle állandóan csak becsmélésben volt része... Reich egész egyszerűen nem ismerte Palit!

– Most már: nem ismerte vagy nem szerette?

– Nem szerette, mert nem ismerte... De... (*Kezembe nyomja a forró csészét.*) Kevéssel a bustényi verseny előtt, egy fogarasi gerincvándorláson, Hermann Faragóval együtt sátor nélkül, hálósákban bivakolt. Mit hoz a véletlen, az egyik faluban Reich Vilmosba botlanak, aki eredetileg magashegyi túrára indult, de valahol elkapta a piás szenvedélye, ilyenkor több napon át, akár egy hétig is egyfolytában iszik, majd visszafordul, mint aki jól végezte a dolgát... Paliék ilyen állapotban találkoztak vele. Szerintem ennyi a Reich és a Pali közötti ellentét lényege.

– Jó, akkor mivel magyarázza ön a Szörényi pusztulását?

– Csabának nagyon jó volt a kondíciója. (*A teától láthatóan kimelegszik, lehúzza tréning-felsőjén a villámzárat.*) Nemcsak rendszeresen járt edzésre, hanem tájfutó-versenyekre is gyakran benevezett. De a hirtelen frontbetörés felbolygatta, ráadásul túlérzékeny, pesszimizmusra hajlamos alkat volt. Az elején még ő segítette le Ágh Jánost egy nehezebb szakaszon. Később, hosszabb várakozás után, szintén Ágh volt az, aki Csabába fogódzott. A legrobusztusabb volt mindünk közül, se betegség, se kimerültség nem roppanthatta össze. Lelki rövidzárlatot kellett kapnia, nehezen viselte el a kudarcot, a tétlenséget, a hiábavaló várakozást... (*Kihalássza a csésze mélyéről a puhára ázott citromot, s ujjai közé csippentve a szájába teszi, majd sokáig majszolja a héját, mintha rágógumi lenne.*) Amikor kikötötte magát, akkor lett volna szüksége valamennyi jelenlévő segítségére. Semmi esetre se később! Mások viszont... siettek, mert az elemlámpa ereje, ugye, véges... Hermannt sem a mászás, inkább a hiábavaló küszködés barátja megmentéséért, majd annak elvesztése készítette ki. Saját emberségének lett az áldozata.

– Úgy érzi, ön mindent elkövetett a barátaikért? A vizsgálat edzői mulasztásokra is hivatkozik...

– Nem értek egyet azzal, hogy mint edző, állandóan a fiúkban lakjak és minden lépésüket ellenőrizzem. (*Hirtelen, egyetlen mozdulattal felhúzza a villámzárat, egészen a nyakáig.*) Felnőtt emberek, nagykorúak, személyi igazolvánnyal, megvan a fokozatuk, nagyon jól tudják, mit kell tenniük. Hogy néz az ki, hogy állandóan a legrosszabbra gondoljon az ember? Nem lehet úgy hegyet mászni, hogy örökösen a baleset réme s annak mindenáron való megelőzése lebegjen a szemünk előtt. Persze, egy tapasztalatlan kezdő mögé oda kell állni, Csabáék viszont velem egyívásúak voltak, meglett emberek. Miért nyaggattam volna őket, vittek-e magukkal ételt vagy egészségügyi csomagot? Vagy hogy a falban vannak-e még, miközben Molnárral lefelé ereszkedtünk a Reménység megmászása után...

– Önvád se kínozza, soha?

– Ugyanazt éreztem, mint az anyám halála után. Állandóan azon töprengtem, mi lett volna, ha nem így, hanem úgy teszünk, akkor talán még ma is élne, akkor minden más fordulatot vehetett volna... De nem lehet így élni a végtelenségig, beletébolyodik az ember! Amióta Csabáék nincsenek, éjszakánként álmatlanul forgolódom az ágyban, a fiúkra gondolok, hogy milyen boldogok voltunk mi együtt, valahányszor kimehettünk a hegyekbe... (*Behunyt szemmel ül, mintha sértené a sűrű reggeli fény. Időnként szempillái alól rám les, hogy ott vagyok-e még.*) Reggelente szaladni szoktam egy órányit, a kocogás úgy-ahogy rendbe hoz a nyugtalan éjszakák után... Bocsásson meg, ma reggel még nem futottam, kissé kába vagyok... (Az ablakhoz lép, kitárja, néhány mélylégzést végez.)

– Ezek szerint nincs mit fontolóra vennie a Reich Vilmos beadványából? Tiszta a lelkiismerete?

– Baleset történt, sajnálatos, de fölösleges mindenáron gyilkos után kiabálni. (*Helyben fut az ablak előtt, magasra emeli térdeit, fújtat.*) Ami a klubot illeti... ott sem érzem hibásnak magamat... A fiúkkal jól kijöttem... rögtön mellém álltak, mihelyt... átvettem a vezetést... De Reich... hagyta őket előttem... elkanászosodni... azt csináltak, amit... éppen akartak... Volt olyan edzőtáboruk... ahol Vilit három héten át... egy percre se látták józanon... (*Mélylégzések.*) Ezt látták, ezt szokták meg. Én viszont fegyelmet kívántam. (*Mélylégzések.*) Aki nem vállalta így, az lelépett. Sajnos, a jobbak. A Reich barátai. (*Mélylégzések.*) De azért nem pusztultunk belé! Fiatalítottam a csapatot. Kezdket hívtam, neveltem. Reichnek az fájt, hogy sikerünk lett, s hogy nélküle is ment előre az élet. (*Mélylégzések.*)

– Milyen élmény pár hónappal a baleset után újra visszatérni oda, ahol minden a barátaira emlékezteti?

– Először nem is akartam eljönni az edzői tanácskozásra. (*Újabb helyben járó futólépések sorozata következik.*) Félttem az emlékektől... Aztán arra gondoltam... még azt hihetik... futok az emberek előtt... a felelősségtől... Végül a kollégák... között töltött napok... elég hamar visszaadták... az életkedvemet...

– Igaz, ön optimista alaptermészetű!

– A hegymászásnak köszönhetően... Az első sikerek... biztonsággal töltöttek el... éreztem, hogy ura vagyok... minden mozdulatomnak... a testemnek, az akaratomnak... (*Hirtelen abbahagyja, s homlokát törölgetve visszaül előbbi helyére.*) A hegymászás segített jobban felmérni és kiismerni erőmet, képességeimet. Megtanultam, hogy csak olyan akadályokat tűzzek magam elé, melyekről érzem, hogy le tudom gyűrni. Például, még nem fogtam olyasmibe, amiről ne tudtam volna előre, hogy el is végzem. Megvalósítottam minden tervemet.

– Irigylem, hogy ily csálhatatlannak tudja saját magát!

– Pedig egyszerű az egész! Az alpinizmussal olyan képességekre tettem szert, hogy még azt is könnyűszerrel eldöntöm, mi a fontos számomra, s mi az, amire nem kell odafigyelni, hogy ne terheljem meg fölöslegesen a memóriámat.

– A mentőcsapat ügyében mégis erősen bizonytalankodott; Miért?

– Tudtam, éreztem, hogy baj történik velük, hogy tenni kellene valamit, de azt hittem, a többiek is úgy gondolkoznak, ahogy én, s maguktól ajánlják fel szolgálataikat, így lett volna szép, igazán felemelő a hegymászó-szolidaritás... (*Kiveszi szájából az agyonrágott citromhéj maradványait, s most az ujjai között gyűrögeti.*) És mit kellett tapasztalnom? Senki sem nyugtalankodott, vigasztaltak, hogy minden rendbe jön, mert megérkeznek a fiúk, mégiscsak hatan vannak... Én meg egyre jobban elkeseredtem, mert tudtam, hogy egyedül nem megyek semmire, a lábam fájt ugye, dühös voltam a világra, közben logikus érvekkel bizonygattam

magam előtt, hogy hajnalban se lesz késő a segítségükre sietni. Faragó Friciben volt minden reményem, hiszen alaposan ismerte a levezető utat.

– Ön tehát nem kért határozottan segítséget?

– Az asztalt nem csapkodtam, ez igaz.

– Mások pedig nem érezték át eléggé nyugtalansága okát?

– Nistorescu húsz éve szinte hetente jár a Bucecsbe, otthon érzi magát minden ösvényen, sziklavölgyben. Talán meg se fordult a fejében, hogy egy sokat használt visszavonulási úton sziklamászók képesek eltévedni. És nem riadóztatta a lelkiismeretét. Mások sem!

– Szóval, egyik a másikat igyekezett meggyőzni arról, hogy nem lesz baj?

– Tudja, milyen apróságon múlt az egész? Ha például Friciék nem várják be a sepsiszentgyörgyieket... *(Feláll és becsukja a szél csapkodta ablakot, amit a mélylégzés után elfelejtett behajtani)* ... akkor Csabáék ma is élnének, viszont mi lennénk az átkozott gazemberek, a szőrösszívűek, akik csak az eredményt hajszoljuk s köpünk a szolidaritásra...

– Vajon mégsem a kényszerű fiatalítás bosszulta meg magát a Csabáék pusztulásában?

– Semmi köze a balesethez! *(Zsebéből elővesz egy öngyújtót, kattogtatja, hol magasabb, hol alacsonyabb lángot csavar neki, s közben úgy néz rá, mint aki nem tudja, hogyan is került kezébe a szerszám.)* Felsorolnám az ifjúságiak 1983-as téli eredményeit, hogy meggyőzzem a tévedésről. *(Nagy lángot gyújt.)* Első hely a Királykő gerinctúrán, második a Temes Kupán, a Retyezátban. *(Alacsony lángot gyújt.)* Úgy ismerik el őket, mint az országos ifi bajnokság második legjobb csapatát. *(Nagy láng.)* Edzői tevékenységemért a szövetségtől kupát kaptam...

– Ilyen jó szakosztály a Vasas?

– Mindenkit megleptünk és tartottak tőlünk! Ez fájt Reichnak. Ezért próbált a jelentésben is minden úton-módon szurkálni. Ő és az objektivitás!

– Végül is, valós vagy hamis tényekkel dolgozott a vizsgálat?

– A tényekkel amúgy nincsen baj, a beállításukkal annál inkább. Azt mondja például, hogy a verseny előtti megbeszélést az utcán tartottuk, de aztán semmilyen következtetést nem von le ebből. Aki nem járatos a hegymászásban, máris nyugtázhatja: jé, ezek a felületesek, még egy gyűlést is az utcasarkon, kutyafuttában tartanak meg! Pedig kinek mi köze hozzá, hogy négy fal között vagy pedig a szabadban tárgyalunk, pláne, ha odakint nyári meleg van! Ráadásul egyhónapos kiszállás – edzőtábor, verseny – után volt a társaság hatvan százaléka. Összeszokott embereknél nincs mit locsogni. *(A keze ügyében heverő jégcsákány fényes acélfejét simogatja, próbálja eltüntetni róla a fémet elhomályosító ujjnyomokat.)* A karabinerek elosztásával is roppant aprólékosan foglalkozik. Az adatokat kommentár nélkül használja, hogy azt a benyomást keltse, mintha Szörényiéknél a 21 karabiner kevés lett volna ama „rettenetesen nehéz” falhoz... *(Most a csákány hegyét próbálgatja; vöröslő pontot hagy nyitott tenyerén.)* A három Vasas-csapat közül Csabáék mászták a legkönnyebb utat!

– A fokozatokkal mi volt a helyzet? Átejtette-e a rendezőket a benevezéssel?

– A leigazolásokat nem ellenőrizték, az amúgy is csak formáság. Faragó fokozatát becsületesen beírtam a lapjára. A bizottság tudott róla, hogy a júliusi bajnokság idején már mászta a Kék Repedés rövid változatát. És minden szükséges próbája megvolt az I. fokozathoz, már csak a hivatalos igazolás hiányzott róla, de azt év végén adják. Szóval, nem emeltek óvást.

– Ön viszont nehezményezte a szentgyörgyiek felkészültségének hiányát a választott útvonalhoz. Egyrészt tehát jogosan bírál, viszont a saját emberével elnéző...

– Engem nem a szentgyörgyi másodmászók fokozata érdekelt, annál inkább a felkészültségük! *(Jobb keze hüvelyk- és mutatóujjával nyomatékosan mutatja:)* Ez két különböző dolog! És sajnos, az aggodalmam beigazolódott. A Reménységben az előttem haladó másodmászó többször is esett, no meg az az Ágh gyerek se repült valami fürgén. És tudjuk, mi lett a következménye!

– Előszóval látja meg másokban a hibát, s nem minden alap nélkül. Saját magáról kevesebbet beszél.

– Miért szórjak még én is hamut a fejemre, amikor nyilvánvaló, hogy ezzel a vizsgálattal el kívánnak áztatni?! Akarja tudni, milyenek igazából a szentgyörgyiek? Arról a jelentésben mélyen hallgat Reich, hogy a verseny előtti estén szeszelték és verekedtek, s edzőjük, Dávid András azzal indította útnak őket, hogy ezt a kupát muszáj megnyerniük... *(Felpattan a székről, és egyenes tartással, apró lépteivel róni kezdi a kis szobát.)* Az Elektrónál pedig nincs vizsgálat, bár a mentés eredménye alakulhatott volna úgy is, hogy valamennyi gergyói él, és a szentgyörgyiek a halottak. Akkor pedig én lennék a csodaedző... *(Pukkedlit vágva meghajol, Chaplint utánozó mozgással)* ... a mentő, a másik meg a maffiafőnök, aki mindenféle sport-szerűtlen fickót gyűjtött maga köré.

– Beszéljünk most mégis a Vasas SE-ről. Arról, hogy miért mentek el a legjobb mászók?

– Mondtam már, ők a Reich emberei.

– Amíg nem volt edző, addig ön szintén a Reich embere volt, nem?

– Jó, akkor most menjünk vissza távolabbra az időben... Ahogy átvettem az edzést, volt egy ifjúsági versenyzőnk, Jenei Norbert, valamennyi közül a legjobb. Filológiára készült s közben szép csendesén kimaradozgatott a mászásból. Nemzetközi rendezvényünket, a Vasas Kupát még Reich Vilmos kezdeményezte, s a külföldi résztvevők viszonzásképpen szintén meghívták csapatunkat egy-egy rendezvényre. Érkezett éppen akkor egy több személyre szóló meghívó. Az volt a nagy kérdés: kit küldjünk? *(Ráncba vont homloka redőin látszik, hogy gyakran és szívesen ölt aggodalmas arckifejezést; ettől komolysága komorsággá változik.)* Jobbára felnőtt hegymászók nélkül maradtam, s arra gondoltam, ne legyen ez az alkalom amolyan tét nélküli társasutazás. Ösztönözze a kiemelkedő eredményeket! A szakosztály is úgy döntött, a két legjobb ifit küldjük. Jön ám egyszer a Filológus, hogy ő nem mehetne-e? Mert a keretbe amúgy beleférne, az útját megfizetné. Mondtam neki, hogy bezzeg, amikor Vasas-pulóvert csináltattunk, te visszautasítottad, hogy nincsen rá szükséged, most mégis a segítségünkkel akarsz utazni? Nem, mondta, hanem Kovács Tibivel. Csak vegyem fel őket a listára... Én: nem segítettél nekünk a bajnokságon, most miért segítsünk mi rajtad? Éppen jelen volt Reich is, amikor ezt elvitáztuk, kérdeztem a véleményét, s igazat adott nekem: aki megy, annak legyen Vasas-aktivitása... Eddig a pontig nem is volt kettőnk között ellenségeskedés.

– És tovább?

– Jenei nem nyugodott bele a döntésbe. Megkerült, s a megyénél felíratta magát a listára. Tudván, hogy akkoriban sokat tartózkodtam a sziklák között, Hermann Palit főzte, aki az elnökünk volt, írta alá a listát. Szerencsére, Pali ismerte az álláspontomat, s azt mondta a srácnak, hogy ez nem csoportos turisztika. Jánosi, a pénztáros pedig kijött hozzám a sziklához, megkérdezni, mi a végső döntés, mert a megyénél új lista készült, s neki azt küldték le... Mondtam: marad a kezdeti megegyezés... *(A járkálás egyre izgatottabb, gyorsabb ütemre vált, de a lépteiket elnyelik a vastag szőnyegek.)* ... csakis Kun és Piroska megy, mert egyedül ők érdemlik meg. Jánosi rögtön eltépte a papírt. A szemem láttára.

– Piroska és Kun... Akikkel együtt gerinctúrázott a Fogarasi-havasokban?

– Akkor még nagyon jó barátok voltunk! S azt hittem, az esetből a Filológus is megértette, hogy velem nem lehet mismásolni. Közben véglegesítő vizsgára utaztam, s alig értem haza, Kun és Piroska egymás szavába vágva mesélik, hogy időközben Salvamont-gyűlésen a hegyimentők egykori vezetője hevesen kitámadott: leromboltam mindent, amit Reich hosszú éveken át épített... *(Hirtelen megáll, szembenéz velem. Azt hinni, elvesztette a fonalat, de csak a reakciót akarja az arcomról leolvasni.)* Persze hogy mérges lettem, s a következő gyűlésen válaszként elmondtam: nincs szükségem a társaságukra! Sajnos, nem voltam eléggé nyugodt, s a kedvem is alaposan elment a mentő tevékenységtől, később nem is igen jártam közük... *(Fintorog, mint akinek orrát bántja egy felderíthetetlen szag.)* Persze, egy idő után Reich is visszaküldte a maga Vasas-pulóverét, szerintem éppen piás lehetett. *(Egy polc előtt lehajol, keres valamit, majd zörgő mappák és iratok közül összegyűrt mezt ráncigál elő.)* Erről van szó különben... A hegyimentőknél valahogy mind az ő emberei gyűltek össze. Ráadásul az a Kovács Tibor lett az új elnök, akit én a Filológussal együtt eltanácsoltam a külföldi utazástól.

– Belső ellentétei nem voltak akkor a csapatban?

– 1983 februárjában a fiúk elutaztak a Retyezátba. Kun Benedekre bízam őket, amíg én is utánuk mehettem. A srác jó helyezéssel tért meg a külföldi útról, jó mászó, ami az övé, az az övé. Később kértem tőle, történt-e valami fegyelmezetlenség a csapatban, amíg én... Hát... Az egyik, egy Antal Béla nevezetű minduntalan rontotta a hangulatot, Hermann Palival is sportszerűtlenül viselkedett, szájkodott. Ráadásul valami felszerelések is eltűntek, s a fiúk erősen rá gyanakodtak... Úgy gondoltam, egy évre tiltsuk le a srácot. Szóba álltam valamennyi hegy-mászóval, csak Piroska Lajossal nem, akivel Antal mindig nagyon jóban volt. *(Abbahagyja a járkálást, s kifűzi magasszárú cipőjét. Jólesően mozgatja meg bokáját a lazuló cipőszárban, majd a gyapjúzoknin keresztül vakargatja.)* Már elnézést... Szóval, Antal letiltásának megsza-vazásakor Piroska egyedül maradt a véleményével a fiúkkal szemben, s ezt szörnyen zokon is vette.

– Innen a háborúság Piroskával?

– Nem ilyen egyszerű a dolog, mert volt egy királykői túra is, ahová Kunnal és Piroskával hármasban neveztünk be. Az útvonal nehéz, mászni is kell, síelni is, kemény próba elé állítja az embert; De jóformán el se indultunk, máris összeszólalkoztunk Kunnal. Én a vonaton kérdőre vontam, miért nem jár rendesen edzeni, kondicionáló futásra, mire ő kipakolt, hogy majd akkor, ha kap kalóriapénzt, különben is, torkig van már a szervezett alpinizmussal... *(Kérdően felvonja a szemöklökét, vajon mit szólok egy ilyen replikához; mindenesetre reméli, hogy hozzá hasonlóan elítélem, mert minden magyarázkodás nélkül folytatja:)* Jól van, ez elmúlt, nekivágunk a tulajdonképpeni túrának. Abban az időben túledzésben lehettem, elég nehezen jártam. Ilyen esetben az a szokás, hogy a gyengélkedőtől a csapat többi tagja átveszi és egymás közt felosztja a plusz terhet. A fiúk viszont, mintha vakok lennének, rám se hederítettek. Igaz, nem is adtam volna oda nekik semmit, már csak büszkeségből sem, viszont emiatt állandóan két-háromszáz méterrel előttem jártak. Este bivakoltunk, s hogy a lábamat pihentessem, a zsákomból elővettem egy cserebakancsot, s miközben felhúztam, hangosan mondtam: „Milyen jó, hogy magammal hoztam!” *(Cipőfűzőjével babrál, zokniját igazgatja, lábfejét mozgatja, anélkül hogy a tudatában lenne, már-már lejátssza az akkori jelenetet.)* ...Kun erre megjegyezte, persze gúnyosan: jól megy egyeseknek, másoknak egy bakancsuk is alig van... Rászóltam, fejezze be a cirkuszoslást, s a vita hevében felhoztam minden kilengését, a piálásait, a verekedéseit, a nagylegénykedését. Ettől úgy begerjedt, hogy ököllel akart nekem jönni. Piroska volt az, aki gyorsan rászólt: „Megállj, Benedek, jellemtelen karrierista vagy, s ha még egy szót szólsz, szájon kenlek!” Attól a perctől kezdve eldöntöttem... *(A magasra emelt mutatóujj figyelmeztetően mered, mint egy felkiáltójel:)* ...Kunnal többé egy kötélbe

nem kötöm magam. És ami a legfájóbb, alig telt el két hét, s ezek ketten megint úgy barátokztak, mintha mi sem történt volna!

– Nem értem egészen az ellenségeskedés hátterét. Hiszen az ön javaslatára külföldre utazhattak, vezető hegymászók voltak, sikerük volt...

– Nem tűrtem el a hülyéskedéseiket! Reich idején úgy szokták meg, hogy ők a világ közepe, s amit ők csinálnak, azt csak csodálni lehet. (*Mosolyogni próbál, de széthúzódo ajkai inkább vicsorgóvá torzulnak; ettől az arc kemény, kegyetlen lesz.*) Jött az egyik nap Jánosi, a pénztáros: hallottam-e, a két jómadár biciklivel a hátán készül megmászni a Fekete Repedést a Békási-szorosban? Majd hanyatt estem a döbbenettől, de szó szerint! Elővettem őket: „Ti megőrültetek?!” Azt felelték, vagy öt esztendeje készülnek e bravúrra, már akkor is tervezték, hogy egyszer majd megmutatják... De hiszen öt évvel ezelőtt ti még kölykök voltatok, most meg nektek lehetnének gyermekeitek, hát nem nőtt be a fejetek lágya? Azt hiszem, nagyon pipa voltam rájuk... (*Kezdi befűzni a cipőjét, előbb a balt, majd a jobbot veszi kezelésbe.*) Kiderült, hogy Reich is biztatta őket, szerinte ragyogó hecc lehet belőle május elsején... És hiába tiltottam le határozottan a tervet, csak megcsinálták. Baráti körük meg mindenfélet fecsegett a buszban a várható eseményről, hogy majáliskor milyen vakmerő srácokat lehet majd a sziklafalon látni, s így szépen szétszaladt a híre, csak a süket nem hallotta. Lett közönség, jócskán, de ők szerettek volna egy filmet is elcsalni, aki megörökíti a nagy eseményt... Nem sikerült... (*Pattint egyet az ujjával, csattanósat, miként a népi táncosok.*) És ez volt a két legjobb felnőtt versenyzőm!

– Csomós ezután esett?

– Igen, s azzal még tovább mélyült az ellentétünk. Bár most, hogy Csabáék nincsenek, kissé változott a helyzet. A Csaba temetésén összetalálkoztunk, közösen vittük a koporsót, én pedig Kunék és Jánosi előtt kijelentettem: „A köztünk lévő nézeteltérések eltörpülnek egy ilyen tragédia tanulságai mellett. Igenis, kezdjük tiszta lappal újra az életünket, mintha nem is történt volna közöttünk semmi...” (*Arca kisimul, szemei tüzesen villognak; az egész ember kissé a szobrok pátoszatát idézi.*) Többször is kitűztük egy őszinte, baráti beszélgetés időpontját a szakosztályban, de Kun és Piroška nem volt hajlandó kötélni állni. Egyik este összeakadtam az utóbbival az utcán, meglehetősen részeg volt. Kitámadott, hogy nincs szüksége semmilyen beszélgetésre, ő nagyon is jól tudja, hányadán áll velem, és Reich felfedezte, hogy Jánosi meg én, kettesben loptuk az egyesület pénzét, s börtönben a helyünk... Közben szerettek volna Jónás F. Péterhez átigazolni Balánbányára, de azt mondtam, ez fegyelmi probléma, nem lehet csak úgy, saját kezdeményezésből olajra lépni. Talán, ha a szakosztály kitessekeli őket...

– Ön ismerte a Csaba szüleit is. Hogyan nézett a szemükbe az eset után?

– Nem bujkáltam előlük! Én vittem meg hozzájuk a hírt, még vasárnap. (*A könyvespolcra, könnyen elérhető helyről levesz egy könyvet.*) Ezt a Csaba temetése után kaptam, az édesanyjától. A fia könyvtárából választotta ki, s kedves szavakkal dedikálta nekem... Pedig az egyetlen fiát veszítette el! De azért nem támadott ki. Reich viszont... mindent elkövet, hogy a víz alá nyomjon.

Reggel, ha néhány percre is, a szél elsodorja a sziklák elöl a füstként kavargó felhőket, és a közeli falak ijesztően felmagasodnak. Mintha láncba fogódzó óriások ácsorognának a menedékház fölött, mi pedig szürke árnyékukban koslatunk, mint hangyák az ember lábánál. Látom a beporcukrozott mászóutakat is, a hó itt-ott megül a kiszögelléseken, párkányokon, barázdákon, majd a süvöltve végigszáguldó szél szeszélyesen alakít a tájon: itt lesodor a mélybe egy tekintélyes adagot (egy vagonnyit, kettőt? – ki tudná megmondani, csak a tompa moraj enged arra következtetni, hogy jókora tömegről lehet szó), amott meg indokolatlanul vastagon vakolja be a sziklát. Órákig elnézném, mindenről megfeledkezve, akár a tengeri hullámverést.

A látottakat próbálom magamnak rögzíteni. Valahol amott játszódhatott le a dráma, azon a meredek falon. A szürke szikla néhány törpefenyőt is látni sejtet, s úgy tűnik, alig karnyújtásnyira meredeznek az ablaktól. Tőlük balra, akár egy megviselt arcba vésődött mély barázda, húzódik a Kék Repedés.

Három hegymászó-edző versenyt mutogat nekem a menedékház előtt, lelkesen sorolva a mászóút különböző szakaszait, kulcshelyeit. A reggeli dermesztő frissesség arra jó, hogy öntudatra ébreszti az embert: bent mégiscsak tűrhetőbb a szobák hőfoka.

Hegyi Botond jelenik meg a bejáratú tornácon. Eszembe jut hajnali gondolatom a repedésig vezető út bejárásáról, s minél többször elmondom magamban, hogy örültség, ezt senki nem kéri tőlem, az ötlet annál makacsabbul ver fészket bennem. Egyedül, természetesen, teljesen irreális vállalkozás lenne, de hátha találnék egy örültet, aki hajlandó lenne ebben az időben nekivágni velem együtt a hegynek? Hegyi... Ő talán rááll, ha szépen megkérem... Néhány óra alatt meg is járnánk, oda-vissza.

De Hegyi hangosan nevet rajtam, az ötletemen. Máris bánom, hogy hangot adtam szándékomnak. Nem azt értette belőle, ami a tervet – tehát a kérdést – végül is megszülte; egyszerű, közönséges kíváncsiságnak tartja. Miként a közúti baleset után fűrtökben összeszaladó emberek, úgy fontoskodom én is itt a Coștila lábánál – legalább is a Hegyi Botond értelmezése szerint. Kétkedve méregeti meglehetősen félretaposott csizmáimat, merev, nehezen mozgó ízületeimet, szélteben gyarapodó testemet, majd, ahogy ítéletet szokás hirdetni, ráérősen és minden szót alaposan megnyomva, a tudomásomra hozza: a helyszínig vezető út számomra esetleg csak nyáron – ha (!) – biztonságos, de kíséretemet akkor is a saját felelősségemre vállalná el és csakis egy bizonyos, viszonylag könnyen megközelíthető pontig; vihetnénk magunkkal távcsövet, azzal bepásztázhatnók onnan az egész környéket, a hegy valamennyi, engem érdeklő zegét-zugát; van is odahaza egy békebeli katonai látcsőve, a nagyapjától maradt rá, rendkívüli módon kinagyítja a látványt, rendszerint azzal szokta felbecsülni egy-egy mászóút pillanatnyi állapotát... Hegyi Botond egyre csak mond, magyaráz, ígér, oktat, bizonygatja, hogy teljességgel megért engem, de minél többet hallgatom kellemesen zengő, ám kissé monoton hangját, annál jobban érzem, hogy pillanatnyi vágyamat semmi se csillapítja – se egy nyári túra reménye, se egy távcsöves becserkészés ígérete; egyáltalán, nincs mit kezdenem az ígéretekkkel, mert érzem, hogy én nem egyszerűen kíváncsi vagyok arra a helyre, nem egyszerűen látni akarok odafönt, hanem a földön elnyúlva, a törpefenyők bozótjából szeretnék föltekinteni az égre, újraélni kívánom azt a helyzetet, mely Csabáéknak a végső híradás volt e vajúdó, sok örömet, de bánatot is eleget rejtő világból...

Nem szeretnék úgy írni az eseményről, hogy székeken, padokon, fotelekben, kanapékon üldögélve, pusztán a szavak segítségével rekonstruáljak egy sosem látott helyszínt; bár ha elveimnek érvényt akarok szerezni, nem elég a bozótig felkapaszkodni, hiszen onnan már – az eddigiekből bárki rájöhetett – a többihez képest gyerekjáték a menedékházig tartó utat megtenni. Az élmény teljessége végett valójában a Kék Repedést is illene megmászni, bármily képtele-

nül hangzik is az ötlet az első pillanatban. Végig kellene mennem becsületesen az egész úton, villan meg tisztán a pofonegyszerű gondolat, s mert nyilvánvaló, hogy ez nem lehetséges, szégyellem magam Hegyi Botond előtt, amiért – nehogy kaland-ügyben lemaradjak az esetet ténylegesen átélőktől – a látszattmegoldással is beértem volna.

Hegyi tehát – nevet! A Kék Repedés felé fordul, s ajka körül széles mosolyra feszülnek bajusza csápjai. Nála ez szinte felér a röhögéssel! Hát ennyire nevetséges lennék ostobán kikotyogott gondolatommal? Ennyire elérhetetlen az a világ, melyben ő és a többi hegymászó életük egy részét otthonosan töltik el? Pedig ő nyugodtan, szolgálatkészen rábólinthatna egy, az enyémmhez hasonló óhajra, hiszen mibe kerülne neki odáig felkapaszkodni! Hogy velem mi történik, az őt nem kellene hogy izgassa, elvégre én vagyok az, aki a dolgot erőlteti, az én bajom, ha netán megjárom...

De vajon tényleg fel akarok oda menni?

A pillanatnyi ihlet, amilyen hevesen rám tört, úgy tova is illan. A felhőfüggöny újra a városka és a Bucsecs ormai közé ereszkedik, mintha valaki azt mondaná, hogy elég, vége az előadás-nak; ismét szállingózni kezd a hó, az oldalban őrt álló fenyők között jajongva nyargal, csapkod a szél, mintha eszebomlott, vak ember őrzöngene a rengetegben, testét összevissza zúzzák az útját álló néma fatörzsek, de ő csak tobzódik fékeveszetten, elszabadulva, ide-oda tántorogva.

Hónapokkal később, májusban, szemtanúként vettem részt a Duna–Fekete-tenger Csatorna hivatalos avatóján. Rengeteg ember verődik össze Agigeán, a lépésben haladó autóbuszok, a véget nem érő szerelvények valósággal ontják magukból a tömeget; emberektől feketéllik a part, a híd, a zsilip környéke; nagy ünnepség készül. A fejetlenséget és zűrzavart elkerülendő, vörös karszalagos munkásörök állnak sorfalat, nem hagyják kedvére kóborolni a kíváncsi szájtátót; újságíró mivoltom azonban kiváltságokra jogosít, alkalmi kitűzőmet látva szabad utat nyitnak mindenfelé, nyugodtan végigsétálhatok a zsilipek mentén, a pirosra mázolt víz-ágyúk során, fel, egészen az irányító toronyig, ott meg felkapaszkodhatok az emeletekre, senki nem állja el az utamat; még nem döntöttem el, hol is húzom meg magam az avatás ünnepi pillanatában; a toronyban megismerkedem a révkalauzok vezetőjével, éppen hordozható rádió adó-vevőjét babrálgatja a főnöki irodában, hosszasan megnéz magának, s azt kérdi, van-e türelmem várni rá egy kicsit, vagy egyedül is eltalálok a zsilipkamrában veszteglő hajó fedélzetére, amely az avatáskor elsőként halad majd át a csatorna zsilipjén? Nem tudom, jól hallottam-e, amit hallottam, de oly váratlan és hihetetlen egy ilyen nagylelkű ajánlat, meg se merek szólalni, nehogy végül kiderüljön, hogy félreértettem valamit; megilletődötten bólintok és sietek, hogy még mielőtt a fő-révkalauz meggondolhatná magát, birtokba vegyem a felkínált hajót. A hosszúnál is hosszabb léptekkel szaporázom a betonjárdán, egyes-egyedül maradtam a hosszú zsilipkamra betonfalán, a túlsó partról a tömeg kíváncsian integet nekem, a korláthoz lépek, szememmel a hajót keresem, valahol a mélyben, jóval alattam pillantom csak meg, fedélzetén két matrózfiú törölgeti a vastagon kígyózó horgonyláncot, amelyen csak úgy rikít a frissen felvitt dukkófesték, a part magasából meglehetősen aprócskák, cirkuszban mutogatott törpékre emlékeztetnek. Jóformán időm sincs felfogni: ahhoz, hogy a hajó fedélzetére jussak, a zsilipkamra betonfalára rögzített rozsdás, függőleges vaslétrán legkevesebb húsz-méternyit kell szabadon, minden védkorlát nélkül leereszkednem. Életemben ilyen nyaktörő mutatványt még nem végeztem, s most is erősen kétlem: képes lennék rá anélkül, hogy a kezem görcsbe ne rándulna vagy a lábam meg ne csúszna, netán kapaszkodás közben rám ne törne a reszketés; elképzelem, amint testem tehetetlenül zuhan a mélybe, elterül a döngő acélpadlón, vagy – jobbik esetben – csobbanva csapódik a csatorna narancshéjat, csokoládés papírt, cigarettacsikket és műanyagzacskókat himbáló vizébe, de sok köszönet abban se lenne,

mert úgy roppanna el közben a gerincem, mint a sütőben kiszáradt, megpirult sósperec; ráadásul tériszonyom is van, felfordul a gyomrom, valahányszor meglátom, hogy elfogy alattam a szilárd talaj... Mire mindez eszembe jut és figyelmeztetőleg átcikázik a fejemen, addig egy matróz harsány szólítására és biztatására át is léptem a mellvéden, lábaimat egyre lejjebb csúsztatom a lépcső úgynevezett fokain, óvatosan lépkedek lefelé, háttal a csatornának, egyik kezemmel kapaszkodva, a másikban irattáskámat tartva, benne minden úti szerelésemmel. Ég és föld között lebegek néhány percen át, szívemet a torkomban érzem dobogni, elpirulok, nehezen lélegzem, már-már kicsúszik ujjaim közül az érdes acélrúd, de fogamat összeszorítva fegyelmezem magam, most már nincs visszaút, muszáj épségben a fedélzetre érnem; köröskörül ezrek és ezrek unatkozó, látványra éhes pillantása kísér, végignézik a furcsa attrakciót, s amikor reszkető lábam végre a csúszós, gázolajjal felkent vaspadlóra ér, odafent, a hegynyi magasságban fölöttem tornyosuló mólón kitör a gúnyos tapsvihár, visítózva éljeneznek, virágokat dobnak utánam, én meg dobogó szívvel kotródok a parancsnoki kajütbe, mihamarabb elfelejteni a lét és nemlét között imént kifeszített kötelet, amelyen tetszett, nem tetszett, végig kellett táncolnom. Biztosan tudom, hogy semmi pénzért nem ismételném meg a mutatványt, ha nem muszáj, s máris fogadkozom: úgy intézem majd életemet, hogy mászó-technikám fitogtatására minél kevesebb szükség legyen... Ahogy telik az idő, már az a hajóra szállás is csak emlék, s mintha most rejtett büszkeséget fedeznék föl magamban amiatt, hogy azt az ereszkedést sikerrel végrehajtottam.

Te Botond!

Olyan információk jutottak el hozzám, melyek azt bizonyítják, hogy helyzeted, sajnos, rosszabb, mint képzeltem. Soraimmal megpróbálok segítségedre lenni, bár tudtommal a drága Reich Vili ugyancsak kitett magáért időközben. Ha jól hallottam, e hó 7-én – vagyis ma – volt egy kisebbfajta kihallgatás a megyénél, s ott egy beszámoló alapján, amit Vili állított össze, dönteni szándékoznak a te sorsodról. Ezek szerint te lennél a balesetet előidéző ok! (Megfelelőbb ember, mint Vili, nem hiányzott ahhoz, hogy ezt megállapítsa!)

Olvastam a szöveget. Vili sokat hivatkozik benne pártatlanságra és objektivitásra. Én ugyan hiszem, de nem neki!

A beszámolót aztán elküldte a legjobb szeszbarátjának, akivel együtt szoktak berúgni, kupaversenyeken. Én is egy ilyen versenyen szereztem tudomást a vizsgálatról, sőt láttam a vastag borítékot is, meg ami benne volt. Többek között Vili beszámolója meg egy rövid jelentés, aminek nagyon vádirat-szaga van. Sikerült még akkor elolvasnom, s bizony, szívesen írnék most Vilinek is, csak azt nem teszi az ablakba!

Ahogy én látom innen, nagyon sok dolgot lehet belőle ellened fordítani, pláne, ha a kákán is csomót akarunk keresni. Ha jól sejtem, az a cél, hogy téged onnan elűzzenek. Zavarod őket!

Volt a borítékban még egy levél, személyesen a szeszhavernek szólt, aki volt annyira részeg, hogy ne vegye ki előzőleg, amikor a küldeményt nekünk nagy büszkén végigmutogatta. Mire észbe kaphatott volna, kimásoltam néhány sort belőle, talán sikerül felhasználnod a javadra. Szó szerint idézem:

„Úgy nézem, hogy Enescuék a baleset ürügyén – szokásuk szerint – újabb támadást fognak indítani, amit nem is bánok, mivel Hegyi a Szövetség egyik alapembere.”

Továbbá leírja, hogy ha sokat buzgólkods, még rendőrségi ügy lehet belőle, aztán ír még néhány jelentéktelen dolgot, géppel. A levél hátán viszont kézzel írt utóiratot találtam, amiben nyilatkozatod helyesírásán gúnyolódik. Túró a fülibe, mintha ő lenne a két lábon járó Akadémia!

Vili a levélben kérte barátját, hogy a jelentést senkinek se mutassa meg, mert ha kiderülne, hogy ő elküldte, annak se Jónás, se a megye nem örülne. Valami Zsókról is szó van ott, te tudod, ki az? Hogy az se kell tudjon a küldeményről. „De ha már részegen nem tudod megállni, hogy ne fecsegi, legalább másnap tagadd le, józanon, amit mondtál.” Hát... nem tagadta le, sőt mutogatta fünek-fának, aki a kupaverseny után az asztal köré telepedett. Ezt a magánlevelet aztán visszakérte, de nem elég hamar...

Ja igen, a levél azzal fejeződik be, hogy Vili szeretné, ha akadna egy ismerőse, aki hajlandó lenne adni néhány üveg sört az izgalmas anyagért (újra a szesz!), s egy központi lapban publikálná.

Botond lelkem! Nem irigyellek! Az iratokban nincs konkrét utalás arra, hogy útjukban állnál, de én ott éltem közöttük hat hónapot, tudom, mire megy ki a játék. Szóval, nem kívánom a bakancsodat!

Ölel:

Erzse Laci

1983. nov. 7-én

Ui. P. Oșianu, a régi mászó társ, üdvözetét küldi, s lelkemre kötötte, írjam meg: számíthatsz barátságára. Mint ahogy az enyémmre is. (E. L.)

Levél az 1983. október 1–2-i bustényi baleset ügyében

Alulírott Valentin Enescu és Nadia Mihut-Enescu hegymászók nem voltunk ugyan jelen a balesetnél, de mindvégig jelen voltunk a hegymászásban, és a tapasztalat megtanított arra, hogy ne csupán eseményekben, hanem jelenségekben is gondolkozzunk.

Az áldozatokról, illetve társaikról, edzőikről, a többi jelenlévő alpinistáról, a bíróról, a szövetségi küldöttről, bár kivétel nélkül elmondható, hogy hibáztak, s azáltal, hogy bizonyos dolgokat megtettek vagy elmulasztottak megtenni, a szomorú véget segítettek beteljesedni, a valódi vétkesek mégsem ők.

A fő vétkes: a verseny!

Végzetes hiba azt hinni, hogy a balesetek sorsszerűek, kikerülhetetlenek. A balesetek sajátos vészjelek: azt kürtölik világgá, hogy az illető területen a dolgok nem úgy mennek, ahogy menniük kellene.

Október elsején egy nyilvánvaló, az idők folyamán a szemünk előtt növekvő veszély vált végzetessé, a bajba kerülteket pedig mindenki magukra hagyta. Ilyen átok rajtunk a verseny is: létező s egyre súlyosbodó. És azok, akik így vagy úgy tehetnének ellene, valamennyien fedezve – tehát „biztonságban” – vagyunk. A veszély közvetlen árnyékában élők pedig nem érzik át a helyzet súlyosságát, mint ahogy a bustényi áldozatok sem fogták föl a veszélyt, amibe kerültek.

Társaink nem azért pusztultak el, mert „ilyen az alpinizmus”, hanem a verseny miatt. És a hegymászók ezt tudják. Azzal is tisztában vannak, hogy ezek nem az első áldozatok. Mint ahogy, ha minden marad a régiben, nem is az utolsók!

II. MEGROMLOTT ÉJSZAKA

„Úgy találta: a csillagok túlságosan fényesek, a levegő túlságosan nedves. Milyen különös éjszaka! Hirtelen romlik meg, szeletekben, mint egy hamvas gyümölcs húsa.”

(Antoine de Saint-Exupéry)

A lap, amelynél egykor dolgoztam, több mint tíz éve fiataloknak szóló pályázatot hirdetett, nyári kirándulások kalandos fordulatait megörökítő beszámolókra. Számos levél érkezett a felhívásra, kíváncsian bontogattuk őket; s ha ráértünk, még közös olvasódélelőttöket is tartottunk a szerkesztőségben, egymás kezéből rángattuk ki a vidám, közvetlen hangú, olykor Rejtő Jenő stílusára hajazó pályamunkákat; utazgattunk szerzőikkel tutajon, kerékpáron, gyalogszerrel, erdőkön-hegyeken át, szénásszekéren, autóstoppal... Volt hát miből válogatni, dúskáltunk az utazási módzatokban, végül már azt se tudtuk, kire adjuk le voksunkat a díjakat illetően.

Valamelyikünknek aztán támadt egy ötlete: a szerkesztőség hívja össze közös kirándulásra a legjobb beszámolók szerzőit! Együttal mi, íróasztal mellett görnyedők is megmozgatjuk berozsdásodott izmainkat.

Amilyen egyszerű volt a gondolat, oly nagy lelkesedéssel karoltuk föl, s mint később kiderült, az érintett fiatalok is örvendeztek a bejelentésnek. Ki is néztünk hamarjában egy rokonszenves hegycsúcsot, a vadregényes Lakócat, amely a maga 1800 méterével még nem túl magas, de nem is nevetségesen alacsony már, s nagyjából egyformán megközelíthető valamennyi pályázó lakhelyéről; így a gyülekezés, a túra és az elvonulás a legborúlátóbb számítások szerint se venne igénybe 48 óránál többet...

Elküldtük mindenkinek a pontos dátumra szóló meghívót, azzal a kikötéssel, hogy azon a májusi – szombat – reggelen, legkésőbb 10 óráig találkozunk Kovászna kies városának főterén, a patakon ívelő hídon, s mivel addig soha nem láttuk egymást pályázóinkkal, jelszóként a verseny cégérét javasoljuk: „Túrázz velünk!”

Hús-huszonöt főnyi társaságra számítottunk, s tudtuk: ilyen expedíciónak, még ha nem is bejárhatatlan, ember nem látta vidékre készülünk, nem szabad hübelebalázs módjára nekivágni. A részt vevő fiatalok szállásáról, kosztolásáról nekünk illet gondoskodni, elvégre a mi vendégeink voltak, ugyanakkor meg kellett nyernünk céljainknak a város vezetőségét s a megyei ifjúsági szervezetet, hiszen egy nagyobb hétvégi megmozdulásról mindkettőnek illet tudnia.

Az ifjúsági szervezet lelkesen köszöntötte odautazásunk hírét, s vállalkozott a program részleteinek kidolgozására; arra például, hogy a város polgármestere fogadja az ország minden részéből érkező fiatalokat; egyúttal kijárta, hogy az iskolai internátusban elszállásolják őket s a diákmenzán kosztolhassanak, ugyanakkor a helyi fiatalság körében is népszerűsítette a kirándulást, netán akadnak vállalkozó szellemű diákok, akik egy közös túra erejéig hajlandók megismerkedni a nem mindennapi pályázat nyerteseivel.

Minden ment is simán, egészen addig, amíg kíváncsian kiálltunk a patakhíd karfájához. Fényképészünk csőre töltötte a gépét, amely a kovásznai medencében májusban még megszokott reggeli hidegben furcsán szeszélyeskedett, s valahányszor szükség lett volna rá, az istennek se akart elsülni. Ezenközben azt találgattuk, hogy az állomás felől szállingózó járókelők közül kik lehetnek a mi embereink. Különösen a lányokra voltunk kíváncsiak, pontosabban arra, hogy mennyiben felelnek meg előzetes elképzeléseinknek. A nevek hangzása, hangulata alapján ugyanis megpróbáltunk robotképet fölvázolni mindegyikükről, s e nem könnyű munkában az az elv vezérelt bennünket, hogy minél zengőbb, költőibb egy név, e szépség valamilyen formában viselőjében is testet ölthet.

Miközben gyűltek körülöttünk a túrázók s rendre átestünk a kölcsönös bemutatkozások már-már közfeltűnést keltő ceremóniáján, egyre türelmetlenebbek lettünk: hiányzott még a szerintünk legszebb névvel megáldott lány, akit valahonnan a Maros mentéről vártunk és kivétel nélkül a társaság gyöngyének reméltünk, akivel majd büszkélkedni, demonstrálni és legénykedni lehet... Egyszóval, nagy volt az általános kíváncsiság, de a találkozóra kiszabott végső

időpont sajnálatosan lejárt, kis csoportunkat már türelmetlenül várták a városházán, szépnevű lány ide vagy oda, illetlenség lett volna megvárakoztatni a városka polgármesterét, hiszen amúgy is zsúfolt napja ellenére hajlandó volt velünk elidőzni, legalább egy óracska erejéig. Mi, újságnál dolgozók nagyjából tisztában voltunk egy városi vezetőember „óracska-jának” értékével, tudtuk, hogy ennyi idő alatt nagyon sokszor igen fontos események és döntések pecsételődhetnek meg, s az ilyen sokfelé és sokakra figyelő ember iránti tisztelettel és elfogódottsággal, sietve léptük át a jól fűtött előszoba küszöbét.

Odabent már vártak bennünket.

Kürtös kalács, köményes pálinka, feketekávé, friss borvíz állt gondosan elrendezve egy hosszú, himzett asztalterítőn; zavartan és meglehetősen korgó gyomorral odatódultunk, de jött már a mosolygós, kissé megereszkedett testű polgármester is, felemelt pohárral a kezében, ünnepélyesen köszöntötte expedíciónkat, megtiszteltetésnek tartva, hogy városukat választottuk ki hozzá alaptáborként, majd mintegy jó példát mutatva, gyakorlatilag is elpusztítottunk mindent a szépen megterített asztról. Ezután a polgármester, faragott íróasztala mögött, a falra akasztott térképet híva segítségül, bemutatta a város és környéke főbb nevezetességeit, létesítményeit, s miközben udvarias, megfeszített figyelmet mímeltünk, nyikorogva résnyire nyílt a párnázott, fekete irodaajtó, s beóvatzkodott rajta egy hórihorgas, keskeny arcú, karvalyorrú szemüveges lány, óriási sporttáskával a vállán, és torz mosolyát a gyülekezetre ragyogtatva, felzárkózott mellénk, vendégekhez.

De azt a mosolyt látni kellett volna!

Szegény leányzó lehengerlőnek szánta, s minél jobban erőltette, annál ijesztőbb érzéseket keltett a körülállókban: s hogy ez a döbbenet nemcsak az én fejemben következett be, a további események során be is igazolódott. Különben ő volt az: a várva várt, a szépnevű lány, aki, mint kiderült – természetesen azáltal, hogy a későbbi túra során többünknek ismételt, kimerítő részletességgel elő is adta –, autóstoppal indult el szülővárosából, aznap hajnalban, Kovásznáig ötször kényszerült járművet cserélni, mert valamennyi sofőr galádul megkísérelt visszaélni a helyzettel és az ő védtelenségével, s valahányszor úgy ítélte, hogy túl messzire merészkedtek, elszánt határozottsággal követelte, hogy azonnal tegyék le az országúton, különben kiugrik a robogó kocsiból. Persze, a balszerencse egyúttal szerencse is volt, hiszen alig ácsorgott pár percet az út szélén, az első arra suhanó gépkocsi ajtaja ismét szélesre tárult előtte.

(Valószínűleg ellenállhatatlan csáberejének következtében! – tettük mi hozzá, de csak gondolatban.)

Ez volt a kezdet. Csoportunknak attól kezdve percnyi nyugta sem volt tőle, legalábbis a férfi-részlegnek... Hol az egyikhez, hol a másikhoz csapódott beszélgető- és túratársnak, be nem állt a szája, kacérkodott, hangosan kuncogott, illegette magát, mindenáron feltűnést próbált kelteni, kegyesen ránk tukmálta a csomagjait, s mikor melege lett, öltözkének különböző darabjait is. Körülötte forgott a világ, s ő szabta meg a programunkat is, mármint olyan értelemben, hogy a szolgálatos balszerencsével sürgősen magára hagytuk, mi pedig testületileg változtattunk eredeti útitervünkön, de – talán, mert kisvárosban tartózkodtunk, talán a leányzónak volt hozzá rendkívülien kifinomult szimata – minden esetben szerencsésen visszatalált hozzánk, s a hangulat olyankor hirtelen a fagypontra süllyedt.

A túra tulajdonképpeni napján, amikor teherautók szállítottak föl a legfelső fakitermelés határáig, majd onnan turistaösvényen indultunk tovább a csúcs felé, folytatódott ez a nyomasztó lelki terror. Hogy megnehezítsük közös barátnőnk sorsát, apróbb csoportokra szakadtunk és egymástól meglehetősen távol tapodtuk a helyenként sáros, vízmosta utat, a csatakos fűvet, az utunkat keresztező kőgörgetegeket. De ő nem ismert határt, se lehetetlent. Mivel számottevő

csomagját a városban hagyta, könnyedén csapódott hol az egyik, hol a másik csapathoz, s megismétlődött az előző napi móka, azzal a különbséggel, hogy a városhoz képest a hegyekben jóval nehezebb volt bújócskát játszani. Ráadásul gyönyörű tavaszi napra virradtunk, a reggeli hóharmatot hamar felszippantotta a nap tűző melege. A szerkesztőség munkatársai, akiknek nem volt megfelelő edzésünk egy ilyen méretű gyalogos erőfeszítéshez, hamarosan zihálva szedték a levegőt, s gyakorta meg-megálltunk szusszanni („hivatalosan” arra hívtakoztunk, hogy ... a táj szépségében gyönyörködünk!), valósággal főttünk az előrelátóan magunkra aggatott felsőruha alatt. Szépnevű barátnőnk ezzel szemben úgy hidalta át az akadályokat, hogy minden unszolás nélkül derékig levetkőzött, s nem maradt más rajta, csak egy fürdőruha felsőrésze, amely eltakarta ugyan csenevész kebleit, viszont annál bőkezűbben tárta elénk pattanásos hátát és vézna, kihegyesedő lapockáit, amelyek mintha csak úgy, tessék-lássék lettek volna a hátához ragasztva, akár egy színpadi angyal díszletszárnyai. Olyan királynői fenséggel hordozta meg előttünk szájalmas felsőtestét, hogy már-már arra gyanakodtunk, netán mivelünk nincs valami rendjén, hogy ennyi visszataszító, kiábrándító vonást fedezünk föl rajta: a végén még kiderül, hogy elvarázsolt királylány vegyült közénk, akit ugyan rusnya külsővel átkoztak meg, ám ha elmúlik fölötte az átok, olyan gyönyörű lesz egy csapásra, hogy a napba lehet majd nézni, de őrá nem; bezzeg, akkor egymással életre-halálra menő versenyfutást rendeznénk majd a kegyeiért és mindent elkövetnénk, csak hogy mosolya halvány visszfényében süt kérezhessünk. Közben Jaroslav Hašek Švejk nevezetű hőse járt az eszemben, aki többek között úgy ajánlott be valakinek egy figyelemre méltó kutyát, mint ami „olyan csúnya, hogy az – már szép!”

Senki se tudta, hogyan és miként maradt el tőlünk a szépnevű útitársnő, s arra se emlékeztünk, hogy hol és mikor következett be mindez. Már javában készülődtünk a visszatéréshez, s elbúcsúztunk a lakócai meteorológiai megfigyelő állomás fiatal munkatársaitól, akik a csúcs tőszomszédságában tengették napjaikat; fotósunk még egy utolsó felvételt készített az állomás betonépületének bejárata előtt, mi pedig a lehetőségek szerint összezsúfolódtunk, hogy mindannyian beférjünk a gép látómezejébe, s fejünk fölött kiolvasható legyen a Lakóca csúcsát jelző, az állomás falába ágyazott fémtábla. Ebben a pillanatban a völgy irányából elnyújtott, magányos segélykiáltásra kaptuk föl a fejünket. A hang nem abból az irányból jött, amerről társaságunk a csúcsra kapaszkodott, hanem az ellentétes oldalról; aki kiáltott, még messze járhatott és láthatatlan volt, minekünk azonban nem kellett sokat találgatnunk a kilétét; jelentősegteljesen összenéztünk, és tudtuk, hogy a hang gazdájával újra teljes lesz a létszámunk. Persze, azért kitörő örömmel fogadtuk az elkódorgott leányzót, s kissé csúfondárosan ki is nevettük, amint elmesélte, hogyan indult meg egy ösvényen, azt remélve, hogy néhány bokor megkerülésével újra csatlakozhat hozzánk; tulajdonképpen a kíváncsiság hajtotta előre, de számításába hiba csúszott, mert az ösvény hamarosan elkanyarodott a turistaúttól, egyre lejjebb ereszkedett, a bokrokat és borókákat lassan felváltotta a fenyves, majd a lombhullatók határát is elérte; akkor még reménykedett, hogy könnyedén visszatalál az elhagyott útra, de telt az idő, mind sűrűbb lett a homály a fák között, immár az ösvényt is elvesztette, kidőlt fatörzseken kapaszkodott át, torkaszakadtából hahózott, egyszer aztán félrelépett, kifícamodott a bokája; szerencsére a közelben hangosan sürgölődő patakocska szaladt tova, a hideg vízbe mártott zsebkendővel bekötözte sajgón lüktető lábát. Husáng formájú száraz ág után nézett, amely úgy-ahogy fölfogta bicegő teste súlyát, jajgatva vánszorgott tovább, azt hitte, sose ér az erdő végére, már-már úgy döntött, hogy feladja a küzdelmet, csak ült egy fatönkön, kusza gondolatai mindegyre akörül forogtak, hogy vége, nincsen menekvés... és akkor fülelni kezdett, előbb azt hitte, harkály kopácsolását hallja, majd egy idő után fejszecsattogásra gyanakodott, újult erővel kezdett kiáltozni, majd ő is kiáltásokat vélt hallani, elindult a feltételezett favágók irányába; elég az hozzá, odébb valóban találkozott három moldvai férfival, ledöntött fatörzseket gallyaztak egyenletes, erőteljes csapásokkal, nagy hozzáértéssel. Onnan csak az útra volt gondja, nehogy kifogyjon alóla valamiképpen...

A többi már itt játszódtott le a szemünk előtt: a szakállas meteorológus, akinek az a szerencse jutott, hogy a csúcsra támogathatta szépnevű leányzónkat, az épületből előhozta az első-segélycsomagot, kötszer, kenőcsök kerültek elő belőle, a szakállas nagy szakértelemmel rakta ideiglenes sínbe, majd kötözte be a sérült lábat, mi meg mintha vezekelnünk kellene korábbi kelletlenkedésünk miatt, a visszaúton kénytelenek voltunk felajánlani segítőkész szolgálatainkat. Végül is senki se maradt ki az áldozatvállalásból, ő pedig láthatóan élvezte a helyzetet, hogy hol egyikünk, hol másikunk karjára támaszkodva, a nap hőseként, kitüntető figyelem középpontjában vonul le a hegyről, s még ünnepélyes elválásunk legutolsó percében is kitartóan élösködött rajtunk.

Bustény havas utcáit járva éled újra bennem az emlék, és hiába próbálok, nem tudok már annyi idegenkedő indulattal, elfogultsággal gondolni a szépnevű lányra. Kutyaszorítóban érzem magam: a Szörényi Csabáék haláláért felelősök után nyomozok, és a lakócai közjáték tolakszik mégis a homlokom mögé. Több mint húszan tudtunk hallgatólagosan a hozzánk tartozó szépnevű lány eltűnéséről, és biztos vagyok benne, hogy nem akkor vettük észre hiányát, amikor Moldva irányából a segélykiáltásokat meghallottuk a csúcson; de gyávák voltunk megfogalmazni a helyzet felismerésének számunkra kellemetlen tanulságát; annyira eltöltött bennünket a titkon ujjongó öröm, amiért kellemetlen kísérőnk végre eltűnt a láthatárról, hogy fel sem tudtuk fogni: ezt nem az ő (későn, feltámadt) jóérzésének köszönhetjük, hanem egy sajnálatos balesetnek, amely – bár végül is anekdotába illő kimenetelű lett – éppúgy fordulhatott volna tragédiába is, s akkor most mindannyian a gyilkos nyugtalan, föloldozást sosem nyerő lelkiismeretével élnénk tovább, senki le nem mosná rólunk a gondatlanságból okozott emberölés vádját; eltűnése és felbukkanása között a lánnyal bármi megeshetett volna, és csak a véletlenül múlt, hogy végül csak a bokája bánta, utána pedig fel tudott vergődni hozzánk a csúcsig; mi viszont nem tettünk érte egy mozdulatot sem, pedig hát közibénk tartozott, mi hívtuk meg a közös kirándulásra; ha egyébert nem, a szülei előtt mindenképpen felelősséggel tartoztunk az életéért, a testi és lelki épségéért.

Most kissé meglep, hogy azóta senki sem vont felelősségre bennünket az embertelen gesztusért, bár bustényi utazásomig magam is úgy könyveltem el az esetet, mint egy bohózatba illő, ifjonti kalandot.

De lehet-e szigorúbb bírám a saját lelkiismeretemnél? Ez a bíró sokáig szendergett, nem vett tudomást tetteimről. Fel kellett ébrednie ahhoz, hogy vádat fogalmazhasson ellenem, és ítéletként életfogytiglani emlékezéssel, szégyennel sújtson lakócai feledékenységem miatt.

Itt állok hát, félúton, hajszálnyira az ártatlanság, illetve a gyilkossá válás két pólusa között; mintha téli hegygerincen araszolnék, jobb lábammal az északi, bal lábammal a déli oldal jegén sántikálva. Ártatlan nem vagyok már, gyilkos pedig még nem, könnyen lehetnék ez is és amaz is, tőlem függ csupán, hogy az a hajszálnyi táv, az a „szinte” – ha már a múltat lehetetlen meg nem történtté tenni – legalább változatlanul megmaradjon.

Beszélgetés Nistorescu Pavellel

Időpont: 1983. december 9-e délután; helyszín: Nistorescu fővárosi lakása

– Kissé zavarban vagyok...

– Nos?

– Nekem Reich Vili... *(Közelebb hajol hozzám, határozottan, mint akinek nincs veszteni-valója:)* Nézze, nagyon jó barátságban vagyok vele, legalább tizenöt éve... Jóformán kölyök voltam, amikor találkoztam vele, éppen egy első megmászást végzett, valahol a Szemenikben... Csodáltam!

– Nem értem a zavarát...

– Ismerem Botondot is, és szintén barátom.

– Vagyis, nem tud igazságot tenni közöttük?

– Sokáig azt hittem, ők is barátok. Amikor Vili leköszönt az edzői tisztéről, utódnak hívta. Csakhogy a nyáron... *(Grimaszt vág, gyerekes bosszúság telepedik az arcára.)* ... a Vasas Kupán a szövetséget képviseltem náluk, s akkor láttam, mekkorát tévedtem. Vili ott se volt a versenyen, érdeklődtem, hol lehet, aztán Jojó kinyitotta a szememet.

– Most viszont tudja, hogy nem puszipajtások. De a baleset, sajnos, bekövetkezett...

– Ma sem értem, miért kellett volna nekünk már akkor pánikba esnünk, mikor még semmit sem tudtunk? *(Hirtelen előrelendíti lábát, a mozdulattól posztópapucs a falig repül, s ott csattanva lecsúszik a padlóra. Utána lép.)* Azért, mert néhányan bent maradtak a mászóútban? Hát... ez igazán nem olyan nagy szenzáció, eléggé hozzá vagyunk szokva. Az Alpokban is úgyszólván mindennapos dolog az ilyesmi...

– Mondhatjuk azt is, hogy normális?

– Nem, nem normális, de megesik. És a hegymászók ismerik a hegyeket, nincs miért féltetni őket. Ráadásul haton voltak...

– A hatból kettő halott...

– Vannak ilyen ostoba véletlenek, sajnos! Tavaly például a mi klubunk egyik tagja, egy I. fokozatú hegymászónő veszett oda, a férjével és egy másik sráccal. A Caraimanról ereszkedtek le, 1-es nehézségű völgyben, ugyanazon az úton, ahol korábban felmentek. Eltévedtek és megfagytak. *(Elhárító mozdulatokat tesz, mint aki végérvényesen végzett valamivel.)* Ilyen a hegy, mit tegyünk?

– Felejtjük el gyorsan a történeteket?

– Ugyan, hát volt vizsgálat, nem?

– Elégedett vele?

– Jelen voltam, amikor a megyei szervek megvitatták a jelentés konklúzióit. Hívtak, mint szervezőt... Sajnos, késve futott be a vonatom, s már folyt a megbeszélés, de annyit megértettem, hogy közben Botond is gyűjtött holmi nyilatkozatokat a maga javára, s igyekezett pontról pontra cáfolni az őt ért vádakat. Aztán felolvasott egy levélből is, egy barátjától kapta. Viliről szólt...

– Hogyan reagáltak erre a jelenlévők?

– Mindenki kínosan feszengett. Elképzelhető... Be is rekesztették utána a gyűlést.

- Végül is mi a véleménye a vizsgálatról?
- Nem a szövetségre tartozik. Az ügyet elsősorban egyesületen belül kell megtárgyalni, mert a szálak a gyergyószentmiklósi hangulathoz, konfliktusokhoz vezetnek...
- És az önök felelőssége?
- Mi mindent megtettünk, amit... (*Újra lerepül a papucs, s most is ugyanaz. Idegesen rángatja a könnyen kinyíló csatot.*) Nem egyedül én voltam jelen, amikor Hegyi feljött a hírrel, hogy nem tudja, mi történhetett a fiúkkal. És mindenkinek az volt a véleménye, hogy nem történhet baj... Botond egyáltalán nem kérte azt tőlünk, hogy utánuk menjünk!

Beszélgetés Badea Ovidiával

Időpont: 1984. január 13-a, délelőtt; helyszín: egy zsúfolt fővárosi cukrászda; a szutykos asztallapon „jégen főtt” kávé

Magas, bajszos fiatalember; s amíg leveti égőpiros pihekabátját, vállas is. Kabát nélkül odalesznek az imponáló méretek, a hát kissé begömbül. Így, pulóveresen, akárki lehetne.

– Ön hát a mentőcsapat vezetője...

– Én voltam akkor a legpihentebb, ruhám száraz. A környéket ismertem. *(Vállat von.)* Nem volt más választásom.

– De vállalta!

– Ha a többiekhez hasonlóan fáradt vagyok, lehet, magam is behúzódok az árnyékba. *(Titokzatosan kuncog.)* Meg aztán... Ha már egyszer muszáj valamit megtennem, akkor úgy állok hozzá, mintha a döntést én hoztam volna...

– Már beszélgettek önnel a mentés körülményeiről...

– Felkeresett egy szakállas edző, aki a vizsgálat során a helyszínrajzot készítette. Remek vázlat...

– Van valami, amit akkor nem mondott el neki?

– Kérdésekre válaszoltam. *(Érdeklődve néz rám, szeme kikerekedik, majd elérti szándékomat, elmosolyodik.)* Igyekeztem a tényekre szorítkozni. Arra nem volt kíváncsi, hogy én mire gondolok.

– Pótoljuk be! Tehát, mire gondol?

– Amint a baleset színhelyén forgolódtunk, s próbáltuk felmérni, mi történhetett ott a valóságban, odébb friss tűznyomokat találtunk a hóban, meg egy letört kalapácsfejet. *(Megborzong; elég hűvös van a cukrászdában, újra vállára kerül a pihekabát.)* Lemértük a távot a tüztől a bozótig, légvonalban nem volt több, mint 40 méter.

– A vázlat készítője 35 méterre becsülte...

– Mit mondtam?! *(Gyermek módra örvend, majd hirtelen elkomorodik.)* A baleset után pár hónappal arra jártam egy kezdő csoporttal, s kipróbáltuk, hallatszik-e a tűz helyén a bozótosból a kiáltás. Hallatszott... *(Tiltakozóan felemeli a tenyerét.)* Ez még nem jelent semmit, hiszen a terep meredeken kimagaslik, és hóviharban a hangokat elkapdoshatja a szél, s a fiúk is olyan lelkiállapotban lehettek, hogy eltompultak az érzékeik. Mindenesetre, könnyűszerrel megmenekülhettek volna...

– Éspedig?

– Mindenik csapatnál volt két-két kötel, ez hat. Ha valamennyit összecsomózzák, máris van egy 240 méter hosszú kötelük, amivel gond nélkül leereszkedhetnek az erdőszélig. Onnan már gyerekjáték a menedékházig elbotorkálni. De ők belezavarodtak az ösvénykeresésbe.

– Tényleg annyira veszélyes az az átkozott fűpárkány?

– Hegymászóknak viszonylag könnyű leereszkedni rajta, ám az eső, az első hó igen megnehezíti ott a járást. De akkor sem megoldhatatlan feladat... *(Mint aki nincs megelégedve a saját válaszával, fintorog, majd hirtelen eszébe jut valami:)* Egy társammal azóta kábelt húztunk ki a párkány mentén, hogy ha mások hasonló helyzetbe kerülnének, ne legyenek kitéve életveszélynek.

– Mondja, a hegymászók csakugyan nem szeretik a sok cókókat? Vagy csak Szörényiek öltöztek túl lengén?

– Gyakorlatilag az volt rajtuk, amiben a falat megmázták. Sehol egy hátizsák... Mikor elindultam a mentőcsapattal, vígan sütött ugyan a nap, de jócskán fagyos volt a reggel. Jött mellettem egy gyergyói legény, rövid ujjú trikóban. *(Hitetlenkedő arcot vághattam, mert többször is rábólint szavaira.)* Ahogy mondom! Szóltam neki, legalább egy pulóvert húzzon magára. Nem kell, azt mondja, mert ahol ő él, ott van az ország leghidegebb pontja. Megszokta... Na, ha megszokta, a te dolgoz, vállat vontam és tovább mentünk. Negyedóra múlva már szó nélkül öltözködött, társaitól kunyerált egy-egy fölösleges ruhadarabot... *(Öregesen, szentenciózusan:)* Sajnos, ez a fajta könnyelműség mind jobban hódít a fiatal hegymászók között. Divat, hogy lehetőleg teher nélkül, már-már zsebredugott kézzel tegyék meg a legnehezebb mászóutakat is. *(Tűnődik: mondja, ne mondja? Aztán:)* Még így is, hogy nem volt Szörényiéknél semmi, maradt esélyük az élethez!

– Mit gondol, miért maradt ki rendre az észszerűség ebből a históriából?

– Nem megy ki a fejemből, hogyha valamennyien letelepednek ott, ahol Szörényi a hóba feküdt, s a bozótban tüzet raknak – eszményi hely lett volna egy éjjeli bivakhoz, legalábbis jóval védettebb, mint az, ahol Faragóék éjszakáztak –, most mind a hatan életben vannak.

– Mi értelme ennek a sok feltételezésnek? Egyebet sem hallani az ügy kapcsán, mint azt, hogy „ha” és „hogya”!

– Mert Faragóék csoportja durván megsértette a hegymászás egyik alapvető, íratlan törvényét! Hatan voltak, tehát éppen elegendő ahhoz, hogy értelmesen, észszerűen cselekedjenek. Csak valakinek a kezébe kellett volna vennie az irányítást! *(A kávéhoz felszolgált nádszállal hadonászik, mint egy türelmetlen karmester.)* ... És döntéseit a csoport leggyengébb tagjának állapothoz igazítania. Ilyen ember azonban nem akadt közöttük!

– És a lentiek között sem olyan, aki még este a helyzetnek megfelelően határozzon.

– Meg kellene egyszer már értetni valahogy mindenkivel, hogy a hegymászás nem lehet versenysport! *(Két kezének ujjai szorosan összefonódnak az asztal műmárványlapja fölött, és apró, tapadó mozdulatokkal melegítik egymást.)* Az alpinizmusban csak a hegygel szabad küzdelembe szállni, azt kell minden hegymászonak külön-külön legyőznie... Odalent többnyire fáradt versenytársak voltak. Borzasztó furcsa, nyomasztó érzés volt pihenten ülni közöttük, és... *(Mutatóujjával magára mutat:)* döntésképtelenül.

– Csak nem érez lelkipurdalást?

– Valahogy fölkavart a beszélgetésünk. Azóta is foglalkoztat Szörényi halála, hogy miért adta olyan könnyen fel a küzdelmet. Azt mondják, kitűnő fizikuma volt... Egy barátom jut róla eszembe, akivel csillagtúráztam. Megegyeztünk a csapattársakkal, hogy az útszakasznak egy bizonyos pontján felváltanak minket, s onnan ők mennek tovább. *(Belelendül a magyarázatba, egyre szaporábban fűzi egymáshoz a szavakat, mondatokat.)* Minden jól ment, pazar tempóban haladtunk, ő volt az, aki buzgón törte előttem az utat, még irigykedtem is rá, hogy milyen jó formában van. Mikor a váltóponthoz értünk, társaink valami miatt késlekedtek, s így addig kellett folytatnunk az utat, amíg utolérték. Barátomat attól a pillanattól kezdve mintha kicserélték volna. Idegeskedett, sűrűn káromkodott, szidta a világot, mindenkit szélhámosnak nevezett, s olyannyira elpárolgott az önbizalma, hogy alig tudtunk továbbmenni. Nekem kellett lelket öntenem belé... *(Úgy ejti ki ezt, mintha valami hallatlanul nagy képtelenséget mondana.)* Pedig én se voltam valami jó állapotban, de tudtam, hogy ki kell bírunk, amíg leváltanak... Kibillentettem a mélypontról. Talán Szörényi is túl hamar befejezte a versenyt, s öt társa közül egy se akadt, aki felrázza őt, hogy összeszedhesse tartalékait.

- Az effajta tudnivalókra felkészülés közben nem tanítják meg a hegymászókat?
- Amíg iskolába jártam, tájékozódási futást űztem. Ott megtanultam egy csomó dolgot a hegyről, a természetről. Akik ma egyenesen az alpinizmusnál kötnek ki, valahogy... valahogy... mindent készen szeretnének. Nem tudják például, hogyan javítsák meg a felszerelésüket. *(A pihekabátot a válláról az asztalra teszi, a tűzések mentén végighúzogatja az ujjait.)* Tudja, milyen nagy dolog ez? Először is, a holminkat meg kell becsülni, mert ki tudja, mikor pótolhatjuk. Másodszor pedig, ha mi magunk is elkészíthetjük... *(Összenyomja a pihekabátot, majd elengedi, s a bélés azonnal kirúgja magát; ezt többször is megismétli.)* ...akkor mindjárt könnyebb. Ezt például én magam csináltam...
- Úgy? Saját gyártmány?!
- Egyik legjobb alpinistánk, Enescu Valentin valóságos ezermester is, például olyan mászócipőket készít, hogy az embernek leesik az álla. *(Kifordítja a kabátot, gusztálgatja.)* Ez az ő tervei alapján készült. Nagy kár, hogy a hegymászó társadalom nem becsüli őt úgy, ahogy megérdemelné. Egyre inkább mellőzik, irigykednek rá. *(Felveszi a kabátot, mintha menni készülődne.)* Mert ahelyett, hogy a hegyvel birkóznának, az alpinisták egymást marják.
- De miért?
- A fiatalok ma már jóformán nem tudnak egy sziklaszeget se beverni. Nincsen hová. A mászóutak kiszegelve, mások már megcsinálták előttük. Nekik csak mászniuk kell és – *(hosszan, barátságosan szorongatjuk egymás kezét; búcsúzunk)* ... torzsalkodni.

Az országos alpinista testület tanácskozása

(A beszélgetésről, amit az Alpin menedékház első emeleti tanácskozótermében tartott az OTASZ – hiányosan képviselt – vezetősége és az edzői testület, csupán egy gyűrött, hevenyészett jegyzőkönyv maradt fenn, mint egyetlen hivatalos dokumentum; kénytelen vagyok ennek alapján rekonstruálni a Hegyi Botond és csapattársai balesetéről lezajlott szakmai vita lényegét.)

Elöljáróban ismertették a megyei alpinista bizottság előterjesztését, valamint a vizsgálati jelentés főbb pontjait, majd vita következett.

P. B., a szövetség technikai bizottságának tagja elsőként mutatott rá arra, hogy tevékenysége során sok balesetet látott, s többségük egyéni figyelmetlenség vagy technikai vétség miatt következett be. Szerinte a fáradtság nagyon veszélyes tényező – ez esetben is –, mert kívülről nehéz tetten érni, belülről viszont az ember megpróbálja elfojtani. A jelenlegi hiba: a hat hegymászó összetartásának hiánya. Felhívja egyúttal a figyelmet azokra a veszélyekre, melyeket az országszerte elharapódzó kalóz-alpinizmus rejteget a gyermekek körében (otthonról elcsent ruhaszártó kötélén másznak, szakmai irányítás és felkészülés híján, minden biztosítás nélkül), s kéri ellene felvenni a harcot, minden vonalon.

J. N. edző (Temesvár) kifejtette, hogy az alpinizmus tömegeket mozgósít, s aki a szakmai ellenőrzésüket végzi, egyre kevésbé ügyelhet mindenkire személyesen. A hegymászó munka alapjaként a személyes felelősséget jelölte meg önmagunk, illetve a csapattárs iránt. Elmondta továbbá, hogy ami „nehéz”, az nem azonos a „veszéllyessel”; aki nem ismeri föl a kettő közötti határt s egybemossa őket, annak gyengül a felelősségérzete. Ez hiányzott a gyergyói fiúkból, no és a versenytapasztalat.

C. A. edző (Déva) szerint az előtte szóló téved, mert a szóban forgó alpinisták felelősségérzete nem hiányzott, másként nem tudták volna megtenni a mászóutat. A sepsiszentgyörgyiek iránti szolidaritásuk pedig nem nevezhető könnyelmű felelőtlenségnek. Nem ért egyet azzal, hogy egy ilyen balesetért a versenybizottságot, a hivatalos személyeket is hibáztassák. Rámutat, hogy egyesek a balesetek ürügyén rendszeresen támadják a jelenlegi alpinizmust, s azokért a versenyszellemet okolják. („Halnak meg labdarúgók is a pályán, véletlenül, még-sincs annyi céció körülöttük, hogy ki a hibás...”). Az edző se vádolható. Ha mégis, akkor mindenki hibás. Véleménye szerint egy ilyen álláspontot elfogadni abszurdum. Egyszerűen jobban kell majd vigyázni a jövőben.

A. M. hegyimentő-edző (Szeben) beszámol a helyi Salvamont alakulat gyakorlatáról: minden egyes baleset után levonják a tanulságokat, hogy az okokat kiküszöbölhessék. Tapasztalataik szerint a legelterjedtebb balesetforrásnak a hibás döntések bizonyultak. A vizsgált esetben összerinte két hibás döntés is történt: 1. az alpinisták nem a platón át indultak el a legközelebbi menedékházig vagy reléig, és 2. elváltak. Hangsúlyozza, hogy mindez inkább csak utólagos okoskodás; a döntés pillanatában nem lehetett még tisztán látni, mi a helyes és mi nem az. Az időjárás hirtelen rosszra fordulása komoly veszélytényező. Akik élve úszták meg az éjszakát a bozótban, azoknak szerencséjük volt. Az a véleménye, hogy egy könnyű, jó öltözék sokat számít ilyenkor.

G. C. edző (Szeben) jelen volt a bustényi kupaversenyen, s előljáróban elmondja, hogy végigkísérhette az események alakulását; döntő veszélytényező volt a fagyos szél is, amelyben a gyergyószentmiklósiak a lassan mászókra várakoztak. Egyéni tapasztalat alapján állítja, hiszen egyszer ő maga is majdnem megfagyott hasonló körülmények között. Aprólékosan mérlegeli egy esetleges éjszakai mentőcsapat akciójának esélyeit és megállapítja, hogy az adott körülmények között (1800 m feletti magasság, hóvihár, betemetett nyomok stb.) nem találtak volna rájuk, és csak a potenciális áldozatok számát növelik fölöslegesen. A jelentés-

nek a Szörényi egészségi állapotára való utalását tendenciózusnak tartja; aki beteg, az a Kék Repedést nem tudja úgy megmászni, ahogy Csaba tette.

J. T. edző (Nagybánya) vélekedése szerint a rendezők jobban megszervezhették volna a versenyt. Pl. a bírók elhagyták a zónát, pedig lám, versenyzők maradtak a mászó útban.

Valamennyi jelenlévő véleménye megegyezett abban, hogy alpinista pályafutásuk során ez az első olyan baleset, amit ennyire felfűjtak.

Olvashatatlan aláírás

Bustény, 1983. december 15.

Beszélgetés Valentin Enescuval

Időpont: 1983. december 17-én, délelőtt; helyszín: egy külkereskedelmi szakvállalat protokollterme

Vékony, keszeg alakja, beesett arca, ahogy a Kentet szívja, inkább vall házalásban meghajszolt kereskedelmi ügynökre. Beszéd közben a lábával „gesztikulál”, térdén átvetett lábszárát lóbálja ütemesen, idegesítően.

– Nem furcsa egy olyan ügyben szavát hallatni, amelynek még szemtanúja se volt?

– Úgy ismerem azt a terepet, mint a tenyeremet. Minden kiszögellést, sziklarepedést versként felmondhatnék, ha szükség lenne rá. Feleségemmel, Nadiával hajdanán mi másztuk meg először télen ... a Reménységet... Különben Nadia az első alpinista nő, aki előmászóként járt a Kék Repedésben.

– Mióta foglalkoztatják a hegymászó baleseteket?

– Amióta gyáván elhallgatják őket! Emiatt rúgtam össze a patkót a szaktársakkal. Sajnos, nem elemzik és nem vitatják meg a baleseteket. *(Összeszorított, keskeny ajkai közül impulzuszerűen préselődnek ki a súlyos szavak.)* Hallottam például a Bustényben történetekkel kapcsolatban olyan állásfoglalásról is, hogy az nem is hegymászó baleset, mert nem mászás közben, hanem utána történt, amikor a hegymászók már csak turisták voltak... Pedig a kettős haláleset kimondottan hegymászásunk jelenlegi állapotából ered. Okai mélyen rejtőznek és az eseményen kívüliek.

– Levele ezt világosan kifejezésre juttatta.

– Mintegy ötvenlapos tanulmányvázlatot is mellékeltem hozzá, a balesetek elhárításáról, illetve az 1971–73 közötti válogatott beadványaim ama panaszaiból, melyek mindmáig érvényesek. *(A paksamétát egyetlen mozdulattal elém tolja:)* Rendelkezésére bocsátom.

– Ezeknek sincs visszhangja?

– Biztató jelek szerint, végre, talán napirendre kerül a kérdés megvitatása. Csak van egy bökkenő. *(Lehajtja a fejét, bosszúsán pattint egyet a kezével.)* Hogy is magyarázzam, hogy félre ne értsen! *(Hirtelen szembenéz velem:)* Alpinistáink régi álma eljutni a Himalájára. Reményünk van rá, hogy egy csapat nemsokára útra kelhet, a javaslat sorsa eddig kedvezően alakult, s félek, nehogy az ön vizsgálata... most hirtelen leromboljon mindent...

– Ha a cél úgy kívánja...

– Rendes körülmények között szégyelleném ilyesmire kérni, de hát hegymászásunk régóta önnön farkába harapó kígyó. *(Hangja kopogó, szenvedélymentes, mint a kalapácsütés.)* Rutinos, egyre kevesebb kimagasló eredményt mutat fel, tehát népszerűtlenebb, s így az anyagi támogatás is egyre kisebb. Ha így megy tovább, lassan megszűnik létezni.

– Megszűnhet-e egyáltalán a hegyek szeretete, a mászás öröme?

– Én a hivatalosan szervezett alpinizmusról beszéltem. Itt egy balesetet néven nevezni annyit jelent, mint felrúgni egy ún. hallgatólagos megegyezést... *(Torz grimaszt vág és ettől a nagy szavak gúnyos felhangot kapnak:)* ... és veszélyeztetni magát a tevékenység létét...

– A hegymászáshoz a balesetek is hozzátartoznak...

– Ki mondta, hogy nem veszélyes, amit csinálunk? Éppen ezért kell megtenni minden emberileg lehetségest azért, hogy... jogunk legyen a balesetekhez! *(Azt hiszem, engem már nem is lát; akárki ülne vele szemben, ugyanígy mondaná a szentenciát.)* Tudnunk kell, hogy amit

teszünk, kockázattal jár, mi magunk kövessünk el mindent a biztonságért, de vállalhassuk a tévedéseinket is! A napokban beszélgettem egy katonaemberrel, ő hangsúlyozta, hogy minden esetben különbséget kell tennünk tévedés és hiba között. *(Láthatatlan választóvonalat rajzol az asztalt borító zöld posztó közepére.)* A disztinkválás a hegymászásra fokozottan érvényes. Ő a térképészettel példálózott, s szerinte ha egy mérésnél az 1 m-t helytelen szögből olvasom le s úgy dolgozom vele, mint pontos mérettel, akkor tévedek. De amikor 1 m-t olvasunk ugyan le, s a továbbiakban mégis 0,99 m-rel dolgozunk, akkor az már hiba... Tévedni tehát emberi dolog, s a hegymászás megtűri a tévedéseket, de a hibákat nem!

– Miért haragszik annyira a versenyre?

– Mert olyan szörnyeteg, amit állandóan táplálni kell. Új és új áldozatok csúsznak le a torkán. *(Növekvő ingerültséggel, érezhető megvetéssel:)* Pénzt követel és embereket...

– Mi a véleménye a Kék Repedés jelenlegi nehézségi fokáról?

– A mászóutat egy idő óta állandóan renoválják. Valamikor igen nehéz út volt, de ma már annyi benne a segédanyag, hogy nehézségi foka csökkent. Minden beszerelt segédeszközt a mászóútban kell hagynunk, hogy mások is használhassák. Pedig hát a szerepük befejeződött azzal, hogy mi a gerincre értünk, illetőleg visszaereszkedtünk a bemenetelhez. Minden hegymászonak a saját értékrendjéhez, tudásához, ihletéhez kellene igazodnia, nem pedig a mások megoldásaihoz. *(Beszólnak érte az ajtón, hogy sürgős üzleti tárgyalásra hivatalos, felpattan:)* Magunkkal szemben aztán lehetünk merészek, bizakodók, akár könnyelműek is, hiszen csak a mi bőrünkre megy ki a játék. De másokkal szemben az egyetlen erkölcsös és jogos érzés az aggodalom, a gondoskodás, még ha úgy is tűnik: netán túlzásba vesszük...

Beszélgetés a Titkárral és a Professzorral Bustényben

– Ön az OTASZ titkára?

– Én lennék, viszont mellettem ül a Professzor, a hegymászás módszertanának kiváló ismerője, szakmai tanfolyamaink lelkes előadója, sportmester és érdemes edző...

(A két férfi kedélyesen összenevet. A Professzor őszbe csavarodott körszakálla le-fel hullámszik a göcögéstől. A Titkár hórihorgas, dohány fakította bajusszal, mintha egy Don Quijote és egy Sancho Panza ülne egymás mellett, teljes egyetértésben.)

– Mint érkezéskor jeleztem, a baleset ügyében...

Titkár: – Mielőtt elkalandoznánk, jegyezze le valahová az alábbiakat... Akárcsak bármely sportág, nálunk az alpinizmus is teljesen önkéntes tevékenység. Erre nem árt időnként emlékeznie... Most pedig jöhet a baleset... Mi érdeklí pontosabban?

– A véleményük, az álláspontjuk.

Titkár: – Persze, persze... Egy baleset, bárhogyan történjék, hatással van az emberre. Egy hegyi baleset azonban kétszeresen elszorít bennünket. Próbáljuk felfedni okait, tekintet nélkül arra, hogy hol, mikor és kinek a hibájából következett be. A hibákról mindenkinek tudnia kell a hegymászó társadalomban – mert bizony vagyunk egy páran ezen a területen –, hogy ne kövessék el őket újra.

(A Professzor rendületlenül mosolyog. Néha diszkréten rábólint a Titkár szavaira, de nem túl gyakran. Mosolya mintha enyhe rosszallást fejezne ki: „Hallgattál volna, bölcs maradtál volna!”)

– Elemezzük akkor itt és most egy kicsit a történeteket!

Titkár: – Fölötte furcsa eset! Legjobb tudomásom szerint hegymászó baleset történhet 1) felkészületlenségből, 2) alkalmatlan felszerelés használatából és 3) a hegymászók közötti kommunikációs zavarból. Vegyük az elsőt. *(Kiegyenesíti a hüvelykujját.)* Egy 6-os utat kellett megtenniük, s volt hozzá megfelelő fokozati képesítésük. Ez tehát elesik. *(A hüvelykujj mellé mutatóujját is kiegyenesíti.)* Az anyagok, felszerelések állapotával szintén nem volt baj, hiszen semmi nem törött vagy szakadt el mászás közben, még egy árva sziklaszeg vagy karabiner sem. *(A középső ujj következik.)* Végül, a vezényszavak tekintetében se lehetett alapvető félreértés, hiszen a bajbajutottak ugyanazt a nyelvet beszélték. Ezek szerint... *(Halványsárga bajusza fölött kihívó mosoly ül)* ... a kettős halál tulajdonképpen nem is volt alpinista baleset, csupán egy banális hegyi tragédia!

– Ezt hogy értsem?

Titkár: – A fiúk, mielőtt a mászóútba mentek, illetve miután kiszálltak belőle, ugyanolyan turisták voltak, mint ön, ha nekivág a hegynek, kószálni egyet. Képzelden el egy autóversenyzőt... ezt itt... *(Felemel egy doboz gyufát.)* ...aki lefutja a távot, majd kiszáll a kocsijából... *(A Titkár a dobozból kivesz egy szálat és az asztal közepére hajítja.)* ... pár lépést tesz, hasra esik, beveri a fejét s kampec! Többé fel se kel. Autós baleset történt? *(A gyufa visszakerül dobozába.)* Ugye, nem?

– Ez, mondjuk, érthető, de a fiúk nem „szálltak ki” a hegyből!

Titkár: – Minket, szövetségeket csak a mászóutak érdekelnek! Hogy azelőtt vagy azután valaki mit csinál, az nem ránk tartozik.

– És a felelősség?

Titkár: – Szögezzünk le még valamit. A hegymászás 18 esztendőig tilos! Az a felnőtt tehát, aki kötelet ad egy ennél fiatalabb kezébe, büntetőjogilag felelősségre vonható. A hegymászók viszont – és ezt jegyezze meg! – nagykorúak, s elsősorban maguk felelnek a tetteikért.

Professzor: – Tegyük hozzá azt is, hogy valamennyien a kellő időn belül tették meg a trasszékat, tehát ráérték volna napvilágnál visszaérni. Sajnos, akadtak mások, akik viszont megkéstek, nem ismerték az utat, és segítségre szorultak. Szép gesztus volt rájuk várakozni, de lám, ketten az életükkel fizettek érte. Sajnos, van ilyen: az ember segíteni szeretne, s végül ő járja meg. Évekkel ezelőtt történt a Fogarasi-havasokban ... *(Szélkabátja zsebéből apró noteszt vesz elő, felüti, mintha onnan olvasná ki a példát, amelyre hivatkozni akar.)* Néhány hegymásztól elsodort a lavina, s miután a hegyimentők nagy nehézségek árán kiszabadították őket, egy újabb lavina a mentőket sodorta el végérvényesen!

– Akkor hát ennek a balesetnek egyáltalán nincs felelőse?

Titkár: – Mi is sokat törtük a fejünket a tanulságokon, de ha jól meggondoljuk, ezúttal csakugyan „a halott a hibás”... *(A fülemhez hajlik, bizalmasan:)* Nagyon kellett a fiúknak a mászóút megtétele, a fokozat miatt. És nem volt náluk a mostoha időjáráshoz illő öltözék, élelem, segélycsomag. Pedig amikor látták, hogy az idő rosszra fordul, még visszatérhettek volna!

– A csapatért felelő megyei szervek vizsgálatot indítottak az ügyben, önöknek mi a véleménye a jelentésükről?

Titkár: – Még tanulmányozni fogjuk. De annyit már most elmondhatok, túl nagy a felhajtás a baleset körül, s ezért Reicheit és Hegyit egyformán hibáztatom. *(Rácsap az asztalon fekvő iratmappára, mint aki nem tűr ellentmondást.)* A kettejük közötti viszálynak nincs mit keresnie a vizsgálatban! Így, jobbra-balra vádaskodva csak elmérgesítjük a helyzetet, és azok malmára hajtjuk a vizet, akik szeretnék a mi hegymászásunkat mindenáron lejártni...

– De hiszen az „azok” is hegymászók! Mi bajuk lehet az önök alpinizmusával?

Titkár (a saját szavaitól tűzbe jön, felemeli a hangját, szónokol): – Az, hogy mi nem úgy ugrálunk, ahogy ők fűjják! Ugye, mondtam már, hogy az alpinizmus önkéntes? Ön pedig följegyezte ... Senkit se köteleznek rá! Aki mászik, jószántából teszi. Mi pedig, a Szövetség, nem szólunk bele, ki, milyen formában üzi az alpinizmust. Aki versenyezni akar, az velünk tart, aki nem, az másszon, ahogy tud! Mi nem tiltunk el senkit, ők miért akarnak minket lebeszélni a versenyről?

– Olyan nagy szükség van versenyekre a hegymászásban? Hátha mégis jobb lenne nélkülük?

Titkár (fensőbbiségesen, akárha elcsépett, ezerszer hallott kérdésre válaszolva): – Egyesek makacsul kardoskodnak a „tisztá” hegymászás mellett, s a versenyeinket okolják a balesetekért! *(Magasba emeli a szemét, szörnyülködve, miért nem nyílik meg az ég ily szavak hallatán.)* Csakhogy ezt bizonyítani kellene! Én úgy tapasztaltam, hogy a hivatalos versenyeken alig történik igazi alpinista baleset, inkább csak afféle turistakalandok... Ahogy az előbb már tisztáztuk volt... Versenyen sokkal biztonságosabb körülmények között mászik a sportoló – szervezők, bírók, edzők, versenytársai gondoskodnak a biztonságáról –, mint amikor teljesen magára van utalva... Nem látom, miben áll a mi felelősségünk e sajnálatos tragédiában?

– Reichék jelentése ugyancsak kifogásolja a verseny-jellegű hegymászt.

Titkár (mutatóujjával ritmikusan fenyegetve, hogy a láthatatlan ellenség alaposan az eszébe vésse): – Nem tesz jó szolgálatot a hegymászás és egyáltalán, a sport népszerűségének, ha

örökösen a baleseteken lovagolnak. Egyik-másik esetben csakugyan meg kell találni a vétkest, de nem szabad bűnbakra vadászni. Hegyit esztelenség két évi eltiltással sújtani egy ilyen esetért! Ha a szakosztály vezetésében megmutatkozó hibákért büntetik, akkor a megyei sportszerv önmagáról állít ki szegénységi bizonyítványt, amiért hagyta idáig fajulni a dolgokat. A baleset nem lehet ürügy a bosszúra se...

Professzor: – Pardon, mondhatom? *(Gyöngye ásítást fojt el, ami talán nem is a fáradtság, mint inkább a rossz emésztés jele.)* Le kell csillapítani a kedélyeket. Ha így folyik tovább a vádakodás és az áskálódás, sose lesz egyetértés. Az egység nem csupán az alpinizmusban létfontosságú. Persze, az még nem baj, ha különbözik az álláspontunk. De azért általában nem vagyunk bűnözők. *(Bizalmas, családi hangon:)* Volt még baleset az alpinizmus történetében és még lesz, sajnos... De egyetlen edzőnek se vették miatta a fejét...

Titkár: – Reich Vilmos jelentése arra jó, hogy azokat, akik nem értenek a hegymászáshoz... *(Oly megvetéssel mondja, mintha ez a réteg kizárólag gazemberekből állna.)* ... Hegyi Botond ellen hangolja. Persze, ha pionírokat viszünk tanárként kirándulni, a gyermekélet iránti gondatlanság mindig számon kérhető.

Professzor: – Itt nem pionírokról volt szó!

(1983 decemberében)

Valentin Enescu: Biztonság a hegymászásban

Az alpinizmus nem csupán mászás, kapaszkodás, veszéllyel való megütközés stb.; egyben a biztonság feltétele is. A tudatosítás (a sokféle formát öltő veszély felismerése) és a játékszabályok elfogadása (az egyén mindent elkövet saját biztonsága érdekében) alapvető tényezői a hegymászásról alkotott helyes felfogásnak. Hozzáértőnek lenni annyi, mint a veszélyt okosan elhárítani, a helyes koncepció pedig (felismerjük a veszélyt, egy percre se feledkezünk meg a biztonságról) a hozzáértés első lépcsőfoka.

Edzők, sportvezetők egyetlen feladata az lenne: elvárni, hogy embereik hozzáértők legyenek, s minden esetben kompetensen járjanak el.

(1) Február, Királykö. Éjjel havazik, hajnali 4-kor a csapatok a startnál. Tovább havazik. Mit csinálunk? – kérdik a szolgálatos hivatalos embertől (aki a hegymászás egyik veteránja), de az csak a vállát vonogatja; nem tud dönteni. Pedig amúgy könnyű lenne kimondani: ilyen rossz időben egyszerűen nem mászik az ember... Döntsének az edzők, ahogy a szabályzat előírja? Végül is megegyeznek: aznap nem lesz verseny, talán másnap. A hó tovább hull, éjszaka lefagy, a falak jegesek. A csapatok beszállnak a mászóutakba, fagyoskodnak. Mászni muszáj, a verseny nem áll meg. Az egyik csapat valósággal repül a falon, rekordidő alatt ér a gerincre. Ereszkedéskor sietnek, egyikük megcsúszik egy ösvényen, a mélybe zuhan, meghal. A falban tehát kompetens volt, a baleset nem a mászóútban történt.

(2) Retyezát. Hóvihar, fagy. Mentőcsapatot indítanak a falban rekedt ifjúsági csapatokért. Általános fagyveszély, így nem lehet bajnokságot tartani. A versenyt másnapra halasztják, majd az edzők beiratják csapataikat a mászóutakba, s ezen változtatni már nem lehet. Másnap az idő még rondább, $-20\text{ }^{\circ}\text{C}$ -t mérnek. Többen feladják a küzdelmet. Egy mászót sziklához teremt a szél, kórházba kerül. Dilemma: ha a legambiciózusabb lánycsapatok visszalépnek, oda a győzelem. A lányok virtuskodnak: csak azért is megpróbáljuk! Leszáll az est, s ők még akkor is a 2500 m magas gerincen vannak, hófúvásban, ködben, sötétben. Le se tudnak jönni... Ilyenkor, amíg felszáll a köd, a bivakolás az egyetlen megoldás. S a végeredmény: elfagyások, kórház... Versenyen kívül egyetlen teljesítményre éhes alpinista se ilyen oktalan, vagy ha mégis, szüntelenül a következményekre gondolna!

Az esetek közös nevezője: a sportoló, az edző, a bíró, a szervező egymagában hiába kompetens, mert hozzáértése nem tud megnyilvánulni: a verseny mindennél előbbre való... A kompetenciából így lesz hozzá nem értés!

A veszély a fiatalokat, a leendő alpinistákat fenyegeti leginkább. Mi, tapasztaltabbak, talán még tudjuk, mit kellene igazából tennünk egy mászóútban, miközben épp az ellenkezőjét csináljuk – igaz, tudatosan és számításból –; mások viszont azt hiszik, hogy csak így a helyes!

A hegymászó, aki nem versenyez, nagyobb biztonságban van, mert saját „szabályzata” szerint jár el, önmaga fölött bíraskodik és edzősködik, s mindenkor a saját érdekében cselekszik.

Nem a sport hibája, hogy a hegymászás egészen más jellegű tevékenység, de a hegymászásé sem, amiért nem illenek hozzá a sportbeli struktúrák.

Versenyen a hegymászó olyan hibákat követ el, melyeket máskor biztosan elkerülne.

Az ilyen hangulatban felnövekvő kezdők, fiatalok téves képet alkotnak a hegymászásról, s ezért akkor is veszély fenyegeti őket, ha nem versenyeznek.

Azt tartják manapság: „Az a legjobb, aki a leggyorsabb!” De a gyorsaság és a biztonság – tűz és víz! Vannak hegymászók, akik gyorsan és biztonságosabban mozognak másoknál. A sebesség hamis értéktényező, s azt is veszélybe sodorhatja, aki gyorsan, s azt is, aki lassan mászik.

Egy téli mászóút esetében, amit nyáron átlag 10–12 óra alatt tesz meg az ember, két megoldás van. Az egyik a „bivak nélküli”. Ilyet jobbára csak fürgén mozgó, sajátosan edzett kéttagú csapat hajt végre. Hogy idejében feljusson, „nyáriasan” kell haladnia, a falnak tehát olyan állapotban kell lennie, hogy ne akadályozza a mászást. De tél van, s az idő szeszélyesen változik, biztonságosabb a másik megoldás, a „bivakolás”. Ez már fölös súlyt is jelent, ami csökkenti a mászósebességet. Közben annyira elromolhat az idő, hogy elkerülhetetlen egy második bivak, ám ez újabb pótrakománnyal (étel, primusz, tüzelő) jár. A rakományt ilyenkor három vagy négy csapattárs között osztjuk meg. Csakhogy így a biztonságos lejutételhez is újabb segédanyagok kellenek, ez pedig ismét csak fékezi a csapat haladási sebességét. De biztonságos megoldás erre is, arra is akad.

Képzeljük el ugyanezt az utat – versenyen! A trasszé adott, a verseny időpontja kitűzve, a keretidő 12 óra, a csapat létszáma a szabályzat alapján 3 fő (!). Nincs választási lehetőség, csak kibúvó: nem öltözünk/szerelkezünk fel, ahogyan kellene, és „könnyedén”, a minimális dolgokra szorítkozva, ételről-primuszról is lemondva, végigügetünk a mászóúton, hogy idejében felérjünk, majd a völgybe ereszkedjünk, nehogy kifussunk az előírt időből... Mít tehet ez ellen az edző? Mít tehet a bíró?

A verseny nagy hangon más kritériumokat hirdet, de lépten-nyomon bizonyítja, hogy a hegy-mászásban nem az óvatosság révén lehet élre kerülni.

Az edző szerepe a hegymászásban alapvetően más, mint a sportban. Mászás közben az alpinista magára van utalva, a veszély pedig közvetlenül őellene irányul. A hegymászó-edző célja az kellene hogy legyen: hozzáértő hegymászókat nevelni, akik önállóan gondolkoznak, döntenek és cselekednek, bármilyen körülmények közé kerülnek.

A szabályzatok leszögeznek: „Váratlan helyzetben a szervezőbizottság... vagy az edzők döntenek.” Rendben van, ám döntenek a szabályzatnál „kompetensebbek”. Csakhogy a szervezőbizottság versenyt irányít, s ezt valahogy illik le is bonyolítani. Az edzők „felelnek” ugyan, de elsősorban saját egyesületük előtt kell számot adniok eredményeikről, a költségek igazolásáról. („Hol vannak a megígért helyezések?!”) Őket tehát egyféleképpen ösztönzi a verseny: a hibák elkövetésére!

A hegymászás általános játékszabálya a túlélés, bármifajta sérülés nélkül! Betartásához nincs szükségünk semmilyen szabályzatra! Ha egy szabályzat biztonsági intézkedéseket ír elő, lényegében elismeri, hogy az alpinista – nem tartja be azokat! Persze, nem azért, mintha hidegen hagyná a saját biztonsága, hanem mert nagyon jól tudja, miben áll a verseny követelménye: mindent alá kell rendelni a helyezéseknek!

Minden alpinistának egyben edzőnek is kell lennie, s akkor megoldódik a botcsinálta felelőségek hamis kérdése is.

1977 nyara a coștilai védkunyhónál. Nagy forgalom, „telt ház”. Csapattársammal a Fehérvölgy falában mászunk, közelünkben vidéki alpinisták beszélgetését halljuk: baleset történt a Gálbinele trasszé Nagy Áthajlásánál. A gerincen éppen két csapat szállt ki a Kék Repedésből, szóltunk nekik, lépjenek ők közbe, mert mi csak a védkunyhó érintésével, kerülőúton érkehetnénk el a bajbajutottakhoz. Mégis, a biztonság kedvéért fogtuk magunkat és szépen visszakereszteltünk. A védkunyhóban csak annyit tudtak a balesetről, hogy valakik elindultak menteni... Tovább siettünk s útközben három csapattal is találkoztunk, a Gálbinélről jöttek. Tudtak a balesetről, de valamennyien úgy vélték, nincs szükség mentésre. Végül is mi voltunk az elsők, akik a póruljártakhoz értünk!... A balesetre közben felfigyelt egy turista, aki életében először járt a Bucsecsben. Abból, amit látott, megértette, hogy az áthajláson keresztül életetlenül lógó hegymászó gyors segítségre szorul. S bár nem volt alpinista előképzettsége, sem pedig segédanyaga, mintegy három kötélhossznyi mászott a sebesültig; a szerencsétlenül járt embert egy párkányra vonszolta, kényelmes testhelyzetet keresve neki, de többre már nem volt képes, maga is segítségre szorult, hiszen a visszautat nem tudta volna megtenni!

Egyesek kajánul mondhatnák: „Lám csak, hová vezet a szervezetlen hegymászás!” Pedig ez a fajta alpinizmus csak azért szervezetlen, mert mi nem szervezzük meg.

Amióta a coștilai védkunyhót ismerem, úgy indul onnan túrára egyik csapat a másik után, hogy nem törődnek egymással. Vasárnap estére a kunyhó megürül, s a kutyának sem fáj a feje azokért, akik addig nem tértek vissza, akik valahol veszélyben lehetnek. Természetellenes helyzet, hogy a hegymászók egymás között ne szervezzenek segélyszolgálatot ilyen esetekre... A kunyhóhoz amatőrök is jönnek, közülük egyesek hegymászonak tartják magukat. Ez utóbbiak, sajnos, nemegyszer egészen tudatlanokat is magukkal csálnak, olyan terepre, ahol a mászás halálos kockázat! Ám ha az alpinisták szervezettebbek lennének, senki se vonhatná ki magát a szabály alól, hogy kötelezően számot kell adnia: kivel és milyen útra készülődik.

Nem arról van szó, hogy tiltsunk valamit (ergo: ne csináljunk semmit), hanem hogy tegyünk meg mindent, s elsősorban azt, ami kézenfekvő, magától értetődő, elemi kötelesség! Hogy miért hibás ebben a verseny? Azért, mert hivatalos és elsődleges, s rajta kívül semmi más nem hivatalos, nem fontos... Az alpinisták viszálykodnak, mert az egyik nem ismeri el a másikat, és mindenki azt csinál, ami neki éppen jólesik...

A hegymászásban a hosszas inaskodás nélkülözhetetlen, mert inkább mesterség, mint sport; meg kell tanulnunk valakitől, és ezt a valakit tisztelnünk kell. Akárcsak a hegyet, a csapattársakat, az „ellenfeleket”. Nevelésre, fegyelemre, megértésre van szükségünk...

Véleményem: a hegymászt értjük meg, becsüljük és támogatassuk, de ne ösztönözzük olyasminek a megtételére, amit ösztönzés nélkül nem tenne meg!

(1980)



A coștilai védkunyhó

Egy hegyimentő-edző mondja az Alpin menedékház éttermében, reggelizés közben

– Leülhettek?... Már elnézést, másutt minden hely foglalt... És ez a fogadás szörnyen... De mi már hozzászoktunk. Ő is mihozzánk... Úgy tudom, 1952 óta él ebben a menedékházban. Amit különben hegymászók emeltek valamikor, közadakozásból... Jó fekvésű, közel a sziklákhöz s a vasútállomáshoz is. Sajnos, ma már üzleti szempontok szerint igazgatják. De azért, bármilyen telt ház van, alpinistát mindig szívesen látnak benne. Néha lakodalmakra is kibérlik... Elképzelhető, milyen pihenés esik ilyenkor a hét végére begyűlt hegymászóknak!... Szerintem nem kifizetődő alpinistának lenni. Ha valaki nem szereti szenvedélyesen, az messzire fusson tőle! Bármelyik más sportban könnyebb sikert elérni. Néhány mérkőzésen, ha szerencséje van az embernek, megdicsőülhet. A hegyen a fejlődés útja a fokozatokon át vezet. Kész cirkusz, ami e körül folyik... Na végre, bátyám, hogy megtisztelt! A szokásos menüt, az asztaltársamnak úgyszintén... Nem is kérdeztem, megfelel? Akkor... Szóval, a fokozatok... Téli próbák nélkül nincs fokozat, téli próbát meg csak télen lehet letenni! És csak hivatalos rendezvényen... Bírók és egyéb hivatalosságok kell hogy igazolják: az ember bizonyos utakat valóban szabályszerűen megtett. Egy idényben kb. 3–4 téli versenyt írnak ki, de ezek jobbára befulladásnak a kedvezőtlen időjárás miatt. Aki le akarja tenni a próbát, az a szabály szerint üldögélhetne a következő évig a régi fokozatával, és továbbra is ki lenne zárva bizonyos nehézségű mászóutakból. Magyarán, veszítene egy évet az előbbre jutásban, s egy év alatt mind csak öregszik az ember. Sőt, a szakosztály eredményei is szűkösebbek, ha nem emelkednek a sportolók fokozatai... Az edzők, a sportvezetők, amennyiben tehetséges emberről van szó, összeállíthatnak egy iratcsomót, amelyben igazolják, hogy X. Y. alpinista objektív okokból nem tudta letenni a téli próbákat, mivel a kiírt versenyek elmaradtak, viszont ez idő alatt az egyesület keretében ilyen és ilyen mászóutakat járt be, s tekintettel rendkívüli képességeire, jó magaviseletére, satöbbi... satöbbi... Meg lehet ezt tekerni, ügyesen! Így kérhetjük a fokozat soron kívüli jóváhagyását... Ami rendszerint, kis utánajárással, be is következik... Ez egy kiskapu, és illetéktelenek is besurranhatnak rajta, mert a lehetőséggel vissza is lehet élni... Ma már versenybizottság legyen a talpán, amelyik eldönti, hogy egy-egy alpinista fokozata mögött valóságos tudás, tapasztalat vagy csak gyors érvényesülési lehetőség és edzői ügyeskedés rejlik... Ebből adódik sok félreértés, gyenge eredmény, nehéz helyzetekben kudarc, baleset... De ezt csak így... reggelizés közben...

Tisztelt szakbizottság!

Alulírott Nadia Mihut-Enescu 1979 végén újraigazolásomra vártam az I. fokozatban, s a szakbizottság irataimat megvizsgálva úgy találta: a fokozatot nem érdemlem meg. Valami furcsa véletlen folytán ugyanez a bizottság döntött úgy, hogy férjem, Valentin Enescu, aki 1963-tól megszakítás nélkül I. fokozatú hegymászó, szintén nem méltó a megújításra.

Amikor edzőnőm, majd klubom alelnöke ügyemben érdeklődött, azt a tanácsot kapta, hogy fokozatomat inkább azoktól vegyem át, akiknek panaszkodni szoktam az alpinizmus helyzetéről...

Fokozati irataim közt szerepeltek a '78–79-ben rendezett versenyekről szóló részvételi igazolások, összesen két hónap és 16 nap időtartamra; május 12-én másztam az utolsó utat, 5 B nehézségi fokút, amiért oklevelet is kaptam „a versenyen megtett legnehezebb mászóút”-ért, egy kupának álcázott cumisüveggel együtt, mert visszatértemkor a szervezők észrevették rajtam, hogy terhes vagyok. Bevallom, nem volt könnyű, ráadásul hatodik hónaposan, és csak azért vállaltam, hogy ne legyen gondom a fokozattal. De tévedtem: a férfiakból álló igényes bizottság szemében ez az áldozat kevésnek bizonyult.

Az alpinista nők, úgy látszik, nagyobb egyenlőségnek örvendenek, mint a férfiak. Egy évben például a felnőtt bajnokságon, a Királykőnél egyetlen mászóutat se tettek meg, a rossz idő miatt. Nagyon helyes! Csak azt nem tudom, mi lehetett ott, talán épp a világvége, ha a Retyezátban „megfelelő időjárásnak” tartották a széllel s havazással megtetézett $-22\text{ }^{\circ}\text{C}$ -t, a női bajnokság számára... És ez nem egyszer kísértetiesen megismétlődött már!

1977-ben egy fővárosi edzőnő a Békási-szorosban a versenyt megelőző estén pár perccel lekérte a csapatok beiratására kitűzött időpontot, mire a szervezők sajnálkozva tárták szét a kezüket. Az edzőnő mentegetőzött: abban a pillanatban tért vissza a 6 B nehézségi fokú Hadsereg mászóútból (mellesleg, sportmesteri norma, férfiaknál!). Szerintem nyugodtan gratulálhattak volna neki a kiváló teljesítményéhez; ehelyett ráförmedtek: „Minket ez nem érdekel!” Szerencsétlen nő, tíz órai erőfeszítés után, étlen, átázva (hogy sokat ne késsen, átkelt a megduzzadt Békás folyón) egy órán át izgatottan várta a szigorú fickók döntését, akik ez alatt egyetlen szóra se méltatták, hogy végül nagylelkűen „megbocsássanak” neki...

Nem állítom, hogy hegymászásunkat csupa nőgyűlölő ember igazgatja, hiszen a férjemet – bár több gyerek apjaként igazoltan nem nőnemű – épp abban az évben ütötték el megérdemelt fokozatától, amikor alpinista karrierje legszebb teljesítményeit érte el.

Vesztenivalóm kevés. Engem, vagy más tapasztalt hegymászt nem érint különösebben, ha nem érzük el a fokozatunkat, ami esetleg hasznossá tehetne egy klub számára, a bajnokságban. De ott vannak azok, akiknek szükségük lenne az „öregekre”, mert tanulásra szorulnak. Persze, fiatalokkal sokkal könnyebb dolgozni a fizetett edzőnek. Rögtön bedobhatja őket a gyorsasági versenyekre, még mielőtt egyáltalán fogalmuk lenne a hegymászás mibenlétéről, s elegendő tapasztalatot szereztek volna a veszélyelhárítás módozatairól. Megtanulják a gyorsaság elvét, s alkalmazzák is a hegyen, mintha felsőbiztosítású mászóversenyen kívül más nem is létezne számukra...

Hallgatni mind nehezebb, mert a bajnokság fordulóin, valamennyi hivatalos hegymászó rendezvényen fojtó légkör honol.

Életem legszomorúbb élménye: az 1977-es bajnokság szeptemberi zárószakaszán meghalt egy ifjúsági versenyző, az I. helyen végzett lánycsapat pedig nem tért vissza, és semmit nem lehetett tudni róla. A II. helyről így élre kerülő női csapat tagjai örömben indiántáncot lejtettek a menedékházban...

Ez már a bomlás biztos jele.

De a legjellemzőbb felemás helyzetünkre a következő újítás: 10 pont levonással sújtják azt a hegymászt, aki nem köszön a bírónak...

Mióta szabály, hogy egy sportoló kötelezően keresse a hivatalosságok rokonszenvét? Nem fordítva kellene hogy legyen? És mikor váltunk észrevétlenül gladiátorokká, akik sorsa fölött bírók döntenek?

Valamennyi elismert hegymászó sikeremet: a Kék Repedés és a Művészrepedés első sikeres megmászása női kötélfőként; első női részvételek 6 B nehézségi fokú téli trasszéken; női csapatok első részvétele maximális nehézségű mászóutak megtételében; a Steel és a Lucania csúcsok megmászása Alaszkában, az Urba csúcs a Kaukázusban stb. – saját szabadidőmben és költségemen értem el, egyetlen lejt sem fordított rám az egyesület és a szövetség. Persze, a felsorolásban nem az a lényeges, micsoda pompás haditetteket mondhatok a magaméinak, hanem a kétség: nem furcsa egy kicsit, hogy sikereimet nem hivatalos sporttevékenységként könyveljem el, mert nem találták meg a módját annak, hogy az alpinizmusra költött összegekből törvényesen ezekre is lehessen fordítani?!

Egyáltalán, ki tud róla, hogy alpinistáink a saját költségükön jutottak el a Kaukázusba, a Pamírba, a McKinley-re, Hindukush-ba, az Alpokba? Elképzelhető, mibe került ez nekik. Természetesen, mindezt szívesen vállalja az ember, hiszen kedveli a hegymászást, szenvedélyét pedig senki se számoltatja el. Ám fejemet tenném rá, hogy nincs olyan bírónk, aki a saját költségén akár a háza küszöbét is átlépte volna azért, hogy a hegymászás iránti önzetlen passzióból levezessen egy versenyt!

Azért, hogy odajutottunk, ahol állunk, mindannyian hibásak vagyunk. És ebben az összképben az elorzott fokozatom a legkisebb baj.

(1980)

Beszélgetés Constantin Croitoruval

Időpont: 1984. február 5., vasárnap délután; lakásomon

Harminc és negyven közötti, szemüveges, kisportolt. Egyszerre mondana el mindent, de hamar kifulladás, olykor mellékvágányra kalandozik. Valósággal tollba mondja a válaszait.

– Állítólag ön képviselte Bustényben a hegymászó szövetséget.

– Óriási tévedés! *(Tiltakozva magasba emeli a jobb karját, mint szigorú vasutas a jelzőkorongot.)* Én elsősorban edző vagyok, s Nistorescu pár nappal a verseny előtt telefonált, hogy nincs pénzük, nem mennék-e hozzájuk bírónak? *(Miután ellenőrizte, hogy befejeztem a mondottak lejegyzését:)* Megígértem, hiszen amúgy is volt dolgom Bustényben. *(Bizalmasan:)* Különben is, Nistorescu úgy mondta: „Szükség esetén!”

– De azért tagja a szövetség vezetőségének?

– Még nem értünk oda! Egyelőre megérkeztünk, elláttam tanácsokkal a csapataimat, s reggel, hogy az idő rosszra fordult, szóltam nekik, ha nem muszáj, tartózkodjanak a mászástól. *(Alaposan megtisztítja mindkét szemüveglencséjét.)* Meg se fordult a fejemben, hogy valaki egyáltalán mászni fog. Este fél hét körül kerültem elő, épp akkor érkezett meg Nistorescu a menedékházhoz. Elhülve hallottam, hogy mégis akadtak, akik falba mentek. Persze, a fiaim nem... *(Hatáskeltő szünetet tart, mialatt nekem lehetőséget ad, hogy elkapjam a beszéd ritmusát, ő pedig rágyújt egy cigarettára; pőfékel.)* Kiderült, a bírók között egyetlen hivatásos sincs. Akkor elkezdett a lelkemre beszélni; úgyis benne vagyok a vezetőségben, legyenek együtt a szövetség kiküldöttje. Hogy adjunk pofát a dolognak. Akkor álltam én rá, hogy oké... *(Mutatóujjával többször is nyomatékosan jegyzetfüzetemre bökö.)* ... De se hivatalos megbízatásom, se írásos felhatalmazásom erre a szerepre nem volt!

– Mégis jelen volt azon az estén, amikor annyi ember döntésképtelennek bizonyult...

– Hegyi egyre nyugtatott bennünket, hogy meghagyta a fiúknak, ha besötétedik, vonuljanak a Babele vagy Piatra Arsă felé. *(Elfészkei magát a karosszékekben, időnként lehunyt szemhéjával jelzi, hogy éppen erőteljesen próbál visszaemlékezni a történetekre.)* Hegymászókról lévén szó, egy pillanatig se gyanítottuk, hogy ebből ilyen baj származhat. Sajnos, a telefonösszeköttetés a menedékházakkal gyatra, vonal csak délelőtt van, amikor szolgálatos tartózkodik a központban... A reggeli mentést is inkább csak a lelkiismeretünk megnyugtatóására indítottuk el, mert... *(Itt nagy lélegzetet vesz, mielőtt kimondaná:)*... nagyon bízunk abban, hogy a fiúk 95 százalékos valószínűséggel fönt vannak a Babelén.

– Mikor szerzett tudomást a tragédiáról?

– Nistorescuval a menedékháznál maradtunk, mozgósítottuk a hegyimentőket. Közben Nistorescu nekiállt, s reggel nyolckor berekesztette a versenyt, kiosztotta a díjakat, az okleveleket. Véleményem szerint... *(Zakója hajtókáját megmarkolva többször jelzi, hogy itt magánemberi megnyilatkozás következik:)* ... az ünnepségre semmi szükség nem volt, ráadásul utána az emberek 90 százaléka erőltetett menetben elindult az állomásra... *(Hangja egyre elítélőbb:)* ... s még csak nem is sejtették, milyen súlyos dolog történt a versenyen!

– Nem tudta volna ezt akkor megmondani Nistorescunak?

– De hát ott csak egy egyszerű edző voltam! És... eljárásáért nem is lehet őt elítélni. *(Lehalkítja hangját:)* Csak azért hoztam szóba, mert az ő helyében én például nem tettem volna így.

– Ki hozta meg a halálhírt?

– Maga Hegyi, közvetlenül a záróünnepség után, amikor az alpinistáknak már csak hűlt helyük volt a menedékházban. Ahogy közeledett felénk, már látszott az arcán, hogy súlyos dolog történhetett. Félrehívta Nistorescut. Kis idő múlva Pavel hozzám sietett, s könyörgött, legyek „szövetségi képviselő”... *(Összetett kézzel mutatja, hogyan rimánkodott neki Nistorescu)*... mivel Hegyi csak akkor beszél, ha valaki jelen van a központi vezetőségtől... Mondom, az egész egyáltalán nem volt hivatalos, és jogom se volt rá, hogy így lépjek fel. *(Jegyzeteimre mutat:)* Ezt ki ne felejtse!... Csakis az ügy érdekében...

– Emlékszik, hogyan hangzott Hegyi bejelentése? Mégiscsak az első tanúvallomás...

– Egyszerűen bejelentette, hogy ketten meghaltak. Mi hüledeztünk, hogy ez lehetetlen. Nem az, mondta, mert mégse a Babele felé mentek. És éppen azokkal történt, akik a leghamarabb kiszálltak a falból! Kértem: biztos vagy benne? Háttha tévedés történt? Biztos, mondta... Honnan tudod, faggattam. Az életben maradtak mesélték. Kérlek, unszoltam, vedd papírra az egész históriát, mert a technikai bizottságban szóváteszem az ügyet... Akkor aztán elmondta... Meggyőződése, hogy vallomása akkor állt a legközelebb a valósághoz. Később már óvatosabban fogalmazott ő is, a fiúk is...

– Vagyis mi történt?

– Nem mesélek el mindent, biztosan már a könyökén jön ki. *(Nevet azon, hogy ilyesmi is eszébe juthat.)* ... Vártak a sepsiszentgyörgyiekre, át voltak ázva-fázva, csereöltözék nuku... Ha például az én csapatomban indulna el ruha nélkül valaki... *(Lendületesen előre hajol és háromszor koppintja meg nyomatékosan a kávézóasztal lapját.)* ... két évre tiltanám el az alpinizmustól az illetőt!... Nos, vártak a hidegben, szélben, majd elindultak lefelé, bekötte. Azon a szakaszon, ahol kígyózva kell lejönni, különben az a legnehezebb, ügyesen túljutottak. Egyikük mind nehezebben mozgott, s ebből csúf veszekedés robbant ki. Mindenki a másikat okolta a késésért, a gyergyóiak a szentgyörgyieket, a szívós gyergyóiak a gyenge gyergyóiakat, s Hegyi szerint... mert neki is így mesélték a fiúk, a lehető legocsmányabb hangnemben folyt ez a perpatvar, teljesen elszabadultak az indulatok. Ahelyett, hogy okosan meghányják-vessék, mi a további teendő... Ilyen helyzetben, a leggyengébb, Szörényi, kikötötte magát, s vele tartott később Hermann, majd Ágh is, akinek szerintem még véleménye se volt az ügyben, annyira kezdő. *(Kér egy pohár hideg vizet, elégedetten iszik, biccent.)* Ághnál maradtunk... Ő egyszerűen elfáradt és nem tudott tovább menni. A többiek pedig gyáván megfutamodtak.

– Így mesélte akkor Hegyi?

– Ezt, hogy „gyáva” és „megfutamodtak”, nem mondta. Kommentár nélkül beszélt. De én ezt szűrtem le az elmondottakból. *(Diadalmasan néz, pillanatnyi kételye sincs abban, amit elgondolt.)* Azóta senkivel se tárgyaltam hivatalosan az esetről... *(Neheztelve:)* ... engem senki se keresett fel, nem kértek tőlem nyilatkozatot, de értek annyit a pszichológiához, hogy tudjam: az azonnali beszámolók a legmegbízhatóbbak... *(Kérdően rám néz, tűnődik.)* Nem látom be, miért lenne különösebben hibás Hegyi, leszámítva az edzőségéből fakadó kötelező felelősséget. Ha akarja... *(Feláll, mint aki nem képes egy helyben ülni, annyira nyomasztja a mondanivalója.)*... én elmondom, kiket tartok nagyon hibásnak, sorrendben...

– Halljuk!

– Egy: Gherasim Cornel sportdelegátust Sepsiszentgyörgyről s az edzőjét, aki ilyen embert küldött maga helyett a versenyre. Kettő: az értelmetlen vetélkedést. Három: a verseny szervezőit. Négy: a túlélő hegymászókat.

– Bővebben is megindokolná?

– Gherasimnak nem volt mit keresnie a versenyen. *(Hevesen, vádlón, mintha gyűlésen volna hozzá:)* Őrajta múlt, hogy az a kínos és tragikus eset bekövetkezett! Nistorescu mesélte, hogy beiratáskor szólt neki: a Csibi–Ágh csapat nem való a Kék Repedés direkt változatába, de Gherasim csúnyán visszaszájalt: a saját felelősségükre másznak...

– A vetélkedést a vezetőségi ember hibáztatja vagy a hegymászó?

– Mind a kettő! *(Szinte dicsekedve:)* Engem nem kedvelnek a szövetségnél, ha éppen tudni akarja. Mert más a véleményem a bajnokságról. *(Most szembekönyököl velem és megérinti a golyóstollamat.)* Ha például a fokozatokhoz szükséges próbákat versenyen kívül is le lehetne tenni, egy-két kivétellel a kutya se jelentkezne a bajnokságon! De ezt is... *(Furcsán legyint, de meglehet, hogy csak a meleg miatt legyezi magát.)* ... olyan felemásul gondolták ki, hogy még az az alpinista sem tudja összegyűjteni a szükséges próbákat, aki történetesen benevez rá. Ezért szorul kupákra és más rendezvényekre! Gondolom, így már érthető, miért oly vonzó mindenkor a Kék Repedés, és mit jelent az, hogy „utolsó alkalom”...

– Nistorescu állítja, ők megszervezték a versenyt, nem rajtuk múlt, hogy elfogyott a pénzük...

– Nem a pénzről van szó! Időben értesíteni kellett volna a bustényi Salvamontot. Mondják, hogy átiratot küldtek a néptanácsához, amit nem kézbesítettek ki idejében a hegyimentőknek. De ez nem mentség, hiszen évek óta működünk együtt velük, s elég, ha pár nappal előtte telefonon beszélünk a főnöknek, máris küldi az embereit, adóvevő készülékkel fölszerelve. Ha akkor történetesen a versenyővezetben van egy ilyen készülék, a fiúknak eggyel több az esélyük a megmenekülésre. *(Mint akinek hirtelen eszébe jut valamilyen fontos dolog, felélénkülve folytatja:)* Ráadásul a bírók is amolyan botcsinálta hivatalosságok voltak. Az igazi bíró ugyanis nem hagyja el körzetét, amíg meg nem győződött, hogy az utolsó csapat is kiszállt a falból. És végül, hiányzott a szövetségi kiküldött... *(Magára mutat:)* ... akinek fontos szerepe van egy-egy hivatalos rendezvényen. Nem szabad hagynia például, hogy a rendezők vagy az edzők önhatalmúan falba küldjék az embereket. Hogy a várható időjárást fölbecsülhesse, reggel elsőnek kel, s ha bizonytalannak véli az időt, a nehéz utakra készülőknek azt mondja, nézzenek még be a szobájába indulás előtt, addig eldönti, mászhatnak-e vagy sem... Joga van továbbá megkettőzni a bírói ügyeletet a nehéz helyeken, s veszély esetén leszólíthatja a csapatokat a falból, elismervén számukra a túrát. *(Jelentősegteljesen megnyom minden szót:)* De Nistorescuék nem kértek kiküldöttet, se az első, se a második szakaszra.

– Miért hagyta utoljára a túlélők felelősségét?

– Mert ők csak belesodródtak egy helyzetbe, amiből ugyan minden baj nélkül kiverekedhettek volna magukat, de ehhez nem voltak eléggé fegyelmezettek, nem voltak eléggé... *(A mennyezetre nézve keresgéli a pontos kifejezést:)* ...eléggé... hegyi emberek! Szép tőlük, hogy tüzet is raktak, de miért nem ott tették, ahol legyengült társaik voltak? Ez a kérdés sugallja nekem, hogy odafent jóvátehetetlen erkölcsi tragédia történt a hat hegymászó között... Aztán a fegyelem! *(E szónál ökölbe szorul a keze, kiugranak rajta a finom rajzú, vastag erek.)* A Babeléhez kellett volna menniük, igaz? De nem fogadtak szót... Ez még hagyján. De másnap reggel a három tűzrakónak elemi kötelessége lett volna rögtön fölfelé indulni, megnézni, mit csinálnak a fentmaradottak. Ők viszont nem tudták elfeledni az esti haragot, s talán ez a legsúlyosabb... Viselkedésüket tulajdonképpen megértem, s nem is vádolom őket, de valamiképpen éreztetni kellene velük, hogy az esetből igenis van személyükre szóló súlyos tanulság is. Máskülönben nehéz helyzetbe kerülve, ismételten leszerepelhetnek...

– Azt mondja, megérti őket... Mégis, mi lehetett az oka, hogy a fiúk sorozatosan követtek el ilyen nyilvánvaló hibákat?

– A pánik... *(Szökken egy kicsit a karosszékekben, elrendezi a nadrágját, minden mozdulata arra vall, hogy ha nem egyéb, itt most tanulságos és fontos történet következik.)* Magam is átéltem hasonló helyzetet, igaz, valamivel enyhébb körülmények között. Mészkövön másztunk, nyár volt, eleredt az eső, hamarosan 4–5 fokra hűlt le a levegő, a szikla meg szörnyen csúszott, se fel, se le nem mertünk továbbmenni. Beesteledett, és a falban maradtunk. Nagy nehezen találtunk egy kis platót, a lábunk éppen csak elért rajta, azon topogtunk, ütögettük egymást, hogy ne fázzunk, de a sötétben az orrunkig se láttunk, azt se tudtuk jóformán, merre van a szakadék s merre a fal, csak egy lépés választott el a mélybe zuhanástól. Így telt, csigalassúsággal az idő, s valahol egyszer csak mintha elemklámpák fényét látnánk sorban imbolyogni. Szinte megbolondultunk örömkünkben, énekeltünk, rikoltoztunk, hogy magunkra vonjuk a figyelmet. Ámde a fények változatlanul egy helyben pislákolnak, se nem közeledtek, se nem távolodtak. Kiderült, hogy a közeli sziklaüregben megbújt néhány szentjánosbogár volt... A felismerés után alig bírtuk tartani egymásban a lelket, s nem tudom, miként jött el a reggel, amikor aztán óvatosan, minden ízünkben reszketve kijöhettünk a falból.

– Ön mint edző, hogyan neveli a fiait, hogy mindig, mindenkor valódi hegyi emberekként viselkedjenek?

– Nem siettetem például a fokozatokat. Öt-hat évi gyakorló hegymászás után jutottak oda, hogy elnyerjék az 1-est. Sikerült jó adag közönyt beléjük oltanom mindenféle hivatalos versengés és az eredmények iránt. Soha nem kértem tőlük helyezést bajnokságokon, nem érdekelt az időre mászás sem. Ők elsősorban technikát tanultak, tapasztalatot gyűjtöttek, s amióta a szakosztályt edzem, nagyjából sikerült megmászniuk minden útvonalat... *(Büszkén, kiegyenesedve:)* ... olyant is, ahová már vagy 15 éve senki se tette be a lábát.

– Kitől tanulta a mesterségét?

– Az elődömtől, aki idestova húsz évvel ezelőtt felfedezett, mint állítólag tehetséges kezdőt. *(Arca átszellemül, mosolytól fénylik.)* ...Két éven át követtem őt mindenfelé, bekóboroltunk egy rakás sziklavölgyet, de falat egy pillanatig se hagyott mászni. *(Itt már nem megy cigaretta nélkül, körülményesen rágyújt és mélyen leszívja, kóstolgatja a füstöt; nem ízlik.)* Megtanultam az első lépéseket, fogásokat és testhelyzeteket, s csak azután kezdtem, igazából mászni. Hat év után értem el az első fokozatot, s akkor vettem át a vasúti műhelyek szakosztályának irányítását is.

– Egyszerre lett tehát ígéretes hegymászó és gondokban őszülő edző...

– Aki gyakorlatilag csapat nélkül maradt! *(Ezt nagyon fontosnak véli, kétszer is aláhúztatja velem a noteszben.)* Kiforrott hegymászóink ugyanis zokon vették, miért éppen rám esett a választás, a fiatalok közt is fiatalra, s rendre más klubokhoz igazoltak. Ott álltam, tehetetlenül, a kezdőkkel s az ifjúságiakkal. Hirdetéseket adtunk föl, s vasutasklub révén járt az ingyenjegy a sportolóknak is, ez igen vonzó lehetett, mert sok fiatal jelentkezett. *(Tárgyszerűbben, gyorsuló ritmusban.)* Elindultam velük a hegyekbe. Volt edzőmmel hetente tanácskoztam, átvettem nevelési és vezetési módszereit, a hegyi sétákat is folytattuk, csak nem háromhetente, hanem vasárnaponként mentünk el mászkálni, tehát a felkészülés intenzívebb volt, mint korábban. Aztán kiselejteztam az embereket, megalakítottam az első csapatot, amely benevezett a bajnokságra... Így ment ez 1977-ig, akkor a klub javasolt a szövetség vezetőségébe.

– Mivel érdemelte ezt ki?

– Ó, nem a személyemnek szólt... *(Karja határozottan lendül, mintha elutasítana valamit.)* ...ez egy hagyomány folytatása. A vasutasok alakították ugyanis a legelső hegymászó egyesületet, ők emelték a coștilai védkunyhót s az Alpin menedékház vázát is ők ácsolták. A klub történelmi érdemeire való tekintettel, a vasúti műhelyeket mindig képviselte valaki az országos vezetőségben. Hivatalból... Abban az évben beiratkoztam egy edzőtanfolyamra, hivatalo-

san is edző lettem, s igyekeztem új módszereket kidolgozni. Elődömmel továbbra is barátok maradtunk, sűrűn találkoztunk, de arra már nem volt szükség, hogy hátulról súgjon.

– Mihez kezdett azokkal, akik nem feleltek meg a hegymászás kívánalmainak?

– Átlagosan ötven ember forgolódott a szakosztályunk körül, ennyien természetesen nem állhatták a sarat. Abban az időben rengeteg szakkönyvet olvastam, pszichológiát, orvostudományt, tanulmányoztam a bioritmusok elméletét, bújtam Freudot, hogy kívül-belül alaposabban megismerhessem az embert, senki ne verhessen át, s netán olyan kerüljön a csapatba, aki nem odavaló. Aztán... *(Hamiskásan kacsint, mint aki ügyesen titkolt csínyjét készül megvallani, az elismerés reményében:)* ... volt egy bevált teszt, az érdeklődőket néhány túra után egyenesen nehéz utakra vittem, s akinek ez nem ízlett, vagy nem bírta, az magától lekopott.

– Nem lett volna könnyebb továbbra is az előd nyomdokain haladni?

– Lehet, de úgy nem tudtam volna teljes szívvel felelni az embereimért. Biztos, hogy többet is hibáztam volna, mint egyébként. És nem jutok oda, hogy komolyan gondolhassak egy esetleges Himalája expedícióra!

– Mikor indulnak?

– Talán soha. De az elmúlt évek során úgy irányítottam a fiúkat, hogy ha mégis sikerülne nyélbeütni, legyenek fölkészülve a legnagyobb erőfeszítésekre és a jégtechnikára. Azóta használják edzési lehetőségnek a bajnokságot, ahol egyúttal azt is láthatják, milyen szintre jutottak mások. Megtanulták a fegyelmet, sokszor magukra is elengedhetem őket, s ahogy láttam, ama kevés hegymászó közé tartoznak, akik nem isznak, nem cigarettáznak... *(Bocsánatkérően int maga felé, hogy őt tekintsem kivételnek.)* ... és idejében lefeksznek.

– Összefér-e egyáltalán a mászás és az alkohol?

– Mászás után, amikor szusszanunk egyet, egy sör még elcsúszik. Sőt, egészen jól fog, pótolja a folyadékvesztést és ellazítja egy kicsit az embert... *(Elbizonytalanodik, nem tudja, hogyan kezdjen hozzá a témához; ahogy a jeget próbálgatja az ember fél lábával, vajon beszakad-e alatta vagy ellenáll.)* ... Nem akarok senkit se megsérteni... csak egy példát mondok, az elég lesz... A nyári országos hegymászóiskolában tíz nap után a teherautó beszerzőkörútra kellett hogy induljon, mert a menedékházból mindenfajta ital – vodka, sör, bor, likőr – kifogyott. De ezt úgy kell érteni, hogy az utolsó cseppig!... Pedig ott igazán tekintélyes hegymászók, edzők gyűltek össze és... természetesen kezdők is.

– Mit tenne a Hegyi Botond helyében egy ilyen tragédia után?

– Szépen hátat fordítanék a városnak, amúgy sem odavalósi, más állást keresnék, élnék a mászásnak, kezdeném előlről. *(Lassan kezdi beleélni magát a helyzetbe, elkomorul.)* Ördög tudja... Az mindenesetre százas, hogy bizonyítania kell önmaga előtt: jó-e még valamire, vagy törvényszerűen magában hordozza a romlás szellemét.

Olvadó, jeges hóban, viharos szélben, csapkodó esőben haladok (?) a gyéren kivilágított esti utcán. Constantin Croitoru lakására tartok, ahol hegymászó szakosztálya csütörtökönként esti megbeszélésre ül össze. Tulajdonképpen a kíváncsiság hajt a pocsolyákon és a széltördelte ágak gubancán át. Az edző azt ígérte, bepillantást enged a Himalája-expedíció kidolgozott tervébe; az viszont már csak az összejövétel végén derült ki, hogy az alpinisták között kézzel járó példány történetesen épp egy geológusnál található, aki hirtelen elutazott vele a máramarosi hegyekbe; úgyhogy millió bocsánat, elnézés stb. Az edző újabb ígérete: jöjjenek el két hét múlva is, addigra igyekszik visszaszerezni a szöveget, vagy ha ez nem sikerülne, meghívja a kedvemért a terv kidolgozóját, aki töviről hegyre elmagyarázza nekem a hosszú ideje dédelgetett elképzelés mibenlétét.

Hiába Croitoru minden előzetes bejelentése, a szakosztály tagjai úgy néznek rám, mint valami csudabogárra. Mint később, már oldottabb hangulatban, bevallották, a hegymászás kérdései iránt a laikusok részéről általában elzárkózást tapasztalnak, meg ostoba tévhitekben való megrekedést, ezért hihetetlennek tűnt, hogy valakit, aki nem akar hegymászó lenni, mégis ennyire érdekeljen az alpinizmus. De hamar megszokják jelenlétemet, s mert a csapat ügyei nem tűnnek halasztást, rövidesen meg is feledkeznek rólam.

A kezdetleges, ötvenes években épült bukaresti tömbház lakásának legnagyobb szobájában ülünk, a vitatkozók meghitt testközelségben kuporognak egymás mellett, a küszöböm álló téli országos alpin bajnokságról folyik a szó. Croitoru bejelenti, hogy ezúttal nem mehet a csapattal, felgyűlt a munka a repülőgyárban, ahol dolgozik, s egyiküket helyben meg is bízta a csapat vezetésével. Javasolja: úgy induljanak, hogy még szombaton feljussanak a Királykőre, mert úgy hírlik, ha valaki fokozatért akarna mászni, az vasárnap, a bajnokság előtt, nyugodt körülmények között megteheti...

Szóba került a frissiben feloszlott egyetemi klub, egyes jólértesültek éppen a bustényi bal esetet okolják emiatt, mások anyagi meggondolásokat sejtenek az ügy háttérében. Tény, hogy máris a vasutas hegymászók között találhatjuk Badea Ovidiut kollégájával, az orvostanhallgató Porumbescu Nicolaijal, aki az emlékezetes Egyetemi Kupán a verseny orvosa volt. Az edző néhány haveri szóval köszönti a fiúkat az új közösségben, s kívánja, hogy a királykői bajnokságon vágják ki a rezet. Egyben javasolja: alkossanak külön csapatot, hisz az összeszokottabb emberek könnyebben megküzdene a nehéz mászóutakkal.

Se vége, se hossza vita indul az utakról; kiderül, hogy Croitoru elfelejtett a szövetségtől írott szabályzatot kérni, s így csak emlékezetből idézi a túralistát. A vita így feltételezésekbe fullad, ám marad a lényege: tél van, a hegyek vastag hóval befújva, a fiúk vigyenek magukkal minden szükséges holmit, aminek télidőben hasznát látják, s a legkisebb zavaró körülményre lépjenek vissza.

Valaki elújságolja: hallotta, hogy Jecolan kenőccsel bekenve nehezebben húl ki a kéz, s javasolja, próbálják ki ez alkalommal. Általános érdeklődés...

Két vasutas srác panaszodik: hivatalosan felszólították őket, hogy az egyesületből kölcsönzött túrabakancsokat szolgáltatassák be a sportfelelősnek, ellenkező esetben levonják a keresetükből. Croitoru istenesen leteremti őket: máskor ne hagyják magukat átverni, hiszen csak arról van szó, hogy a főnökség (értsd: a hivatalnokok) szervez hétvégi kirándulást a hegyekbe, azért kellenek az egyesületi bakancsok; most aztán bottal üthetik a lábukra illő, jól bejáratott mászócipők nyomát! A végszóra betoppan a hajdanvolt edző is, aki a vasúti műhelyek irodáiban tölt be holmi kulcsállást, s az mindjárt ajánlkozik, hogy másnap visszaszerzi a mászócipőket, csak kopogtassanak be hozzá a fiúk, de még jókor reggel, mert aztán megindul a „ringlispíl”, s őt kérlelhetetlenül felszívják a napi feladatok. Mi több, egyúttal azt is kijárja – ígéri –, hogy a csapat tagjait elengedjék a munkából, soron kívüli szabadságra.

A háttérből most egy szakállas alpinista lép elő. Nem tagja ugyan a szakosztálynak, de a Déli Kárpátok téli gerinctúrájára készül, s útjához vállalkozó szellemű társakat keres. Elmondja, mikorra gondolta az indulást, mire a jelenlévő fiúk vállat vonnak: éppen csak visszaérnek a bajnokságról, képtelenség olyan sokat hiányozni a munkából. Az egyetlen, aki ráérne, egy copfos lány, lelkesen ajánlkozik is, mire a szakállas arcára csalódás ül: nem erre számított. Croitoru szorgalmasan bizonygatja előtte, hogy a lány I. fokozatú sportoló, tapasztalt hegy-mászó.

– No, de mennyire edzett? – fordul a szakállas a lányhoz.

– Erre most mit válaszoljak? Normálisan...

Valaki fölveti: tulajdonképpen ez lehetne az első hazai vegyes gerinctúra-csapat; másvalaki úgy emlékszik, volt már ilyen próbálkozás pár évvel ezelőtt; Croitoru bólint, úgy van, viszont a szóban forgó hölgy már az első napon bedobta a törülközőt, hogy ez nem neki való, és gyorsan levonult a hegyről...

Addig-addig, hogy a szakállas kezd megbarátkozni a gondolattal, sőt, a fiúk unszolására is hajlana: ha néhány nappal elhalasztja az indulást, talán közülük is beneveznének...

Elvitáznak azon, hogy a három hetes barangolásra érdemes-e sílécet cipelni magukkal, s ha igen, milyen útvonalon használhatnák. Majd a sátor kérdése kerül terítékre, vigyenek-e egyáltalán, s rendezkedjenek be bivakolásra, vagy esetenként húzódjanak meg az útjukba eső menedékházban? Csupa olyan kérdés, amiben közösen, egyértelműen kell döntenie. Ezért újabb találkozót szögeznek le a bajnokság utáni héten, ugyanitt, azaz Croitoru vendégszerető, bútorral nem túlzsúfolt lakásán. A lány még hozzáteszi, hogy a szakállas úgy képzelje el az ő részvételét az expedícióban: senkinek nem kell majd helyette cipelnie a csomagjait... A szakállas döbbenten ránéz, majd elkacagja magát: egy pillanatra se gondolt ilyen fordulatra, és azt hiszi, útközben sem fenyegeti ez a veszély.

A régi edző, aki addig elmélyülten eregette egy kecsesen hosszú cigaretta dekoratívan kacsaringózó füstjét, váratlanul közbeszól:

– Vigyázzatok, mert pokolian nehéz lesz!

A nagyobb nyomaték kedvéért igaz történetekbe kezd, saját hegymászó tapasztalatáról mesél. Történetei egy és ugyanazt a tanulságot példázzák: sose szabad megijedni a sáortól! Mert akadnak olyanok, akik viharban vagy nagy havazásban, attól tartva, hogy a ponyva foglyai maradnak, kétségbeesetten vágják el az életet óvó köteléket.

– A sátor olyan, mint az ember bőre – emeli föl nikotinfoltos mutatóujját. – Amíg fölöttünk van, véd. Óvni kell, nem szabad begazolni tőle. Csak hadd fújja a szél, orgonáljon rajta! Ha levágjuk a sátrat, mivel maradunk? Talán megmenekülünk?...

Ez az a pont, amikor a jelenlévők figyelme mind jobban megoszlik; a tévében riportot közvetítenek a téli olimpiáról, páran a képernyő elé gyűlnek, mások az agyonfogdosott, sárga telefonhoz járulnak, s vannak, akik szedelőzködni kezdenek. Valaminek vége szakadt, bár az összejövetel formailag még tart, tulajdonképpen búcsúzni kellene, de a hangulat olyan, mintha a maradni vágyók az öröklétre rendezkednének be a kongó lakásban: a fogas otthonosan nyöszörög a ráaggatott, agyonázott kabátok súlyától, pedig néhány pihekabát a földön áll, mereven, ahogy gazdáik letették őket, mint valami félresikerült jégkunyhók, alattuk apró tócsákba gyűlt a vízhatlan orkánanyagról lepergő esővíz; a félhomályban is felismerem a Badeáét, amit ő maga fabrikált Enescu szabásmintája alapján; valójában védő páncélok ezek a terjedelmes, könnyű, kályhameleg kabátok, állítólag havon is bátran lehet bennük aludni; micsoda biztonságot jelenthet azoknak, akiknek van és magukra öltik, és mily védtelenek, akik csak áhítoznak utána...

Az egykori edző kísért el az ajtóig: szeretett volna még néhány hegymászó történetet elmondani nekem arról, fél-e az ember, mielőtt a falba szállna, s ha fél, miként gyűri le szorongását; mert ő például, amikor a Pamírban mászott, hirtelen a kislányára gondolt, és rátört az élni akarás ösztöne, mire egy pillanatig meghátrált a fal előtt. Rossz érzése csak mászás közben oldódott fel, mikor érezte, hogy ura végtagjainak, mozdulatainak...

A nyitott ajtóban huzat van, nem állhatunk ott a végtelenségig, ő a küszöbön, én a lábtörlőn; a régi edző búcsúzóul még a lelkemre köti, hogy föltétlenül olvassak alpinista irodalmat, ha meg akarom érteni a balesetet, amelyben nyomozok, s vele együtt az alpinistákat; melegen ajánlja Lionel Terray híres könyvét, amely minden hegymászó polcán ott kellene hogy legyen, akárki kölcsönadhatja, feltéve, hogy nem adta már kölcsön valaki másnak, mert ezek a könyvek kézről kézre járnak, erőt és tudást merít belőlük az ember...

Mire az utcára értem, bőségesen havazott. Nagy, bolyhos pelyheket csapdosott a szél az arcomba, a fák törzsének, a kerítéseknek, házfalaknak, előbb latyak lett a földön, majd vastagodni kezdett a nedves, helyenként vízben ázó hótakaró, elképzeltem, mekkora hó szakad most odafönt a hegyekre, a vasutas fiúk tíz nap múlva meg vonatra ülnek, hogy a Királykőn összemérjék tudásukat az ország sok más hegymászójáéval. Az edző lakásán látott fiatal arcokat egy pillanatra odagondoltam a hóba dermedve, örök álmukat aludva, ahogy Szörényi és Hermann feküdtek október 2-án reggel, szépen, fiatalon, lehunyta szemmel, és képzelgéseimet ostobán képtelennek találtam; ennyi frissesség, ifjú értelem nem múlhat el egyik napról a másikra...

Még lefekvés után is a végtelen havak borította világ felsejlő képével hadakoztam, majd a következő napokban igyekeztem életemből kikapcsolni mindazt, ami a balesettel kapcsolatos.

De hát sikerült?!

Elég volt az autóbuszon meglátnom a jégvirágos ablakot, s a fagy képzete menten elindította a gondolati láncreakciót. Valósággal fizikailag fájt nekem minden, ami ebben az ügyben ostoba s ugyanakkor jóvátehetetlen.

Pár nap múlva Predealra kirándultam a családdal, s hiába néztem a gyermekek hidegtől kicsattanó, vidám arcát, amint ujjongva siklottak le szánkóikon egy hegyről aláereszkedő, meredek mellékutcában, tulajdonképpen nem őket, hanem a Királykő hóval roskadásig tömött lejtőit, a sziklautakat láttam magam előtt, amint a kötélén araszoló ember a jeges mélység fölött s a roppant ég alatt kozmikusan parányivá zsugorodik...

Alig vártam azt a bizonyos „bajnokság utáni” hétfőt, amikor egyezség szerint Croitoru lakásán újra összeül a szétszéledt szakosztály. Az ajtón belépve láttam: a pihekabátok ugyanúgy állnak a fogas közelében, mintha el se mozdultak volna azóta, a társalgóban pedig Badeán kívül ezúttal Porumbescu Nicolai is jelen volt, s a sarokban, diszkrét félhomályban, egyik cigarettáról a másikra gyújtva, Valentin Enescu kuporog; mint kiderült, az egyetemi klub feloszlása miatt ő is, Nadia is átigazolt a vasutasokhoz, követvén a fiúk példáját.

Közös élményektől parázslott a hangulat; jövetelemkor éppen ott tartottak a bajnoksági beszélgetésekben, hogy egész héten gyakorlatilag nem csináltak semmit; vártak, hátha jobbra fordul az idő... A hegymászók többnyire a menedékházban lebzseltek, árgus szemekkel lesték, nehogy valaki mégis a falba induljon a többiek tudta nélkül s ezzel – sztrájkőröként – azt bizonyítsa, hogy mégiscsak lehet mászni... Badea és Porumbescu, akik először vettek részt országos felnőtt bajnokságon, keserűen tapasztalták, hogy a hangulat mennyire feszült; bezzeg, az ifjúságiaknál sokkal barátságosabb az egész, s inkább a hegy, a mászás számít, nem a helyezés, a pontszerzés... Valahányszor lefűjták a versenynapot s az edzők belátására bízták, hogy egy csapat mászik-e vagy sem, azok, akik nem mertek kockáztatni, valósággal rászálltak a kalandkedvelőkre, és mindenáron igyekeztek őket lebeszélni a mászásról. Badeaék össze is

vesztek emiatt az egyik idősebb hegymászóval, aki rajtakapta őket, amint a hátizsákjukat készítgették.

– Pedig csak unatkoztunk, és szórakozásból másztunk volna egyet a közelben... De nem hagytak az átkozottak! Azt mondták: „Hogyne, és aztán másszunk utánatok, menteni!”

Enescu a sokát látott-tapasztalt ember gúnyos mosolyával hallgatja őket, s amikor a fiúkban a legmagasabbra csapott a felháborodás lángja, akkor szólt közbe halk torokhangon:

– Tipikus versenyhangulat!

– Végül is, miből állt a bajnokság? – kíváncsiskodtam.

– Jelképesen másztunk vagy 20 méternyit, s ennek fejében mindenkinek megadták a legmagasabb pontszámot, a részvételt pedig betudják téli próbának – szólalt meg, az est folyamán először, egy alacsony, gyermekesen filigrán, japános szemrésű alpinista, az, akire Croitoru a szakosztály képviselőjét bízta.

...Pedig jobban teszi, ha most se szólal meg. Edzője ugyanis nyomban elkéri tőle a költségeket igazoló nyugtáikat, s amint tanulmányozni kezdi őket, a homlokára csap: nem tűnik ki belőlük, hány sportoló kosztja került ezer valahány lejbe a menedékházban! Ráadásul a szervezők előzőleg csak 3 fekhelyről gondoskodtak, s ennyiről állítottak ki írásos bizonylatot – a valóságos öt személy helyett?!

Nosza, Croitoru lecsap a japán arcúra: nem megmondta nekik, mire vigyázzanak, lám, ugyanabba a hibába estek, mint tavaly, mintha átok ülne a csapaton. Idegesen magyarázza, hogy a nyugták alapján bárki ráfoghatja: ő teszi zsebre a pénzt ahelyett, hogy a fiúknak adná! Egyáltalán, semmilyen pénzügyi bonyodalmat nem óhajt a szakosztály körül, mert sebezhetővé teszi annak amúgy sem könnyű munkáját!

Szegény fiú az ajkát harapdálja: tudja ő, hogy Croitorunak végtére igaza van, de hogy menjen most vissza a menedékházba; legalább két napi elvesztegetett idő az út oda-vissza. Nagyokat sóhajtozik tehetetlenségében, Porumbescu megsajnálja, s ígéri: a hét végén úgyis hazaruccan Busténybe, s akkor egyúttal elintézi a nyugtát is.

De az edző csak nem hagyja magát megpuhítani, a „lecke” még nem fejeződött be, azt szeretné, ha az esetből minden jelenlévő tanulna. A japán arcú viszont hirtelen megsokallja, hátat fordít a többieknek; a megbeszélésre egyenesen az esti líceumból rohant el, ott is rászálltak, mikor pótolja be a bajnokság miatt elmulasztott tananyagot. Dél előtt a munkahelyén förmedt rá a mestere, hogy „már megint helyettetek kellett dolgoznunk, hogy mászhassatok azokon a hülye sziklákon”... Legszívesebben sírva fakadna, ha nem tartaná vissza valami kötelező férfias szemérem.

A kínos jelenetnek a szakállas alpinista betoppanása vet véget, aki mindjárt be is jelenti, hogy indulásra a laza, magas hó miatt egyelőre gondolni se lehet, de hét végére talán megereszkezik annyira a hórétteg, majd remélhetőleg le is fagy, hogy járni lehessen a tetején. Ami a vegyes összetételű csapat gondolatát illeti, időközben meghányta-vetette a dolgot, s végül is eláll tőle, mert úgy érzi, a „női jelenlét” szerencsétlenséget hozna.

Valakinek erről eszébe jut egyik távol levő társuk helyzete; az utóbbi hónapokban asszonya nemigen eresztette el a szoknyája mellől. Azon tanakodnak, miként segíthetnének rajta; tehetőség hegymászó, de ha így megy tovább, visszaesik, s különben is...

Croitoru kurtán mordul egyet: üzeni az asszonynak, haladéktalanul keresse fel őt! Évekkel ezelőtt, magyarázza felém fordulva, sírva jött hozzá a „kis szentem”, segítsen neki a klub munkahelyet találni, de nem akárhol ám, hanem csakis egy bizonyos cipőgyárban. A srác

kedvéért az edző minden követ megmozgatott, később a lakást is kijárta számukra; most meg, lám, ez a hála...

A szüksézáví Enescu erre közbeszúrja: azért az asszonyokat is meg lehet érteni...

Ezt a témát, mintha félnének tőle, gyorsan leveszik napirendről, s a küszöbön álló retyezati csillagtúra kerül szóba, ahová közben Croitorut bírónak hívták meg. Ettől a fiúk fellelkessednek, s mert a bajnokságon csak az unalom ölte őket, máris szervezik a csapatokat.

Sajnálatomra, a Himalája-expedíció terve ezúttal se kerül elő, viszont eszembe jut a könyv, amit a régi edző ajánlott, föltétlen elolvasásra. Vajon Enescunak megvan-e?

– Hogyne, bármikor ugorjon föl hozzánk, szívesen odaadom... Szerencsére, nemrég hozták vissza, ott áll a könyvespolcon...

Két nap múlva kezemben a vaskos kötet. És megtudom egyúttal, hogy a többször emlegetett Himalája-expedíció tervének szellemi atyja... maga Valentin Enescu! Tehát Croitoru végül is szavának állt, éppen csak elfelejtette közölni velem e „hétpecsétes titkot”. Így a könyvvel együtt a hazai alpinizmus nagy lehetőségének taktikai elképzelésével is gazdagabb lettem.

Enescu jól leplezetten lelkes szavainak visszhangjával a fülemben lépegettem hazafelé a kora tavaszi estében. Mintha egyből megenyhült volna a természet, pedig a hó még ott roskadt, felpúpozva a járdaszélen. Az élénken csaholó kóbor kutyák hosszan elnyúló, osonó árnyai titokzatossá kuszálták a félhomályos, már-már néptelen utcát.

Fantáziáltam. Elgondoltam, amint egy maroknyi ember, a sok-sok évtizedes általános tervezés és reménykedés képviselőiként végre valóban útnak indulhat a hegymászók örök vágya, a Himalája valamelyik égbe nyúló csúcsa felé. Furcsa álmok hangulata kísértett vissza, amelyekben minden lehetséges, és hiába töröm a fejemet, hogyan kerültem egy csapásra London vagy Párizs utcáira, tény; hogy egyszer csak ott találok magamat, hitetlenül meresztem a szemem, tapogatom végig a patinás falakat, s csalódottan állapítom meg, hogy ugyanolyanok, mint itthoni vedlett házainkon, ráadásul az égen is ugyanúgy szikráznak föl a csillagok, és mégis minden teljesen más, furcsa, szokatlan... Mire beleszoknék, oda az álom, sebesen tekeredő fonala kiszámíthatatlan fordulatot vesz, éber emlékezetem képtelen követni a tűnékenyen elforgó tájakat, az önmagát barokkosan gerjesztő s egyben megbontó díszletet, az egyik személyből hirtelen másikba átváltozó álomtársakat... Valahogy így élhet hegymászóink vágyaiban is a világ tetejére jutás esélye; *Oda* feljutni! Lionel Terray szerint ez inkább emlékeztet szigorúan összehangolt katonai akcióra, mint hegymászásra; ezért a Himalájában a kockázat, a tudás, a személyes képességek, a mászótechnika egészen más fénybe és viszonyítási rendszerbe kerülnek, mint négy-ötezer méter magasan, Európa legfelső emeletein.

Enescuék ebből a szempontból is mindent tekintetbe vettek: külföldi túrajelentések tanulságait, a fizikai felkészülés ütemét, a szükséges felszerelés előállításának műszaki lehetőségeit, a kedvező időszakokat, a számításba jöhető véletleneket, az expedíció összetételét... Egyben arra is felkészültek, hogy tervük bármely pillanatban meghiúsulhat, összeomolhat, mint az eddigi kártyavárak mindegyike, s nem marad belőle több néhány számfűles papírlapnál, egy poros iktató mélyén...

Hónapok teltek el látogatása óta, mialatt hiába lestem az expedíció indulásáról szóló híreket. Közben annyira lefoglaltak a bustényi bozót körüli események összefüggései, hogy már-már meg is feledkeztem a készülőfélben lévő nagy vállalkozásról, amelyről sejtettem: éppúgy végződhet felhőtlen győzelemmel, mint végzetes tragédiával.

Az ez idő tájt olvasott és megemésztett hegymászó-könyvek, alpinista hírességek vallomásai hozzászoktattak ahhoz, miként lehet önzetlenebbül s egyben kegyetlenül gondolni élet és halál kérdéseire.

Kíváncsian vettem kezembe az első magyarországi Himalája-expedíció 1983-as túrajelentését, s eleinte kiábrándított a szárazon kopogó, szűkre szabott szöveg; tulajdonképpen nem egyéb tapasztalatot rögzítő beszámolónál a küldetés anyagi, szervezési körülményeiről, a következtetésekről.

Heten indultak útnak szeptember 13-án, s két hónap múlva már csak hatan szállnak ki a Ferihegyi repülőtérre. A hetedik, a 30 esztendő Jankovics László nincs közöttük, így emlékezik meg erről a túranapló:

„Október 22. A hátralevő utat túl nehéznek, túl megerőltetőnek becsülve elhatározzák, hogy visszafordulnak. Decsi és Vörös már ereszkedik, mikor Jankovics László a 40–45°-os üvegkemény jégen elesik és a Swachand-gleccser felé csúszik. Fodor néhány méterrel mögötte megy. (Kötelet nem használtak, mert a gerinc taraja alatt 2–3 méterrel járva, a terep nehézsége ezt nem indokolja. Közvetlenül a gerinc taraján a hópárányok miatt nem volt célszerű közlekedni, így a kötélhasználat biztonságát nem, legfeljebb zavaró tényezőt jelentett volna.) Mindhárman látják a zuhanást, amely valószínűleg 600 méterrel lejjebb, azon a gleccserplatón ér véget, melyen 19-én a csapat áthaladt. Decsiék megvárják Fodort, majd együtt folytatják az ereszkedést. Délután elromlik az idő, havazni kezd. Kb. 6100 m-en, a fix kötelektől nem messze bivakolnak.

Október 23. Egész nap hóvihár dül. Estére érnek le arra a gleccserplatóra, ahová feltehetően Jankovics László zuhant. Közben Vörös Lászlót elsodorja egy porlavina, de kb. 100 m után épségben lerakja.

Október 24. Tiszta az idő, az előző nap leesett 1,5 m-es hó azonban rendkívül megnehezíti a mozgást. Jankovics László keresésével nem is próbálkozhatnak. Zsákjaikat maguk után húzva törnek nyomot, majd ereszkednek 5600 m-ig (1. tábor)...”

Ennyi a rekviem, amellyel az odaveszett túratársat a hivatalos jelentésben elsiratják. Úgy lépnek át rajta, mint az expedíció sok-sok zavaró körülményének egyikén. Sehol kommentár, érzelmnyilvánítás vagy érdemek felsorolása, hiányzik a mentegetőzés, a meaculpázás is; egyszerűen megtörtént, mit tehettek volna ellene?

Elképzelem a tükörjégen lefelé szánkázó áldozatot: vajon volt-e ideje azokban a szörnyű, irracionális másodpercekben valamire is gondolni? Vagy jóformán le sem ért a platóra, s elvesztette az eszméletét, netán az élet is elszállt már belőle?

De hát természetes-e ez a hirtelenség, amellyel a lét nemlétbe tűnik át, nemegyszer a pillanat tört része alatt?

Velünk pedig mi legyen? Ne gyászoljunk? Írjuk le higgadtan a veszteséget, mintha mi sem történt volna?

És akkor, egy késő esti rádióadásban hirtelen fölhangzott a hír:

„Nyolcan indultak útnak 1985 tavaszán a nepáli Himalájába az otopeni-i nemzetközi repülőtérre; egyikük nő. Az első romániai Himalája-expedíció a 7193 m magas Gurzsa Himal csúcsot vette célba...”

III. SZÉTNYÍLÓ KÉZ

*„Ha csak egy moccanásnyit szétnyitná a kezét,
azonnal elveszne az életük, mint egy hitvány por-
szem. Kezében tartotta társa lüktető szívét – és a
magáét. És hirtelen megrémült a kezétől.”*

(Antoine de Saint-Exupéry)

**Az Országos Turisztikai-Alpinista Szövetség hivatalos állásfoglalása
(reszketeg, kéziratos szöveg)**

A sportolók halálos balesetéről hozzánk továbbított jelentést a bustényi tanácskozásunkon részt vevő edzőkkel közösen megvitattuk; véleményünk szerint Hegyi Botond edző nem hibás a haláleset miatt.

A balesetet sajnálatos véletlenek összejátszása (frontbetörés, váratlan havazás és fagy, az ebből fakadó lélektani rövidzárlat stb.) okozta, nem pedig a szervezők, sportvezetők valamely mulasztása.

Az OTASZ vezetősége, az edzői testülettel együtt, úgy véli, hogy a megye javasolta szankciók alaptalanok, s nem állnak összhangban a szakosztály működési szabályzatával, illetve az edzők státútumával.

Bustény, 1983. XII. 16-án

(11 olvashatatlan aláírással ellátva, pecsét nélkül)

Sas Martin forgatja a gyűrött, ujjlenyomatoktól maszatos papírt.

Utána többször is hosszan rám néz, vádlólag, mintha egyenesen a levél szerzője állna előtte.

– Hát lehet... – dohog békétlenül –, hát lehet ilyen választ írni egy hivatalos átiratra? Mi Péterrel szépen legépeltetjük, aláírjuk, ők meg...

De láthatóan nemcsak a külalakon van fennakadva A kurta-furcsa elutasítás a hiúságát sérti; hogyan, mi beleadunk apait-anyait a vizsgálatba, költségekbe verjük magunkat, helyszínelünk, térképet rajzoltatunk, s akkor ők kiszúrák a szemünket néhány semleges mondattal?

A megyei turisztikai-hegymászó elnök nehezen viseli el a csalódást. Már hetek óta készülődnek kimondani a döntő szót az ügyben, mely szerint világos, mint a nap, de mégis annyi a vélemény, mint egy leszállás megítélésében. És egyiket re lehet figyelmen kívül hagyni. Számára a baleset túlélői nem százszázalékos tanúk. Ezért kellett a vizsgálat is...

Amíg ezt érvekkel megtűzdelve kifejti előttem, arra gondolok: szép dolog a vita, de mi szükség a vizsállyra?

Meg is kérdelem:

– Természetesnek tartja Reich és Hegyi áskálódását?

Azt válaszolja: nem, de nem ütközik meg rajta. Az indulatok a vizsgálat lefolytatásában tapasztalt járatlanság miatt szabadultak el.

– A bizottság összetételével kapcsolatban kaptak egy óvást is...

– Nemadtunk neki helyet.

– Miért?

– A szakmában legtapasztaltabb emberekre volt szükségünk. Reichen és Jónáson kívül más nem is jöhetett szoba.

– De Reich furcsa viszonya a Vasassal... Valahogy mégis...

– Én nem így tudom a dolgokat. Reich, amikor leköszönt, beszélt velem. Hegyinek mi segítettünk letelepedni, álláshoz jutni Gyergyószentmiklóson. És jó barátok is voltak.

– Szóval, objektívnek tartja a vizsgálatot?

– Ennél objektívebb már nem lehet. Hogy Reich még egy magánvéleménnyel is előállt, az az ő privát ügye. Bejelentését nem kezeltük hivatalos anyagként. Nem is csatoltuk a tényleges ügycsomóhoz...

Beszélgetés Jónás F. Péterrel

Időpont: 198-1. január 23-án délelőtt; helyszín: egy tömbházlakás társalgója

Szakálla és mély basszusa határozott embert sejtet. Arcán keserű ráncok, mint aki belefáradt már az életbe, mesterségbe, hobbiba. Egyik cigarettáról a másikra gyújt.

– Ön tehát az a bizonyos Jojó...

– Úgy hívnak... De miért? Van valami baj?

– Sokan emlegették így, fővárosi hegymászó körökben... A nevét egyesek nem tudták, de azt, hogy Jojó, igen...

– Munkám révén sokszor megfordulok odafent s olyankor hegymászó ügyekben is eljárók. Így egyeztünk meg Sas-szal, az elnökkel, amikor elosztottuk a feladatokat.

– Ön ténylegesen is társszerzője a vizsgálati jelentésnek?

– Természetesen... *(Merőn néz, hogy milyen hátsó gondolat szülhette a kérdést.)* Reich Vilivel abszolút mindent megbeszéltünk...

– Hogyan dolgoztak?

– Elhatároztuk, hogy nagyon alapos munkát végzünk. Előre megfogalmazunk egy sor kérdést, s rendre feltesszük őket az érdekelteknek. Ment is minden olajozottan. Az esetek több mint kétharmad részében így folyt le az ankét. Előfordult aztán az is, hogy valakihez csak menet közben, ötletszerűen jutottunk el. Máskor olyan új szempontok vetődtek fel, hogy föltétlenül tisztázni kellett őket... *(Szünetet tart, mintha töprengene.)* A gyergyóiakkal Reich, a többiekkel én beszélgettem, vagy mind a ketten.

– Miként boldogultak a megfogalmazással?

– Látja, az már nem ment valami simán. *(Éles hangon felkacag.)* Jobbára Reich írt, neki nagyobb a... tapasztalata. A bevezetést, a mászórútról és a versenyre benevezett keretről szóló részeket ő írta, én csak átnéztem és megjegyzéseket tettem. Az előzményektől a lent történetekig terjedő rész közös munka, onnan újra Reich vette át a tollat. *(Nézegeti a nála lévő példányt.)* Igen, a mentést magam írtam le s a következtetések egy részét is, egészen addig, ahol Hegyi Botond felelőssége kerül szóba. Onnan tovább Vili...

– Volt-e közben nézeteltérésük?

– Előfordult. Sok mindent látunk másként. Bevallom, azt hittem, Reich majd megmakacsolja magát, körömszakadtáig ragaszkodni fog a fogalmazásához. Kellemesen csalódtam. *(Elismérrően csettint.)* Valahányszor sikerült megmagyaráznom kifogásaimat, elfogadta a módosítást. *(Töpreng, mint aki érzi, hogy illene példát is felhoznia.)* Volt a jelentés elején egy olyasmi, hogy „Hegyi Botondot kimondottan vétkesnek találjuk...” Szóltam Vilinek, vegyük ezt ki, mert aki nem jártas az alpinizmusban, az egészen más szemszögből ítéli meg a hegymászó-balesetet, s számára a szavak is nagyobb súllyal nyomnak a latban.

– Nekem is van néhány kérdőjelem...

– Egész nyugodtan, tessék...

– Az Előzmények első bekezdésében az áll, hogy a fiúk saját költségükön utaztak a versenyre, amely nem szerepelt a szakosztály tervében. Miért kellett ezt hangsúlyozni?

– El akartuk határolni a Vasas SE felelősségét... Ha nem hivatalos a részvétel, nem szárad az egyesület lelkén, hogy nem gondoskodott a sportolók kellő felkészítéséről és útnak indításáról.

- Másutt kitérnek Hermann Pál hegymászó ténykedésére, majd úgy jellemzik, mint „kezdeményezés nélküli, önálló cselekvésre képtelen” embert. Ez ítélezés, vagy pusztán csak ténymegállapítás?
- Én azt mondom, hogy egy alpinista esetében ez baj! Akinek ilyen a lelki beállítottsága, az gyorsan fordítson hátat a hegymászásnak, ne erőltesse!
- De hátha annyira szereti, hogy képtelen nélküle élni? Meg lehet-e tiltani valakinek azt, hogy másszon?
- Nem könnyű dolog, de megoldható. Palit még az elején be kellett volna dobni a mélyvízbe, s tán ma is élne, legfeljebb semmi köze nem lenne az alpinizmushoz.
- Szó esik továbbá Szörényi Csaba indulás előtti betegségéről, de nem tudni, milyen célzattal. Egyáltalán beteg volt, nem volt beteg?
- Belátom, itt alaposabban kellett volna ellenőriznünk az információkat.
- Részletes leltárt nyújtanak a karabinerek elosztásáról. Van-e ennek valamiféle jelentősége, vagy csak a precizitás kedvéért ragaszkodtak a számokhoz?
- Érdekes, Hegyi se akarja belátni, pedig szakember, hogy az elosztásnál igenis mulasztás történt. *(Türelemesen, mintha egy diáknak magyarázna:)* Mászás közben az alpinista óriási stresszben van. A kevésbé tapasztalt fiatal még izgatottabb. Ilyenkor megnyugtatja a tudat, hogy sűrűbben biztosíthat, nem kell takarékoskodnia a szegekkel, gyűrűkkel, karabinerekkel. Elképzelhető, hogy Szörényinek is jót tett volna, ha több a felszerelése... Rettenetes idegállapotban mászhatott, s mikor kijött a trasszéból, azt hihette, túl van minden veszélyen. És kikapcsolt. Az ereszkedés bonyodalmaival szemben már védtelen volt.
- Azt állítják, jó fizikumú sportoló volt. Ugyanakkor olyan képet festenek róla, mint akinek mászás közben éppenséggel gyenge az erőnléte.
- Sajnos, az események önmagukért beszélnek. Ha jó az erőnléte, úgy ki kellett volna bírnia azt az éjszakát, bármilyen körülmények között. Ahogy Ágh János kibírta... Az erőnlét nemcsak testi erő kérdése: mintegy hetven százalékban a lelki tényezőké.
- Hogy érzi magát most, a vizsgálóbizottság tagjaként?
- Csak csúfat ne mondjak! *(Jobbra mutat:)* Reich Vili is jó barátom *(balra lendíti karját:)* Hegyi is. Maroknyian vagyunk e vidéken, akik belehabarodtunk a hegymászásba. És most egymás torkának estünk. Egyik a másikat vizsgálja, elítéli, megszólja, kioktatja... *(Hevesen húz egyet a kisasztalon előtte álló pohárból.)* ... Elegem van belőle!
- No, de azért létezik Reich-Hegyi konfliktus?
- Igen, s még inkább, ha szítják!... Gyergyószentmiklóson Reich volt az első mászóedző. *(Elismerően meghajítja a fejét.)* Sikerült egy olyan csapatot kiállítania, amelynek ma is kijár az elismerés. De megunta a banánt, le akart lépni, s épp jókor jött Hegyi, levette válláról a gondot. *(Felnéz, elszántan, majdnem támadólag:)* Botond viszont egy szakbarbár. Hiába sporttánár, kevés a pedagógiai érzéke. Nem emberekkel: típusokkal dolgozik, s hozzájuk igazítja a követelményeket. *(Cigaretájával hadonászik.)* Elképzelt valamit a hegymászó szakosztályról, de nem számolt az emberek véleményével, hangulatával.
- A jelentésbe foglalt álláspontján kívül mi a véleménye az ügyről?
- Külön kellene választani a klasszikus hegymászást a sziklamászástól. *(Úgy mondja ki ezeket a gondolatokat, mint aki magában sokszor megfogalmazta őket, de még sose jutott pódiumhoz.)* Az utóbbiban rendezzenek versenyeket is, ha akarnak, de a magashegyi túrázáshoz tapasztalat kell és állóképesség... Látom a mászóimon Balánbányán, minél tapasztaltabbak

lesznek, úgy fogynak ki alóluk a hegyek... *(Ezt már jobbára a szakállába motyogja:)* ... és a magasságok reménye...

– Hegyi Botondnak évekkel ezelőtt állítólag volt egy balesete a hegymászóiskolában. Ön szemtanúja volt...

– Nem érdemes szót vesztegetni rá!

– Hegyi önre hivatkozott, mint pártatlan emberre...

– Hegyi is, magam is oktatók, úgynevezett monitorok voltunk. Mindenki kivonult a hegyoldalra, tapostuk a havat szorgalmasan. Elromlott az idő... *(Állát a tenyerébe támasztja, kinéz az ablakon, havas ágak bólogatnak az üveg mögül.)* Délben látom, a Hegyi csoportja fent van egy oldalon, s onnan se fel, se le. Felmentem a gerincre egy kötéllel, mert nekem volt hágóvasam, s a gyerekek így végig biztosítva jöttek le a jeges oldalon... Helyben a fejére olvasták, miért kellett oda felmászni. De az nem áll, hogy elmulasztotta ellenőrizni a kötelező felszerelést... *(Lábára mutat.)* A hágóvas nem kötelező. Én mindenüvé magammal viszem, a biztonság kedvéért... Kár az ügyet piszkálni, bárkivel megeshet.

Mászójelentés

OTASZ – Egyetemi SK. Bukarest, Egyetemi Alpiniád, 1983 – II. szakasz, Bucsecs hegység

Sportegyesület: Gyergyószentmiklósi Vasas.

A mászóút megtételének időpontja: 1983. X. 1.

A mászóút neve: Kék Repedés

Nehézségi fok: 6 A

Kötélfő: Szörényi Csaba – Fokozat: II.

I. másodmászó: Porkoláb Vince – Fokozat: II.

II. másodmászó: –

Edző: Hegyi Botond

Bíró: Nistorescu Pavel

Az OTASZ küldöttje: Constantin Croitoru

Beszélgetés dr. Csillag Emillel

Időpont: 1981. január 26-án délelőtt; helyszín a gyergyószentmiklósi egészségügyi felügyelőség irodája

Testes, „derék” férfi; annyira megrázza az ügy, amiben a véleményét kérem, hogy egy pillanatilag izgatottan ereszkedik mellém egy hófehér fapadra, de nem sokáig bír egy helyben ülni, ilyenkor az ajtófélfának támaszkodva álldogál.

– Szörényi Csaba a szomszédja volt, ugye?

– Szegény feleségem még ma is szentül hiszi, hogy mindjárt megszólal a csengő, és Csaba érkezik... Neki nem vallottam be, hogy ne öntsek még én is olajat a tüzre, de... *(Körülnéz, s megnyugodva, hogy egyedül vagyunk:)* ... de isten bizony, sokszor ugyanígy érzek én is. Szörnyű...

– Jó barátok voltak?

– Együtt költöztünk be, az elsők között, a tömbházunkba! Keményen dolgoztunk a kőművesek után. Úgy adták át azokat a lakásokat, tiszta szégyen... *(Az emlékezéstől elfátyolosodnak szemei, álla meg-megremeg, keze orvosi köpenye zsebét markolássza.)* Csaba olyan volt, hogy például tiszta egyedül csiszolta fel a padlóját, ő is lakkozta le... Egyszer éjfél tájt lejött hozzánk, hát csak szédelgett az a nagy ember. Kértem: Csaba, te ittál? Mert meglepett volna... Dehogy, azt mondja, csak a lakk szállt a fejembe, az ártott meg... Csodáltam, hogy nem fárad el! Pedig a lakás rendbe tétele mellett eljárt a vállalatához, s mindennap edzésre, kerékpárral ment ki a sziklákig, majd éjszakánként folytatta otthon a munkát. *(Mosollyal a szája szélén.)* Nem tudott tétlenül ülni.

– Volt-e valami passziója?

– Dolgozott, ez volt a szenvedélye. Egykori lakásában minden, s a mienkben is sok szép holmi az ő keze munkáját dicséri. *(Lelkendezve:)* Egyáltalán nem ivott! Emlékszem, egy ünnepkor bekopogtatott, hogy felköszöntsön minket, olyan kedves volt, ottmarasztaltuk. Na, akkor ittunk pertut... De ő akkor se ivott! Talán egy pohár sört ha fogyasztott, mert szégyellte, hogy annyit unszolom... Akkor is edzésre sietett... Vendéglőbe meg egyáltalán nem járt, cigarettázni se láttam. Még a füstjét se állhatta! Az alpinizmus volt mindene.

– Beszélgettek a hegymászásról is?

– Egyszer megkérdeztem, mi a jó abban, amit csinál, mit szeret rajta? Azt mondta, ez nem csapatjáték, s a hegymászásban képes igazán felmérni, hogy mennyit ér mint ember... *(Bocsánatkérően pislog felém.)* Így mondta: „Amit csinálok, azt magamért csinálom”... Meg kellene nőlnöd, mondtam sóhajtván, barátilag, az lenne neked az igazi gyógyulás. Nem, azt mondja és elkomorodott, amíg ő ezt űzheti... ezt a hegymászást... addig ez lesz a mindene... Hiszen Gyergyóba is azért jött, hogy a közeli hegyekben kedvenc időtöltésének élhessen!

– Doktor úr, a vizsgálat során, ugye, felkeresték önt?

– Hogyne, Reich keresett meg, neki beszéltem Csabáról.

– Arról is, hogy indulása előtt állítólag betegnek érezte magát?

– Hogyne, és véleményem szerint neki nem is lett volna szabad másznia!

– Szabad tudnom, mi baja volt?

– Tőle hallottam, hogy négy évvel korábban hepatitisze volt. Édesanyja azóta aggódik érte... Az utóbbi időben úgy érezte, hogy túlságosan fáradékony, pedig hát a fizikuma igen erős

volt... Elvégre éjjel-nappal sportolt. Megvizsgáltam akkor odahaza, ahogy tudtam, s arra gondoltam, ha volt az a sárgaság, akkor a májával lehet valami szövődmény. Ezt most nem tudjuk megállapítani, mondtam, gyere be a rendelőbe, végzünk egy általános kivizsgálást. Jó, azt mondja, majd ha visszajött Bustényből, akkor...

– Tudott-e ön bizonyos folyamatban lévő antibiotikus kezelésről?

– Utazása előtti napon átjött hozzám, hogy ő úgy érzi, mintha lázas lenne, s adjak neki valami gyógyszert. A sztetoszkópom éppen nem volt odahaza, hívtam, jöjjön be másnap ide, az irodába, akkor megvizsgálom s receptet is felírok. Nem jött. Délben összefutottunk az utcán, kérdeztem, mi a helyzet. Volt az üzemi orvosnál, aki megvizsgálta, s antibiotikumot írt föl... Hogy igazából mi baja volt, arról nem kérdeztem.

– Láttá-e Csabát kétségbeesni?

– Kétségbe?!... Egyszer, egy éjjel, a lépcsőházból ellopták a félverseny biciklijét, amivel a hegyekbe járt. De akkor is úgy reagált: „Tudod mit? Legalább többet futok gyalog!” Ilyen optimistán nézett mindent.

– Hogyan élt, hol táplálkozott? Ne haragudjon, minden részlet érdekel...

– Sokat, nagyon sokat hajszolta magát! A gyárban, hogy minél több szabadnapot gyűjthessen össze, amit majd a mászásra fordít, mások helyett is vállalt telefonszolgálatot. Délután sose pihent le, mindig a lőtás-futás, ami neki kijutott. Elég rendszertelenül és rosszul táplálkozott, azt evett, ami éppen akadt, főleg konzervet, hiszen nem volt családja... Augusztusban járt Magyarországon, Csehszlovákiában, ott éjszakánként vagont rakodott, hordárkodott a pályaudvaron, s amit keresett, abból mind alpinista felszerelést vásárolt... Mondta, hogy Bustény után föltétlenül elmeséli az úti élményeit. Mi pedig csak vártuk az asszonnyal, mert ahányszor felment a lakásba vagy lejött, útközben mindig becsengetett.

– Elnézést, ha felkavartam az érzéseit...

– Most jó róla beszélgetni... *(Révedezve, mintegy az emlékek ködén áthatolva:)* Szerettem volna tőle valami emléket. Amikor a családja felszámolta a lakást, megvásárolhattam volna azokat a rézdomborításokat, amiket az édesapja készített. Teli volt velük a ház. Nagyon szépek, s olyan jól mutatnak... *(Lemondóan, tiltakozó kézrebbenéssel.)* De a feleségem hallani se akart róla. Azt mondta, semmit se lásson, ami rá emlékezteti!

Beszélgetés Szörényi Szilárddal, majd volt feleségével, Ilkával

Időpont: 1984. április 10-én, helyszín: előbb a férj brassói munkahelye, majd az elárvult családi ház, s végül (hármasan) az asszony új lakása

A laboratóriumi íróasztalon Csaba fényképei, mindenféle alkalmakkor. Fiával ellentétben alacsony, vézna emberke. Ha a fiáról szól, olykor vigasztalanul felzokog.

– Bocsásson meg, elmúlik... *(Törölgeti bőven ömlő könnyeit.)* Úgy kell nekem, hiszen én akartam ezt a beszélgetést!

– Miért mentegetőzik? Elvégre a fiát veszítette el...

– Csak olyan... magam se értem... Nem akarom elhinni!

Előtte gyűrötté koptatott iratcsomó, a vizsgálati dokumentumok egyik-másikának fénymásolatából, Hegyi Botond juttatta el hozzá. Míg lapozgatja, visszatér belé az élet.

– Van itt néhány dolog... Sokáig töprengtem, ne induljak-e el fényt deríteni az igazságra, mert itt bűnös mulasztás történt... *(Nyomatékosan:)* ... érzem!... De mégse akartam senkinek rosszat, mind halogattam... Eh!

– Azért jöttem, hogy meghallgassam...

– Csaba egyik sportbarátja, épp akivel mászott...

– Porkoláb?

– Úgy van, Porkoláb... Szóval, az a fiú azt állítja, hogy Csabát nyomta volna... *(Elcsuklik a hangja, s kétségbeesetten szívogatja az olcsó, rossz szagú cigarettát:)* ... a szülők viszálja, mármint a mi válásunk. Viszont ez nem áll, mert az egész ügy addigra már be volt fejezve, tavaly nyáron el is költöztettem Ilkát a családi házból, én segítettem Csaba helyett is, aki akkor külföldön tartózkodott. Máskülönben... Csaba nagyon is megértett engemet, és nem volt harag közöttünk. A verseny utáni szerdán kellett Brassóba jönnie, akkorra ütemeztem be a bor-készítést, a saját tőkéinkről. A telepítésben még ő is segédkezett. Büszke volt a szőlőnkre...

Kétségbeesetten küszködik a rátörő gyengeséggel.

– Bármennyire is az a törekvés, hogy a Csaba barátját... azt a Botondot... menteni kell, szerintem az egész felelősség őt terheli, no és a hegymászást!

– Mire alapozza a meggyőződését?

– Az az ember nekem fölöttébb gyanús! Kérem... a túra előtti napon kiszállnak Csabával Brassóban, felkeresik Ilkát. Én éppen fürdőhelyen voltam, nem találkozhattam a fiammal. De az anya elmondja a fiúknak, hogy mi a helyzet velem. Botond tehát tudta, hogy nem vagyok odahaza! *(Hevesen gesztikulál.)* Pár nap múlva viszont mégse Ilkához rohan a hírrel, hanem haza, a családi házba, ahol csak öreg édesanyám tartózkodik, s szegényt úgy megrémíti, hogy azóta is betege az esetnek... Csoda, hogy nem pusztult belé kedvenc unokája elvesztésébe!... Ráadásul, csak hétfőn telexeztek utánam, én már csak akkor szerezhettem mindenről tudomást...

Újabb szünet.

– A temetésen is... az az ember... Botond... Egy szót ki nem ejtett volna! Hallgatott. Mint aki tudja, hogy hibás. Most, hogy visszagondolok rá, egy kicsit alattomos is a megjelenése, nem gondolja?... Elöttem akkor szerepelt le végleg, amikor az iratcsomóban fölfedeztem a fiam mászójelentésének a fénymásolatát. Amiben hivatalosan elismerik azt a túrát... A Kék Repedést...

Kényszerpihenő.

– Minden álma az I. kategória volt. Hogy azt eléri, s annak alapján végez egy első megmászást, ami a nevéhez fűződne... Ezért ment a versenyre. (*Lehorgasztja a fejét.*) Meg kellett halnia azért, hogy közelebb kerüljön... az álmához... Na de... Botond abban is félrevezetett, hogy amíg meg nem kaptam az aktákat, mind csak a hőst láthattuk Csabában, aki hőiesen viselkedett azon az estén... Az a drágalátos edző így mesélt róla! Most meg kiderült... (*Csapkodja az iratokat.*) ... Hogy komolyan beteg volt. Nem lett volna szabad másznia...

Válla görcsösen vonaglik, a füstöt mellényeli, köhög. Szeméből peregnek a könnyek.

– Személyes élményei súlyával magyarázom szavai túlfűtöttségét...

– Hogy elfogult lennék? (*Többször is felugrik a helyéről, és mindannyiszor újra visszaül, mint aki megijed a saját lendületétől.*) Nem jobban, mint amilyen más lenne a helyemben! Most is előttem van Hegyi Botond, amint a temetés után nyomatékosan megkértem, mégpedig a következőkre: 1) amíg ilyenek a hegymászás körülményei, amilyenek, légy szíves, mondj le erről a tevékenységről, s ha te megteszed, másokat se fertőzhetsz meg; 2) becsületesen derítsél fényt a történetekre. Erre ő azt válaszolta: „Koszti bácsi – mert bizalmas körben ez a nevem, egy munkatársam jóvoltából –, az elsőt nem ígérhetem, a másodikat viszont életem fontos céljának tartom és vállalom.” Nagyon szépen mondta, de mi lett belőle?

Hosszas, fojtott zokogás.

– Ne higgye, hogy én valakinek a fejét akarom vétetni mindenáron! Tudom, hogy Botond se hibásabb a többinél, viszont nagyon szeretném... (*Már-már esdekel, kiabálva deklamál:*) ... hogy akik a Csaba nyomdokain jönnek, azok ne nyomorodjanak meg úgy, ahogyan ő... Szerintem, ha már úgy találták jónak, hogy létezzen ez a sportág, akkor nem volna szabad elhanyagolni! Ha pedig nincsenek meg hozzá a biztonságos és szükséges feltételek, akkor inkább ne legyen alpinizmus!

– Csaba hogyan kezdett el mászni?

– Fiatal koromban én is mászogattam. Én szerettettem meg vele a hegyet... Ez az, amit most már sose fogok tudni megbocsátani magamnak. De ki gondolhatta volna? Amikor egy ismert, idős turista engem a hegyek tiszteletére oktatott, akkor verték az első mászószegeket a trasszéba. Akkor még illő módon tisztelték a természetet... Az a turista ügyesen összegyűjtötte a tizenéves suhancokat, s elindultunk, ki a városból, tábornüzet raktunk. Jaj, de feledhetetlen élmény! Amikor felálltunk, az öreg csöndesen ránk szólt: „Nosza, elő a törlőrongyokat, mert a csillagokat befüstöltük!” (*Arcán nosztalgia fénye játszik; nagyon mély, nagyon kedves emlékek szabadulnak fel a pillanattal.*) Amit én azokon a túrákon tanultam, azt igyekeztem később Csabának mind élményszerűen továbbadni. Sokat táboroztunk kettesben, szombaton indultunk, hétfőn tértünk haza. Tűzeltünk, sátoroztunk... Ebben nőtt fel. És nem tudhattam, hogy baj lesz belőle.

– A kötelet is ön adta a kezébe?

– Nem, jaj, azt nem! Mihelyt itthon meghallottam azt a szót, hogy „alpinizmus”, próbáltam lebeszélni róla minden elképzelhető módon. Elnéztem a karabinereit, amikor már az egyetemi csapatban mászkált, hát bizony, valami egészen silány, ócska holmi volt, egy csöppet se biztonságos. Mikor láttam, hogy hiába papolok, nekiláttam, hogy legalább a felszerelése legyen hibátlan, megbízható. Csináltam én neki itt, a gyárban, mindent, ami fémből előteremthető, a laborban szakítópróbákat végeztünk... Volt egy kolléganőm, a szalaggyárban dolgozik, az segített hevedert és hátizsákot készíteni, szóval mindenből a legjobb volt neki, s ehhez ő hozzá is szokott, mert ő is a legjobb akart lenni.

Hallgatunk, amíg összeszedi magát a folytatáshoz. Közben lejárt a munkaidő, szedelőzködünk, hogy felkeressük a családi házat, ahol Csaba született és fölnevelkedett. A beszélgetést ott folytatjuk.

– Amíg kettesben túráztunk, esőköpeny és váltó ruha nélkül soha nem indultunk el hazulról. Egy ifjúkori kalandomat is minduntalan felemltettem neki, mint egy leckét, amely óvatosságra int. Magának is elmondom... *(Kényelmesen nekikészülődik, recsegteti a sokat próbált székhátát.)* Bustényból Bolboci-ra tartottunk társaimmal, s a hegy fölött rönkszállító sodronypálya vezetett a távolba. Mi, okosok, felmáztunk a magasban himbálózó rönkökre. Közben leállt a kötélpálya s megrekedtünk. Elég közel voltunk az egyik tartóoszlophoz, s kezünkkel a sodronyon függeszkedve jutottunk odáig, majd lemáztunk a földre. De csúnyán meg is járhattuk volna, mert mire az oszlophoz értem, hirtelen újra elindult az egész szakramentum... Idehaza is intették hát az óvatosságra... Lám, mászás előtt unszolni kellett, öltözzön fel... Hiszi vagy nem hiszi, de az a Sirius-fólia ott volt a Csaba zsákjában, az viszont lent maradt, a leshelyen. *(Kapkodva bontogatja a lába mellé állított csomagot. Közben dühösen, nekihevíelve:)* Mert Botond is csak arra figyelt, hogy a csapatai minél jobban menjenek... Sajnos, be kell vallanunk, hogy öltözködés tekintetében Csaba nehéz fiú volt. Nem tudtunk rá hatni. Világéletében melegvérű gyerek volt, télen is fürdőruhában ült a szobában, és sokszor egész éjszaka úgy tanult. Ő és a húga annak idején közös szobában laktak, éppen ebben, ahol ülünk... *(Körbemutat.)* Emlékszem, mi bakalódás folyt amiatt, hogy a lányka fázik, Csaba pedig nem engedte, hogy meggyújtsa a gázt a kályhában.

– Most meg őrajta fogott ki a hideg...

– Az a baj, hogy becsületesek voltak! Szavukat adták a szentgyörgyieknek, hogy bevárják őket, s ott mese nem volt, várni kellett. A becsületszó a mi családjunkban olyan dolog, hogy az szent. *(Megborzong; mikor fűthettek itt be utoljára?)* Mikor már elsős gyerek volt, valamire erősen mondogatta, hogy „pionírbeccületszavamra”, ki nem esett volna a szájából. Akkor megmagyaráztam neki, ne vegye azt hiába a szájára, mert minél többször mondja, annál kisebb a hitele. Nem akarta megérteni, s akkor dühbe gurultam: jól elvertem szegényt, nadrágszíjjal. Abban a helyben odapisilt...

Feltoluló könnyek, szipogás.

– Mi, Szőrényiek mindannyian szívós, erős fajta voltunk, nem féltünk a munkától. A hegyi terhelés meg se kottyant nekünk. Csaba is úgy tudott fát vágni, mint ahogy más kaszál... Akkor is, mikor a kezét elvágta a fejszével, milyen hamar felépült, mintha mi sem történt volna... *(Egyik témáról a másikra szökik, rendszertelenül, sietősen, mint aki fél, hogy valamit elfelejt; talán a legfontosabbat.)* Ki nem állhatta az igazságtalanságot, valósággal toporzékol, valahányszor találkozott vele. Informatikai líceumba járt, s egy programozási dolgozatára történetesen nyolcast kapott. Ekkor felállt és kijelentette: „Tanár úr, ez tízest ér!” A tanár nem volt valami nagy ász a tantárgyban, de féltette a tekintélyét és megkutyálta magát. Végül kivizsgálást kértünk, s kiderült, hogy bizony, a gyermeknek volt igaza... Később, az egyetemen, a hegymászócsapatban sokak szerint ő dolgozott a legjobban, mégis mások élvezték a különféle előnyöket. Egyszer ezen összement az edzőjével, s úgy otthagya a Királykőn, hogy az könyörögve jött utána haza, elsimítani a viszályt.

– Túltengő ambíció?

– Úgy féltettük emiatt, s szerettük volna, ha rendesen megnősül. Elképzeltem sokszor, hogy lesz egy fiú unokám, aki tovább viszi a Szőrényi nevet. De az a szerencsétlen eset Andreával...

– Valami szerelmi csalódás? Azt hittem, csak a hegymászás kötötte le...

– Volt ő, szegény, szerelmes is, s nem is akárkibe, hanem az egykori énektanárnőjébe, aki mellesleg többgyerekes anya. *(Talán rájött, hogy többet mondott a kelletténél, de már vissza se szívhatja a dolgot; mentegetni, banalizálni próbálja a történeteket.)* A nő még az iskolában kiszúrta magának Csabát, s mikor a fiam leérettségizett, nyíltan is együtt járt vele. Csabának ő volt az első nő az életében, halálos komolyan vette az ügyet, nem lehetett hozzá szólni, úgy lelkesedett és lobogott, mintha a kapcsolatuk a lehető legtermészetesebb dolog lenne a világon. *(Rezignált, tragikus hangon:)* Aztán... egyre nyilvánvalóbbá vált, hogy ezt így sokáig nem lehet folytatni, Andrea elsősorban mégiscsak anya, jóval idősebb Csabánál és egyáltalán, a kapcsolatnak semmi jövője. A fiam ekkor összeomlott, és ... *(El-elhaló hangon, kényszerezetten)* ...végezni akart magával. *(Körülmutat, a háta mögött hűvöslő falak iránt.)* Itt történt; ebben a lakásban. Megeresztette a konyhában a gázt, ráborult a kályhára... Szerencsére, még idejében felfedeztük. Azután már semmiért nem lelkesedett úgy, mint régebben... Pedig milyen makacs tudott lenni! Valamikor zeneiskolába akartuk adni, olyan hallása és tehetsége volt hozzá, hogy ritkaság!... *(Önkéntelen, kis mosoly jelenik meg az arcán.)* ... Ha csak a zeneiskoláról hallott, már toporzékolt: szó se lehet róla! Nem és nem...

– Elmondhatjuk tehát, hogy sok szép dolgot valósíthatott volna meg az életben...

Tetszik neki a szintézis lényege. De továbbra is fényes marad a szeme.

– Elgondoltam, hogy meghal két ilyen életerős, képzett fiatalember, és senki nem teszi föl a kérdést, vajon pénzben kifejezve mennyi lehet a veszteség? Bezzeg, ha egy szakmunkás, aki előzőleg szerződést kötött, nem ott áll munkába, ahová helyezik, mindjárt visszafizettetik vele a képzési költségeket. Vagy nálunk az üzemben, ha munkabaleset történik, mindjárt föl-számolják a veszteséget, s azon belül, hogy mennyi hasznot hajtott volna az államnak az illető, ha életben marad... *(Támadó éllel:)* A hegymászó meghalhat, mint egy kutya?!

– Ez nem ilyen egyszerű... A hegymászás, kívülről nézve, önző cselekedet. Elsősorban annak jelent hasznot, aki műveli. Mindenki másnak inkább veszteség. Az alpinistát a társadalom tehát már korábban „leírja”...

– Pedig milyen szép lakást rendezett be magának Gyergyószentmiklóson!... Azt se tudtam, mihez kezdjek azzal a rakás holmival, amit ott összegyűjtött. Még a bútort is el kellett adnom, pedig legszívesebben mindent megőriztem volna, ami rá emlékeztet. De mondja meg, uram, hogy hová? *(Bizonytalanul reszkető hangon:)* Ide már nem fér semmi, s ez a lakás amúgy is az ő emlékeitől terhes. Amióta elváltam, én sem lakom itt... *(A hátsó traktus felé mutat.)* ... Édesanyám él egyedül benne... Ilka garzonban lakik, neki is zsúfolt a lakása... Sok mindent eladtam, a hegymászó felszerelés jó részét is. És fáj, hogy a drága, ritkaságszámba menő holmikat egymással versengve kapkodták szét a volt barátai, kollégái... akik valamiképpen szintén felelősek a haláláért... *(Támadólag, mintha tőlem várná a választ:)* Azt mondják, Csaba és Botond jó barátok voltak. De milyen barátság az, hogy mindent megengedek a másoknak? Annak a neve... a barátság elárulása!

– Állítólag Csaba miatt nem fogadták meg az edzői utasítást; s így a Babele helyett lefelé indultak...

– Nem tudom, nem tudom... Mi pontos, rendszerető embernek neveltük. Ha elment valahová, mindig megmondta, mikor jön és azt szigorúan betartotta. Igaz, számon is kértem tőle... Az én apám is így nevelt engem. Hogy egy példát mondjak, direkt olyankor küldött el cigarettáért; amikor tegyük fel, éppen medvét táncoltattak az utcában, s leste, nem időzők-e bármilyen keveset is a látványosságnál? Én meg tudtam, hogy nem szabad elbámulnom, még ha maga Krisztus táncol a kötélen, akkor sem, mert a fenekem bánja ... Csaba, ha csak egyszer is végigment volna éjjel azon a szakadékon, ilyen szerencsétlenség sose történik... Olyan ösztöne volt, hogy egyenesen csallhatatlan.

– Önök, szülők, tulajdonképpen miért váltak el?

– Igen ... Hiába takargatjuk, előbb-utóbb erről is vallani kell... Nem értettük meg egymást. Nyomasztott a féltékenysége. Később alapot is szolgáltatott rá, hogy ne szenvedjek hiába... Bánom, hogy idáig jutottunk annyi, egymással leélt év után, ahelyett, hogy megértés született volna köztünk... A válóper során mindent magamra vállaltam, s arra kértem a tisztelt bíróságot, hogy hibámat tekintsék személyes tragédiának, ne család elleni vétségnek, mert én olyat el nem követtem.

– Még szoktak találkozni?

– Hogyne, mindjárt elmegyünk hozzá is, a közelben lakik, de előbb még benézünk édesanyámhoz, hátha szüksége van valamire...

Hátrakerülünk, a legbelső szobába; öreges, nehéz szagú zsúfoltság mindenütt. A ziláltan öltözött néni Csaba nagyított fényképe előtt térdel s őrzöngve sír. Fia apró simogatásokkal csillapítja le, nyugtató szavakat mond, a néni pedig reszketve felidézi azt a szörnyű vasárnapot, amikor jött „az a sportoló”, hogy „volna egy kicsi baj”. „Nincs értelme már az életemnek” – hajtogatja a nagymama most is, éppen csak meghalni nem tud szegény, mert teste ragaszkodik az élethez, szívós fajta, mint a Szörényiek általában.

Észrevétlenül surranunk ki az ajtón.

Az utcán, az egykori feleség lakása felé lépkedve, immár a lehulló este jótékony homályában Szörényi bevallja, hogy amióta szétváltak, többet jár Ilkához, mint illene. „Íme, külön élve, mintha jobban megérténénk egymást.” Szárnyra is kapott már a pletyka az ismerősök körében, hogy Szörényi beleszeretett a feleségébe; és ő nem tagadja, hogy Ilka ma sem közömbös a számára; de nem csupán azért, mivel gyermekeinek az anyja, hanem mert okos és szép asszony.

A tágas garzonban, a megterített, kihúzott ebédlőasztalnál kézímunkázó hölgyvendégeket lepünk meg; az asszony munkatársnői, barátnői; valamelyikük soros névnapját ünneplik éppen. Úgy rebbennek szét jöttünk, mintha már számítottak volna e látogatásra. Pár perc múlva már csak hárman ülünk furcsa elrendezésben; Szilárd és hajdani felesége egymással szemben, a végeken, én oldalvást, az ajtóval szemben, vagyis az asztalfőn.

Anya: – Ott ült Csaba is, azon a helyen, ahol most ön... És vele szemben Botond...

Apa: – Éppen elmondtam a délután, hogy erősen nem tetszik nekem az az ember!

Anya (idegesen, mint akinek már elege van valamiből): – Megálljunk! Csaba hagyott hátra egy levelet, igaz, nem közvetlenül a bustényi túra előtt, kissé hamarabb, s az áll benne, hogy ha valami történne vele, nagyon kér, senkit ne hibáztassunk az ő haláláért, mert ő minden lépését alaposan megfontolja... *(A komódhoz lép s a fiókokra mutat.)* Azóta is őrzöm a levelet, s kérése nekem szent, úgyhogy te se hibáztasd ezek után Botondot! Ennek egyszer s mindenkorra legyen vége! Nem hibásabb az, mint a többi!

Apa: – De hát betegen küldte mászni a fiunkat...

Anya (közbeszól): – Igaz, Csaba beteg volt, de utánanézttem alaposan. Valami férfibaja volt, azért kapta azt a kezelést. Ezt ne is firtassuk tovább... Ami nagyon megviselte... *(Volt férje, majd rám néz elegáns szemüvege fölött:)* ... az a válás. Azt tudom!

Apa: – Nem igaz! *(Felugrik.)* Csaba felnőtt volt, férfi!

Anya (ellentmondást nem tűrő, határozott hangon): – Csaba gyermek volt! Igyekezett nem mutatni, hogy fáj neki a dolog, s mind vigasztalt engem, hogy „én nem fogom elhagyni anyukát!”... *(Elcsuklik, könnybe fullad a hangja.)* Most meg tessék, ő is...

Apa: – Azért jöttünk többek között... (Kínosan fészkelődik, s mindenáron szeretné másra terelni a szót.) ... Hogy mi ketten, úgymond, engedélyt adjunk egy, a balesetről szóló könyv megírásához. (Jelentősegteljesen:) Én a magam részéről azt mondtam, megadom az engedélyt, de az aztán olyan könyv legyen, hogy mások is hasznát vegyék, a jövő nemzedékkel pedig még egy ilyen tragédia ne történhessen!

Anya (fáradtan, fakó hangon:) – Te azt szeretnéd, ha a fiatalok okulnának Csaba halálából... Igazad van, én is azt mondom... Csakhogy, bevallom, engem lassan már nem tud érdekelni ez a fiatal nemzedék...

Apa: – Szóval, nincs miért húzódoznunk, írja meg a könyvet!

Anya: – Amikor itt jártak, olyan borús volt a Csaba hangulata, bár igyekezett leplezni előttem... (Egy késsel a tányérján maradt tésztamorzsákat tereli egyik helyről másikra.) De engem nem lehetett egykönnyen kifizetni, faggattam, mi bántja... „Holnap vagy nyolc órán át lógok a falban, csak az”, mondta könnyedén, és engem az ilyen léha beszéd mindig végtelen szomorúsággal töltött el. (Szinte bocsánatkérően:) Nem ismertem a tréfát...

Apa (élénken, mintegy beszédkényszerben, talán hogy elnyújtsa a látogatás idejét): – Mielőtt hozzád indultunk volna, elővettem a Csaba hátizsákját, tudod, amit lent hagyott a túra idejére... Kérték tőlem a mászótársak, de én meg akartam őrizni, legalább ennyi emlékem legyen tőle... Nézd, Ilka, ezt a kis vízhatlan cuccot... (Az asztalra teszi.) A tenyeremben elfér. Tudod, mennyit nyom ez a kis táska? Harminc dekát! És egy komplett vízhatlan ruha van benne, amit magára vehetett volna. Olyan nehéz volt felvinni a falba ezt a semmiséget? Hiszen együtt vásárolták volt, Csehszlovákiában...

Anya (szinte magánkívül): – Már megint kezdted?!

Beszélgetés Faragó Ferencsel

Időpont: 1984. január 25-én este; helyszín egy negyedik emeleti legénylakás egyik szobája Gyergyószentmiklóson

Vörös hajú langaléta, egyik kezében kompótos üveg, másikban vadászkés; a késhegyre tűzve őszibarack, valahol félúton az üveg és a házigazda szája között. Aztán a gyümölcs sorsa hirtelen betelik, a vörös szeplőkkel behintett kéz nyomatéku még utána küld néhány kekszet. Faragó Ferenc, alias Frici betessékel furcsa dekorációjú szobájába. Hegyi Botondot is erőszakkal lenyomja a kanapé sarkába, bár ő csak azért szegődött mellém, hogy az esti lakótelep zűrzavarában el ne tévedjek.

– Éjjeli váltásban vagyok, még van néhány órám, amíg bemegyek...

– Akkor mindjárt a tárgyra térhetek?

Rágyújt, csúnyán köhög a füsttől, kínjában többszöri bólintással válaszol.

– A balesettel kapcsolatos beszámolóját ismerem. Hallottam viszont, hogy egyszer több száz métert csúszott lefelé a jeges hegyoldalon, ez így volt?

– Melyik? *(Hangja rekedtes, mintha makacs torokbetegség kínozná:)* Ami a Fogarasban történt? Ja, elmondhatom... *(Vele szemben szekrényajtó, azon hatalmas poszter, rajta havas sziklafalak, hegycsúcsok; láthatóan oda menekül hangulati inspirációért.)* Mentünk a gerincen, Botonddal és Erzse Lacival... Hát, eléggé köd volt, a jégcsákányom meg el volt törve. Magam csináltam odabent a gyárban. Valaki mondta, hogy azt ki is kell próbálni, mégpedig úgy, hogy emelőnek használjuk. Ha kitart, akkor oké. No hát, én büszke voltam rá, szépen csillogott, nem? Kipróbáltam, s kitört a nyeléből. Nem volt mit csinálni, mennem kellett túrázni, nem? Feltettem a zsákom tetejére, lássák a bírók, mert letiltanak, ha nincs neked. Volt nálam síbot is, de az nem olyan, mint a csákány, az nem olyan jó fékezni... Egy kicsit tisztult az idő, lenéztem a gerincről, eltátottam a számot, nem láttam, hová lépek. Rosszul léptem. Nem volt ott lejtő, semmi, csak egy kicsit oldalra léptem, s csúszni kezdtem lefelé, nem? Tíz méter után kezdtem kapkodni, de már nem volt semmi értelme. A zsákkal volt szerencsém, a hátamon, s hogy azon csúsztam. A rákötött jégcsákány még fékezett valamit, nem kaptam túl erős sokkot. A csákány fémrésze viszont eltörött közben.

– Gondolt-e valamire, amíg leszánkázott az oldalon?

– Ötszáz métert tettem így meg, de olyan gyorsan történt, egyáltalán semmi gondolatom nem volt. Mikor megálltam, eszméletlen voltam, dél körül járhatott az idő, tán a nap is sütött, de mikor lábra álltam, koromsötétség volt körülöttem. Nem láttam semmit. Megijedtem, hogy na, most már vak vagyok, nem? Odanyúltam a szememhez, éreztem, a szemhéjam akkorára dagadt, mint egy alma. Az ujjammal széthúztam, utána már tudtam, oké minden. Láttam. Odaértek Botondék is, fél órát tartott, amíg hozzám ereszkedtek. Kötélbe kötöttek, egyik elől fogott, a másik hátul, s beszállítottak a kórházba.

– Botondék, vagy voltak ott mások is?

– Azt én biztosan tudom, hogy engem Erzse László és Hegyi Botond mentett. *(Kihúzza magát, s úgy néz rám, mintha észbeli képességeit vontam volna kétségbe.)* Később csatlakoztak hozzánk valami zernestiek...

– Én úgy hallottam, brassóiak voltak!

– Tévedés... Hallgasson rám! Együtt mentünk az Argeş völgyében. Hogy aztán tovább mi volt, azt én nem tudhatom, mert akkor nehezen tartottam észben az eseményeket. Ugye, érthető, nem?... Mondjad te, Botond!

– Csakhogy Hegyi akkor állítólag cserbenhagyta magát, Frici, s ugye, az ő tanúvallomása...

Hegyi közbevág:

– Különben kikérdezheti Erzsét is... Itt tények s tanúk vannak. Az egész ellenőrizhető, tiszta. Láttuk, a fején zúzódás van, ez nem gyerekjáték, agyvérzés is lehet belőle, itt fektetni kell. Bevittük egy erdészkunyhóba, s a zernesti csapat, amely abbahagyta a segítség kedvéért a túráját, továbbment és értesítette a hegyimentőket. Fricit beküldték a kórházba, s a zernestiek, akik amúgy is lefelé mentek, elkísérték. Mi Erzsével az alagúton át Bâleára igyekeztünk, mert másnapról megfigyelő voltam az országos iskolában. Az úton találkoztunk Jónás Jojóval, neki meséltük el, hogy né, ez történt...

– Tudom már! Emlékszel, Botond, amikor azt a levelet fogalmaztuk a Reich Vili gépén, a szövetséghez! Tudod, amiben megköszöntük a zernestiek emberségét, s kértük, ismerjék el nekik ennek fejében a megszakított túrát... *(Dühösen, dohogva:)* Vili meg... Kispukulálta az esetet, nem? Felhasználta az alkalmat, hogy visszaüssön... *(Flegmatikusan:)* Különben én nagyon jó barátságban voltam Vilivel, a balesetig. Hogy ők ketten marják egymást, az ő dolguk. Nem szólok bele. De hogy Reich csúfot üzött egy halottból, a Paliból, csakhogy Botondon üssön, ez már... ez már... hát nem? Palival én nagyon sokat jártam, tudom, mit ért az az ember. Nekem ne magyarázza más, hogy az nem úgy van, amikor én tudom, hogy úgy van...

– Abban az esésben tehát ön a ludas?

– Én hát! Ha jó a jégcsákányom, előveszem, nem? És akkor az egész nem történik meg. De Hegyi se tudta, mi van a szerszámmal. Ha tudja, útnak se indulunk... Nem?

– Hallottam valamit egy érdekes első megmászásról is, amit ön Kun Benedekkel a Békási-szorosban hajtott végre, 1983 nyarán.

– Az is érdekli? Amit Kunnal másztunk? *(Torkát köszörüli.)* A mászóútban van 4 boltozat, kiugrik az országút fölé, s már vagy két évvel korábban mondtuk Zúzámmal, jó lenne kiszögezni, hogy a mászók állandóan jár hassanak benne. Tehát megbeszéltük, nem?... És azt is kikötöttük, hogy nem úgy csináljuk, mint szokás, vagyis hogy egy napig dolgozunk, aztán lejövünk, s ezt mindaddig folytatjuk, míg el nem készülünk. Mi bivakolva akartuk kiszögezni az egészet, hogy majd csak akkor jövünk le, ha mindennel végeztünk, nem?

– Minden részletet alaposan kidolgoztak, mielőtt beindultak?

– Sajnos, nem... *(Idegesen beletúr égővörös üstökébe; látszik, kényelmetlen számára a téma.)* 82-ben is bementünk teljes felszereléssel, de tapasztalat nélkül. Falban például még sose bivakoltunk addig, ott pedig semmiféle párkány nem létezett, amin meghúzzuk magunkat. Kiderült, hogy nem elég a kaja, a tartályban felcipelt három liternyi víz is kevésnek bizonyult. Kezdetben főzni akartunk, de kényelmetlen volt. *(Keserűen nevetgélve:)* Gyorsan kiszégeztük az első boltozatot, közben elfogyott a vizünk, s egy másik útba átkapaszkodva fürgén leereszkedtünk, nem?

– Megfutottak...

– A kényszerűség vitt rá. Hősködni nem lehetett. Nekünk fájt a legjobban, nem?... Mondtuk, '83-ban bevégezzük, amit balul elkezdünk. Jobban fölkészültünk. A vízbe citromsót s cukrot tettünk, az nagyon jó volt úgy. Vettünk két grillcsirkét, gyorsan és könnyen lehet fogyasztani, s nem csapja el az ember gyomrát. *(Kis nevetgélés, de beillik kárognak is.)* Az lényeges odafent, hogy ne kínozzon a szükség... Két éjszakát számítottunk a falban tölteni, hogy nappal végzünk a boltozatokkal. Szerintem a második szegezése volt a legérdekesebb. *(Szeme kópésan felragyog, combjait csapkodja, elemében van.)* Csüngtünk alá, mint egy-egy rúd

szalámi. És a harmadik boltozatig lett volna még vagy 10 méter, de azt nem szegeltük ki, mert az tiszta sima fal volt... Kun, miután befejezte a második boltozatot, fölébe került, én meg alatta maradtam, s úgy aludtunk, egymástól negyven méternyire, csak a kötél tartott össze minket. Mint egy köldökzsinór, nem?

– De azért megcsinálták...

– Meg! Voltak mulatságos pillanatok is... Például rágcsáltuk a csirkét ebédre, s a csontokat elegánsan a mélybe dobtuk. Az alattunk sétáló kirándulók meg tekerték a nyakukat, honnan a csudából esnek a lábuk elé azok a csontok? Teljesen meg voltak zavarodva...

– Gondolom, a klubtársak értékelték a teljesítményüket.

– Inkább az volt, hogy... jöttek mások, s járt a szájuk, hogy hát ők is megcsinálták volna, mert valaha elhatározták... Tessék! Pedig mielőtt bementünk, jobbra-balra érdeklődtünk, csinálja-e valaki vagy sem? (*Lassan eltűnik történetéből a vidámság, az ágy szelén – úgy tűnik – egy görnyedt, megfáradt ember ül.*) Van egy balánbányai fiú nálunk, ott is dolgozik a bányában, onnét jár át hozzánk, róla mondták, talán ő korábban eltervezte volt... De nem történt semmi, Kun ígérte, beszél ő velem, ne legyen baj. Később mondta is, oké, van engedély ... Én nem tudhattam, hogy Kun hazudott nekem!

– Ez mikor volt?

– Még amikor először nekivágtunk. Később már a miénk lett a fal... (*Oktatólag:*) Szabály közöttünk, ha valaki szeget vert egy útba, akkor ott másnak nincs mit keresnie... Volt egy temesvári hegymászó is, az eljött, hogy megmássza a boltozatokat, látta, hogy mi belemegyünk, fogta a szerszámaikat s odébbállt, nem?

– Az a balánbányai kolléga végül is megértette a helyzetet?

– Ő igen, de az a rengeteg vita az ügyről... Elment az ember kedve tőle... (*Botondra néz, indulatosan.*) 1983 januárjában, az országos hegyimentő csillagtúrán nekem estek egy este a szállodában, mind erről dumáltak, hát nem esett jól, annyi biztos... (*Kis szünet után:*) Oké, mi jártunk el helyesen, de sok olyan ember volt ott jelen, akire egyáltalán nem tartozott a vita. Nem kellett volna előttük beszélni, Botond...

– Felhúztátok az orrotokat – így a különben hallgatagon kuporgó edző.

– Ezzel kezdődött a mi szétesésünk, azt mondom... Különben is, kevés eredeti és szép dolog maradt nekünk a hegymászásból. (*Tekintete újra a poszterre tapad.*) Az utak száma véges, első megmászásra alig van lehetőség, mi pedig hallgattunk a terveinkről, nehogy valaki elorozza előlünk... nem?

– Pár hónappal Bustény után milyen tanulságokat fogalmazott meg önmaga számára?

– Kell az akaraterő, az nagyon kell. Az nagyon fontos... Minket se az a tűz mentett meg, amit gyújtottunk, hanem az, hogy meggyújtottuk. Volt elfoglaltságunk. A tüzet rendeztük, kínlódunk, nem akart meggyulladni. Akkor kitaláltuk, mit lehetne mégis csinálni. Majd ágakat törtünk, elfoglaltuk magunkat, nem? A legrosszabb ilyenkor ülni és várni, amíg virrad. Foglalkozni kell valamivel! Ha egyedül marad az ember, akkor is! (*Szenvedélyesen, már-már haragos szemrehányással a szavak mélyén.*) Beszélgessen, vitatkozzon magával, csak nehogy elaludjon. Akarat kell, a hit, hogy túléljük... Az ember, akárcsak az állat, ha bajban van, odút kapar magának, védelmet keres, működik benne az életösztön, nem?

– Ez mind igaz lehet. De miért váltak szét? Ezt senki se érti...

– Én sem... Akkor csak annyit tudtam, azonnal segítséget kell hoznunk. Csaba miatt. Egészen közel voltunk a célhoz. Nem gondoltam, hogy eltévedek.

– Visszamehettek volna a többiekhez...

– De akkor már nem tudtuk, hol vagyunk! Már nem tudtunk semmit. Élni akartunk. Ennyi... Különben Walter Bonatti, az ismert olasz alpinista is otthagya a haldoklókat a Mont Blanc 1963-ban, nem?... Ha tud róla... Hogy segítségért siessen... És így is már csak egy franciát sikerült megmenteni... Ez le van írva, leírta Bonatti, meg Pierre Mazeaud is, akinek a legjobb bajtársai odapusztultak. És akkor nem volt semmi hühhó...

– Ez hát az alpinizmus? Ezt akarta mondani?

– Csaba és Pali szerintem nem akartak eléggé élni. Vagy nem tudtak?... A mentés után hallottam, hogy Ágh Jancsinál gyufát találtak, a doboz fele még elhasználatlan volt... Vétkes könnyelműség! Addig kellett volna gyújtogatni a szálakat, amíg elfogy az egész. Akkor igen, mondhatták volna, hogy nem tudtak tüzet gyújtani!

Valahányszor olyan helyzetbe kerülök, hogy semmire se megyek, mert úgy érzem, a körülmények lefognak mindkét kezemet, eluralkodnak rajtam és nem tudom fölvenni velük a küzdelmet, valami visszafoghatatlan, elemi düh tör ki rajtam. A megalázottság, a kiszolgáltatottság dühe.

Az 1977-es földrengést Bukarestben éltem át, egyedül, egy estére már teljesen kihalt szerkesztőségi irodában. Amikor láttam, hogy az első rengések után, ahelyett hogy abbamaradna, még inkább rákezd, tehetetlenségemben útszéli módon kezdtem szitkozódni. Üvöltöttem, ahogy a hangszálaim bírták, de csak én hallottam, és talán egy közeli irodában rekedt éjszakai szolgálatos csoport, egy másik lap szerkesztőségében; ugyanabban a pillanatban csillapíthatatlan és értelmetlen üvöltőkórus artikulálatlan hangzatai törtek az ég felé a recsegő-ropogó falak közül, mindenki magáért és magának szitkozódott, hangosan, s mindannyian érezhettük, hogy ezzel a félelem is a levegőbe roppen belőlünk. Csakis dühöngve, szitkozódva bírtam ember módra szembenézni az embertelen pillanattal, miközben magam sem tudom, miként tartottam féken az iroda közepén az engem mindenáron agyonnyomni készülő, imbolygó vas-szekerényt...

De ugyanilyen figyelmeztetéssel kísért egy réges-régi téli vasárnapom is, amikor vadászgató nagybátyám jóvoltából, öcséimmal együtt hajtóknak szegődtünk egy csoportos fácán- és nyúl vadászaton. Az indulás előtti estén, a nyitott ajtón át, ágyaink mélyére lapulva, kihallgattuk a szomszéd szobából anyámék elalvás előtti hangos szóváltását. Anyám szerint „agyalágyultság” volt (ez apámnak szólt) elengedni minket, fiúkat arra az „örült” vadászatra, hiszen ott igazából lőnek... „Na nem, mert horgolnak és közben vaníliakrémet nyalogatnak”, morogta sértődötten apám, majd nagybátyánk, a „megbízhatatlan, izgága fráter” került sorra, aki anyánk szerint jobban tenné, ha többet törődne a családjával, ahelyett hogy fogja magát, leakasztja a puskát a szegről és se szó, se beszéd, már otthon sincsen... Apánk csitító, szelíden kérlelő, mackós hangja némi bizalommal töltött el bennünket aziránt, hogy a dolgok mégse állnak olyan rosszul, mint ahogy anyánk igyekszik beállítani őket, és magunkban ujjongva, nagy egyetértéssel hallgattuk logikus rendbe szedett érveit, minthogy egy ilyen kiruccanás csakis a javunkra válhat, önállósodásunkat sietteti.

Az elmenetelünk körüli huzavona és vita máris roppantul izgalmas és titokzatos eseménnyé avatta szemünkben életünk első vadászatát; éjfél után egy-két órával olyan frissen pattantunk ki az ágyból, mintha legalább fél napot aludtunk volna át; és amikor már libasorban lépkedtünk egymás után, a vadászok néma menetoszlopát követve, a hajnal előtti tömött sötétségben, hogy szinte az orrunkig se láttunk, izgatottan találgattuk, vajon mennyit kell még menetelnünk ily egyhangú unalomban, és főként, hogy mikor fognak végre eldőrdülni az első, a várva várt lövések?!

Lassan virradt ránk. A bokáig érő kérges, de helyenként még lágy hóban jól látszottak az egymást keresztező s az itt-ott már-már párhuzamosan futó kusza vadnyomok: nagybátyánk állította, hogy nyomok, mi meg vakon hittünk neki. Az a nyolc-tíz puskás ember, akiből az alkalmi vadászkompánia összeverődött, oly hévvel és magabiztosan vitatkozott egy-egy nyomsor keletkezési időpontjáról, hogy hozzájuk képest szörnyen kicsinyeknek és tudatlanoknak éreztük magunkat, kullogtunk utánuk, igyekeztünk minden egyes szavukat magunkba szívni, mozdulataikat utánozni, s még a szusszanásnyi cigarettaszünetek hallgatag, kollektív füstölésébe is szívesen bekapcsolódtunk volna, ha történetesen nincs jelen nagybátyánk; tartottam attól, hogy túlságosan is hátulgombolósnak talál még a dohányzáshoz, vagy ha most nem is teszi szóvá, otthon csak elmondaná az esetet, s miért gyűjtsük meg magunknak a bajt, ha nem muszáj? Pedig akkor, tizenhat éves fejjel javában fújtam már a füstöt, csak hát, ha tehettem, igyekeztem elkerülni a nyílt összeecsapást szüleimmal, s bár valószínű, hogy oda-

haza sokszor így is megéreztek rajtam a dohányszagot, tapintatosan hallgattak róla, én pedig azzal hitegettem magam, hogy kitűnően értek a konspiráláshoz...

A homályos, kora hajnali erdő nagy volt és titokzatos, nem is merészkedtünk a sűrűjébe, csak a szélén taposott gyalogösvényen óvakodtunk végig. Az volt az elképzelés, hogy bennünket, hajtóknak felfogadott srácokat félig-meddig a völgybe irányítanak, az átellenben lévő erdőszélén pedig, a fák védelmében, a vadászok sorakoznak majd fel, egymástól jókora távolságra, s onnan igyekeznek puszkavégre kapni a vadat, amit lármánk, visszhangos kurjantásunk az orruk elé terel. Ehhez azonban az egyik vadász vezetésével meg kellett kerülnünk az egész erdőt, ami több mint egy órai újabb, nem várt kutyagolásba került; mert bár a lejtőn lefelé gyorsabban haladtunk, lábbelink nem volt a célnak megfelelő, s bosszúságunkra mindegyre kicsúszott lábunk alól a havas-jeges talaj. Többet mentünk nadrágfékkel, mint anélkül, ami önmagában nem lett volna különösebb baj, de az egész hadműveletet ráadásul csendben kellett lebonyolítani, nehogy idő előtt felriasszuk az erdőben megbúvó láthatatlan zsákmányt, s mire kezdetét venné a vadászat, mi már csak a nyomát üthessük a hatékonyabb zajkeltésre és részben önvédelemre szolgáló husángjainkkal. Szidott is eleget a vezetésünkkel megbízott vadász, mi pedig hiába tudtuk, hogy igaza van, mintha ördög bújt volna belénk: inkább hasonlítottunk hancúrozva kiránduló, vásott kölykök gyülelész hadára, semmint egy szervezett vadászat nélkülözhetetlen résztvevőire. De ez is véget ért egyszer, mert nagy nehezen egy behavazott vízmosáshoz értünk. Itt viszont a kisebbik öcsémmel gyűlt meg a bajunk, aki se szó, se beszéd, egyszer csak szabályosan eltűnt a szemünk elől, mintha a föld nyelte volna el. Úgy kellett kiásnunk egy hófödte mély suvadásból, szeme-szája megtelt a jeges fehérséggel, szinte lélegzeni is elfelejtett a meglepetéstől, s a vadásznak kellett közbelépnie, hogy a vézna fiúcska magához térjen. Nem emlékszem már, milyen válogatott szitkok és káromkodások zúdultak akkor a nyakunkba, de azt tudom, hogy a vadász a lelkünkre kötötte: jól nyissuk ki a csipánkat, mert ha valami baj történik velünk, netán galibát okozunk, ő a dupla csövű fegyverével, medveölő golyóval lövi szét a hátsórészünket, hogy életünk végéig megemlegetjük! Ígértünk neki fűt-fát, hiszen mi is jócskán meg voltunk szeppenve, s ha tehattuk volna, talán vissza is térünk vele a gerincre, de erre nem került sor, mert két-háromszáz méterenként rendre felállított bennünket a befagyott patakmeder mentén, ellenőrizte, hogy mindenkinek megvan-e a husángja, külön-külön is elmagyarázta, hogy a három egymás utáni lövés hangjára késlekedés nélkül induljunk felfelé az oldalon, a fák között; igyekezzünk minél zajosabban csörtetni, kiabáljunk, ordítozzunk, ahogy a torkunkon kifér, s közben a husánggal ütögessük a bokrokat, a fák törzsét.

Ekkor már teljesen kivilágosodott, az éjszaka tömör, áthatolhatatlan szurokfeketéjét fölváltotta a reggel áttetsző légiessége; az erdő fiatal fatörzsei úgy állták útját kíváncsi tekintetünknek, mintha sűrű szövésű fátylat borítottak volna a domboldalra, amelyből csak a szürkesség, a feketébe és barnába játszó árnyék homálylik át a szikrázó hó fölött. Egyik öcsém tölem jobbra, a másik balra didergett, beszélgetni próbáltunk egymással, de a távolság miatt hol én nem értettem a szavukat, hol ők az enyémet, s így hamarosan felhagytunk a kínlódással. Ki-ki gondolataiba merülve várta a jelzőlövések eldördülését, én még egy dugva elszívott cigarettát is engedélyeztem magamnak ezalatt, csak az volt a feneség, hogy nem tudtam, miként gyújtsak gyufát a lengedező szélben; és mire sikerült előcsalnom a cigaretta végéről a kacskaringó füstkigyót, az utolsó szál gyufám is ellobbant. Dühösen dobtam el az üres dobozt, s az erdő felől érkező neszeket ügyeltem. Azt hiszem, végeredményben mélységesen féltem – ez a kendőzetlen igazság. Az volt az érzésem, hogy megállt az idő, s mi egy örökkévalóságot töltöttünk így, magunkra hagyva, felajzott idegekkel. Képzeletem mind jobban benépesült a mesékből, vadásztörténetekből ismert ragadozók rémisztőbbnél rémisztőbb alakzataival. A képzelődésben odáig jutottam, hogy nem csupán elképzeltem valamit, hanem kevéssel azután már látni is véltem azt a valamit, amint a sűrűben mozgolódik! Leginkább a farkastól tartot-

tam, annak az előítéletnek a hatása alatt, amivel az irodalom fertőzi meg az emberiséget erről a szerencsétlen, jobb sorsra érdemes és értelmes állatról... Némileg megnyugtató, hogy a testvéreimmel láthattuk egymást, s néha csak úgy, minden különösebb ok nélkül, néma köszöntésre emeltük a kezünket, a füttykést többször is cinkosan meglegettük a fejünk fölött, egyszóval képtelenebbnél képtelenebb dolgokat is képesek voltunk kitalálni, csakhogy múljon az idő, s reszkettesse meg a fagyos csöndet a hármás puska lövés...

Aztán meghallottuk.

Erősebbnek képzeltük, és egyben ijesztőbbnek is; valójában egyszerű, közönséges pukkanások voltak, mintha valaki levegővel felfűjt zacskókat pukkasztott volna ki a dombgerincen. A patakmederben felállított csatárláncunk előbb egy kicsit tévovázott, hogy vajon jól és azt hallotta-e, amit kellett, majd hirtelen megelevenedtünk, s egyből olyan zenebonát csaptunk, hogy csak úgy zengett bele az erdő. Üvöltöttünk, döngöttük a fagyos havat a kaptatón, a bokrok ágaiba csimpaszkodva igyekeztünk legyűrni a meredek lehúzó erejét, gyakorta megmelegsűsztünk, a hóba hemperedtünk, a feszült várakozás után egyből kitört belőlünk a sok felgyűlt energia, csak azt sajnáltuk, hogy menekülő vadak sehogy se kerülnek a szemünk elé, s a vadászat izgalmában, látványában valójában nincs is részünk. Olyan volt ez, mint függönyhúzóként, a kulisszák mögül végignézni egy színházi előadást, s a cselekménybe feledkezés helyett beérni azzal, ami a színpadon kívül történik... Pedig mi is szívesen gyönyörködtünk volna egy iramló rókában, nyúlban, repdeső fácánok surrogó menekülésében, de aki közülünk eltátotta a száját, az menten lemaradt a csatárlánctól, s taposhatta utánunk szaporábban a havat. Ráadásul az erdő belseje eltakart minket egymás elől, csupán sejtettük egymást. Amíg mozgott a lábunk és zihált hozzá a tüdönk, ment is minden, mint a karikacsapás. A hibát ott követtem el, hogy egy idő után megelégteltem: mállófélben lévő, kopott bakancsom meglehetősen szörcsög a hóletől. Lehúztam hát a lábamról, a gypjűzoknival együtt, amelyből aztán kicsavartam a vizet, majd amúgy nedvesen visszahúztam. Miközben kapkodva buzgólkodtam egy hófötte tuskón, a hajtólánc jócskán előrelódult, rikoltása megfakult, távolabb került. Lemaradtam. Nagy lendülettel igyekeztem behozni a késést, de egy hirtelen lépéstől kimarjult a bokám, megcsűsztam s máris siklottam lefelé a lejtőn, mint egy sorsára bízott, kormányos nélküli ródli. Jókor gödör mélyén tértem magamhoz, derekamig érő avarba-hóba süppedve; ahogy elnéztem, a háború idejéről maradt, félig-meddig beomlott tankcsapda lehetett ideiglenes börtönöm, odébb látszottak az elhagyott lövészárkok megrogyant falai is...

Első dolgom természetesen az volt, hogy felpattanjak és újra a hajtólánc után vessem magam. De a bokám végleg cserben hagyott, s egyetlen egy végtagom se volt hajlandó engedelmessédni. Letörve kúksoltam a mélységben, amely alattomosan foglyul ejtett, s hirtelen azon kaptam magam, hogy torkom szakadtából üvöltök, szívet tépően és dühösen, miként a sebzett vadak, közben a könnyem is patakszik, s csapkodom két kezemmel magam körül a havat; nem éreztem akkor se hideget, se vizes cipőt, de még fáradtságot sem; egyetlen óriásira tátott, kisebesedett, üvöltő száj voltam, s még csak azt se mondhatom, hogy ordibálásomnak valami határozott célja lett volna; egyszerűen olyan állapotba jutottam, hogy ha némán kell a gödör mélyén lapulnom, megpattan bennem valami, s ettől végleg megsemmisülnék, én – többé nem én lennék, hanem valaki más, távoli és ismeretlen időkből; valószínű, hogy az életosztón tört utat magának belőlem, mint egy felszínre bukkanó, bővizű gejzír.

Aztán egyszer csak bekövetkezett a kijózanodás pillanata: amikor már hiába tátogtam, mert berekedtem és fullasztó hörgésemet szinte-szinte magam se hallottam. Fájtak a hangszálaim, a könnyeim helyén fagyosan égett az arcom, cigarettám volt ugyan, de gyufám nem, lábamat mintha késsel hasogatná a talpamból felfelé nyomuló nedves hideg, kesztyűmet sehol nem találtam... Ültem magam elé meredve, egész lényemmel hallgatózva, de csak a pukkanások

távoli zaja hatolt el hozzám, meg olykor a hajtók rikkantásának egy-egy szélsodorta foslánya. Még nem adtam fel teljesen a reményt, hiszen a hajtók között tudhattam két öcsémet, a vadászok között pedig a nagybátyámat; nem létezik, hogy észre ne vegyék eltűnésemet s ne indulnának keresésemre, elvégre nem olyan rengeteg ez az erdő, hogy ne bukkanhassanak reám. Egyre szenvedélyesebben hajtogattam magamban a logikusnak tűnő gondolatot, s hamarosan be is bizonyosodott, hogy nem tévedtem: előbb jobbról, majd balról is nevemen kiáltottak, kezdetben távolról, de már érthetően, aztán mind közelebből visszhangzott nevemtől az erdő, egy egész vadászkompánia indult felkutatásomra, tudtam, most kellene nekem is minden erőmből üvölnem, hogy hangom irányát bemérhessék, de bárhogya erőlködtem, hang már nem hagyta el a torkom; olyan volt az egész, mintha álmomban kiáltani szeretnék, ám mintha vattával volna teletömve a szám, s mikor aztán nagy nehezen kiszakad a fojtott hang, alig hallható, szájalmas vinnyogás lesz belőle...

A tankcsapda peremén váratlanul megpillantottam az egyik vadász kipirult arcú, kucsmás fejét, amint tekintetével a gödör mélyét készült átkutatni; orkánszerűen elszabaduló zokogásban törtem ki, és megállás nélkül, gépiesen hajtogattam:

– Soha többé! Soha többé! Soha többé...

Beszélgetés Miklós Dénessel

Időpont: 1984. január 26-án délelőtt; helyszín a gyergyószentmiklósi mechanikai vállalat üres gyűlésterme

Holdvilágképű, jóságos ember. Nem köntörfalaz, de sose rohan ajtóstól a házba. Járásáról lerí, hogy egykor maga is sportolt.

– Ön mint üzemi szakszervezeti sportelnök, kedvelte-e az alpinizmust?

– Megmondom kereken: nem nagyon. Gondoltam, egy olyan bolondéria, mint a... bugivugi. Szóval, ahogy jön, úgy megy is...

– Mégis alakítottak egy hegymászó szakosztályt.

– Az úgy történt, hogy... *(Előbb kelletlenül, később átforrósodik a hangja:)* Felkeresett Reich Vilmos, s mondta, van egypár ügyes gyerek, szeretnének mászni, pénz nem kell, csak hogy tartozzanak valahová, különben nem csatlakozhatnak az országos mozgalomhoz... Mintha élém állt volna egy árvagyerek, hogy legyenek szíves, menjek el hozzá apukának, őt is vegyék emberszámba a pajtásai... Lehet ilyen kérésre nemet mondani? Egyszer aztán hallom, volt egy-két sikeresebb megmozdulásuk, nyertek is itt-ott. Kezdtük őket segíteni, kifizettük egy-egy útjukat, kiszorítottunk nekik egy-egy jó ebédet... Pár évre rá már csinos anyagi keretük volt az egyesületben.

– Elnök elvtárs, ön részt vett a vizsgálati jelentés...

– Őszinte legyek? Nem vettem részt!

– De hát a jelentés legvégén, az ön neve alatt az áll, hogy a Vasas SE elnöke helyett látta-mozta Jánosi György. Ezt hogyan értsem?

– Nem kell mindent érteni...

– Az ön neve szerepel viszont egy hivatalos iraton, amelynek a szelleme ellenkezik egy másik, szintén hivatalos okmány kitételeivel... Tehát, ön egyrészt elfogadja Reich jelentését, másrészt tiltakozik az ellen, hogy a vizsgálattal megbízzák...

– Hát ide figyeljen! *(Feszülten, már-már robban.)* De ezt most csakis önnek mondom... Még a fiúk temetésekor kezdődött... Én a Hermann Paliéra utaztam... Az autóbuszon odamenet Sas Martin mellett ültem, ő közölte velem útközben, hogy Reich Vilmossal megtanácskozta a dolgot és nyomozást indítanak. Hegyinek s a fiúknak ne szóljak, csak én tudjak róla. Nem-sokára küldik a hivatalos felhatalmazást is.

– Amelynek értelmében a bizottság egyik tagja az egyesület képviselője.

– Hát... az az illető én vagyok... Jó, nem tapsoltam neki, de az első megbeszélésre elmentem. A Hegyi Botond lakásán tartottuk. A házigazda kikérte magának, hogy Reich az ő lakásában nyomozóként utasítgasson, s egyáltalán, hogy jelen legyen... *(Bizalmasan, noha csak ketten vagyunk a nagy teremben.)* Ez részint érthető is, rosszul választottuk meg a gyűlés helyét. Bár eredetileg azért mentünk oda, hogy a szakosztály iratait átvegyük. Reichre én is haragudtam, miért kellett éppen neki vizsgálgódnia, hiszen nem kényszerítette rá senki... Aztán Viliék átvették az iratokat, jegyzőkönyveket s mentek. Én hagytam őket dolgozni, mert nem is értem volna rá, hogy velük tartsak.

– Ezért képviselte az egyesületet Jánosi György?

– Ő a pénztárosunk. Valahogy jobban vonzódott az alpinizmushoz. Fiatalabb is nálam, s ügyesen intézte a szakosztály írásbeli ügyeit... Én inkább egy-egy aláírás erejéig támogattam a mászást, például a Vasas kupák idején...

– Reicht is, Hegyi is láthatta edzeni. Miért nem szívelik egymást?

– Egyiket se kedvelem igazán, nekem az egyik nyolc, s a másik is annyi. Reich nagyon jó szakember. Hogy az edzéseit miként tartotta és miként nem, az az ő titka. Egy biztos, hogy fele annyi fegyelmet se követelt meg, mint Hegyi... Ő maga hónapokon át rendesen viselkedett, nagyon jól lehetett vele egyezni, aztán hetekig állandóan ittas volt, méghozzá csúnyán!... Időközben Hegyi is felbukkant a szakosztályban, sportszempontból felkészültebb volt Vilinél. Reich megbízta, foglalkozzon az ifikkel. Később, amikor Botondra maradt minden, még a papírokat se adta át neki hivatalosan, ahogy illik. Mi is úgy láttuk jónak, intézze tovább Hegyi az alpinizmust... *(Erősen ráncolja a homlokát, nehogy valami fontos részletet elmulasszon említeni.)*... Igen, a keretben akkor már ott volt Kun, Piroska meg Antal, ügyes ifjúságiak, akik nemsokára bekerültek a seniorok közé és kezdtek eredményeket elérni. És fintorogni, hogy nekik olyan ember dirigál, aki náluk lassabban mászik. Mentek Reichhez, pletykálgattak, s a szóbeszéd, a sértődés dagadt, mint kenyértészta a kovásztól... Hegyi végül is lemondott a nagyfiúkról s a kezdőkkel foglalkozott... Én haver voltam azokkal a fiúkkal, és nem szégyelltem megmondani nekik, rosszul teszik, amit tesznek...

– Mi az álláspontja a bustényi ügyben mint felelős sportvezetőnek?

– Ami a vizsgálatot illeti, én egy vadidegen, pártatlan embert javasoltam volna. És a Reich helyében nem egyeztem volna bele, hogy engem kinevezzenek... *(Bizalmasan, töprengve:)* Mikor a baleset megtörtént, fontolgattuk, merjünk-e tovább menni Botonddal mint edzővel? Nem hoz-e bajt ránk újra? *(Mint aki maga is restelli kétkedését; hozzáfűzi:)* Már mondtam, hogy nem értek a mászáshoz, de az biztos, soha olyan alapos, jó edzés nem volt a szakosztályban, mint Hegyivel. A gyerekek is komolyan vették a munkát.

– Leírhatom hát, hogy... bíznak benne?

– Né... *(Széttárja a kezét, mintegy bocsánatkérően:)* ...Botondnak is van mulasztása, hibája. Például, a felnőtteket is úgy kezelte, mint a kezdőket, s ez rossz vért szült. Állítólag már az egyetemi csapatban, ahol azelőtt mászott, összeférhetetlennek ismerték. De nem voltam jelen, nem tudhatom... Az biztos, hogy nem enged a negyvennyolcból: ez bizonyos mértékig nem rossz. Ifjú focista koromban a mi szemünkben az volt a jó edző, aki lazán fogta a gyeplőt. Később meg kinyílt a szemünk: de jó lett volna, ha valaki becsületre tanít... *(Mélyet lélegzik, mint aki nehéz lépésre szánja el magát.)* Annyit ellestem és megértettem az alpinizmusból, hogy fegyelem, az kell. Botond ilyen szempontból jobb példával járt elől, mint Vili... A fiúk viszont azt hitték, az az igazi, ha visszaszólnak az edzőnek. A többinek meg imponált a dolog.

– Milyen volt a gyári hangulat a szomorú események után?

– Ó, idebent aztán nagyon meggyászoltuk a halottakat, hiszen... *(Ellágyulva borongósan:)* ...szegről-végről mégiscsak a mi fiaink voltak. Szörényi is, Hermann is. A főgépészeti részleg mérnökei... Segítettünk a szülőkön anyagilag is, bár a törvény ilyet nem ír elő, mert... ez a verseny, ez a kupa... vagy hogy is nevezzem, nem volt benne a naptári tervünkben... *(Hirtelen felélénkülve:)* Mondtam is előtte a srácoknak, hogy te, ne menjetek, nehogy baj legyen! Ők nyugtatgattak, ugyan, Dénes bátyám, milyen baj lehet? Nem kérünk mi pénzt, csak azt, hogy mehessünk.

– Szóval, ön megérezett valamit...

– Tudom én?

Beszélgetés Jánosi Györggyel

Időpont: 1984. január 26-án este; a helyszín gyergyószentmiklósi lakásának nappalija, miközben kiscia indiánüvöltésekkel száguldozik fel s alá a szobában

Először beszél újságíróval, átérzi a pillanat fontosságát, szenvedélyesen fogalmaz, minden oldalról körüljárja a témát.

– Ön szereti az alpinizmust?

– Csakis távolról!

– Sohase mászott?

– Még csak az hiányzott volna! (*Idegesen nevetgél.*)

– Mégis segítette a szakosztályt...

– Rokonszenvesek voltak a fiúk. Tetszik a lelkesedésük, a szenvedélyességük.

– Mikor került kapcsolatba velük?

– Az idő tájt, hogy Hegyi átvette a vezetést. Amikor a Filológus és Kovács Tibi megvált a szakosztálytól... És fegyelmezetlenség miatt Antalt is kizárták. Szabályos gyűlést tartottak, ahol demokratikusan megszavazták a büntetést... Erről bővebben nem tudok mondani, mert csak utólag értesültem az egésze. Kész tények elé állították az egyesület vezetését... Pedig, szerintem, minket is bele kellett volna vonni a vizsgálatba. De... elfogadtuk a gyűlés határozatát, hogy ne csorbítsuk mindjárt az elején az amúgy is kikezdett edzői tekintélyt.

– Reich beadványában olvastam, hogy az értékesebbek kiválása a csapatból elősegítette a tragédiát...

– A jelentést vitató megyei gyűlésen Zsók elnök ezen lovagolt. Kunék is úton-útfélen híresztelik: bezzeg, ha ők ott vannak, ilyen baleset nem következik be. Addig mennek, amíg felkutatják a fiúkat... Sajnos, ez így nagyon hatásos fordulat, sokan be is dőlnek neki, de semmi reális alapja nincs... Egyáltalán semmi... Az események csak bizonyos konkrét... elrendezésben alakulnak úgy és éppen úgy, ahogy... alakulnak. (*Szemüvege mögül már-már diadalmasan pillant rám.*) Ha például Kunék ott vannak... teszem azt... akkor elsősorban nem a mentés alakul másként, hanem az egész verseny. Az ilyesmit egyáltalán... lehetetlen bizonyítani... Különben Kun és Piroska gyakorlatilag már a Csomós balesete előtt sem mászott a csapatban.

– Meg tud-e élni vajon a szakosztály a kimaradtak nélkül?

– A szakosztálynak nem a távozásuk árt, hanem a viszály maga. A háborúság miatt a csapat fiatal és kezdő tagjai elbizonytalanodtak: kinek van igaza? Kun, vagyis Zúzám a helybeli srácok szemében élő szimbólum, minden kezdő álma, hogy „úgy másszak, mint a Zúzám”. Tény, hogy a csapat pillanatnyilag teljesen tapasztalt emberek nélkül maradt.

– Ön részt vett a vizsgálatban?

– Nem.

– De az aláírása...

– Az elnök elvtárs helyett képviseltem az egyesületet, de ez abból állt, hogy amint kész lett a jelentés, Reich Vilmos elhívott a lakására, ott volt Jónás is, s kértek, olvassam el, majd írjam alá. (*Annak tudatában, hogy ártatlan formáságot hajtott végre:*) Megtettem.

– Egyetértett a szöveggel?

– A bizottság összetételével nem értettem egyet. *(A kívülálló sajnálkozó, félig-meddig aggódó hangján:)* Dénes bátyám mondta is Vilinek, ápertén: „Vili, te nem kellett volna vállald az ügyet! Még azt mondhatják, ki akarsz használni az alkalmat, hogy üssél egyet Hegyin.” Sajnos, nem hallgatott rá...

– Ettől függetlenül, milyen edző Hegyi Botond?

– Erre szakmailag válaszolni, a munkáját megítélni nem vagyok kompetens... *(Magabiztosan:)* Amit nála nehezményezek, hogy mereven bánik az emberekkel. Ő az alpinizmusnak él, s ezt mástól is elvárja. Viszont... olyan emberekkel dolgozik, akiktől nem lehet a maximumot kérni! *(Meggyőződéssel:)* A biztonságra, a fegyelemre nézve jó az egyesület. De a mászók zöme a nyolcórás munkaidőt keményen, becsülettel ledolgozza, s utána a mindennapi edzést is megkövetelni, enyhén szólva – túlzás... És minden vasárnapot a hegyek között tölteni, szintén túlzás. Ezek a gyerekek még fiatalok; nem hivatásosak...

– Lát-e a háborúságból valamilyen kiutat?

– Hát... nagyon elfajult, az biztos... Emiatt kissé el is távolodtam a hegymászástól. Jött a napokban Botond, hogy feloszlott a sportegyesület, s megalakul helyette a városi klub, vállalnám-e a szakosztály elnökségét... Hallani se akarok róla! Amióta hírét vettem a balesetnek s elindult ez a lavina, azt mondtam magamban, mindegy, hogyan, de záródjon már le egyszer ez a fájdalmas ügy. Az egyesületben is... olyan hangokat pengettek, hogy egyáltalán, kell-e nekünk ez a hegymászó cirkusz? Egyszerűen feloszlattuk a szakosztályt...

– És akkor mindenki nyugodtan alszik?

– És akkor mindenki nyugodtan alszik...

Beszélgetés Paul Oşianuval

Időpont: 1984. március 19-én este; helyszín egy kolozsvári fogorvosi rendelő meghittebb sarka

A középkorú, nagy termetű fogorvos lovaglólülésben ereszkedik a székre, háttal az ablaknak. Sziluettje a távoli dombokról beszüremelő lila alkonyra vetül. Arca időnként költőien átszellemül, s egy hajtincs makacsul a bal szemére csúszik.

– Ön jól ismeri Hegyi Botondot, kérem, beszéljen róla. Annyiféle véleményt hallottam már, nem is tudom, mit higgyek...

– Ezért utazott idáig? No, ez derék! *(Felélénkül.)* Botond különben tanítványom, és szívesen beszélek róla. *(A szék támlájára hajtja a fejét, összefogott kezeire támasztva.)* Eszembe juttatja azokat az éveket, amikor megerősítettük az egyetemi szakosztályunkat egy sereg fiatalal. Plakátokat tűztünk ki konviktusok bejáratánál, menzák hirdetőabláin, a diákház kapujánál... Ekkor tűnt fel Botond, meg Erzse Laci. *(Elkomorul.)* Később Hermann is... Szenvedélyes gyerekek voltak! Rajongtak a hegymászásért.

– Hegyi milyen alpinistának ígérkezett?

– Komolynak, tehetségesnek. Kitartással gyorsan haladt előre. Sportszerű életet folytatott mindig... *(Az egyik fogorvosi széknél gyakorlatozó diák odaszólítja; benéz a páciens kipecskelt szájába, megkocogtatja a fogak hegyét, bólogat, visszaül mellém.)* Ráérősen viselkedett, s elsősorban eredményt akart elérni. Lendülete számomra egyenesen lenyűgöző volt. Torna szakos hallgató lévén, reméltük, eligazítja helyettünk a fiatalokat egy-egy versenyen. Legálább szokik a vezetéshez. Akkor tűzött össze a társaival.

– Mi történt?

– Bevallom, hozzá képest mi eléggé lezser vezetők voltunk. Ő kategorikusan lépett fel. Hajthatatlan volt. Az egyik versenyen például egy lány... *(Felnevet)* ... aki a saját költségén tartózkodott ott, reggel tíz perccel később futott be az előző estén megbeszélt gyülekezésre. Hegyi leteremtette, de hogy? A vőlegénye és a többiek előtt! A lány visszavágott, hogy neki ugyan ne dirigáljon, mert nem ő fizeti a cechet, de Botond se hagyta magát: „Ha jöttél, vedd alá magad a fegyelemnek, ha nem tetszik, itt se voltál!” Egy másik lányversenyzőnk erre kitérítette a száját, elmondta Hegyit mindennek, a vita elfajult, s többen megfogadták, nem mennek addig versenyre, amíg Botond a vezető.

– Ön hogyan járt volna el abban a helyzetben?

– Tudom én?... Azt hiszem, Botond éppen olyan, amilyennek nekünk már a legelején lennünk kellett volna. *(Elismeréssel, tisztelettel:)* Szigorú, következetes. Persze, nem ártott volna, ha kissé rugalmasabb, a hegy nem mindig akceptálja a merev fegyelmet. Vannak pillanatok, amikor magunknak kell döntenünk, az edző legfeljebb csak tanácsot adhat. Parancsot, utasítást nem.

– Mászott Hegyivel együtt? Hogyan viselkedik a falban?

– Igen jó alpinista! Olyan első megmászásokat vitt végbe az Enyedi-szorosban, Erzse Lászlóval együtt, hogy azóta se igen merészkednek mások azokba az utakba... Persze, nem szeret fölöslegesen kockáztatni. Körültekintő. Valahányszor nem bízik a saját erejében vagy az út biztonságában, inkább bever egy sziklaszeget. A veszélyhelyzetek számát, amennyire lehet, leszorítja. *(Mintha érezné, hogy ez a kép rettenetesen egyoldalú, mentegetőzve:)* Én mindenesetre felnézek rá. A bölcs alpinista típusa. Ráadásul nem olyan, aki vizet prédikál és

bort iszik. Ha például... *(Töri a fejét valami konkrétumon, eseményen, amivel demonstrálhat.)* ... ha megfuttatja a csapatot, maga is a többiekkel lohol. Úgy, ahogy tud, de kitartóan.

– Hermann, aki szintén önöknél kezdte, egyesek szerint gyenge alpinista volt...

– Ezt mondják?! Magam is épp olyan voltam, mint ő az elején: nyápic, beteges gyerek, fújt el a szél, senki se nézte volna ki belőlem a mai hegymászót. *(Végignézi magán és láthatóan igen meg van elégedve.)* De az alpinizmusban a tehetségen kívül a siker húsz százalékban az edzésen, negyven százalékban az akaraterőn fordul meg, ez pedig volt nekem és Palinak is! De még mennyi! *(Tüdejét teleszívja levegővel, majd lassanként, sziszegve kifújja.)* Én a hegymászástól kaptam erőre, s egy csomó olyan értéket fedeztem föl magamban, amiről addig még csak nem is álmodtam. Valósággal szárnyaim nőttek...

– Hány éves?

– Tippelje meg...

– 35–40 körül.

– 45, jó uram! Elmúltam! És még ma se vonultam vissza, mert szerintem az, hogy korhatár, az alpinizmusban ökörség. *(Tökéletes egyensúlyban a világgal és önmagával:)* Mindenki maga szab határt a munkájának, maga érzi, mire képes még és mitől kell óvakodnia, hogy ne kerüljön bajba. Ez szenvedély, amelynek addig kell élnie bennünk, amíg mozogni bírunk.

– Sokan azt mondják: önző szenvedély.

– Ezek a mindent aprópénzre váltók! A haszonelvűek! Akik az érzelmeket is rőffel mérnék! Melyik szenvedély nem önző?

– Tehát van benne valami!

– Higgye el, az az alpinista, aki bebarangolta az ország hegyeit, igazán mélyen tudja szeretni ezt a földet, és nem csak szép szavakat fűz egymáshoz a szeretetről, hanem cselekedni is képes, mindenki boldogulását akarja.

– Érdekes, hányan magyarázzák azzal tetteiket, hogy ők jót akarnak?! Akik Hegyit támadják, szintén nem akarnak rosszat, meggyőződésemm...

– Reichet csak látásból ismerem, egy-két rendezvényen ugyan összefutottunk, hallottam, annak idején a csapatából lezuhant egy srác, úgyhogy utóbb neki is benyújthatta volna valaki a számlát. De senki se foglalkozott ilyesmivel... *(Megnézi, hogy a közben elpárolgott orvosok rendben hagyták-e a műszereket, majd szófogadóan bólogat a takarítóasszonynak, aki idegesen int, hogy menjünk már, mert siet.)* A tavaly jártam Gyergyószentmiklóson, a Vasas kupán, összeszaladtunk a városban. Kérdeztem, téged miért nem lehet odakint látni, a sziklánál... Nem volt időm, mentegetőzött, s csak úgy dőlt belőle az italszag...

Beszélgetés Erzse Lászlóval

Időpont: 1984. március 20-án délelőtt; helyszín anyámék kolozsvári nappalija, egy csésze angol tea mellett

Halk, tagolt beszéde érdeklődő. Egyenes tartással ül a karosszékekben, élő kihívásként, mintha azt mondaná: „Mi értelme a lomposágnak, ha így is lehet?” Minden kérdés után hosszasan rám néz, mintha búválni akarna; pedig csak megmerítkezik kíváncsiságomban.

– Visszaemlékszik még a legelejére? Amikor mászni tanult.

– Sokan voltunk. Srácok, meg néhány csaj is. Akkor ismertem meg Botondot. És valamivel később Vízi Hugót.

– Az ki?

– Mikor az 1974-ben összetoborzott ifjúsági keret pár évre rá feloszlott, vele és Botonddal mi tettük le a felnőtt csapatot. II-es fokozatunk volt, edzőnk nem akadt, mindenki ellátott jó tanáccsal, de a versenyekre magunkban utaztunk s intéztük a dolgainkat. Nehéz év volt az 1979-es. Akkor tettem le az I-eshez szükséges valamennyi próbát. *(Keszű tűnődés az arcán, de kisvártatva szakállal benőtt szája szöglete mosolyba fordul.)* Pénz soványan, sokszor a saját költségünkön mászogattunk, éltünk. Botondnak akkor fuccsolt be a térde, Hugónak a háta készült ki egy fogarasi gerinctúrán, s mint valami roncsok fejeztük be az expedíciót, de csodaszép élményekkel. Akkor nagyon összelegettünk Botonddal.

– A barátja lett?

– Az! Pedig rengeteg veszekedéssel jár... *(Sóhajtván és mentegetőzve:)*... mert ami nem tetszik benne, azt meg is mondom a szemébe! Mi soha nem sunyiskodtunk, viszont mások előtt inkább a meghitt barátság látszott.

– Hogy egyeztek? Hallgatott-e a jó szóra?

– Botond nem bosszúálló. Pedig legtöbbször lázadoztam az ellen, amit ő kifundált. De a feszültségünket nem vittük magunkkal a falba. Másztunk a Bucsecsben 6-os falat is együtt, baj nélkül. A lényegben szót értettünk.

– Gyergyóban is volt vitájuk?

– Lehet, hogy időközben kicsit benőtt a fejem lágya, meg ő is sokat változott. Amellett más ügyek szakadtak a nyakába, s kiderült, nem én vagyok az igazi ellenlábas.

– Hogy került ön oda, egyik napról a másikra?

– Botond odament, s Reich össze akart hozni egy felnőtt csapatot velünk, kiforrott mászókkal, hogy ne kelljen annyit bajlódni.

– Zsoldosokkal dolgozott...

– Mindenki csinálja! Ritka az a csapat, mely maga nevel ki felnőtt mászókat. Kell a gyors siker...

– Szívesen ment Gyergyószentmiklósról?

– 1981-től igazoltam át, igen nagy lelkesedéssel. Megbízható egyesületnek tartottam a Vasast, állást is kaptam a gyárban, aztán legénylakást ígértek. Az elején Botondéknál laktam. *(Ahogy emlékeit rendszerezi, látszik rajta, hogy valóban szép időszaka volt életének; még most is belőle merít tartást, közösségi élményt.)* A környező terep kitűnő, hegymászó nem is álmodhat jobbat. Össze se lehet hasonlítani a Tordai-hasadék miniatűr iskola-falaival. Jó volt a

gárda híre, s úgy véltem, barátok várnak ott. Kovács Tibit még az egyetemi csapatból ismerem, Hermann Palit szintén, Faragót s a többieket versenyekről...

– Reich és Hegyi akkor milyen viszonyban voltak egymással?

– Feszült volt köztük a hangulat. Vili mosolygott ugyan, de az olyan volt, ahogy a kecske teszi a vadalmának.

– Mi nem tetszett neki?

– Felnőttként mentünk oda, 6–7 év tapasztalattal a hátunk mögött. (*Öregesen, mint aki fölött eljárt az idő:*) Mi már egészen más szemmel néztük a hegyet, mint ahogy azt ők ott megszokták. Mi felrúgtuk az addigi rendet, Viliék meg úgy érezték, rájuk akarjuk kényszeríteni az elképzeléseinket.

– Miben állt az a bizonyos „régí rend”?

– Vili, nincs miért titkolni, végletek között mozog. Hónapokig nem vesz a szájába egy csöpp italt se, majd újabb hónapokon át szinte mindennap hullarészeg. (*Sajnálkozva:*) Értelmes, okos ember, de örökké ott lebeg fölötté a szesz felhője. A srácok is jól látták, hogyan él ő, úgyhogy nem volt az a kimondott pozitív példa... Sokszor a fiúk előtt szopta le magát a sárga földig. (*Fölnevet, mintha jó vicc jutott volna az eszébe:*) Időnként megjegyezte: „Fiú, nem jó, ha iszol előre, s aztán másznod kell”, abból állt a nevelés. (*Nekigyürkőzve, hogy most aztán kipakol.*) Szombatonként különben a társaság kiruccant a szorosba, van ott egy bár, oda beültek, reggel későn és másnaposan ébredtek, s hogy mégse menjen veszendőbe a hétvége, ki-ki vaktában felmászott egy-egy könnyebb falba, ami minden volt, csak alpinizmus nem, s főleg nem komoly edzés.

– Ilyenkor ön is ott ült velük?

– Mi sem voltunk szentek, s ha már ott voltunk, egy-két pohárral lecsúszott. (*Eltasítja a kiürült teáscsészét az asztalon.*) De elfogadni azt az életmódot és időtöltést, s főként bele-törődni, nem tudtunk... Az effajta kilengéseket főleg Botond ellenezte nagyon.

– Milyen volt a hangulat a csapatban?

– Sok jó mászó, tehetséges gyerek dolgozott ott. Különösen Kun és Piroska. Nagyon jól mentek mindig, de fejük sose volt. Kun Benedek, vagyis Zúzám, jó sífutó, erős és gyorsan mászik. De magashegyi túrákon már nehezen állná meg a helyét. Többször is másztam vele, olykor elkapkodja a dolgot. Piroska meg, a maga bivalyerejével, ha nekimegy Botondnak, biztosan helybenhagyja.

– Vitázott-e valakivel Gyergyóban?

– Mindenkivel megfértem. (*Tartózkodóan, de meggyőződéssel:*) Mondta is nekem Piroska, akit mi csak Túrónak hívtunk, hogy nagy baj lesz, ha én elmegyek... (*Kezét nézegeti, rajta a lapos, berepedezett körmöket.*) Úgy sejtem, ő inkább szolidaritásból lépett ki, mint meggyőződésből. Zúzám azonban csúnyán felhúzta az orrát. Gyergyószentmiklós kisváros, őt és Túrót mindenki ismerte, a lányok szemében ők voltak a nagy menők, csapatosan zsongtak körülöttük... (*Hangjába alig leplezett irigység vegyül:*) ... szóval, aranyéletük volt. Mi pedig jöttünk a hátukra púpnak, a piszkálkodásainkkal... Botond, aki nem ismer pardont s elvárja, hogy mindenki hozzá hasonló módon éljen.

– Lehetetlen dolgokat szokott követelni?

– Nincs a világon az a tökéletes hegymászásért rajongó ember, aki mukk nélkül megállná! Ilyen szempontból a felfogása roppant merev. Meg kell érteni: kimennek az alpinisták a szorosba, ott az a bár, ahol a kereskedelmi iskolába járó kis csajok gyakorlatoznak, teli van velük

az egész szoros, csinosak, jópofák meg minden, a fiúk szeretnének egy kicsit játszodozni velük... (*Lehalkított hangon, mintha csak nekem szánná:*) Ebben nem látok semmi rosszat. Az élet és a szikla szépen megférnek egymással. (*Rosszallóan, fejét csóválva:*) De Botond ilyenkor is megköveteli, hogy a srácok pontos időben lefeküdjenek, senki ne hiányozzék, mintha a mászáson kívül semmi se volna a világon!

– Árulja már el, miért az a sok szesz az alpinisták életében? Egy focista, teszem azt, játék közben kiizzadja, legfeljebb mellérúgja miatta a labdát, nem tud úgy vágtázni, viszont megússza nagyobb baj nélkül... De a hegymászó...

– Sokfelé jártam itthon, s külföldön is megfordultam. És őszintén mondom... (*Egyenesen a szemembe néz, s állja a tekintetemet:*) az alpinisták, bizony, szeszelnék. Van, aki nagyon, mások kevésbé, de azok is eléggé ahhoz, hogy ne lehessen absztinensnek nevezni őket. Ebbe a kategóriába Botond is, én is beletartozunk...

– És akkor?

– Csakhogy akiket Hegyi nevel, azok sose láthatták őt piásan, a társaságukban sosem randalírozott. Ha koccint is néha, az nem megy a munka rovására... Vagy van egy cseh barátom, részt vett egy Himalája-expedícióban. Na, ő aztán vérbeli szivacs, s a nagy út előtt is jócskán döntögetett magába, de amikor kellett, meg tudta állni a helyét. (*Felvonja a szemöldökét, tétován:*) Az egyéntől is függ, hogy mennyire erős a személyisége...

– Hiányzana a sikerélményük, s azt próbálják mesterségesen pótolni?

– Én nem értek az ilyesmihez... nekem géplakatos a mesterségem... de például az alpinista iskolában, ha történetesen oktató az ember, azzal kezdődik a kötelező reggeli program, hogy a kollégáknak a szolgálatos oktató pálinkát fizet! Amikor gyakorlatra indulunk, mindenki meghúzza a maga adagját, azzal elvan délig. Ebéd előtt felhajtunk egy deci valamit, tömény formájában, este pedig kijár egy sör... Tapasztalatom szerint ennyi még nem teszi tönkre az embert. Azzal a sok erőfeszítéssel, mászással, amit a gyerekekkel végzünk, egykettőre elszáll az a kevéske szesz. Még mielőtt hatni tudna...

– Ha szeszről van szó, az emberek nagyszerűen értenek az igazoló elméletek gyártásához.

– Olyat azért nem láttam s nem is hallottam, hogy valaki a falba részegen vagy erősen másnaposan beinduljon, s veszélyeztesse a társa életét...

– Még szép...

– Mikor az ember véglegesen tisztázza önmaga előtt, miért mászik és miért tart ki az alpinizmus mellett... (*Valamiféle kiengesztelésnek tűnik a korábbi, úgy látszik, elsietett kitárulkozás után.*) ... már önmüködően bekapcsolódnak benne a fékek. Mert a kötéllel összekötött emberek mindig arra gondolnak, hogy a másíknak mi a jó. Mindketten felelnek egymásért, nemcsak a kötélfő a másodmászóért. (*Szeme sarkából figyel, meg vagyok-e elégedve a kérdés ilyetén feltevésével.*) Ha a társam esik, bármi áron meg kell fognom, még ha leszakad a karom, akkor is. Ha nem, a másíknak vége, s vele együtt elpusztulhatok én is.

– De ki és mi szereli be az emberbe azokat a bizonyos fékeket?

– A gyakorlat, a mászás... Valamelyik nyári hegymászóiskolában történt egy baleset, amikor két srác 5-ös nehézségű falat mászott. Fentről hirtelen lezuhant egy kő, elvágta a kötelet, a szekund utánakapott a kötélvégnek, de kicsúszott a kezéből, mire társa, biztosítás hiányában, lezuhant és szörnyethalt. Az életbenmaradottat rögtön felmentették, véletlen balesetnek könyvelték el az egészet. De a fiú pár óra múlva már úgy adta elő másíknak az esetet, mint egy szörnyen vagány kalandot, mintha társa halálát nem is az ő elkésett mozdulata okozta volna. (*Éllet:*) Pedig örök életében éreznie kellene, hogy ő akkor hibázott és felelős azért a

halálesetért... Tenni kellett volna valamit, ami észre térítse... Az se jó, ha a fejét kívánják valakinek, de az se, ha utána mindenki angolnak teszi magát...

– Miért hagyta ott Gyergyót?

– Ha adtak volna a gyártól lakást, ahogy ígérték, talán maradok. De... (*Arca elborul, keze megremeg a fotel karfáján, hangja is rekedtessé válik.*) ... hirtelen meghalt az édesanyám. Volt egy kis kertes házunk idehaza, a Csillagvizsgálónál, nagy áldozatok árán húzták fel a szüleim. És egyszer csak értesítettek, hogy pár napon belül lebontanak. Mikor meghallotta a hírt, édesanyám összeesett s meghalt. Apám ettől kezdve iszik. Van még egy húgom, nem hagyhattam őket magukra ilyen állapotban. (*Már-már mentegetőzve:*) Haza kellett jönnöm, rendezni a családot... (*Gondolkozik, mondja-e tovább, végül kiböki:*) De talán az ígért lakás nélkül is maradtam volna Gyergyóban, ha édesanyám... Nagyon tetszettek a környező hegyek...

– Hogyan látja innen a Vasast?

– Egészen más embertípus él arrafelé! Sok szempontból gyermekesebbek, mint ahogy általában tapasztalni lehet. Amikor például Botond egyetemistaként vezetgette itt a csapatot, ha egyesek nem is kedvelték, mindenki alávetette magát a döntéseinek. Legfeljebb a tudtára adtam, hogy a következő alkalommal, ha egy közösségben leszünk, ilyen feladatra nem vállalkozom. Zúzáék viszont valósággal élvezték, ha ellentmondhattak Botondnak, a fiatalok meg bámulták őket, amiért olyan jól odapofáztak. (*Szakálla mögött alig észrevehető, gunyoros mosoly.*) Sajnos, ő is fölvette a kesztyűt, pedig jobban teszi, ha okos pedagógiai érzékkel, türelemmel szájuk íze szerint beszél, hogy a végén azt higgyék, minden úgy történt, ahogy ők akarták. Botond nem látta, hogy milyen méreteket öltött ott az italozás, s át- meg átszötte az emberi kapcsolatok egész szövevényét. Mindent a poháron keresztül néznek az emberek, s ha valaki erre felhívja a figyelmüket, kígyót-békát rámondanak.

– Nistorescu edző tanúvallomásában olvastam, hogy az Egyetemi Kupa első szakaszán egy másik csapat is eltévedt a Légi Fűpárkány tájékán...

– Azok éppen mi voltunk, Purice Viorel nevű társam és én... A Policandruleit másztuk, az 1-es fokozathoz volt rá szükségünk. Léven az utolsó hivatalos téli rendezvény, nem szalaszthattuk el. Induláskor jó idő mutatkozott. Kissé túlbecsültem a formámat, s kötélfőnek irattam be magamat, de látva, hogy Viorel jobban megy, minden további nélkül cseréltünk. A fal vizes, sáros, mi könnyen voltunk öltözve, s a téli holmit én cipeltem hátul, egy zsákban. (*Mintha újraélné azokat a pillanatokat, de már a szerencsés végkifejlettel okosabban.*) Mindenünk volt, egész komoly helyzettel is szembenézhattunk: élelem, száraz ruha, elsősegély csomag, elemlámpa, két pár száraz bakancs, szóval volt ott legalább 15 kiló, ezenfelül jégcsákány és hágóvas is.

– Mikor romlott el az idő?

– Délelőtt tízkor indultunk be, s 17 óra körül értünk a gerincre. Az utolsó métereket már zuhogó esőben tettük meg. Előttünk Jónás Jojóék másztak, s amikor ők leindultak, nekünk még volt egy kötélszálunk. Kérdeztük, nem várnának-e be, mert nem ismerjük eléggé a vezető utat. Jojó visszazólt, hogy nagyon szívesen, de nincs száraz ruhájuk, ezért inkább elmennek, viszont hagynak hátra jeleket a hóban... Felértünk, átöltöztünk, minden holmit magunkra vettünk, s ezalatt besötétedett. Az esőből havaseső lett. És egy idő után a jeleket is szem elől tévesztettük. Hallottam a Légi Fűpárkányról, hogy könnyű ott lemenni, de aki nem ismeri, annak veszélyes. Mi egy hosszabb út mellett döntöttünk, ami ártalmatlanabb. Mentünk, egyre csak mentünk, de a táj nem akart változni, s Viorel hisztizni kezdett, elég hamar be szokott ijedni, ez a baja, már jártam vele azelőtt a Fogarasban, ott is kilőtt velem, a legrosszabbkor esett pánikba... Próbáltam megérteni, ugye, eléggé fárasztó úton ereszkedtünk,

egy törpefenyős gerincélen vánszorogtunk lefelé, vert a szél, szemünkbe fújta a havat, a ruha megázott s rögtön ránk is fagyott, olyan kemény lett, hogy ha erősebben hozzáértünk, törött el... Már nem lehetett sok hátra, igen közel jártunk ahhoz a helyhez, ahol Hermann Paliék eltévedtek – persze, utólag tudtam meg, hogy mi is arra jártunk –, amikor Viorel leroskadtt a hóba és könyörögni kezdett, hagyjam őt ott, ne törődjek vele, mert ő már nem bírja tovább ... Szabályszerűen kitört rajta a pánik! *(Kissé szégyenkezve von vállat, jelezvén, hogy nem volt más választása:)* Akkorákat rúgtam beléje, hogy féltem, eltörik valami benne... Végül feltápszkodott, s jött utánam kábán, dülöngélve. Nemsokára leértünk a fák közé, addigra ő is magához tért, kezét fogtunk, összeöleleztünk, örültünk, hogy életben maradtunk... Akkor kezdett el újra dühöngeni, amikor elárultam neki, hogy a zsákunkban minden volt, ami egy nyugodt bivakoláshoz szükséges. „Mért nem szóltál?” – üvöltözött. „Majd hülye leszek – mondtam –, hogy még inkább elengedd magad.”

– A lentiek hogy fogadták a kalandot?

– Már forrt az egész gárda! A bíró, aki délután azt a falat vigyázta, ahol mi másztunk, látta, hogy a gerincen keresgéljük az utat, s jó helyen jövünk. Mások is láttak bennünket lefelé óvatoskodni, mi viszont akkor tévedtünk el, amikor már nem látta senki... Közben befutottak Botondék is, ők másnap akartak mászni; amiből aztán, az idő miatt, természetesen nem lett semmi. Keresett engem, beült a szobánkba, s akkor hallotta, hogy Viorel meg én nem értünk még vissza... Mindjárt pattant volna, hogy induljanak menteni. Vízi Hugó leintette: ugyan, hol keresnének ilyenkor bennünket? Hátha én másfelé indulok? Majd utánunk néznek napvilágnál! Különben is, Botond mire alapozza azt, hogy bajba kerülhettünk?... Kiabálás, veszekedés, egy másik srác tőlünk, Birău Radu le akart feküdni, hogy ő az istennek sem megy értünk. Botond dühöngött, és egyáltalán nem tetszett neki az, ahogy a kollégáim viselkedtek... Mi meg jöttünk, nagy kacagva, éjfél után! Hegyi még mindig aggályoskodott: miért hülyéskedünk, hát nem érzük fel ésszel, milyen veszélynek voltunk kitéve? Majd azért szidott, hogy milyen emberekkel kötöm össze a sorsom: még csak nem is hajlandók utánam jönni, hogy megmentsenek.

– „Főpróbát” tartottak Szörényiéknek, és senki se tanult belőle...

Beszélgetés Reich Vilmossal

Időpont: 1984. április 11-én délelőtt; helyszín gyergyószentmiklósi lakása

Kék tekintete akár egy derűs, májusi reggel. Szereti a nevetést, a humort. Nagy odaadással pesztrálja pár hónapos gyermekét, aki mellettünk a járókában igyekszik mindenáron magára vonni a figyelmet. A cserépkályhából meleg, Reichből mindent elnyomó, harsány beszéd árad.

– Azt se tudom... Mit is mondhatnék még... Levélben, telefonon már sok mindent...

– Szerettem volna, ha Hegyi Botond is itt ül mellettünk. Régóta nem járt itt?

– Vele nincs mit beszélnem! Az az ember örült... Nem volna szabad még egy futballcsapatot se a kezére adni.

– Valamikor barátok voltak. Úgy mesélik az emberek...

– Barátok? Mi ketten? Soha! De azért... *(Megáll, az illő kifejezést izlelgeti:)* ... rossz viszony valóban nem volt közöttünk. Akkor én már nagyon untam az edzőséget, szerettem volna minél hamarabb megszabadulni tőle. *(Cinkosan kuncog:)* Botond kapóra jött...

– Szabályosan át is adta neki a vezetést?

– Megegyeztünk. Beleértve azt is, hogy én nem szólok bele a szakosztály további irányításába. Ő is fogadkozott, hogy minden megy majd tovább a maga medrében. *(Az ablak mellett álló kanapéra mutat.)* Majd minden este itt ült nálam, és mesélte a terveit, hogy viszi a srácokat déli gerinctúrára, erre-arra... Később az iratokat is átadtam. Attól kezdve szinte egyik napról a másikra megváltozott! *(Beavatottan:)* Mielőtt sportfőiskolára adta volna a fejét, a színíre is felvételizett... *(Jelentősegteljesen kacsintva:)* Szerintem ügyesen megjátszotta magát!

– De mi szüksége lett volna rá? Hisz úgyse akadt más, aki átvegye a vezetést.

– Igazság szerint én sem értem, miért nem hagyom az egészet a fenébe... Ha nem akarják tisztázni a felelősséget, maradjon annyiban! Elvégre nem sok élvezet van abban, hogy valaki edző, ezt tudom!

– Mikor kezdett mászni?

– Még iskolába jártam, de akkoriban inkább a barlangok érdekeltek. Később Aradra kerültem, s ott működött egy alpin szakosztály, motorizált legénységgel. *(Rám néz, aztán úgy dönt, hogy megmagyarázza: nem valami jópofa stílusfordulatról van szó.)* Ez nagyon fontos volt, mert a közelben sehol semmi mászólehetőség. Legkevesebb kétszáz kilométert kellett kocsiznunk a Néráig, ez lett a kedvenc helyünk, jó néhány mászóutat szegeltünk itt ki. Később a Bega-partra mentem, ott edzősködtem, aztán Gyergyóba költöztem, s találtam itt egy maroknyi fiataalt, akik ügyesen járták az erdőt egy remek tanár, Szép Samu turisztikai körével. Ezek a fiúk nagyszerű sífutók is voltak egyben. El-elmentem velük, jó volt a hangulat, mászogattunk itt-ott, tetszett nekik a szikla... *(A könnyed hangvétel mögött alig hallhatóan felbúg az elmúlt idők kagylózenéje.)* Egy idő után kellett a hivatalos keret a továbbfejlődéshez. 1980-ban már részt vettünk az első ifjúsági bajnokságon. Nagyon szerettem ezt az összetartó társaságot...

– Mi fogta őket össze?

– Egyszerre tűntek fel, s lényegében gyerekkori barátok, pajtások voltak, egyik a másikat húzta magával, folyt az egészséges versengés. *(Valósággal megfiatalodik a megidézett élményektől.)* Jobbára az volt a gondom, hogy visszafogjam őket, mert lépten-nyomon azt szerették volna bizonyítani, hogy ők a világ legvakmerőbb és legrátermettebb mászóí... Különösen

Kun Benedek tépte hevesen a hámat. Mondtam is neki, ha az elején nem töröd ki a nyakad, akkor megélsz... Nyaggattam őket eleget, nem panaszkodhatnak. *(Szinte lágyan, szeretettel:)* De olyan csapat lett belőlük, hogy a második évben már a negyedik helyre tornáztuk fel magunkat az országban. Akkor is úgy, hogy... szándékosan visszaszorítottak.

– Miért?

– Engem nem kedvelt az alpinista szövetség. *(Ravasz mosollyal:)* Amíg a szakosztályt kellett bejegyeztetni, udvaroltam nekik a fővárosban eleget. Utána nem törődtem többé a diplomáciával, többször elmondtam, megírtam a véleményemet a hegymászásról, gondjairól...

– De azért a gárda jól ment...

– Sikerült a fiúk részére kiudvarolnom egy tíznapos bucsecsi táborozást, a coștilai védkunyhó alatt, sátorral. *(A kisfiút időnként már felváltva lovagoltatjuk a térdünkön, csakhogy nyugton maradjon.)* A fiúk akkor már nagyon jól másztak, sóvárogva kerülgették a Kék Repedést... Ismertettem velük a tervemet, miszerint felmegyünk a Fehér-völgy vonalán, megmászunk egy 5-ös utat, ismerkedünk a környékkel, s majd csak ezek után kerülhet sorra a Kék is... Rábólintottak meg minden, én bementem közben egy 5-ös útba, Piroska és egy másik srác egy másikba. Valamit mind sutorogtak egymás között, de nem tulajdonítottam neki fontosságot. A végén kiderült, hogy már az első kötélhosszban átharántoztak a Kék Repedésbe, s 4–5 óra alatt sikeresen megmázták!

– És nem történt semmi baj?

– Nem! *(Ezen most ő maga is őszintén meglepődik.)* Emlékszem, szeptember 15-e volt, a Légi Fűpárkányon ereszkedtünk le, és nagyon aggódtam a fiúkért, mert ott igen keskeny. Mielőtt igénybe venném, magam is többször meggondolom, hogy muszáj-e ott jönnöm vagy sem...

– Ha ilyen jól ment minden, miért vonult vissza?

– Szörnyen meguntam az alpinizmus hivatalos részét. Idegölő például részt venni a bajnokságokon, mindenféle külső szempontra ügyelni. *(Mulatságosan fintorog, a kisfiú ámulatlan nézi.)* Más az, amikor kedvtelésből mászik az ember, felszabadultan, jó társaságban és hangulatban, és más, ha muszájból, mert éppen verseny van.

– Mi volt az, amit aztán Hegyi... „elrontott”?

– Az ifjúságiakat kellett volna átvinnie a felnőtt kategóriába. Ehelyett kért egy év türelmi időt. S eközben sikerült kinyírnia a legjobbakat... *(Villogó, diadalmas szemmel:)* Kunt, Piroskát, Antalt... Aztán szerepelt a tervben, hogy megpróbáljuk elvinni a szövetségi kupát, amelyet a legszebb első megmászásokat végző szakosztálynak ítélnék. A fiúk lelkesedtek, Hegyi viszont szabotálta az akciót, nehogy a fiúk túltegyenek rajta. *(Kézzel-lábbal szuggerálná, hogy ebben nincs miért kételkednem, mert minden pontosan úgy van, ahogy ő állítja.)* Kun még így is kiugrott a mezőnyből a Faragóval végzett mászóútjával. Hegyi nem akarja továbbítani a jelentést, mindenféle erkölcsi aggályokra hivatkozva, mert állítólag a fiúk belementek a más útjába. De ez hülyeség, szerintem...

– Menet közben nem szólt Hegyinek ezekről?

– Dehogyan szóltam én bele az ügyeibe! Jóformán még az utcán se találkoztunk, mintha nem is ugyanabban a városban élnénk... A fiúk viszont... *(Elégedetten mosolyog.)* ... fel-felugrottak hozzám, s csak hallgattam a panaszokat, hogy né, most ezt csinálta ez a hülye, most meg azt...

– Mondják, hogy ön nem veti meg az italt.

– Sose tagadtam! Mindig megittam a magamét, az biztos. *(Szünetet tart, dacosan néz, majd szelíden:)* De a fiúk nem nagyon isznak. Nem hagytam soha.

– S ők szót fogadtak?

– Nem állhattam mindegyiknek a háta mögött... De itt most nem erről van szó. *(Hárító mozdulatokkal hessenti el magától a szerinte helytelen gyanúsítgatást.)* Inkább arról, hogy Botond úton-útfélen mocskolt. Kunéknak, egy királykői csillagtúrán, egyre azt mondogatta, hogy én... *(Lebiggyeszi a száját.)* ... hantás vagyok és idióta... Napról napra folyt a piszkálódás ellenem, majd jött az összeugrása Kunnal. *(Élénken, ábrándozva:)* Ha akkor Piroska nem lép közbe, és nem fogja le Zúzámat, akkor Hermann Pali meg Szörényi ma is élne. Igaz, hogy Kun a rács mögött ülne...

– Hermann-nal mi baja volt önnek?

– Pali vagy három nappal a kupaverseny előtt járt fent nálam, megköszöntötte a kislegényt, mert október 1-én ültük volna a keresztelőjét. Ő akkor épp a falban lesz, mondta, s átnyújtotta a Mondókák könyvét, hadd legyen majd a legénynek olvasnivalója. Már nem is tudom, miről beszélünk, mert eléggé be voltam vodkázva, ez tény... *(Kis sóhajtásokat présel ki magából.)* Szegény Pali, született balfék volt. Nyugodt lelkiismerettel nem engedtem volna el egyedül a sarki trafikig sem!... Amíg nálam mászott, 4-esnél nehezebb útba sose eresztettem. Testi ereje még lett volna, de a legkisebb bajtól is elvesztette a fejét, nem tudta, mihez kezdjen. *(Metsző gúnnyal, mely arcának kegyetlen kifejezést kölcsönöz:)* Elképzelhető, milyen jó megoldás volt otthagyni a beteg Szörényivel meg az abszolút kezdő Ágh Jánossal, vezetőnek!

– Nem érzi olykor elfogultnak magát mások munkájának megítélésében?

– Dehogynem! *(Újra a korábbi dacos fények a szemében.)* Elfogult vagyok! Ettől még igazam lehet... Ki nem állhatom a Hegyi lelki nyugalomát! Különbözik ő olyan fiú, hogy amikor valahol dolgozni kell, neki akkor biztosan fáj a térde... Két csapata nem jön vissza éjfélig, ő meg nyugodtan átalussza az éjszakát!

– Nem lehetett azért olyan mély az az álom!

– No persze, gyötrődött, én nem mondom, de azért mégis képes volt aludni, ahelyett, hogy kezdeményezzen.

– Edzőként jutott már nehéz helyzetbe?

– De még mennyire! És úgy láttam, hogy este 9–10 között van a legkritikusabb szakasz. Ha addig nem jönnek meg a tévelygők, s a szervezők se hajlandók tenni valamit, akkor... *(Nagyon határozottan, térdére mért ökölcsapással nyomatékosítva:)* ...magunknak kell kezdeményeznünk. Nem arról van szó, hogy nagyszabású expedíciókat szervezzünk, de egy ember például most is végigmehetett volna lámpával a feltételezett útvonalon, nem létezik, hogy ne botlott volna beléjük. Ha másként nem, hát úgy, hogy őt veszik észre. Ha meg vaklármának bizonyult az egész, annál jobb! Az íratlan szabály ezért az, hogy elsősorban a saját csapattársak mentenek, mert érzelmileg és morálisan ők vannak a leginkább ráhangolódva az ügyre.

– Az ön lelkén egyetlen baleset se szárad?

– Bánsági edző koromban egy alpiniádra készültünk, a legjobb mászómat nehezebb útvonalba, egy 4 B-sbe szerettem volna benevezni. *(Arcán, hangjában nyoma sincs a megilletődöttségnek; pontosan, szárazon emlékezik, mint egy adattár.)* Előbb kocsiba ültettem, megmutattam neki a trasszét, majd javasoltam, másszuk meg kettesben, én leszek a kötélő, ő a szekund. Már az első hosszban rájöttem, hogy eléggé bizonytalanok a falban lévő szegek, ezért sűrűbben tettem biztosítást, mint általában szoktam. S közben mondtam és mutattam neki, hogy amikor te mászol majd, csinálj úgy, ahogy engem láttál... Sajnos, nem fogadott szót, a versenyen elfelejtette bekötni magát és 27 métert zuhant...

– Mióta nem beszélgetett Hegyi Botonddal?

- Várjon csak... Amikor az a külföldi meghívás érkezett, több személyre, s a vasasok Kunt és Piroskát szemelték ki, hogy az egyesület színeit képviseljék... Igaz, a Filológus és Kovács Tibor akkortájt nem nagyon mászott a csapatnak, de mindkettő a saját költségén ment volna. Hegyi egyszerűen törölte őket a listáról... *(Újra kiül arcára a felháborodás; őszintén bosszankodik.)* Pedig azt az utazási lehetőséget még én építettem ki, mert tudom, hogy a fiatal hegymászonak kell a változatosság... A két srác nagyon megorrolt. Persze, ha nem dolgoztak a csapatnak, rendben van, üljetek itthon, viszont menjen helyettük más, azon a listán még elfértek volna egy páran. Tudja, mit válaszolt erre Botond? Ő nem röhögtetheti ki magát mindenféle kezdő miatt... Ezt a beképzeltséget!... Ekkor volt az utolsó komoly tárgyalásunk.
- Valahogy mégis furcsa: egy súlyos tragédiának kell bekövetkeznie ahhoz, hogy ellenvéleményét nyilvánosságra hozza?
- Furcsa, nem furcsa, most, hogy megtörtént az eset, vétek lett volna tovább hallgatni.
- Mi értelme volt a különbeadványnak, hiszen a jelentésben alkalma volt elmondani mindent Hegyi Botondról...
- Csakhogy Jónás Jojó nem akarta bevenni a szövegbe! *(Sokatmondó hangsúllyal:)* Mert ő is edző. S ha ő ma leírja, az néhány nap múlva éppen úgy ellene is fordítható... *(Csóválja a fejét.)* Most is azt mondom, hogyha egy tucatnyi kezdőt viszek magammal ismeretlen, veszélyes terepre, akkor legyen edző, a kutya-fáját!... És ha most minden marad a régiben, akkor nemsokára jön az újabb baleset, ezt megjósolhatom... Az ilyen ember tanítson ritmikus tornát vagy műkorcsolyát, de hagyjon békét a hegymászásnak, ne tegyen tönkre újabb gyerekeket! Csakhogy... *(Gúnyosan:)* ő ide-oda futkározik, elintézi, hogy kibújjon a felelősség alól!
- Az ön levelei is eljutottak erre-arra...
- Ja? *(Felnevet.)* Ostobaság az egész! Az ember ír a barátainak, s mindjárt kiforgatják. Különben sem írtam olyasmit, amit ne vállalnék most is... Ez a levél? *(Elém, tesz egy papírlapot; elolvasom, szóról szóra egyezik az idézett szöveggel.)* Látja, visszakértem, hogy ellenőrizni tudjam, mi az a felháborító, ami miatt Hegyi nem képes nyugodtan aludni... Ja, hogy sörért eladnám a témát? Az csak egy olyan haveri fordulat... *(Komolyan:)* Különben most egész jólesne egy sör...

Beszélgetés Szép Samuval

Időpont: 1985. március 27-én; helyszín a gyergyószentmiklósi pionírház emeleti oktató-irodája

Szálfagegyenesen dől hátra a széken. Összehúzott, nevető szemében az ég ragyogása.

– Pár éve keményen megbírálta Hegyi Botondot egy gyűlésen. Mi készítette rá?

– Ismeri a hegyimentők munkájának belső mechanizmusát?

– Most talán alkalmam lesz megtudni...

– Gyergyószentmiklóson 1977-ben alakult a szolgálat, s azokat a srácokat vontuk be, akik Reich Vili irányításával ígéretesen mászogattak. Amíg a szakosztályt Reich vezette, tevékenységük összefonódott a Salvamontéval. Az volt az elképzelés, hogy aki a Vasasnál elér egy bizonyos szintet, azt felvesszük a mentőkhöz. Így került be a többiek mellé Hegyi is... *(Alázatos hajlongásokkal, mintha népes közönség előtt mutatná be:)* ...próbaidőre, meg Erzse László, továbbá Faragó és Hermann, akik máshonnan igazoltak át a szakosztályhoz.

– Miből állt a próbaidő?

– Jöttek velünk, mintha rendes tagok lettek volna, de fölvetelükről jóval később döntöttünk, a viselkedésük és a munkájuk alapján. Hermann Pali például... *(Köhéccsel, talán visszaszívna, de ha már belekezdett, nem hagyja befejezetlenül:)* ...három éven át velünk volt jóban-rosszban, s az egyik esti gyűlésen, éppen ennél az asztalnál, mert itt jöttünk össze, hegyimentők, megkérdezte Pali csöndesen, csöppet se rámenősen, és nagyon illedelmesen, hogy őt mikor vesszük már föl... Ilyen egérfogót! Nem is tudtam, hogy magyarázzam meg neki: sajnos, nincs helye közöttünk. Később a fiúk is hozzátoldtak finoman ezt-azt a mondókámhoz.

– Mi volt ellene a kifogásuk?

– Neki úgy mondtuk, hogy előbb próbáljon meg valamirevaló eredményeket elérni. *(Szomorú mosolyra rándul az ajka.)* Igazából az volt a helyzet, hogy dajka nélkül Pali nem ment semmire. Elég súlyos kihagyásai és erős mozgászavarai voltak, melyek a sziklamászásban katasztrófához vezethetnek. S annyira szótlanul, hallgatagon viselkedett, alig tudtunk valamit róla. Amíg pályafutását nyomon tudtam követni, csak másodmászóként működött. *(Hirtelen dühbe gurulva, de csöndesen:)* Hegyi biztatására kapott vérszemet, s kezdett kötélfőként is indulni... Szervezési kérdésekben se lehetett rá számítani.

– A halála előtti években mégis a szakosztály elnöki tisztét töltötte be.

– Nahát!... Ő előtte meg egy szedentáris életmódot folytató, teljesen kétbalkezes pasas reprezentált az elnök szerepében... *(Testét hangtalan nevetés rázza, de hunyorgó szemén nem látni jól, a nevetéstől könnyezik, vagy az ablakon betűző napfény bántja.)* Szerveztek például egy tavaszi síkirándulást a hegyekbe, a vállalat keretében, s Palira bízták, szerezzen autóbust. Feliratkozott közel fél száz ember, s az indulás napján össze is gyűltek a szálloda előtti placon. Megérkezik Pali, s mind várják az autóbust, mind várják, de csak nem jön. Aztán Pali hirtelen a homlokára csap, hogy... elfelejtette értesíteni a sofőrt! A kellemes hétvégére felkészült túrázók lógó orral széledtek szét... *(Megfellebbezhetetlenül:)* Ilyen emberre nem lehet hegyimentést bízni!

– Akadt még jelöltjük, aki nem állta a sarat?

– Hegyi Botond!

– Vele mi volt a hézag? Azt mondta, beszél majd arról a Salvamont gyűlésről, amelyen megbírálta...

– Most érkezünk oda... Én voltam az, aki az elején lelkesen jelöltnek javasoltam, majd amikor a felvételére került a sor, ellene szavaztam. (*Hintázik a széken, öklével az asztal szélét ütögeti, taktusra.*) Botond olyan törvényt sértett meg, ami a társaságunk együttműködésének alapja volt. Amikor ugyanis megalakult a hegymászó szakosztály, én kapacitáltam Reich Vilit, vállalja el az edzői munkakört. Nem szívesen állt kötélnek, mert korábban – így mondta – nagyon kiábrándult a versenyalpinizmusból. Azt szerette volna, ha inkább kedvtelésből másznak. De ehhez csak a szakosztály lehetett a megbízható keret... Így aztán beadta a derekát... (*Áradozva:*) Gyönyörű tervet állítottunk össze, hogy miután megmásztuk a mi hegyeinket, elmegyünk a Dolomitokba, majd az olasz Alpokba, később a Kaukázusba is, el egészen a Himalájáig... Ez a gondolat adott erőt mindannyiunknak, vitt életet hétköznapijainkba! (*Halántékára szorított kézzel:*) Az első siker az volt, hogy személyes ismeretség révén, a cseh hegyimentők meghívtak bennünket a Magas-Tátrába, ígéretünk volt egy kaukázusi mentőtúrára, s közben a sziklamászás vonalán is megindult egy s más. Volt az a magyarországi meghívás... Azt például Kovács Tibi rendezte el személyesen, annyit megérdemelt volna ezért, hogy elutazzon. De Botond, mivel a meghívó hivatalosan a szakosztálynak szólt, nem engedélyezte, hogy mások is elmenjenek, mint akiket ő kijelölt. Ez a gögös, bajtársiatlan magatartás annyira kihozott a sodromból, hogy azonnal közöltem a mentőkkel: kitesszük Hegyit a Salvamontból! Akkor éppen véglegesítő vizsgán volt, de amikor hazakerült, megtárgyaltuk az ügyét. (*Visszaszökken az asztal mellé, mintha most is a gyűlésen lenne.*) Éjszakába nyúló vita után végül is mindannyian elhatároltuk tőle magunkat.

– Személy szerint kik ítélték el?

– Kovács Tibor, Jenei Róbert és ... én!

– A többiek?

– Hallgattak. De tudom, hogy egyetértettek velünk!

– És Hegyi?

– Ő makacsul egyre csak hajtogatta a magáét, nem akarta belátni, hogy vétett a közösségi szellem ellen. A bustényi baleset után... (*Torkához emelt tenyérrel mutatja:*) ...betette neki az ajtót, s vele együtt Faragót is kitessekeltük. (*Hirtelen utolsó tromfként:*) Ráadásul a hegyimentők megyei vezetősége, a hivatalos állásponttól függetlenül, cserbenhagyásnak minősítette Botondék viselkedését...

– Ön mivel foglalkozik itt, a pionírházban?

– Mostanáig turisztikai kört vezettem. Szép eredményeink vannak. A legtehetségesebb gyermekeket Reich Viliékhez irányítottam át. Zúzám és Túró nemcsak igen jó tanítványaim, hanem komoly segítségem is voltak. A turisztikai táborban ők vezetgették, tanígtatták a gyerekeket. A segítségükkel festettük le az összes turistajelzést is... (*Bosszankodva, mint akit darázs csípett meg*): Kár, hogy odalett az a szép, családi hangulat, ami a hegymászók között uralkodott!

– Hegyimentőként utoljára mikor riadóztatták?

– 1984 vége felé, talán december elején értesítettek, hogy egy jászvárosi egyetemista lezuhant a Kis Cohádról a jeges völgyfenékre. (*Összerázkódik.*) Azonnal szörnyethalt, nem volt mit tennünk.

– Hogy került az a fiatalember a hegyre?

- Kirándulócsoporthal. Két fiú és két lány egyszerűen elkódorgott a többiektől, nem tudták, milyen veszélyes a terep, a zergecsapásra tévedtek, a srác rálépett egy jégfoltra s lezuhant. Társai megijedtek, s csak órák múlva mertek elmozdulni a közeléből, azután értesítettek a milíciát, az meg bennünket.
- A hegyimentőknek nem kellene ott lenniük a helyszínen, hogy az ilyen kódorgásoknak elejét vehessék?
- A csoportnak volt egy vezetője, aki valamennyi résztvevő testi épségéért felel. Ezenkívül, ha segítségünket kérik, mi is elkísérjük és vállaljuk a felelősséget a túrázók biztonságáért.
- S mivel nem kérték...
- Egyáltalán nem kérték! (*Gyanakodva:*) Álljunk meg, nehogy azt próbálja kihozni...

Beszélgetés Kun Benedekkel

Időpont: 1984. április 1-jén este; helyszín kényelmesen berendezett gyergyószentmiklósi legénylakása

Haja piheszerűen hull homlokába, ő meg makacsul fölfújja, mintha játékosan füstöt eregetne az égnek. Bajszának szálai szerteágaskodnak.

Vodkával kínál; beszélgetésünk közepe táján az ajtóban hangtalanul feltűnik egy lány, a karosszékbe kuporodik, s talányosan mosolyogva hallgat.

– Úgy mondtad előzőleg, az egész életemre szükséged van...

– Kiderül a végén...

– Csak azért, mert pár éve egyszer csak rám jött, hogy leírjam az életemet. Megtettem. Vagy száz lap lett, nagy papíron.

– Ideadnád?

– Késő... Mikor ide beköltöztem, odaadtam egy havernek, megőrzésre. Azóta keresi.

– Akkor miért mondtad?

– Hogy tudjad: átláttam a szitán... Olyan beugratós kérdés a tiéd, az ember azt hiszi, egyszerű a dolog... *(Kajánul vigyorog:)* ... csak az életéről kell mesélnie, hiszen ahhoz minden hülye ért... *(Szenvedélyesen:)* Nem igaz? Emlékezni nehéz, még a tegnap történetekre is.

– Mindenki arra és annyira emlékezik vissza, amit és amennyire jónak látja. Akár azt is mondhatja: az én életem, megtartom magamnak.

– Huszonöt leszek május 9-én, pontosan este fél nyolckor... írd, mert ez igen fontos! Nagyon nehéz családi körülmények között vergődtem idáig, ahol ma vagyok, magam rendezem az életemet, szakácskodtam is, katonáéknál tiszteknek főztem. Családomat kihagytam a számításból, ne mondhassák, hogy rajtuk élősködöm...

– Rengeteg agancsot látok itt. Egy ekkora szobában...

– Szedem őket az erdőben. Amíg gyűjtöm őket, kora tavasszal, derékig érő hóban, az tulajdonképpen edzés nekem. *(Elfintorodik:)* Utálom a szárazedzéseket. Az agancsok árából meg kikerül a felszerelés. Eleinte rókagombát szedtem, az volt a pénzforrásom. Ma már csak magamnak szedek. A vasasoknál dolgozok, a lakatosműhelyben. Becsülöm a munkát. Bizonyítani akarom, hogy nemcsak hegyet mászni tudok. *(Büszkén, öntudatosan, daccal:)* Munkás vagyok!

– Ki mondta, hogy nem?!

– Hogyne, amikor a lelkem mélyén sértett meg!

– Kicsoda?

– Botond... A baleset után egyszerűen látni se akartam! Hegyi-klubot csinált a Vasasból...

– Ezt azért mondd, mert megbírált?

– Engem állandóan mellőznek. De mászkok én nélkülük is, szőlóban... *(Figyeli, hogy reagálok-e kijelentésre.)*

– Kockázatos dolog egyedül mászni...

– Eh, mindig egyedül voltam! *(Kissé mártírkodó, önsajnáltató hangsúllyal:)* Háromévesen az apámmal maradtam. Ő úgy szeretett, hogy lehetőleg ne tudhassam. Aztán inni kezdett,

mindenért megvert. Igaz, rosszra nem tanított. Újranősült, de az a nő egy szabályos ká. Apám vele züllött, nem törődött semmivel, egy idő után otthagytam. (*Mindinkább eltűnik vallomásából a zavaró felhang, a beszéd láthatóan megnyugtatja.*) Visszamentem anyámhoz, folytattam az iskolát. Nehezen éltünk, mert hárman voltunk testvérek. De mögöttem senki se kellett hogy álljon! Az osztály gyakran ment kirándulni erre-arra, én mindig maradtam, meg se mondtam otthon... Többször hangzott el célzás, hogy jó volna még egy kereset. Rögtön elmentem szakiskolába! Különben sem bírtam otthon ülni.

– Tekeregtél az utcán?

– Az erdőre jártam. Ott kerültem össze Túróval... Volt ott három őz, a város mellett, minden délután együtt néztük őket. Én ezalatt rengeteget gondolkoztam. Akkor kezdtünk gombászni, agancsozni. Gyerekek abban az időben nemigen járták az erdőt. Nem zavart bennünket senki. Mi se mást. Volt, aki azt mondta, megbolondultunk, hogy annyit lófrálunk a rengetegben. Mások ijesztgettek, hogy megesznek a farkasok... Járkáltunk a sziklák között is, havasi gyopárért. Szívesen bújócskáztunk odafönt.

– Soha nem történt bajotok?

– Szokva voltunk a természetjáráshoz. Szép Samu, aki tanárom volt, vitt minket jobbra-balra, túrázni. (*Felszabadultan nevet.*) Én olyankor már ötkor talpon voltam, nem bírtam magammal, és sehogy se értettem, hogy tudnak egyesek olyan sokat aludni...

– Mikor kezdtél komolyan mászni?

– Öt nappal a tizennyolcadik születésnapom előtt volt az első hivatalos mászóutam. Kicsit bosszantott, hogy Túró hamarabb kezdte, kereken két nappal! Mindig volt közöttünk olyan versengésképe... Aztán mind csak másztunk volna! Megismertük Reich Vilit, Kovács Tibit, rágtuk a fülüket, vigyenek magukkal. (*Önkritikusan, de elnézően:*) Sok hülyeséget csináltunk, például elloptuk a felszerelést a balánbányaiak hegyi házikójából, rengeteg biztosítást vertünk a falba, s úgy kezdtünk mászni. Lassan ebben is összeszoktunk Túróval. Amennyit csak tudtunk, kint ültünk a szorosban. Akkor végeztem az iskolát, időm volt. Jöttek a külföldi alpinisták, vásároltuk tőlük a felszerelést. Kötelet, hevedert. Meg karabinert. Ezt például ma is többre becsülöm az aranygyűrűnél.

– Úgy beszélsz a hegymászásról, mint ha nőről...

– Szeretem én a csajokat is, abban hiba nincs, de a mászást mindennél jobban. Bárhol legyenek, ha akad ott egy akármilyen kis párkányocska, kitűnően tudok rajta aludni. Ha meg egy darabig nem látok sziklát, valósággal reszketek, amíg valahol megérinthezem.

– Reich szerint nagyon veszélyesen másztál az elején.

– Ja! Sokat ízeltgetett emiatt. Fel-felülvöltött nekem a falba: „Te nem teszel biztosítást?!” Már fájt tőle a fejem. (*Mutatja; s egy kicsit mintha most is fájna, árnyék suhan át jókedvén.*) Jött ő velem, szépecskén, mutatta, hogy és mint. De hülyeségeket is csináltam, mentem például szabadon, érdekelt, hogy vajon az milyen, és sikerült... (*Egyszerűen, mintha a világ legtermészetesebb dolga lenne:*) Valahogy kiokoskodtam...

– Mi a helyzet nálad a piával?

– Szívből utálok! (*Nagyot fintorog, mint parasztemberek szoktak az első felhajtott pohár után.*) A gyermekkoromat is ez rontotta meg, a sok pia, meg a piás ember. Bátyám, szegény, odajutott, hogy el kellett vennem tőle a takarékkönyvét, ha azt akartam, hogy valamelyest is ember maradjon.

– És Reich?

– Illogatott, be-berúgott elég keményen, de amikor felelt értünk, s olyan problémája volt, hogy tényleg felelnie kellett, akkor megállta. *(Csúfondárosan:)* És főleg, nem jött nekünk a stopperrel, hogy na, másszatok időre! Magyarázott, s olyankor ő is mászott. Különben ő tanított meg szakaszosan leírni a mászóutakat.

– Az miben áll?

– Hogy is mondjam? *(Kis töprengés után, láthatatlanul a tenyerébe rajzolva mutatja.)* Egy mászóútra, itt van né, rámondják, hogy 5 A nehézségű. Úgy nagyjából. De közben lehetnek különböző nehézségű szakaszai, 1-estől a 6-osig. Mert egy út nem olyan végig, mint az elején. Könnyebb része is van, nehezebb is. Ezt még a mászás előtt ismernie kell az alpinistának, hogy ne ériék váratlan meglepetések. *(Lekesen, a módszer föltétlen híveként:)* Ez egy új dolog, másutt már használják, itt, nálunk, még nem terjedt el.

– Még mire tanított meg Reich Vilmos?

– Fegyelemre próbált... De nem dirigálósan! *(Jelentősegteljes szemvillantással:)* Nyugodtan, alaposan. Humorosan mondta, amit akart. Néha leizélt csúnyán, de beláttuk, hogy igaza van. Nem filozofált annyit, hogy így meg úgy. Idősebb is volt nálunk, a bárókba például nem járt, a diszkózenét se állhatta.

– Összetűzéseitek sose volt?

– A részemről nem... Ő egyszer beküldött a városba kenyérért, mikor edzőtáborban voltunk, a hegyekben... Odalent találkoztam egy csajjal, elaludtam, reggel gyorsan felmálháztam magam friss kenyérrel, épp akkor rakták be az üzletbe az első süteket, de elkéstem. A többiek már javában dolgoztak, program szerint. Akkor Vili úgy leszedte rólam a keresztvizet, hogy ma is szégyellem... Azóta aztán rájöttem, hogy ha a hegyek között van az ember, olyankor mászni kell és nem nőzni...

– Később adódott valami pialopás meg verekedés, s tudtommal te se hiányoztál.

– Berúgtam, na, ez igaz, de végig tudtam, mit csinálok.

– Most melyiket meséled?

– Azt a pia-ügyet... Sörözés után mentünk kifelé a bárból, eléggé késő volt, s kint egy utánfutós teherkocsi állt. Láttuk, rakománya van. A ládákban meg csillogott az üveg. Mondtuk, na, ezek teli vannak! Erre már fenn is volt vagy két srác, le az üvegeket, be a pufajka alá, s vittük. *(Lekicsinylően, mintegy mellékesen:)* Négy-öt üveg volt az egész, öt csillagos. Igaz, másnap nem is tudtam mászni, hasadt szét a fejem...

– És a verekedés?

– Ott se volt más választásom. Valami részeg kirándulók belekötöttek néhány fiatal csapatársunkba, már mentek is nekik, mikor én közbeléptem. Öten jöttek akkor rám, késsel. Világos volt: vagy én, vagy ők! Ott voltak a karabinerek, egy kötéltre fűzve, a csuklómon. Szétütöttem közöttük a gyűrűkkel s az egyik összeesett. Valahogy kiszabadultam s elrejtőztem a Salvamont-házban. Kerestek mindenfelé, még a vendéglőst is el akarták venni, azt hitték, ő bűjtat. Ha nincs az a sok gyűrű nálam, meghalok. Ez fix! *(Összeszorított fogakkal:)* Nem bánok semmit, ma is azt mondom, az ő anyjuk sírjon, ne az enyém... Lényegében Botondot segitettem, az embereit védtem! Ha bajuk történik, őt vették volna elő, mit kerestek az alpinistái egy bárban, egy bunyó kellős közepén? De ő mégis...

– Hegyi nem volt örökké főnököd. Amúgy milyen viszonyban voltatok?

– Amit tud, azt ő itt tanulta, nálunk. *(Törökülésbe húzza a lábait, úgy néz rám, mint egy élő Buddha.)* Mi messzemenően jobban másztunk. Botond egyet lépett, körülnézett, biztosított.

És ezt a végtelenségig képes volt csinálni. (*Fitymálólág:*) Mindenkit idegesített! Ha valami baja volt, örökké kimagyarázta a dolgokat... A Filológus miatta ment el. Kovács Tibi ismerte előbből, mondta nekünk: „Ez megesz titeket, ez olyan, mint egy patkány!” (*A felháborodás hangján:*) Jött nekünk például a bioritmusokkal. Érted? Ilyen örültséget... Vagy kellett neki utánpótlás, beindított ötven újoncot, aztán egyebet se lehetett hallani a városban, mint hogy: „Tudd meg, én Zúzámékkal mászom!” Nekem is lelkendezett valaki, hogy ő már mászott Zúzámával. Fogalma se volt, hogy az én vagyok!... Szóval, egy ilyen tetű csapatot csinált...

– Összetűzésre is sor került akkor?

– Erzse, hogy idejött, ő vitatkozott állandóan Botonddal. Ilyesmik voltak, hogy Botond nagy komolyan magyarázta a tudományos étkezést... (*A hasát fogja a nevetéstől:*) ... hogy az miben áll, én hallgattam, viszont a többiek nyertettek, hogy mit fontoskodik... Vagy jártunk ki a városhól futni, edzeni. Mivel atletizáltam valamikor, s nekem játék volt a futás, mind hülyéskedtem. Ezt nem vette jó néven. Tette az eszét, hogy ő is szalad velünk, de az is csak olyan színjáték volt! Túró örökké odaszólt, vitatkozott vele, ezért őt se állhatta. Viszont Faragó Frici, az hallgatott. Botond, látnivalóan, állandóan csak benne lakott, ette egyvégteben. Nem is értem, az a nagydarab ember hogy tűrhette, hogy úgy beletapossanak a lelkébe... (*Magyarozatképpen hozzáfűzi:*) Első megmászást végzünk a szorosban, s felkiabál Fricinek a falba, hogy minek lazsál! Hallottál már ilyet? Ekkora barom!... A szaladásnál is. eléggé szotyogott a banda, mire kijelentette, hogy ezután mindenki a képességeihez mérten fut. Akkor meg néhányan úgy elhagytuk ökelmét, hogy nem is látszott. Azért is felhúzta az orrát...

– Szóval, feszítettétek a húrt...

– Hülyeség! Mindent úgy felfűjt...

– És amikor majdnem megverted?

– Királyközi csillagtúra, ugye?... Hát elmegyünk, jó hangulatban. Összeszedünk mindent Túróval. Két srácot kijelöltek a csapatból, Porkolábot és Molnárt, hogy majd viszik a cuccokat a sziklákhoz. Beraktam a zsákomat, betonra. Olyan kemény volt. Kijön Túró az állomásra, majd Hegyi is, ő egy kicsi zsákkal. „Mi van, csak így jössz?”, kérdem. „Odaadtam a többi a teherhordóknak – így Botond –, hát azok miért jönnek?” „Nézd csak – mondom neki –, hát azok nem emberek?!” Marhára idegesítő látvány volt, ahogy beállított az a szerencsétlen Molnár, megrakva, mint egy ló. Begerjedtem, de Túró letácsolt, fogjam a számát... Tovább nem is volt baj, mentünk becsületesen, felértünk a menedékházig, lepakoltunk, tervezgettünk, elosztottuk a csomagokat. Hegyi vitte a legkevesebbet, mégis szörnyen nehezen ment neki. Pár óra se telt el, s ő már megitta a napi folyadékadagját. Persze, estig nem érte be annyival. Kivolt nagyon a fiú. Teát főztem neki. Továbbra is csak nehezen ment, lemaradtunk a többi csapattól. Reggel tízre kellett volna megérkeznünk, de csak délután háromra vánszorogtunk be. Én előrevágtam, hogy mire ők a táborhelyre érnek, a sátrat már fölállítva találják. Hegyi jött nagy fáradtan, s bele a hálózásba. Így aztán én fáztam. Éberem talált a reggel is. Éjjel vihar volt, az utat belepte a hó. Hatalmas köd, semmi se látszott. Csak a nyomokon lehetett továbbmenni... Botond ekkor zsémbes lett, kezdte mondani a magáét. Vagyis szidott. Hogy ő elvett a reszelő mellől, s én így hálálom ezt meg... Ekkor úgy éreztem, hogy agyon kell ütnöm! (*Most is nehezen uralkodik magán, homlokát simítja, tarkóját masszírozza, pedig már csak emlék az egész.*) Amiért azt a reszelőt mondta. Amiért lenézett! Ha nincs ott Piroska, vége van... Két napon át fájt aztán a fejem, a halántékom szörnyen lüktetett. Ezzel le is szerepelt előttem! Annyira elkeseredtem, hogy eldöntöttem, ezzel az emberrel, bármi történjék is, én nem mászok többé!... Erre mondta aztán, hogy én ászoskodok...

– Csomós-baleset...

– Azt is rám akarta kenni! De ha Jenőék mászni akartak, nem tarthattam vissza egyiket sem! Inkább elmagyaráztam nekik az utat. Nem figyeltek oda eléggé, s megijedtek. Botond szerint akkor én feleltem a fiatalokért. Mindent rám tett, a régebbi ügyeket is. Az itallopást, az ivást, a verekedést, az ászoskodást. Meg a bicikli-ügyet.

– Hogyan zajlott le az a híres mentés?

– Egy útlezáró kecskét vertünk szét, abból rögtönöztünk hordágyat Jenőnek. Kérdeztem tőle, mije fáj. Nem tudta mozgatni a lábát. Hát a gerince fáj... Közben mindenféle marhasággal szórakoztattuk. Nehéz helyzetben, amikor valaki el van kenődve, hülyülünk. Csomós úgy röhögött, a végén már arra kért, kíméljük valamicskét, mert nagyon rázkódik a fájós háta a nevetéstől... S akkor az a balfék mentősofőr! (*Jókorát csap a homlokára, ezzel jelzi, milyen véleménynel van az illetőről.*) Nekiáll sopánkodni mellettünk, mint egy vénasszony: „Jaj, hát magából sose lesz ember!” Elküldtem hirtelen... „Üljön a volánhoz – üvöltöttem rá – s fogja két kézzel azt a hülye száját, ha már segíteni nem tud!” S aztán az ügyeletes orvos! Jenőt azonmód puha ágyba akarta fektetni. Képzeld, azzal a gerincével! Nekünk kellett deszka-lemezt szerezniünk s azt feltenni egy kórházi ágyra, nehogy nagyobb baj történjen...

– Azóta, hogy megbíráltak, te mit csinálsz?

– Botonddal nem beszélek többé. A Vasas Kupára még elhívtak bírónak. Benne vagyok a hegyimentő csapatban is. De mászás ... (*Felnéz, dacosan:*) ... ezután csak saját elképzelés szerint lesz. Még szólóban is szoktam, pedig az tilos. Ha nekem így tetszik! Az én bajom! Lehetőleg jó messzire elhúzódok az utaktól, engem ne bámuljon senki, amíg mászok. Nekem ez egyszerűen szükséglet. Nem tudok nélküle élni. Ha megélek, jó, ha lezuhanok, az én bajom!

– A félreértések tisztázásának vannak békés útjai is...

– Aki engem a lelkem mélyén sértett meg, én azzal nem békülök! (*Vicsorogva, majd hirtelen hangot váltva:*) Reich és Szép csak jóra tanítottak... Botond... ő leszerepelt előttem mint ember. Még hogy ő felemelt magához engem, a süket melóst, a reszelő mellől... No nem!... Hermann Palit is ő hajszolta a halálba!

– De hiszen az egyik legjobb barátja volt!

– Nem közvetlenül tette, ámította szegény fiút, amíg az elhitte, hogy jó alpinista lesz belőle, ha Botonddal mászik. (*Gyűlölettel, sziszegve:*) Olyan utakba vitte bele szegény Palit, csak hogy magáról elmondhassa, milyen falakat mászik... Eleget mondtuk neki, hagyjon békét a srácnak, 4-es nála a felső határ, de Botond presztízskérdést csinált belőle, s azt mondta, mi nem szeretjük Hermann... (*Keserűen néz maga elé, a két karosszék között futó kis szőnyegre.*) Ó, szerencsétlen, jó Pali, hogy tudott kódorogni, céltalanul, valahányszor magára maradt. (*Szinte kiáltva:*) Ha mi akkor ott vagyunk veled a Légi Fűpárkánynál, ma itt lennél közöttünk...

– Olyan biztos vagy ebben?

– Érzem! (*Mintha maga is meglepődne a felfedezéstől:*) Én el is tudom képzelni a valóságban, hogy mászok! Érzem az ujjaim alatt a sziklát, és olyan nincs, hogy én valahol ne menjek ki!... Százas, hogy megmentjük!

Beszélgetés Piroska Lajossal

Időpont: 1985. március 27-én délután; helyszín gyergyószentmiklósi otthona

Ha mosolyog is, tekintete mélyén tüskék rejlenek. Mielőtt egy-egy kérdésre válaszolna, hirtelen mozdulattal feltolja pulóvere ujját, majd gépiesen bólint a kérdésre.

– Honnan a Túró név?

– Tudom én?... Talán, hogy mikor gyerek voltam, nagyon szerettem a túrót. Egy táborozáson aztán reggel-este azt kaptunk, én meg mindegyre örvendeztem: „Né, túró!”... De már az öcsémet rólam nevezték el Kicsi Túrónak...

– Most, hogy kimaradt a szakosztályból, mivel foglalkozik?

– Talán még többet járok aへgyre, mint korábban. Igaz, csak a Szorost mászom. Tehát kevesebb időt vesztegetek utazgatásra. De elrontott napnak számít nálam az, ha legalább a városszéli csárdáig ki nem karikázok egy jó sörért. *(Elégedetten nevet, mint aki megbékélt a sorsával.)* Télen ott sízni is lehet... Aztán erdei gyümölcsöt, gombát szedek, agancsot gyűjtök, hegyimentéssel foglalkozom, meg újabban túravezetéssel...

– Az miből áll?

– Jön egy-egy önkéntes kirándulócsoporthat a Szorosba vagy a környékre, s akkor én felelek a vezetésükért.

– Zúzám szerint egyszer ön megmentette egy végzetes lépéstől...

– Ja, az érdekes volt!... A királykői túrán... Akkor csodára felmérgelődtünk... A két teherhordó mind csak a Hegyi holmiját vitte... Úgy volt az egyezés, hogy indulás előtt Molnár feljön hozzám és Zúzámhoz is, s elviszi a csomagjaink egy részét. Nem jött. Olyan tömött zsákot vittem, majd kihasadt. Botond akkor nem volt formában, nem ment neki a túrázás. Egyik helyen a teherhordóink megkérdezték, hogy a szöszbe jösztek olyan lassan. Mint a csigák. Zúzám begorombult, s megmondta, mi a helyzet Botonddal. Hegyi visszaszólt, hogy ez a hála? Bezzeg, ha nem nyúlt volna a Zúzám hóna alá, most is reszelhetne nyolc órán keresztül. Erre Zúzám is vissza, hogy a nyolcvanéves nyomorék nagyapám is jobban mászott volna Botondnál... *(Vigyorogva, mint aki teljesen kívül áll az ilyen kisszerű villongásokon.)* Volt ott hirig, s gondoltam, jobb lesz közbelépni, mert Zúzám igencsak fürge gyerek, s ideges fajta.

– Hogyan barátkoztak össze?

– Az erdőn. *(Meglepődvé néz rám: hát hol másutt?)* Mindketten ugyanabba a szakiskolába jártunk, de az erdőn jöttünk össze igazán. Fenyőfáért mentünk, rajtam síléc, rajta nem. Nézegette, milyen jól csúszik, s kérdezte, nem tudnék neki is szerezni. Neki nincs rá módja. Kértem egy párat az iskolától magamnak, azt odaadtam. Attól kezdve együtt edzettünk, egy év múlva mind a ketten megyei versenyt nyertünk. Másztunk is. *(Derűsen sorjáznak az emlékek; szavai nyomán minden pofonegyszerűnek, magától értetődőnek tűnik.)* Szép Samu tanár úr vitt mindenfelé. Majd a villanyszerelőkhez kerültem, utazgattam erre-arra. A katonaságnál hegyivadász voltam. Ott két aranyérmet nyertem. Versenyeken. Jó volt.

– Most már nem jó?

– Jött Hegyi, elrontott mindent. Még ifjúsági csapatban voltunk Zúzámval, és Reich Vili edzett minket, de ő már belekotyogott a Vili dolgába. Hogy nem adjuk a maximumot.

– Önnek volt-e összetűzése Hegyivel?

– Direkte egyáltalán nem. Csak amikor Antal Bélát kirúgta a csapatból. (*Vad daccal:*) Akkor én is szinte megvertem! Béla akkor állás nélkül volt, pénzért varrt a fiúknak. Botond szerint drágán adta a holmit. Üzletelt, de nem erről volt szó... Béla nem szerette a rendetlenséget, s egy bajnokságon, mikor Botond elfoglaltsága miatt Zúzám volt a vezető, Béla rá-rászólt a fiúkra, miért olyan szétszórtak. Ők meg panaszt tettek Botondnál. Később összeszólalkozott Botonddal. Sikerült elintézni... (*Töprengve, nyugtalanul:*) Velem azért Botond mindig úgy bánt, mint aki igazából nem ellensége. Úgy is volt.

– És akkor?

– Éppen csak nem akarom látni mint edzőt! Nem ért hozzá. (*Nyersen.*) Már amikor a csapathoz jött, akkor is idegenkedtem tőle. Össze is veszttem vele mászás közben.

– Miért? Rosszul mászik?

– Biztonságosan mászik! (*Kezével jelzi: így mindenki tud.*) Nem időre. Énnekem volt egy idegességem, amikor másztam, s az nagyon hátráltatott. Az elején mindjárt oktatni akart, s attól még jobban bezsongtam. De ha csak mászótárs marad, nem lett volna baj. Óvatos fickó.

– Reich szerint a Fogarasiban önökre kényszerített azért néhány veszélyes harántozást, ereszkedést.

– Ja, hát akkor tényleg féltünk... De muszáj volt vele menni.

– Miért?

– Csak ő ismerte az utat. Fagyott volt a hó, de azért féltünk. Szóval, végig reszketett a bokánk, hogy ránk jön az egész hegyoldal. (*Csóválja a fejét.*) Odaát egy kelet-német csapat végignézett bennünket, távcsővel kísérték minden mozdulatunkat, a végén tapsoltak is nekünk, mind azt kiabálták, hogy „Gut!” meg „Hárásó!” Kezet fogtak velünk, majd ők is menni akartak a nyomunkban. Gyorsan lebeszéltük őket, még Botond is kézzel-lábbal hadonászott, hogy ne, mert veszélyes arra!

– Tehát büszkék voltak, hogy átjutottak!

– Mi az hogy! (*Hátradől, öregesen.*) Derék túra volt... Tulajdonképpen... engem inkább a felnőtt bajnokság riasztott vissza a szakosztálytól. Az, hogy kénytelen voltam letenni a próbákat, hogy előre juthassak. Ettől nagyon irtóztam. Megvolt már a gyerek, s én inkább élvezni akartam az alpinizmust, nem pedig vállalni érte az emberkínzást is. (*Vallomásosan, kissé riadtan:*) Meg aztán, intő jelnek éreztem a lavinát, amelyik majdnem elvitte az egész csapatot.

– Mikor?

– 1983 elején, a Temes Kupán. Esett az eső, később havazás lett belőle. A vizes óra több mint fél méteres új réteg került. Itt-ott látszott, mozgolódik a felszín, de már jöttünk lefelé a gerincről, tapasztalt helyi versenyzők nyomában. Sajnos, a nyomok rossz irányba vittek. Hallottam a surrogást, hátranéztem, s hát megindult a hegyoldal, hullámozott lefelé a hó! Hermann Pali egy jókora jeges hóhalom tetején egyensúlyozott, mintha tutajon állna. Zúzám is a talpán maradt valahogy, de Szörényit például nyakig betemette a hó. Egy másik társunknak csak a síkesztyűje látszott ki. (*Idegesen nevet.*) Mikor minden elcsendesedett, s láttuk, hogy élünk, megjött a kedvünk. Lefotóztuk az egészet, emlékebe... Nekem annyi elég volt intő jelnek.

– Szörényi és Hermann tehát már akkor is...

– Igen, de akkor szerencsájuk volt... Szegény Pali, itt lakott ő is, egy emelettel lejjebb. (*Egyszerre ellágyul.*) Sokszor panaszolta, hogy Vili nem akarja őt nehezebb mászóútba küldeni. Később, Botond idejében meg olyan büszke volt, hogy mehet, ahová csak akar... Az igazság

az, hogy Vili járt el helyesen, mert Pali nagyon görcsösen, bizonytalanul mászott, jó néhány-szor esett is.

– Mégsem adta föl...

– Azt hitte, akarattal minden legyőzhető. Élvezte a győzelmet, de amíg a csúcsra jutott, szörnyen szenvedett. Az igazi mászó útközben is élvezi, nem erőlködik... Pali ráadásul nem is volt valami erős fizikumú. Egyedül élt, rendszertelenül táplálkozott. A kislányom nagyon szerette. Valahányszor nálunk járt s készült hazamenni, a gyerek utána szólt: „Pali, gyere vissza! Pali, gyere játszani!” Ő is amolyan gyerek volt még...

– Nem próbálták megértetni vele, hogy kész öngyilkosság, amit csinál?

– Nem lehetett. Mindene volt a mászás... *(Némán néz maga elé, majd kis idő múlva, révetegen:)* Nagyon feledékeny volt szegény. Egyszer elaludt a kádban, fürdés közben, s a víz kifolyt az ajtó alatt, elárasztotta az alsó lakókat. Mi törtük fel az ajtót. Vagy egyre-másra a gyárban felejtette a lakáskulcsait, úgyhogy a végén nálunk is letett egyet, s ahányszor elhagyta a sajátját, mi kihúztuk a bajból. *(Mosolyogva:)* Az utolsó hónapokban egy kis almérnöknővel járt, az is olyan csendes, begubózó típus volt, nagyon találtak. Lehet, össze is házasodnak, hogyha ... A kis csaj talán még most se tért magához egészen... Bezzeg, ha mi ott vagyunk akkor a Bucecsben...

– Önökön múlt, nem?

– Hát... Nem éppen... Az apósoméék falujába készültünk a feleségemmel, almaszedni. Az állomáson látjuk, Hegyiék könyökölnek a délutáni vonat ablakában. Mi ellenkező irányba utaztunk, s amíg vártunk, lekezeltünk az egész társasággal. Kérdezték, hová megyünk, nem tartunk-e velük. Szólok, mi az úticél, erre Szörényi és Hegyi neki kacagni: lám csak, az alpinizmusból almaszedés lett... Még el is szégyelltem magam, hogy ők nagy vidáman mennek mászni, én meg nem tartok velük. Másnap, persze, egy fia almát se szedtünk, úgy elromlott az idő. Mondtam is a feleségemnek: „Na, ezek se másznak sokat!” A vasárnap még eltelt, hétfőn munkába mentem. Délután azzal fogad a feleségem: Pali és Csaba megfagytak! Csak álltam... Hihetetlen volt az egész... És nagyon tudtam haragudni Hegyire!... Én... azt nem akartam, hogy bántsák, hogy baja legyen, de szerettem volna, ha elmegy innen, hagyja a gyergyói csapatot a fenébe! Elrontotta azt, amit éveken át itt magunknak építettünk.

A megyei testnevelési és sporttanács turisztikai-alpinista bizottságának határozata
Kelt 1984. január 31-én

A bizottság újabb gyűlésen elemezte a Bucsecsben 1983. október 1–2-án bekövetkezett hegyi baleset körülményeit;

egyúttal mérlegelte a Központi Alpinista Technikai Bizottság és az edzői testület közös állásfoglalását;

megvizsgálta a gyergyószentmiklósi Vasas SE (az átszervezés után: Jövő SE) hegymászó szakosztályának tevékenységét, és elhatározza:

1. A Vasas SE (újabban Jövő SE) hegymászó szakosztályát, illetve Hegyi Botond edzőt (bár nem felelős közvetlenül a két hegymászó haláláért) megrovásban részesíti.
2. A szakosztály szintjén alakítsanak vezető közösséget, s együttesen hagyják jóvá az edzés-tervet, a keret összetételét és a versenyeken való részvétel programját.
3. Az edzőtől egy évre megvonják a szerződésben megállapított edzői juttatásokat.

Sas Martin elnök
Jónás F. Péter titkár

IV. SZÉDÜLET

„Még harcolnia kellett volna, megkísérelnie mindent: nincs külső végzetesség. Csak belső végzetesség van: jön egy pillanat, amikor fölfedezzük, hogy sebezhetőek vagyunk; akkor a hibák magukkal rántanak, mint egy szédület.”

(Antoine de Saint-Exupéry)

Ágh János a két gyergyószentmiklósi bajtárs halálának egyetlen szemtanúja.

„Fölkeresni; mi történt? mi történt?!” – olvasom az emlékezetemnek szóló, buzdító jegyzetek élén.

Pedig félek a találkozástól; amíg csak lehet, halogatnám, odáznám. Tartózkodásomban biztosan ott van a haláltól való ösztönös irtózat is. Meg az, hogy beszélgetés közben netán elkap a szédülés és gyengeség, mintha fekélyes, csúnyán gennyesedő sebet kellene fertőtlenítenem.

Ha vallatóra fogom, mi is történt hármójukkal az utolsó órákban, vajon nem maradék – amúgy is megtépzott – önbecsülésében sértem a megrendítő pillanatokat átélt fiatalembert, felébresztvén a ki nem mondott, de ilyenkor mindannyiunkban ott szunnyadó önvádat: segíthetett volna ugyan két haldokló bajtársán, ő viszont gyengének bizonyult? Megadta magát a körülményeknek, s a túlélés minden további lehetőségéről lemondott...

Továbbá: milyen joggal háborgassak egy embert, aki mégiscsak a halálból tért vissza fiatalságának, életerejének köszönhetően; holott az első napokban neki is halálhírért költötték, majd miután kiderült, hogy a hír hamis, akadt, aki még neheztelt is rá: lám, a két tapasztalt, életerős hegymászó odavész, ő meg, a beavatatlan tacsó, a sziklák felelőtlen suhanca – úgymond, minden bonyodalom oka és előidézője – tovább örvendhet az életnek, s ráadásul senki se vonja felelősségre!

Ha a valóság nem cáfolt volna rá a kezdeti hírre, biztosan őt is illően elsiratják, és Sepsiszentgyörgyön is gyászba borulnak a hegymászó szívek; a hármak tragédia pedig egészen más arányban tüntetné fel a Bustény fölött történeteket. Egy halott, két halott – még megjárja, nem rendíti meg alapvetően a Szabályba vetett hitünket. Hármak már jóval nehezebb kimagyarázni, az már Mennyiség; tünetértékű és nyugtalanító, mint a túlságosan felszökő láz.

Tartok tőle: bűnbakká, esetleg hőssé avathatom Ágh Jánost azzal, ha túlzott figyelmet szentelek neki; s ezért, amíg csak lehet, halogatom a vele való találkozást.

Eközben pedig föld felett köröző, prédára leső keselyűnek érzem magam, amely mímeli ugyan a fenséges nyugalmat, kimérten kering látszólag érdektelen pályáján a magasban, végül mégiscsak a védtelen tetem szíve fölött köt ki, azt célozza be s marcangolja el szakszerűen, könyörtelenül, mintha kizárólag a véletlen rendezte volna így a dolgokat.

De mi már tudjuk: minden cselekedetének ez a végső; elodázhatatlan lakmározás ad értelmet; ez élteni, ez az ő belső meghatározottsága.

Beszélgetés Hídvégi Istvánnal

Időpont: 1984. április 17-én reggel; helyszín a sepsiszentgyörgyi dudagyár minőségellenőri hivatala

Faragott vonásai bocsánatkérő mosolyba rándulnak, ujjai izgő-mozgó, önálló lényekként táncolnak az íróasztalon, végig az iratcsomókon, a golyóstoll sima oldalán. Szavait olykor sebesen felpörgeti. Első fokozatú hegymászó.

– A szakosztály elnöke elnézést kér, amiért pillanatnyilag nem ér rá beszélgetni, de mérleget zárunk, és rengeteg ilyenkor az irkafirka. (Megpróbál udvariasan ünnepélyes lenni.) Az Elektro SE hegymászói nevében... a szentgyörgyi alpinisták nevében... hogyha valamiben... ha segíthetek...

– Ön jelen volt Bustényben?

– A feleségem éppen akkor szült. *(Nagyon büszkén:)* Egy lányt! A közelében akartam maradni, hogy én vihessem kórházba. *(Rám sandít.)* Nem utaztam el.

– Tehát csak hallomásból ismeri a történeteket.

– Telefonáltak a gyárba, az igazgatóságra, hogy a Jánossal baj van. Pedig nem is nálunk dolgozik, hanem a szomszédban, egy másik gyárban...

– De az Elektro SE-ben mászik?

– Ez az egyetlen szakosztály Sepsiszentgyörgyön.

– Nem tudja, miért költötték az elején halálhírét?

– Fogalmam sincs... Meg voltunk itt mi indulva, kérem, nem kellemes ilyen híreket hallani. Aztán... *(Irodai társára sandít, vajon a beszélgetésünk nem zavarja-e munkájában, de az éppen háborítatlanul, jóízűen falatozik.)* ... Én is néztem már farkasszemet a halállal. Ijesztő és kegyetlen dolog...

– Nehezére esne felidézni azt az emléket?

– Most már, hogy kikotyogtam... Négy-öt éve történt, a Fogarasiban, egy csillagtúrán. Mozgósították az egész társaságot, mert egy II. fokozatú sportolót odakapott a lavina az Olt völgyében, s a helyi Salvamont egymaga sehogy se boldogult. Nem telt el fél óra, sikerült előkaparnunk a fiút a hó alól. Már nem élt. De elborzadni se volt időnk, mert a hegyoldalról lezúdult egy újabb lavina, az meg bennünket fogott oda. Nekem például térdig kapta be a lábamat, akár egy szörnyű erejű satu. A hátrébb állókat jobban telibe találta, ők szerencsére, az utolsó pillanatban megkapaszkodtak egy-egy fenyőcsemetében. Két hegyimentő így is odaveszett, az egyik épp az én kezem között múlt ki...

– Néha össze kell szorítani a fogat, hogy tisztán állhassunk önmagunk előtt.

– Néha nagyon... Sajnálom, hogy nem voltam ott Coștilán, jól ismerem a környéket, talán segíthettem volna a bajbajutottak felkutatásában.

– Bizonyos ebben?

– Tudom én? Az ember remél...

– Egy olyan út után, mint a Reménység?! És olyan időben...

– Pardon, ezt nem tudhatja! Amikor például én megmászom a Kék Repedést, utána még elmegyek és felkapaszkodom egy kisebb falba, és még mindig marad erőm egy kiadós focimeccsre is! Az embernek olyan edzésben kell lennie, hogy egyetlen mászóút ne fullaszthassa ki.

(Meggyőződéssel:) Szörényiek többre vállalkoztak, mint amire akkor képesek voltak. Az eső pedig nem segített rajtuk...

– Honnan ismeri olyan jól a coștilai falakat?

– Első megmászáson dolgozom egy sráccal a hadsereg csapatából. Sokat másztuk emiatt a Reménységet s a Kék Repedést is.

– Új utat nyitnak ott, ahol minden talpalatnyi helyet összemásztak már, hivatásosak és amatőrök egyaránt?!

– A Reménység és a Kék Repedés közé szegezünk ki egy rövid utat, de nem döntöttük még el, mi legyen a neve.

– Olyan különleges trasszé?

– Ez lesz az ország legnehezebb útvonala! (Tolla máris gyors vázlatot rajzol egy papírdarabra.) Két éve dolgozunk rajta, de már régóta dédelgetjük a gondolatot.

– Miért húzódik el a kiépítése?

– Semmilyen szabály nem írja elő, mennyi idő alatt kell egy első megmászást tető alá hozni. (Bizalmasan:) Ismerek egy brassói mászót, húsz éve dolgozik egy úton a Nagykőhavason, de még ma se fejezte be! Nekünk kábé a negyede van még hátra, néhány igen nehéz szakasszal.

– Nincs rá elég idejük?

– Időnk az lenne, de csak olyankor szoktunk rajta dolgozni, ha nagyon edzettek vagyunk s jó a formánk.

– Hogyan kezdtek hozzá? Fogták magukat s nekiugrottak?

– Előbb alaposan felmértük a falat. Végigvizsgáltuk lentről, távcsővel. Jól megnéztünk minden olyan részletet, amiről úgy látszott, áthidalhatatlan. Fel is fedeztünk így vékony repedéseket, kiszögelléseket. (Izgatottan rajzol.) Az egyik helyen például sehol semmi. Elérhető távolságban mindenütt sima fal. Arra a szakaszra összpontosítottunk. Felmásztunk a Kék Repedésen, itt, a Nedves Horonyig, annak az aljától elharántoztunk jobbra vagy húsz méternyit, s a sima helyen megkezdjük az expanziós szegek beverését.

– Milyen szegek?

– Ex-pan-zi-ós!... Kitágítják a legvékonyabb repedést is.

– De nem volt repedés...

– Lyukakat fúrtunk a falba, s abba vertük a szegeket. Minden egyes szegre legalább 2000 ütést kellett mérnünk, hogy biztonságosan beálljon, s ez így ment legalább 30 méteren át! Amíg a szegekkel bíbelődtünk, a Kék Repedés bemenetelét használtuk feljárónak, de később lent is bezártuk az új útvonalat. (Tűnődve, számolgatva:) Még egy nyarunk rámegy, biztosan, de már mindenki nagy érdeklődéssel várja, mert amíg föl nem avattuk, senki nem merész-kedik belé... Sajnos, manapság nagyon kevés az új és izgalmas útvonal.

– Minden eddig kiszegezett falat használnak a mai mászók?

– Sok a holt fal, például azok, ahová nehezen jut el az ember. Vagy amelyeket nehéz karbantartani, s gyorsan rongálódnak... Azokat föl kellene újítani, jó minőségű anyagokkal megerősíteni, de sok helyütt hiányzik a törődés... Bezzeg, az öreg alpinisták békebeli, patkolókovács gyártotta acélszegei máig se rozsdásodtak meg, s olyan biztosan állnak, új korokban se jobban...

– Ön mindig az Elektrónak mászott?

- Dehogy, Brassóból jöttem át ide.
- Akkor talán Szörényi Csabát is ismerte?
- Másztunk mi együtt, nem is egyszer! *(Hangjában szemrehányás bujkál: hogy hát ezzel kellett volna kezdenem.)* Jó kötésű fiú volt, nagy jövőt láttak benne. Udvarias, szorgalmas gyerek volt, nem sértegetett senkit, még az edzője is meghajolt végül előtte, ami nagy szó. De akkor már késő volt.
- Mihez volt késő?
- Elvesztette mint mászót. Csaba Gyergyószentmiklóstra ment...
- Talán, ha otthon marad...
- Ki tudja... De otthon is voltak problémái...

Beszélgetés Gherasim Cornellal

Időpont: 1984. április 18-án délelőtt; helyszín a dudagyár kereskedelmi igazgatói irodája

Magas, lóarcú férfi. Beszélgetés közben mindvégig az ujjait pattintgatja. Első fokozatú mászó.

– Milyen elképzeléssel utaztak Busténybe?

– Meg akartuk szerezni azt a kupát. Ehhez nagy túrákat kellett másznunk.

– Tudta, hogy a csapat vezetése az ön feladata?

– Igen, nekem kellett elvinnem a fiúkat. Dávid András edzőnek sürgős dolga akadt. *(Kis szünet után.)* Ha nem nagyon muszáj, máskor sem tart velünk.

– Hogyan választották ki a mászóutakat?

– Én Mihók Ferivel a Reménységbe iratkoztam, Csibi és Ágh a Kék Repedésbe, pár csapattunk pedig egy kicsit odébb, a Rég Álmodott Repedéshez vonult. Megbeszéltünk minden technikai problémát s elindultunk. Még mondtam Csibinek, ha netán elered az eső, és nincsenek nehéz helyen, forduljanak vissza. És hogy a Babele felé menjenek ki... Nem vonultak vissza, s amikor 13 óra után mi lefelé ereszkedtünk a Légi Fűpárkányon, a Belvederénél beszéltünk velük a falban. Azt mondták, épp a Boltozat alatt várnak. Ültek és várták, hogy csöndesedjen az eső. Közben begörcsöltek az izmaik. Nehezen másztak.

– Állítólag előző este poharazás volt...

– Névnapja volt az egyiknek. Koccintottak. Közben Csibi összeveszett Zsolnai Bencével, aki igen ügyes ifjúsági mászó, II. fokozatú... Bence megsértődött, s kiszállt a buliból. Sajnáltam, mert jó kis pontokat lemászott volna a csapatnak.

– Miért nem fogtak össze Gyergyószentmiklóssal, amikor látták, hogy a fiúk nincsenek sehol? A két csapatból valahogy kitelt volna egy mentőcsoporthoz...

– Mi határozottan reménykedtünk, hogy fent vonultak el, a menedékházba. És azért nem jönnek.

– Önt személyesen felkérték segíteni, de nem akart.

– Amikor elterjedt a hír, hogy hat ember a falban maradt, én rögtön utánuk akartam menni! De Hegyi azt mondta, semmi probléma, mert jönni fognak. Besötétedett, havazott. Jöttek sorra a fiúk, főztem nekik a teákat, el voltam foglalva.

– Másnap reggel se csatlakozott a mentéshez...

– Elindultam, csak hogy a Babele felé! Gondoltam, hátha a drótkötélpálya felé ereszkednek... *(Eltakarja a szemét.)* Aztán megláttam a halottakat. Rosszul vagyok, ha vért vagy halált látok. És egyáltalán, nem szeretek vezetni, se másként felelni.

– Mondta ezt az edzőjének, amikor a vezetéssel megbízta?

– Tudja ő nagyon jól... *(Legyint)* ... mi lakik bennem. Ettől függetlenül, hibásnak érzem magam a történetekért, de bűnösnek nem!

– Ön fél a vezetéstől, a felelősségtől, mégis hegymászó lett. Nem furcsa ez?

– Szabadfogású birkózó voltam valamikor, s elég jól szerepeltem Brassó színeiben. *(Felvonja szemöldökét, maga is furcsállja e különös pályafutást.)* Az öcsém mászott, s ő csalt magával. Amikor láttam, hogy mit csinálnak az alpinisták, azt mondtam, ezek bolondok. Aztán mégis beálltam, bár elég nehézkesen másztam. Az egyik nyáron zuhantam vagy 20 méternyit, de

nem történt bajom. Fociztam egyet, a meccsen leestem és eltörött a karom. (*Keserűen mosolyog a sors ellentmondásos alakulásán*) Később megoperáltak... Mikor átjöttem Szentgyörgyre, kezdett jól menni a mászás...

– Mit tanult a bustényi esetből?

– Legfontosabb a gyors mászás... így az ember nem időzik hosszasan sehol, a hegyekben ugyanis hirtelen változik minden. Fel kell készülni továbbá a hosszú utakra, erőfeszítésekre... (*Mintegy a fentieket igazolandó:*) Kíváncsiságból később elmentem Zsolnaival, és két és fél óra alatt megtettük a Kék Repedést... De az esőben mászáshoz edzés kell.

– Mások a sebesség hátrányairól beszélnek.

– Vannak viták, mindenesetre...

Beszélgetés Zsolnai Bencével

Pár perccel a fenti beszélgetés után, ugyanott

Pattanásos homlokba hulló haj puha bozótja mögött mélytűzű szernek. Mosolya láttán az emberbe óhatatlanul életkedv költözik. A baleset óta megszerezte az első fokozatot; felnőtt versenyző lett.

– Min kaptak össze Csibi Elekkel Bustényben?

– Valamikor jó barátok voltunk... Ő itt a szakosztály alapító tagja, de valahogy mellőzik, mert... (*Szeretne precízen fogalmazni, aztán mégis burkoltan:*) ... nem mászik elég sikeresen. Az elején együtt dolgoztunk, a szomszéd gyárban, de rájöttem, könnyebben sportolhatok, ha átjövök a dudába. Mégiscsak ez jelenti a szakosztály lelkét. Nekem hobbim a sport, atlétizálok, sízek, focizok, úszok is. Minden évszakban akad valami mozgási lehetőség. A kollégák itt könnyebben elnézik, ha olykor hiányzunk a munkából...

– Mégis, mi volt a vita tárgya?

– Csibi felhánytorgatta, hogy minekünk, dudagyáriaknak minden előnyünk megvan, míg ők a mostohagyerekek... Én meg azt mondtam neki, hogy aki a sportban nem hoz áldozatot, az ne várja el másoktól... Neki az fáj, hogy engem mindenhova visznek, pedig később kezdtem mászni. Őt mellőzik...

– S maga verseny előtt hátat fordított a csapatnak?

– Meg akartam mutatni, hogy... De nem, akkor hirtelen nagyon elment a kedvem az egésztől.

– Mint egy gyermeknek, ha nem ismerik el az igazát?

– Úgy lehet, mert szabályosan duzzogtam. Még a falhoz se mentem ki a mászás napján, de azért... (*Szenvedélyesen:*) ...vártam vissza a fiúkat! Mikor Gherasimék leérkeztek, s mondták, nemsokára jönnek Csibiék is, felültem a vonatra és hazajöttem! Vártam őket itthon az állomáson, s majd összeestem, amikor meghallottam, mi történt velük.

– Mi volt az első gondolata?

– Hogy ez velem nem történt volna meg... És biztosan tévedés az egész. Álhír.

– És azután?

– A fiúknak tudniuk kellett volna a szabályt, hogy nem szabad olyan utat vállalni, ami meghaladja a képességeinket. Nem való ugyanis kínlódva, erőlködve mászni, csak könnyedén, élvezettel. Olyankor jóval kevesebbet hibázik az ember. Sajnos, a versenyen, ha mostohák is a körülmények, menni kell.

– Mindig muszáj, kivétel nincsen?

– Ha hallaná, milyen éles viták folynak olykor az alpinisták között! Tavaly nyáron például, a Vasas Kupa idején, amikor 4–5 napon át tartó esőzések járták, fel is vetődött a kérdés, másszunk-e egyáltalán? Én azt tartottam, hogy a falak nem futnak el. Mások azzal érveltek, hogy a pénz így is, úgy is elmegy, s a falban is elkaphatja az eső az embert, akkor meg nem mindegy?... Jó-jó, így a mi táborunk, de fölösleges kockázatot nem érdemes vállalni, úgyis elég rizikós maga a mászás... Addig-addig vitatkoztunk, míg az összes résztvevő közül végül csak mi, szentgyörgyiek másztunk, utána lefújták a versenyt.

– De akkor nem történt baleset, ugye?

– Nem... (*Figyelmeztetően:*) És még sok esetben maradt el a valószínű tragikus utójáték. De ez mit se változtat a lényegen. Az 1982-es téli országos bajnokságon Bustényben, emlékszem,

havazott. Mi a Sasok Falát másztuk, s a nehezen feljutó csapatok kötelet dobtak le, annak védelménél együtt jöttek le, veszélyes körülmények között. Tudom, mert másnap részt vettem a csapatban, amely összeszedte az elhagyott mászóanyagot. Szóval... *(Keserűen:)* a szervezők akkor is olyan nyugodtan ültek, mintha mi sem történt volna.

– Biztosan megszokták, hogy legtöbbször tényleg nem történik semmi. Miért idegeskedjenek időnap előtt?

– De a hegyen a pusztulás és az élet között sokszor csak egy fölösleges vagy elmulasztott mozdulat, egy gondolatnyi hiány vagy többlet a különbség!

– Volt már életveszélyben, hogy ennyire óvatos?

– Pár hónappal a bustényi tragédia előtt, tavasszal, a Királykőn. Pedig csak kirándulni voltunk egy barátommal. Tíz évvel volt idősebb nálam.

– Volt?

– Igen. *(Lehajtja a fejét, kegyelettel:)* Elpusztult az úton, végkimerülésben.

– Egy kiránduláson?

– Tavasz volt, gyönyörű idő. Amikor a gerincre értünk, összeszaladtak a viharfelhők, havazni kezdett, s minden nyom, minden út eltűnt a szemünk elől. Vakon botorkáltunk előre, reggel nyolctól majdnem éjfélig. Hatalmas szél vert odafent a gerincen, majdnem lesodort. A végén már muszáj volt megállni, mert Iván nem tudott járni. Azt hittem, ott fagyunk meg. De átvészeltük az éjszakát. Reggel újra bizakodni kezdtem, hogy ezek után megélünk, viszont Iván nem gyűjtött erőt közben, s ott kezdtük, ahol este abbahagytuk. „Nem-bí-i-rom! – Nem-bí-i-rom!” Ezt hajtogatta tompán, mint egy robot. Még a hátáról se volt képes a hasára fordulni... Nyáron a megteendő út negyedórát tartott volna, de most mi betévedtünk a 2–3 méteres hóba. Iván nem volt alpinista, valamikor hokizott, meg labdarúgó is volt és szerette a túrázást. Barátságból tartott velem... Ráadásul könnyen volt öltözve. Igaz, hogy sok minden ott szorongott a nehéz hátizsákjában, de már nem tudott hozzáférni. Vinni próbáltam, de annyi ereje se volt, hogy tartsa magát. Süllyedtem el a hóban. Akkor indultam el segítségért. De a menedékházban nem volt rádiótelefon, a mentőszánkót nem tudták, hol keressék... végül ott tartózkodó sportolók indultak el Iván után. Már késő volt. *(Küszködik ellene, de kibuggyan a könnye; gyerekesen törölgeti a szemét.)* Amikor elváltam tőle, becsavartam a hálózsákba. De nem azon a helyen találtak rá, ráadásul kimászott a zsákából a hóra. Maga ment a pusztulásba... Később hallottam, hogy pár méternyire attól a helytől áll egy faház, egy védkunyhó, ahová behúzódhattunk volna... De mi nem tudtuk! Ekkor döbbentem rá, hogy az izmok, az atlétatermet nem minden. Belső ellenállás is kell ahhoz, hogy az ember talpon maradhasson.

– Az ön esetében milyen következményekkel járt ez a kiruccanás?

– A lábujjaim kissé megfagytak akkor. És el voltam szánva, hogy hátat fordítok az alpinizmusnak. *(Dacosan felveti a fejét, mintha velem hadakozna.)* Nem akartam többé mászni. Hallgattam a sok süket sopánkodást: „Hogy nem bírta ki Iván, ha te kibírtad?! Hiszen ki-sportolt ember volt!” Ilyenkor üvölni szerettem volna... De a társaim nem hagytak magamra. Vittek, kényszerítettek, bíztak bennem. Még kötélfőként is elfogadtak, s nem idegeskedtek amiatt, hogy lerontom a teljesítményüket. Mindenáron talpra akartak állítani. Munteanu Mariusnak különösen sokat köszönhetek, ő nagyon energikus alkat, az edzőnk jobb keze. Sokszor elbeszélgetett velem, amikor a mélyponton voltam.

– Most már teljesen elmúlt a viszolygása?

– Tudok már félelem nélkül mászni, de nem hagy nyugton a gondolat, hogy Ivánnak nem lett volna szabad elpusztulnia.

– Önvád kínozza?

– Nem, de... Nézze, annyi a rossz ember a földön, s annyi rossz dolog történik, viszont állítom, hogy Iván túl jó fiú volt erre a világra. Mintha életcélként tűzte volna maga elé, hogy másokat segítsen. Hányszor láttam túrákon, a hegyekben, ahogy embereket, idegeneket, külföldieket kihúzott a bajból, teljesen önzetlenül! Mindenféle felszerelést vitt magával, hátha szüksége lesz valamire. Talán ez fárasztotta ki ott, a Királykőn is, mert az utolsó pillanatig nem vált meg roppant csomagjától.

– Bustényben, amikor ön úgy döntött, hogy nem mászik, a királykői emlék is közrejátszott?

– Ezt nem gondoltam végig... De ha én, mondjuk, abbahagyom, attól még nem áll le az alpinizmus. Csak én veszítek a bolton. Hát... folytatom.

– Gáncsnak érzi a versenyszerű hegymászást?

– Pár hete parázs vita robbant ki a Királykőn, a bajnokság téli szakaszán... Badea Ovidiu, aki a bustényi mentést vezette, összekapott egy hegymászóval. Az történt, hogy a nagy havazás, majd a –20 fokos fagy miatt nem engedélyezték a mászást. Talán meg lehetett volna próbálni jó felszereléssel, de ilyen kinek van? Badeaék mindenáron mászni akartak, a saját szakállukra, hogy ne üljenek tétlenül. És nem is versenynapon, hanem szabadidőben. A szóban forgó alpinista Ovidiura támadt, hogy ha netán közbejön valami, s le kell őket hozni a falból, a lent maradóknak gyűlik meg a baja. Én igazat adtam neki abban, hogy ha együtt vagyunk, hivatalosan, akkor igazodni kell a közösséghez. De... nagyon tudtam tisztelni Badeát is, aki tehetetlenségre kárhoztatva se tud tétlenül ülni, és menni, tenni akar.

Beszélgetés Munteanu Mariusszal

Időpont: 1984. április 18-án, délelőtt; helyszín – mint Gherasimék esetében

Finom vonásain tűnődő mosoly fénye, ősz hajszálai tévedésként hatnak. Nehéz elképzelni olyan helyzetet, melyben képes volna durván viselkedni.

– Nem voltam ott Bustényben, amikor...

– Tudom.

– Ez hivatalos nyomozás?

– Mi az, hogy „hivatalos”?

– Hát... mindenkit meghallgatni, majd kiosztani a lapokat.

– Akkor ez nem az.

– Jó... Beszéljek Szörényiről?

– Ismerte?

– Brassóból jöttem az Elektrohoz, Csaba ott a tanítványom volt. Én adtam a kezébe a kötetet. Nagyon robusztus fickó volt. Sajnálom, hogy így... Mindez elkerülhető, ha jobban megszervezik a versenyt.

– Ön szerint hol történt mulasztás?

– A kupaversenyek nagy átka, hogy sokszor nincsenek jelen hivatásos bírók. A szövetség rendezte versenyeken legalább az ellenőrzést kézben tartják. Meg aztán Hegyi is, Gherasim is többet törődhetett volna a csapattal. *(Nehezen veszi rá magát a folytatásra, de már nagyon a begyében lehet.)* A kupákon, sajnos, szemet hunynak afölött, ha az alpinista a fokozatánál nehezebb utat mászik. Sokan élnek is a lehetőséggel. Aztán, másodszor megvan ugyan a fokozat, de csak papír az egész, az illető nem dolgozott meg érte. *(Megvetően:)* Hazugság...

– Csibi és Ágh „csalása” például megbocsátható, elnézhető?

– Nem. Bár nem a leggyengébb fickók, a mászás tekintetében úgy-ahogy megfelelnek. Viszont nincs tapasztalatuk a hegyi barangolásban, ezért nem tudnak önállóan dönteni. Kettejük közül Csibi a vénebb róka, csakhogy önző. Képtelen levetközni a szorítói mentalitást. Úgy indul egy mászóútba, hogy nosza, nekivágok, s legyőzőm a hegyet, egy csapásra! Márpedig hiába volt ő valamikor öklöző, a mi ellenfelünket nehéz kiütéssel legyűrni... Ágh viszont kezdő, tapasztalatlan srác... *(Elnéző mosoly:)* ...még ifjúsági bajnokságon se vett részt. Élményt gyűjteni küldtük Busténybe.

– Azt ugyan szerzett, életre szólót...

– Reméljük... Sajnos, a fiatal alpinistáknál egyre gyakrabban tapasztaljuk a küzdőszellem hiányát. Nem megy valami? Gyorsan abbahagyják. Az idei rettyezáti csillagtúrán is egymás után léptek vissza a csapatok. Nem mondom, mi is vitatkoztunk, folytassuk-e az utat, mert sűrű köd volt. De aztán nem bántuk meg, hogy kitarottunk... Vagy ott van a Zsolnai Bence esete...

– Ő is a lemondó fajta-hoz tartozik?

– Ellenkezőleg! Viszont jellemző, hogyan reagáltak rá egyesek... Őt mi eleinte megtűrtük, nem láttunk benne nagy jövőt. Hozzánk csapódott, mindenáron mászni akart. A szomszéd gyárban dolgozott. Dávid, az edzőnk szólott neki: „Fiú, a saját szakálladra edzel, mi nem tudunk elkéreztetni a melóból, ezt tudjad!” Jött szorgalmasan, előbb turistaként foglalkoztattuk.

Adtunk neki egy kötődarabot, szokjon hozzá a keze, de azért minket se zavarjon. Végül is Csibi vette a hóna alá, tanítgatta erre-arra, s egyszer csak felcsillantak a Bence kvalitásai, kezdtünk rá építeni. Mire Csibi megorrolt ránk is, Bencére is... A fiú rengeteget fejlődött egy év alatt! Nem nyavalygott, nem hiányzott, nem voltak botrányai, még a kiszállásait is maga fizette. Az edzőnk jónak látta áthelyeztetni a mi gyárunkba, hogy könnyebben kikérhessük a munkahelyéről.

– Csibit miért nem helyeztették át onnan?

– Kényelmetlen, szeszélyes alak, nem lehet rá építeni!

– Ön szerint miért van széthúzás az Elektroban?

– Mert akik versenyszerűen, eredményesen másznak, azok nem a csapatban nevelődtek ki. *(Arcán kimondatlan kérdés: egyszerű a válasz, nem?)* Gherasim is, Hídvégi is, én is készen jöttünk. És mi vagyunk az elit... A helyiek viszont? Eljutnak egy szintig, és azzal maradnak.

Beszélgetés Kapás Leventével

Időpont: 1984. április 13-án, délben; helyszín a sepsiszentgyörgyi takarmánysiló gépterme

Maga elé mered, mint az emlékező öregek. Húsos, erős keze a térde fölött, a munkaköpeny gyúrt szegélyét súlyosan leszorítja. Szakálla csöndesen rezeg a nyugodt beszéd ütemére.

– Már nyilatkoztam az ügyben. *(Tartózkodóan:)* Meg kell hogy ismételjem?

– Csak akkor hivatkozzon rá, ha valamit másítani szeretne rajta.

– Minek másítanék?

– Kezdhethné akkor ott, ahogy a versenyre utaztak...

– Annak mi köze a...? De ha úgy gondolja... *(Közben fel-felsandít rám: mit szólok hozzá, hogyan reagálok?)* Nem volt valami szervezett indulás. A csapat egy része az egyik vonattal, a másik a másikkal utazott. Attól függően, ki, hogyan szabadult a munkából. *(Dohogva, de csak miután meggyőződött, hogy a közelben nincs rajtunk kívül senki.)* Én későn szabadultam, s mire a bustényi menedékházhoz értem, a többiek már ott találtam, meglehetősen emelkedett hangulatban. Az egyik srácnak nevenapja volt...

– Ön is közéjük ült?

– Csak mellettük eszegettem, mert aznap még nem is ebédeltem. Közben valami prémiumon folyt a vita, s összekaptak azon, ki, hogyan mászik. Csibi szájából nem úgy bújt elő a panasz, ahogy kellett volna, de volt valami igaza is, mert sajnós, mi... *(Jelentősegteljesen rám néz:)* ...akik nem a dudagyárban dolgozunk, csak akkor vagyunk jók alpinistának, ha meg kell nyerni egy tömegversenyt, egy kupát. Viszont a klub ezért... Hogy nem kerül ki öt lepedő az útra és szállásra, ha már az az igény, hogy elvigyük azt a vacak vázát?!

– Robbant-e ki máskor is hasonló szóváltás?

– Olykor, egy kis pia mellett... De hát nálunk, az Elektróban, hogy úgy mondjam, egyáltalán nincs csapatszellem. Vannak a teljesítményre menő fiúk, akik I. kategóriások s a bajnokságra járnak, aztán vagyunk mi, a többiek. *(Ajakbiggyesztve:)* A nép... Annyi a kapcsolatom az egyesülettel, hogy olykor beszólnak telefonon, jöjjenek, ha akarok. Ha el tudom intézni magamnak a szabadnapot, elmegyek. Támogatás, segítség? Ugyan...

– Nem hívták át a dudagyárba?

– Korábban talán átmehettem volna, de az utóbbi négy év alatt semmi rendkívülit nem tudtam felmutatni. Hoztak másunnan olyanokat, akik nálunk jobban másznak. Mi valahogy félreszorultunk. Most már biztosan nem igyekeznének átvinni engem a gyárba...

– Mint ahogy Csibi is maradt a régi helyén?

– Csibi énnekem barátom! Nehéz ember, meg minden, elismerem. De... *(Ellentmondást nem tűrően:)* ... neki köszönhetjük a hegymászó szakosztályt Sepsiszentgyörgyön! Ő hívott magával engem is, s hívta el a havereit Brassóból, mert ott mászott először. Például Hídvégi az ő szerzeménye. Eleinte a szomszédos gyárban akarta megalakítani a szakosztályt, de a megyei szakszervezettől valaki azt mondta: „Né, fiúk, a dudagyárban van egy Dávid András nevű jogtanácsos, tapasztalt hegymászó, ő éppen fiatalokat keres, alpinista csapathoz. Menjetek hozzá!” Ez, volt 1980-ban... Megtartottuk az alapító gyűlést, ami az első és utolsó összejövetelünk is volt. Többé nem láttuk egymást teljes felállásban.

– Önöknél nincs szakosztályi élet?

– Mindenki megy a saját feje után, ez a valóság... Nemigen törődünk a neveléssel. Egy-két fiúval még foglalkozunk, a többi marad. Sokan már letették a fokozatokhoz szükséges próbákat, de a leigazolás sehol. *(Fojtottan szótagolva:)* Ez-nem-jó! Innen származnak az elégedetlenségek.

– De Csibinek, ugye, volt fokozata...

– Vele más a helyzet! Ő Zsolnait inasként vette maga mellé, s adta a kezébe az első karabinert. Neki az fáj, hogy a kis haverje így ellene fordult... *(Szenvedve, ellentmondásos helyzétének foglyaként:)* Én mind a kettőjüket becsülöm, de például ha Csibinek vagy nekem megteremtik ugyanazt az edzési lehetőséget, mint Zsolnaiéknak, lehettek volna eredményeink. Csibi olykor 2–3 hónapig nem mászhatott, s amikor elvitték egy-egy kupára, elvárták tőle, hogy ugyanolyan formában legyen, mint akik végig edzettek. Ha meg nem sikerült, még le is tolták istenesen...

– A bustényi versenyen, mászás közben, érződött-e valamilyes feszültség az előző esti veszekedés után?

– Mi például nem éreztük... Én egy lánnyal és egy sráccal másztam a Rég Álmodott Repedést, s még jött velünk egy csapat, Forgács Attilával az élen. Vártuk, hátha kiderül, mert nagyon lógott az eső lába. Elindultunk, s a második kötélhosszban már zuhogott, később meg valószínűleg ömlött ránk a víz. Van ott egy horony, abban például egy egész patak zúdult a nyakunkba. Délután 15.15-kor értünk ki, s egy órát vártunk a másik csapatra. Még vissza is másztam valamennyit, hadd lám, nem történt velük valami baj?

– Ezek szerint maguk se másztak valami simán...

– Nem voltak jó körülmények, az biztos, de azért sikerrel jöttünk ki! Meg aztán... *(Bizalmasan, de nem dicsekvően:)* ...volt nálam a zsákban mindenféle. Édesség, alma, citrom, s hogy felértünk, jóízűen elfogyasztottuk. Jutott mindenkinek egy-egy száraz ruhadarab is, de különben is fel voltunk öltözve.

– Merre jöttek hazafelé?

– A Légi Fűpárkányon kellett leereszkednünk. Ismertük a járást, s a Belvederénél utolért Hegyi és Molnár, megkérdezték, ugye, itt kell lemenni, mert nem százszázalékosak a dologban. Mondtam, gyertek csak velünk... Már elég sűrű homály volt akkor, s benéztünk a Fehér völgybe, de csak patakzúgás hallatszott, alig lehetett néhány méterre ellátni. *(Elgondolkozva:)* Akkor még nem havazott, csak a szél fújt.

– Lámpájuk volt-e?

– Azt például otthon felejtettem... *(Kényszeredett, kis nevetésekkel:)* ...s ahogy besötétedett, estünk is emiatt egyet-egyet. Hegyi csúnyán odaverte a térdét. Csilingeltünk a karabinerekkel, mintha juhnyáj lettünk volna, nehogy elszakadjunk egymástól. Hegyi aggódott, mihelyt a sátorhelynél megtalálta a többiek hátizsákjait, vajon hol lehetnek, hogy még nem értek le? Mi történhetett velük?

– Ő már akkor nyugtalan volt?

– Igen, s ahogy a menedékházba értünk, már szervezte volna a mentést. De mi, szentgyörgyiek... *(Nem mentegetőzőként, hanem józan magyarázatul hangzik:)* ...kábé egy emberre való száraz ruhát ha össze tudtunk volna szedni. Mindenünk elázott! Őszintén mondom, én nem tudtam volna menteni este, mert ilyenkor nem lehet hazardírozni. Egy bajból kettőt csinálhat az ember... Meg aztán, a fiatalabbak úgy jöttek a versenyre, hogy Bustény ugye, város, diszkója van, minek oda a bakancs? Egyesek épp csak nyakkendőt nem kötnek...

(Gúnyosan:) De mindenkin Adidas cipő díszlik, azzal viszont nem lehet elindulni hóban... Rajtam többen röhögtek, hogy mi vagyok én azzal a zsákkal, zsibárus?

– Terheli-e, ön szerint, felelősség a szentgyörgyiek a baleset bekövetkeztéért?

– Valamennyi biztosan, hiszen ott voltunk, a mi srácaink is benne voltak nyakig... De ennél nekem sokkal jobban fáj, hogy egy közösség, egy valamikori szándék így ki kellett hogy múljon, a szemünk láttára, mint ez a mi Elektronk...

Beszélgetés Dávid Andrással

Időpont: 1984. április 18-án, ebédszünetben; helyszín: a dudagyár főkönyvelői irodája

Míg nem gőzölög előttünk a frissen főzött grúz tea – és erről eszébe jut, hogy egy ilyen adag egyenlő a semmivel, mert amikor az afgán hegyeket járta, a teherhordók egyetlen éjszaka alatt 14 főzet erős teát ittak meg a sátrak előtt virrasztva –, addig a torkát köszörüli, s íróasztalán próbál rendet teremteni. Megereszkedett, negyvenes férfi, úgy ül a hosszú tárgyalóasztalnál, hogy vele szemben, a fal egész hosszában kifeszített poszter színeslik, rajta a Hindukus hegység lánc, mintha felderítő repülőgép magasából látna rá az ember. Beszélgetésünk közben szeme a poszter havas tájain kóborol, makacsul kerüli tekintetemet.

– Szóval, hozzánk is eljutott!

– Muszáj volt...

– Nagyon helyes, szívesen látjuk! A fiúk beavatták a szakosztály gondjaiba? *(Megnyugszik; mélyet szippant a tea illatából:)* Annál többet én sem mondhatnék...

– Talán mégis?

– Higgye el, sokat töprengtem a baleseten... Szerintem nincsen hegymászó, akit hidegen hagyna a szomorú história. Nekem is eszembe jutott, hogy egyszer éppen ott éjszakáztam harmadmagammal, ahol Csabáék életüket veszítették.

– Tudtam, hogy kicsi a világ...

– Így igaz! A környéket amúgy is sűrűn látogatják... Mi is addig mászkáltunk ott hármasban, míg egyből ránk esteledett. A holmink száz méternyire lehetett tőlünk, de nem mehettünk át érte. Csak egyikünkön volt teljes felszerelés, ketten pulóverben voltunk. De egy pillanatra se álltunk le. Mozogtunk, birkóztunk, dörzsöltük egymás testrészeit. Aztán felvirradt a reggel...

– Tehát megéltek!

– Kell az összetartás, feltétlenül.

– Az Elektro csapatából ez mintha hiányzott volna. Tud ön erről?

– Csibivel be is fejeztem a boltot! *(Lehunja a szemét, szeretné magát elhatárolni mindattól, ami az egyesületben forr, feszül.)* Az utóbbi időben csak bajt csinál nekem. Előbb a királykői eset, amikor Sándor Iván meghalt, most meg a verekedés és a többi...

– A Királykőn neki mi köze volt a Zsolnaiék túrájához?

– Csibiek el akartak szakadni az Elektrótól s új szakosztályt nyitni. Mondtam nekik, nagyon vigyázzatok, mert ez nem gyerekjáték! Első kiruccanásuk a királykői volt, szombaton együtt mentek Bencéékkel, másnap különváltak. Pedig izgathatta volna őket, mi lesz a másik kettővel a hirtelen támadt viharban. Ehelyett szépen hazajöttek. Volt egy monológom akkor, hogy ilyen felelőtlen szellemben nem szabad akciókat szervezni, s a szövetség nem adta meg a szakosztály működési engedélyét. A szomszéd gyár sportelnöke ugyanakkor gyorsan lefújta az egész szervezkedést. Csibinek kikötöttem, ez az utolsó alkalom, hogy elnézem a külön utakon járást. *(Dohogva:)* Most újabb galibát csinált!

– Ha már ilyen bajkeverő ember, miért ragaszkodott mostanáig hozzá?

– Nem olyan egyszerű ez... Mégiscsak az alapgárdához tartozik. Másodmászónak például kiváló, s nagyon jó kolléga.

– És a verekedés?

- Szörnyen emotív típus, s nagyon befolyásolja a pillanatnyi hangulata. Ökölvívó volt, s az elszenvedett sérülések is közrejátszhatnak. Sokszor félttem is használni, de elég gyors a mászásban.
- Mi a véleménye Gherasim magatartásáról?
- Neki is megmondtam a véleményemet! (*Engedékenyebben:*) Tulajdonképpen Munteanut kellett volna küldenem a fiúkkal, de elfoglaltsága akadt.
- Azt tudja-e, hogy Csibi megfelelő fokozat nélkül ment be a Repedésbe?
- Bocsánat, egyszerű formai vétség történt. Mert a felkészültsége megvan hozzá. Különben, mi a Klasszikus változatba küldtük, ő viszont nem fogadott szót Gherasimnak.
- Ráadásul Csibiék késleltették a két gyergyói csapat elvonulását!
- Ott Ágh-gal volt nagyobb baj... De látom, ön is felült ennek a bűnbakkereső szemléletnek.
- Valótlanságot találtam mondani?
- Nem erről van szó... Tudja, a decemberi edzői megbeszélésen nagyon rosszul esett, ahogy a fiatal gyergyói edző... valami Botond... beállította a dolgokat.
- Hegyi Botond...
- Ez az, Hegyi... Nem tetszett, ahogy hozzászólt, azt állította, hogy az egész tragédia azért történt, mert a mieink ittak s nagyon rosszul másztak... Én nem állítom, hogy a fiaink szentek, de rájuk kenni a dolgot, s nem venni észre a saját mulasztásunkat, kicsit több a soknál.
- Az edzői találkozó utolsó két napján magam is jelen voltam. Miért nem találkoztunk?
- Dolgom volt, és hamarabb elmentem... Általában sok a hivatali megbízatásom, s kissé terhes mellé ez az alpinizmus is. (*Elégedetlenül döntögeti jobbra-balra az üres poharat.*) Mostanig például nem volt székhelyünk, nyárra ígérték. Olykor itt, az irodámban jöttünk össze, de ez se mehet így örökké. Ezért is kerültük a széles körű megbeszéléseket.
- Nem éltek tehát rendszeres szakosztályi életet?
- Csak az edzőtáborokban.
- Oda viszont a versenycsapaton kívül más nem hivatalos.
- A többiek bepótolják a kupákon...
- Úgy, ahogy ez Bustényben történt?
- Kisiklás volt... Csibire visszatérve, próbáltam egyszer beedzeni versenyre, kikértem egy hónapra a szomszéd gyártól, fizettem emiatt 5000 lejt, edzőtáborba küldtem, s persze, rögtön a verseny elején kiesett.
- Nem lehetne végleg áthozni ebbe a gyárba?
- Túl van a harmincon...
- Leírta tehát magában?
- Mit tenne a helyemben? Én se vagyok már fiatal. Az ember az ilyesmivel józanul számot kell hogy vessen... Bár tavaly, a Békási-szorosban kíváncsiságból megpróbáltam szekundként egy 6-os falat, s kis biztatással ment is....
- Érez-e nosztalgiát?
- Nem, de emlékeim vannak, jócskán.

– Mikor kezdte az alpinizmust?

– Sziklát csak harmincéves korom után másztam, viszont annál többet túráztam. Aztán összekerültem Radu Mihoc-kal, s kifundáltuk, hogy jó lenne egy iráni expedíciót szervezni. Akkor még a brassói turisztikai hivatalnál dolgoztam, hamar nyélbe üthettük a vállalkozást s Teherántól mintegy másfélszáz kilométernyire megmásztunk egy 5771 méter magas csúcsot. Négyen indultunk útnak, de csak hárman értünk fel a csúcsra, mert a negyedik 4.000 méternél lemaradt... Utána szorgalmasan másztam az itthoni sziklákat.

– Milyen tapasztalatai vannak hatezer méterről?

– Hagyjuk ezt, mert Mihoc kezdeményezésére két év múlva expedíciót szerveztünk... *(A térképre mutat:)* ...a Hindukusra. A három korábbi iráni „portyázó” és egy Bébinek csúfolt srác. Egy 1100-as Daciával és egy Trabanttal indultunk útnak, 78 napig voltunk oda, 16 ezer kilométert jártunk be. Létesítettünk egy alaptábort, ahonnan a megközelítő gyalogtúra négy és fél napig tartott. 4800 méteren állítottuk fel az 1-es tábor...

– Hány méteres csúcsot készültek ostromolni?

– Megközelítőleg hétezerest... Az 1-es táborból visszafordultunk, s egy napot az alaptáborban pihentünk. Utána újra az 1-esbe mentünk, ott aludtunk. Következő nap 5700 méterre jutottunk, itt építettük ki a 2-es tábor.

– Hogyan történik a kiépítés?

– Továbbvisszük a sátrakat, de otthagyjuk az élelmet, biztonságosan elrejtve... A harmadik napon 6000 méteren tanyáztunk le, itt lett a 3-as tábor helye. Ekkor már nehezen bírtuk a magaslatot, többen szédültünk, hányingerünk volt, fájt a fejünk. Látni, mennyire kivagyunk, Mihoc azt indítványozta, forduljunk vissza. Mi, gyengélkedők, elszégyelltük magunkat, s erősködtünk, próbáljuk meg a csúcsot, ha már odáig eljutottunk. Megosztottuk a csomagokat, elindultunk, újabb tábort vertünk, s közben úgy bemelegedtünk, hogy minden panaszunk megszűnt.

– Hozzánőttek a feladathoz?

– Részben. Igazság szerint magashegyi túrán az ember ösztönösen keresi azt az utat, amin a legkisebb erőfeszítéssel haladhat, s lehetőleg a legmagasabbra jut. Tehát nem az történik, mint a sziklamászás esetében, ahol az adott falat, bármilyen legyen az, meg kell mászni.

– Melyik a könnyebb, melyik a nehezebb?

– Képzelve el, mit jelent egy 60 fokos jégfalon felkapaszkodni. Olyankor az embernek az az érzése, hogy a sziklamászás ehhez képest gyerekjáték. 6400 méteren dara és kemény jég fogadott. És mi nem álltunk valami fényesen a jégtechnikánkkal! Otthon hóban és szárazon edzettünk, s ki kellett volna pótolnunk a felszerelésünket is. Elmulasztottuk, így aztán ott derült ki, hogy a jégcsákányom lepattan a jégről. Szerencsére találtam egyet, valamelyik expedíció hagyta el a hágón... Bevallom, nem számítottunk tükörjégre. És jégcsavarunk is alig akadt néhány...

– Kínlódtak?

– Meghiszem azt! De szerencsénk volt az egyik társunkkal, aki mindenre talált technikai megoldást.

– Végül is, feljutottak a csúcsra!

– A legtetejére! *(A hosszúra nyúlt történet során éveket fiatalodott, kezdeti fáradtsága eltűnt az arcáról, most már mosolyog is.)* Nehéz elmondani, mit éreztük. Sok éve ismerem Mihocot, zord, mogorva fickónak tudtam, aki nem jön egykönnyen zavarba. Amikor megláttam pitye-

regni a csúcson, én is ellágyultam. Pedig ő már járt a Pamírban is, a Lenin csúcson, igaz, az amolyan nemzetközi díszexpedíció volt, mintegy 300 résztvevővel, kiépített utakkal, helikopterekkel, előre elhelyezett élelemmel. Az afgán hegyekbe azonban háromszéki kolbásszal és szalonnával jutottunk el, a saját erőnkől. Mint kiderült, abban az évben 30 expedíciót szerveztek az afgán hegyekbe, de csak négyen értek csúcsot. Mi is...

– Hősöknek érezték magukat?

– Jövünk lefelé, s megindul a havazás. Másnap tovább hull, s mire az alaptáborba érünk, másfél méteres hóban törjük az utat... Hősök? Inkább szerencsések.

– Bánja, hogy vége?

– Nincsen még éppen vége! Csak minden olyan bonyolult...

Beszélgetés Csibe Elekkel

Időpont: 1984. április 18-án délután; helyszín: sepsiszentgyörgyi bérlakásának nappalija

Hosszan, áthatóan fürkészként, mintha titkolt szándékot próbálna leolvasni arcomról. Neki-nekilendül mondókájának, majd a szavakat keresgélve megtorpan, közben hevesen gesztikulál. A nagyobb nyomaték kedvéért olykor az asztaltól is felugrik. Táncos léptekkel összevissza járja a tenyérnyi perzsaszőnyeget, s átszól feleségének a szomszéd szobába – aki épp a gyereket szoptatja –, hogy lehetőleg ne zavarjon bennünket.

– Négyhónapos már apuci fiacskája! *(Suttogva:)* Nagyon féltém, hogy elveszítjük, ha az asszony megtudja: a halálból tértem vissza hozzá.

– Később hogyan fogadta a hírt?

– Ma se tud róla! S úgy beszéljünk valahogy, ki ne tudójék, mi volt a való helyzet. Különben nem enged többé mászni!

– Könnyű letiltani egy alpinistát?

– Egyszer apám is megpróbálta, eldugta a felszerelésemet, de azért csak ott voltam a túrán! De a feleségem nem ismer pardont!

– Jó, akkor vigyázunk.

– Még mindig haragszik?

– Kellene valamiért?

– A reggeli históriáért. Amikor a gyárban keresett, És én le akartam rázni.

– De hát... túlvagyunk rajta!

– Én nem szoktam futni senki elől. De a kollégám, aki önnel beszélt telefonon, azt mondta nekem, a milíciáról keresnek, a fővárosból. *(Megremeg.)* Na, ha engem onnan keresnek, gondoltam, én oda nem megyek, mert nem csináltam semmit. Az égvilágon semmit!

– Tegyük fel, a milíciáról keresik. És tiszta a lelkiismerete. Akkor mi értelme a bujkálásnak?

– Apám milicista, s ő mondta nekem többször: „Fiam, úgy intézd az életedet, hogy velünk dolgozod ne legyen!”... *(Pironkodva:)* Ezért kértem az igazolványát is... hogy megbizonyosodjak, tényleg nem onnan jött...

– Azt mondják, Csibi Elek alapította az Elektrót.

– Az valahogy úgy van. De most már bánom. Nem így képzeltem el az egészet. De mindig tetszett a kirándulás. Brassóban dolgoztam, jártam a hegyeket.

– Ott látott alpinistákat?

– Igen. Nagyon érdekelt, hogy lehet oda felmenni? Azokra a sziklákra. És hogy lehet azt megtanulni? Odamentem az egyikhez, s megkérdeztem. Hívott, tartsak velük. És mentem. Ezt az embert pedig Soare Adriannak hívják. Ő a mesterem. Mindenüvé követtem, fogtam a kötelet. Az inasa voltam. Ami hibát elkövettem, ő azt türelmesen elemezgette. Rámutatott mindig. Nagyon köszönöm neki. Nem voltak vitáink. Az elején azt hittem, könnyű a mászás. De nem volt az. Nem olyan, amilyennek látszik. Kérdeztem én Adriant mindenféléről. Ő pedig magyarázott, mondott. Ügyes ember! Aztán már csak a mászás érdekelt...

– Ön nem boksolt véletlenül?

– Persze, hát azt is csináltam! Teljesen kiment a fejemből... Nem akartam titkolni, de egy kicsit izgatott vagyok. Az a baj...

- Beszéljen csak tovább, nyugodtan, a hegymászásról.
- Katonaság után hazajöttem Sepsiszentgyörgyre, s megismerkedtem Kapás Leventével, meg Sándor Ivánnal, meg más srácokkal. Mentünk a sziklákhoz, hegyet mászni. Vittem őket. Nekem volt akkor valami felszerelésem, s mutattam a fogásokat. Ahogy nekem is tanították korábban. Elég jól haladtak. Felvetődött, hogy legyen szakosztály. Mi a mi gyárunknál szeretünk volna. Az igazgató beleegyezett. A megyei sporttanácsnál azt mondták: van mellettünk a másik gyárban egy tapasztalt ember, a Hindukuson is járt. Így kerültünk Dávid Andráshoz. Átvittem hozzá a srácokat, örvendett neki. Kaptunk igazolványt. Ellenőrizték a tudásunkat. Mentünk kupákra. Például a gyergyóiak Vasas Kupájára. Dávid mondta mindig: ez lesz, az lesz. Volt egy gyűlésünk, ott megbeszéltük, milyen anyagokra van szükségünk.
- Akkor ön még lelkesedett, ugye?
- Persze, és jöttek új emberek is. Például Ágh János, Forgács Attila. Aztán Dávid hozzám küldte Zsolnai Bencét... Jön egyszer egy srác. Dávid elvtárs mondta neki, keresse Csibi Eleket. Mondtam, hogy én vagyok az. Viszont nem én vagyok a főnök! Ha akar, jöjjön velünk. Nem zavarjuk el. Csak mindig érdeklődjön, hová megyünk. Adtam neki anyagot, kijelöltem könnyebb terepet. Magyaráztam. Tetszett a fiú. Úgy bántam vele, mint haverrel. Nem szerettem főnökösködni. Nem volt miért. Tehetségesen haladt. Szóltam Dávidnak, jól megy a fiú. Adjon neki felszerelést.
- A verseny előtti estén összeverekedett Zsolnaival...
- Igen, vitatkoztam. De nem ütöttem meg! Éppen ettem, vacsoráztam. Mihály napja volt, akadt ott egy üveg konyak. Húztunk belőle, és én ettem. Bence elrontotta az étvágyamat. A vitával. Nem ütöttem, csak megfogtam, így né, az állát. Hogy ti vitatkozzatok, de én eszem. Ennyi volt. Miért mondják, hogy meg akartam verni? Meg hogy ittam. Egy korty volt! Dávid úgy állítja, azért vertem meg, hogy én legyenek kötélfő. Dávid nem szeret engem. Tudom.
- Miből?
- Ha jobban mellém állt volna az évek folyamán, több sikerem van. Nemigen vett ki a munkából. Egyszer elrendezte, tehát mégis lehetett. De máskor nem akarta! Fékez engem. Van egy első megmászásom. Az Almási-barlangnál. Erika-trasszénak hívom. Jó 120 méter hosszú mászóút. *(Elmosódott fényképet vesz elő, rajta beszürkült sziklarészlet, egy-egy csenevész bokorral; a mászóút tussal kihúзва kanyarog.)* Van egy robogóm. Azzal mentünk három vasárnap. Befejeztük, de még nincs leigazolva. Van térkép, a fényképet mutattam Dávidnak. Azt mondta, várni kell. Egyszerre kell leadni minden jelentést. Még akarja, hogy gyűljön másoktól is. Most már süsse meg...
- Miért? Az egy elvégzett munka!
- Nem mászok én többet nekik! Hazajövök nagy fáradtan, betegen. És nincs más, csak letolás! A bozótban töltött éjszaka óta nagyon érzékeny lettem a hidegre. Jól fel kell öltöznöm, hogy ne fázzak. Kórházba kerültem, grippés lettem. Feleségem hozott orvosságot. Dávidot meg csak az érdekelte: „Hogyhogy nem tudtatok menteni menni?” Magyaráztam, mindenki el volt fáradva. Láttam, nem hisz nekem. Aztán szólt, adjam le a felszerelést... Én be is fejeztem, tessék, visszaadok mindent. Még mi van nálam egyáltalán? Néhány kötél? Fél tucát karabiner? Ez a hála, hogy annyi fiatal tanítottam? Lassan egy kötelet se adnak nekem!
- Hosszan, kitartóan szól a csengő, vendég érkezik: Ágh János.
- Jó, hogy jössz! Legalább beszélsz egy kicsit. Én elfáradtam.
- Miért kell beszélgetni? Mi történt?

Beszélgetés Ágh Jánossal Ugyanakkor és ugyanott

Riadt, lányos arcán terjengő tűzrózsák; ha tehetné, mindenestül elbújna sűrű, göndör haja és szakálla mögé. Minél inkább zavarba jön, annál harsányabban nevet, mintha csínyet követett volna el, amin jól lehet mulatni; szemét lesüti.

– A baleset érdekelt, amit átélt. A gondolatai erről... Ön az egyetlen túlélő tanú.

– Igen... hát igen...

– Nem kellemetlen önnek ez a beszélgetés?

– Tessék csak... Elek szolt, nézzek be délután hozzá, lesz itt valaki, aki érdeklődik... Tetszik tudni, mikor a történetekre gondolok, egy kicsit meg szokott fájdulni... a fejem... De elmúlik.

– Inkább csak a tanulság érdekelt, amit önmaga számára...

– Tanulság... Tanulság... Talán az, hogy ezután melegebb cuccot kell vinnem magammal. És főleg bakancsot, mert az elfagyás miatt érzékeny a lábam... És olyan emberrel szeretnék mászni, aki nem ijed meg, és meg lehet vele tárgyalni, hogy egy helyzetben mi a legjobb eljárás...

– Itt haton voltak! Nem akadt egy ember, aki...

– Mindenki veszekedett... Mindenki akart valamit, kiabált a másikra, és senki se tudott semmit... Én hallgattam, én fiatal voltam, tacsókó... És egyszerre mind olyanok lettek, mint én. Tudatlanok, kicsi fiúk! Éreztem már, hogy nem fogunk megmenekülni. Fáradt voltam, alig mozogtam. Mindegy volt. Amíg lehetett, talpon maradtam. Csináltam. Féltam. Aztán elaludtam.

– Tudja, hogy önnek pár napig halálhírét költötték?

– Mondták... Hát egy kicsit meg is voltam halva. A szüleim értem jöttek Ploiești-be, a kórházba. Akartak adni penicillin kúrát, de nem kellett. Nekem az nem jó. Érzékeny vagyok rá. Akkor kitétek onnan.

– Ez az első hegymászó kalandja?

– Még volt egy, amikor komolyan kezdtünk mászni. Azelőtt csak túrázgattunk Forgács Attila barátommal. Majd elmentem katonának. 81-ben leszereltem, s akkor a Nagyhagymásban jártunk hármasban, nekidőlünk a sziklának, s egyik barátunkat lesodorta a kőlavina. Akkor nagyon megijedtünk, s egy időre abbahagytuk a mászkálást... Különben '82-ben kezdtünk ismerkedni a sziklával. Forgács vett egy kötelet, azzal másztunk. Kipróbáltuk a Medveszakadéknál, s hát... ment. Forgács hegyivadász is volt, ott sokat gyakorolt, ő lett az én tanítómes-terem.

– Ön hol dolgozik?

– Elekkel egy helyen. Akartunk külön csapatot, mert az Elektróban mellőznek minket, de meghalt Iván. S a tervnek lőttek. Most nem tudom, mi lesz.

– Járt már a baleset óta sziklán?

– Próbáltam az idén a Medvénél, de a harmadik szegtől megtértem. Nekiindultam kötélfölként, aztán szóltam a szekundnak, vegye ki a biztosítást. Nagyon fáztam. Azt hittem, le se tudok jönni. Egyelőre nem erőltetem, rosszul vagyok a hidegtől...

– A szülei mit szólnak hozzá?

– Rögtön letiltottak. De ők nem tudják, hová megyek. Elszököm otthonról. A felszerelést egy barátomnál tartom...

Csibi Elek ezalatt nyugtalanul jár-kei körülöttünk, állat dörzsöli, majd hirtelen Jánosnak szegezi a kérdést: „Igaz-e, hogy nem volt semmilyen verekedés a verseny előtti estén?” János nevetgélve mondja, hogy Elek és Bence a prémium miatt kaptak össze, Elek felhánytorgatta Bencének, miért kapnak néha pénzt a mászásért, s mások miért nem... Akkor Csibi arra vár megerősítést, hogy ha ivott is, de csak egy keveset kortyolt azon a névnapon. Ágh válasza ezúttal se kedvező („Jócskán be voltál állítva, Elek...”), s Csibi ettől még inkább elkomorodik. Reszket a keze, majd hozzám ugrik, markába szorítja az állkapcsomat, erősen megszorítja, hogy belapul tőle két oldalt az arcom.

– Csak így csináltam Bencének, hogy hagyjon vacsorázni! Ez nem verekedés! Ugye, hogy nem fáj?!

Olyan hangon kérdi, hogy rábólintok: nem, nem fáj... De még félóra múlva is viselem arcomon a tömpe, akaratos ujjak nyomát.

Öregnek és fáradtnak érzem magam, valahányszor áttanulmányozok egy-egy magashegyi balesetről szóló élménybeszámolót, naplószerű feljegyzést, vallomást. Olykor meg-megtorpanok olvasás közben, mint akinek elfullad a lélegzete, vagy annyira megdermedtek az ujjai, hogy sűrű dörzsölgetéssel kénytelen őket életre kelteni. Kábán szétnézek, s csak lassan jövök rá, hogy ami olyankor körülöttem van, az minden, csak hegyi környezet nem. Autóbuszon, dolgozószobában, vonaton, az ágyban fekve, egyáltalán a leghétköznapibb és legkomótosabb helyzetekben sodor magával ez az olvasmányaimmal való gyermekes, lélegzetvisszafojtott azonosulás, amiről úgy hittem valamikor, hogy végérvényesen és régóta a múlté; környék nélkül kimozdít a papírjaiba temetkező íróasztalkukac kényelmes, élménymentes szerepéből; titokzatos, havas és zord hegytájakat hív elő bennem, és minden rekonstruált helyzetet, alpinizmusról szóló megjegyzést önkéntelenül is Szörényiek halálának körülményeihez viszonyítok.

A Faragó Ferencsel való beszélgetésből visszacsengő Bonatti-beszámoló, majd az expedícióban ugyancsak részt vevő Pierre Mezaud emlékezéseinek olvasásakor gondolatban igazat kellett adnom a vöröshajú fiatalembernek: a hegymászás rengeteg hasonló, egy másikra emlékeztető helyzetet teremt. És oly ritka az az esemény, mely fölött ne csapnának össze az indulatok, a nézetkülönbségek! Egy-egy teljesítmény esetében is akadnak elegenden, akik tőkét kovácsolnak néhány ember önzetlen, kockázatos küzdelméből. És talán még többen akadnak, akik az esetleges balesetek körülötti zürzavarban valósággal kivirágzanak, elemükben vannak, szenvedélyesen érvelnek és vádolnak, rámutatnak és gyilkost kiáltanak, okosan újra elemzik a túra minden, láncként illeszkedő mozzanatát, hangulatot teremtenek, s ezáltal tekintélyüket, népszerűségüket növelik, mintha ők mászták volna meg a hegyet, ők vágták volna ki magukat a legképtelenebb helyzetekből, vagy netán maguk lennének a világ élő lelkiismerete, s ennek fejében semmilyen kijelentéstől nem riadnak vissza, semmilyen igazság nem szent nekik...

1957-ben a svájci Alpokban két olasz alpinista, Claudio Corti és Stefano Longhi megpróbálkoznak a „gyilkos hegy”-nek tartott Eiger északi falának megmászásával. Alig haladnak valamennyit, utoléri őket egy nyugatnémet hegymászó páros: Günther Nothdurft és Franz Mayer, s rövid tanakodás után együtt folytatják a roppant veszélyes, éppen ezért nagy gyorsaságot kívánó utat. Kezdetben Nothdurft gyomorrontása késlelteti a csapatokat, majd Longhi esése okoz gondot a mászóknak. Hóvihar támad, sietni kell, útközben Corti fejét megsebzí egy lezuhanó kő, s a két német ígéri: felmászik a csúcsra, s gyors segítséget hoz a falban rekedt olaszoknak. A németeket pedig többé nem látja senki. Rögtönzött, kalandos körülmények között verbuvált mentőexpedíció indul keresésükre, s nagy nehézségek, erőfeszítések és kockázatok árán végül a már-már élőhalott Cortit sikerül csak kimenteni. Longhi távolabb, elérhetetlenül egy sziklapárkányról üvöltözi le a völgybe, hogy éhes és fázik, míg egy éjszakai vihar lesodorja, s kötélén lógva fagy meg, majd himbálózik hosszú hónapokon át, intő jelként és idegenforgalmi látványossággként 1600 méter magasságban. A németeket továbbra is mintha a föld nyelte volna el. A szörnyű sokkot átélte, sebesült olasz túlélő zavart, ellentmondásos és kihagyásos tanúvallomása rendkívül bonyolult helyzetet teremtett mindenütt, ahol a balesettel, illetve a mentéssel kapcsolatban álló hegymászók éltek. Sokan vádolták meg Cortit azzal, hogy ő a gyilkosa Longhinak, mert korlátozott képességeit ismervén, nem lett volna szabad bevinnie egy ilyen nehéz mászóútba. Ugyanakkor azt is egyre inkább bizonyosra vették, hogy féltékenységből egyúttal a két német gyilkosává vált, letaszítván őket egy keskeny sziklapárkányról, amelyen állítólag egy fényképésznek mindhármut sikerült megörökítenie. A Corti ellen kirobbant nagyszabású lélektani háború végül is azzal ért véget, hogy évek múltán sikerült megtalálni, illetve kihozni a falból a holttesteket, s helyzetükből világosan következtetni lehetett arra, hogy Corti, bár összefüggéstelenül, ellentmondásosan, de – igazat mondott. Így ült el végül a hajsza zsvaja egy ártatlan ember körül, akinek csupán

annyi volt a „bűne”, hogy túlélte egy helyzetet, amelynek ugyanolyan könnyen akár legelső áldozata is lehetett volna...

A mentésben tevékenyen részt vevő Lionel Terray mondotta a felkavart indulat napjaiban:

„Még ha valaki rossz szándékú is, nem érezhet féltékenységet társai iránt olyankor, amikor a hegyoldalon a halállal néz szembe. Csak egy ördög vagy egy örült tehet ilyet, és Cortit egyiknek se tekintem. Amikor hegymászók indulnak el egy hegyen, kölcsönösen függnek egymástól. Ilyenkor az ember nem képes gáztettre, még akkor sem, ha egyébként gazember...”

A hegy a paradoxonok, a szélsőségesen viszonylagos helyzetek világa. Amilyen elképesztő gyorsasággal képes odafent megváltozni az időjárás, s lesz tűző napsütésből villámlástól zengő, gyilkos vihar, úgy változhat meg ugyanannak az emberi cselekvésnek a minősége is a hegyekben honos rendkívüli körülmények között.

Szörényi Csaba egykori brassói edzője 1977 márciusában oktató volt a Bâlea-tónál az országos hegymászóiskolában. Egy napon a kezdő tanítványokat hótaposásra oktatták a hegyoldalon. A fagyott, ledöngölt hóban alaposan megdolgoztatták a fiúkat, s ahogy közeledett a dél, az oldal felett egyre perzselőbb lett a meleg; valósággal forrt a levegő. Az oktatók összebeszéltek egymással: önhatalmúlag lerövidítik a leckeidőt, majd csapataikkal óvatosan, nehogy a tanfolyamvezető Professzor megneszelje, mire készülnek, lefelé iparkodtak. Már-már sikerült volna észrevétlenül kikerülniük a menedékház látószögéből, amikor a távoli tornácon hirtelen felbukkant a szakállas Professzor tekintélyes alakja, s távcsövén át észrevette a hazafelé szállingózók fegyelemsértő, óvatos libasorát. Nem szólt semmit, a letolást későbbre tartogatta, mikorra a fiúk egészen közel érnek hozzá, s már előre élvezte a várható hatást. Az első szavakat fogalmazta magában a közeledő edzők számlájára, amikor váratlanul elsápadt, a távcső kihullott a kezéből, s a dermedten hátraforduló sereg még láthatta, amint tompa morajjal leszakadt az egész hegyoldal, jég- és kőáradatot zúdítva a mélybe.

A letolás végül is elmaradt. A Professzor megértette, hogy ha a csapatok véletlenül nem követnek el szabálysértést, és pontosan betartják az edzési programot, menthetetlenül a lavina áldozataivá válnak.

Így lesz a hegyen olykor a feketéből fehér, s a fehérből váratlanul fekete. Így születnek az áldozatok, a hőstettek s a szégyenletes tragédiák is.

V. BEZÁRULT KERTEK

„Ki nem ismeri közülünk azt a mindegyre gyöngülő reményt, a csöndet, mely percről percre nyomasztóbb hatalommal nehezedik ránk, mint egy végzetes betegség? Reménykedtünk; teltek az órák és lassan-lassan késő lett. Meg kellett értenünk, hogy barátaink nem térnek vissza többé.

...Lassanként ráeszméltünk, hogy ennek vagy annak a tiszta nevetését nem halljuk többé, hogy az a kert örökre bezárult előttünk. Akkor kezdődik igazi gyászunk; nem szívet tépő: kicsit keserű.

Az eltűnt bajtársat nem pótolhatja semmi. Öreg bajtársak nem könnyen teremnek. Mi érhet föl a közös emlékek, együtt átélt nehéz órák, viták, megbékülések, érzelmek kincsével? Ezeket a barátságokat nem lehet újraépíteni.

Így megy az élet. Eleinte gazdagodunk, vetünk esztendőkön át, azután jönnek évek, amikor az idő megsemmisíti ezt a munkát. A bajtársak árnyéka sorjában elhagy. És gyászainkba lassan belevegyül egy furcsa szomorúság: öregszünk.

...Csak akkor leszünk boldogok, ha mindnyájan, a legkisebb is közülünk, ráeszmélünk szerepünkre. Csak akkor tudunk majd békében élni és meghalni, mert ami értelmet ad az életnek, értelmet ad a halálnak is.”

(Antoine de Saint-Exupéry)

Eltelt egy év, amióta a két gyergyószentmiklósi fiú haláláról szóló tudósítást fölfedeztem a megyei lap utolsó oldalán.

Éppen a lakásajtómban fordítottam el a kulcsot, s belépni készültem az előszobába, amikor odabent hosszan, türelmetlenül fölvisított a telefon. Hegyi Botond volt a vonalban. Hivatalos ügyekben járt a hegymászószövetségnél, vonatindulásig szabad a délutánja, s föltétlenül szeretne találkozni velem. Nemsokára egy forgalmas belvárosi cukrászda hófehér, rokokó stílust imitáló székein ültünk, hűsítővel az asztalunkon, s néztük egymást tűnődve, hosszan; vajon honnan is indítsuk a beszélgetést; annak idején meg voltam győződve, hogy sikerült mindent elmondanunk egymásnak...

Botond találta föl magát hamarabb, s nemsokára engem is magukkal sodortak a felkavarodott emlékek, a részletek, a korábbi hangulatok. Mint egy üveg borvíz a salaktól, ha felrázzák, zavaros lett minden, ami addig letisztult, s rá kellett jönnöm: a történet még most sem hült ki annyira számomra, hogy a napbarnította ember szavait hallgatva közömbös maradhassak. Elnéztem arcán a megsűrűsödött ráncok és barázdák finom pókhálóját, makacsul homlokába göndörödő tincseit, s beszámolója minden mozzanatát igyekeztem rögzíteni magamban...

Elmondotta, hogy nemrég az országos hegymászóbajnokság zárórendezvényén járt, s ott egy zernesti hegymászóval találkozott, akitől a vizsgálóbizottság annak idején hiába várta a korábban megígért tanúvallomást. Az edzőként működő alpinistának azt kellett volna igazolnia, hogy Szörényi Csaba a mászóút Tendor nevezetű szakaszánál többször is esett (bár ezt mászótársa hevesen tagadja). Botondot azóta furdalta a kíváncsiság: mi történt Csabával tulajdonképpen? A zernesti mászó határozottan állította: olyan ködben mászott végig, hogy semmit sem láthatott, viszont a körülötte sűrűn röpködő apró kövekből azt gyanította, hogy csakis esésből származhatnak. Feltételezés csúszott hát ki a száján, kevéssel a kupa befejezése után, nem pedig százszázalékos állítás... Jó, de miért nem válaszolt a Reich Vilmosék érdeklődő levelére? A zernesti mérnök emlékeztette Botondot egy korábbi bajnokságra, amikor néhány hegymászóját lavina sodorta el, s a mentés közben egy szebeni fiú is odaveszett. És hiába ásták ki az alpinistákat a hó alól, őt magát legalább hat hónapon át kínozták az önvád és nem volt jó semmire; most meg arra gondolt, miért taszítson egyet feltételezésével egy másik emberen, akinek szintén nem könnyű heteket-hónapokat okozott barátai elvesztése...

– Sokan azt várták, elkenődök, s a baleset után nem lesz maradásom Gyergyóban – vesz elő néhány kimutatást Hegyi Botond, s teregeti elém valamennyit a picinyke cukrászdai asztalon.

– Mégis, a Csabáék halálát követő esztendő volt az egyik legeredményesebb mászóévem, s ráadásul a klubtársak sikerei se maradtak el. Voltak, akik mellém álltak, bíztak bennem. És volt bennem valami virtusféle, csak azért is bebizonyítani ellenségeimnek, hogy nem lehet engem olyan könnyen leírni... A szakosztály hegymászói, bár enyhén átrendeződve és megfogyatkozva, számos első megmászást fejeztek be a Békási-szorosban. Különösen az egyetemi szakosztályok megszűnésével a Temesvárról átigazolt Iacob Lazár sarkallta kitartó munkára a többieket; seregnyi elképzeléssel érkezett, s ezekhez keresett s talált szövetségeseket a Vasas SE – ma Jövő Sportklub – hegymászóiban... Csillagtúrákon, kupaversenyeken vettek részt, és sehol se maradtak szégyenben. Igaz, az országos bajnokság téli szakaszán ők is hiába üldögéltek egy héten át a Királykőn, de nemsokára következett a rettyezati csillagtúra, amelyre Faragó Frici, Varró Péter, Hegyi Botond és Iacob Lazár felállításban készültek; az utóbbi váratlanul megbetegedett, s Porkoláb Vince ugrott be helyette, bár még mindig fájtak a busztényi éjszaka során szerzett fagyási sebei. A túrát, a nehéz körülmények ellenére, becsülettel végigküzdötték, ellentétben sok más csapattal, akik nem tartották érdemesnek erőfeszítést kifejteni a szigorú rettyezati téiben. A gyergyóiaknak a kitartás egyben azt is jelentette, hogy a baleset két túlélőjével együtt, kevéssel Szörényiék halála után, tudatosan vállalták a hasonlóan

nehéz, életveszélyes körülményeket. Örültek, hogy sikerült baj nélkül végigjárni az egész útvonalat. Otthon lelkesen, bizakodva újságolták a túra részleteit, de alig telt el egy hét, s a helyi lapban az alábbi kis tudósítást olvashatták:

Jégen, havon

Március 5 és 10-e között a Retyezátban megrendezték az országos hegymászó gerinctúrát, amelyen az ország valamennyi hegymászó szakosztálya képviseltette magát. A rendkívüli fizikai erőfeszítést és technikai felkészültséget igénylő gerincvándorlás kedvezőtlen időjárási és hóviszonyok között zajlott le, a beiratkozott 22 csapatból csupán 8-nak sikerült befejeznie a túrát. A több szakaszos versenyen a balánbányai Bányász hegymászó csapata (Jenei Norbert, Marcu Viorel és Buzdugan Sorin) első helyezést ért el. A megye másik csapata, a Vasas, sajnos, nem ért el helyezést. (1984. március 13., kedd)

Jenei Norbert

Hegyi Botond tiltakozó levelet küldött a szerkesztőségbe, s egyúttal kérte az országos szövetséget, tegye közzé hivatalosan a verseny eredményeit, hogy a különböző hangulatkeltő mesterkedéseknek gátat vethessenek. A válasz nem maradt el, s egy hónap elteltével ugyanabban a lapban helyreigazítás jelent meg.

Ki nyert a Retyezáton?

Hiányos tájékozódás miatt ez év március 13-i számunkban tévesen közöltük a Retyezát hegységben megrendezett téli gerinctúra eredményeit. Az országos turisztikai és alpinista szövetség tájékoztatót, hogy a versenyen 17 csapat vett részt, s ebből 6 győztes, a hat kijelölt útiránynak megfelelően. A balánbányai Bányász a Baleia–Pietrile szakaszon nyert (tehát nem ő az abszolút nyertese a versenynek). A gyergyószentmiklósi csapat nem adta fel a versenyt, második helyen végzett a Pietrile–Buta szakaszon, mert nem a menetlevélnek megfelelő versenylapot vette át, s ezért lepontozták. Egyébként a Vasas 39 óra 39 perc alatt tette meg az utat, míg a balánbányaiak eredménye 41 óra 35 perc. Számunkra az eset legfontosabb tanulsága: eredményekről szóló híradást ezután csakis illetékesektől fogadhatunk el! (1984. április 17., kedd)

Hegyi Botond elrakta papírjait.

– Szörnyen ostoba helyzetbe kerültünk az elején az ismerősök, a kisváros előtt. És hogy röhögtek rajtunk Reichék! Egy hónappal később viszont már nekem hízott a májam, amikor hallottam, hogy a Filológus sikertelen sajtóakciója miatt mekkora a fölháborodás... Pedig minket akkor valójában nem is érdekelt a dicsőség, pusztán azért neveztünk be, hogy a Bucecsben történtek után ismét szembenézzünk a hegyvel. Nem akartuk mi jégcsákánnyal kergetni a többi csapatot! De azért ilyen övön aluli ütést se a Filológustól nem vártam, se mástól...

Elmondja, hogy a baleset évfordulóján elzarándokoltak a helyszínre, a törpefenyőkből álló bozótos alá, s az elpusztult bajtársak emlékére plakettet helyeztek el a sziklán. Megtalálták a tábortűz nyomait is, ahol Faragóék az éjszakát átvacogták. Jelen voltak a Hermann család, illetve a Szörényi família képviselői is. Miközben Hegyi Botond a tábortűz nyomait és a baleset helyszínét mutogatta az egybegyűlteknél, az egyik Hermann testvér, eléggé ittasan, vadul nekiment a többieknek kissé hátrébb álló, szótlan Faragó Fricinek s hisztérikusan visítózott:

– Miért ölted meg az öcsémet? Miért ölted meg Palit? – Majd válasza se várva leszáguldott a meredélyen. A többiek dermedten néztek utána, majd a Csaba húga váratlanul felzokogott, gyászba öltözött anyja vállára borult, és tüntetően hátat fordított Faragónak. Ezzel végérvé-

nyesen elpattant valami, ami addig összefűzte a bensőséges emlékezésre egybegyűlteket. A fent maradt Hermann testvérek megkövették ugyan Faragót, sorban kezét fogták vele, engesztelni próbálták, de a vörös hajú fiú teljesen magába roskadt, egy szavát se lehetett venni. Még akkor is ott állt az egykori tábornok mellett, amikor a többiek már a menedékház felé tartottak.

Faragó, tragikus kalandja után, sokáig rettentő bizonytalanul mászott, reszketett, kínlódott a sziklán. A gyászünnepek után még inkább meghasonlott. Felkereste Hegyi Botondot, hogy megkérdezze barátjától s egyben edzőjétől, ő most már valóban gyilkos-e? Hegyi Botond nehezen tudott akkor lelket verni belé, de reméli, hogy Frici azóta túlvan a válságon. A legutóbbi események erre engednek következtetni.

– 1984. november 9-én, péntek este a szokásos hétvégi gyűlést tartottuk a szentmiklósi kultúrházban – újságolja Hegyi, s amint belevág a történetbe, sejtem, hogy csattanóként tartogatta találkozónk végére: ami eddig volt, az mintegy körítésül szolgált a továbbiakhoz. – Nyolc óra tájt beliheg Frici: úgy hallotta, valakit baleset ért a Szorosban! Azonnal feltelefonáltam a menedékházba, de a készülék közelében csak az óvónő tartózkodott, aki ugyanott lakik. Sokat nem tudott mondani, s kértem, érdeklődjön részletek felől bármi áron, egy idő múlva újra jelentkezünk. Kiderült ezalatt, hogy három hegyimentő már elindult szétnézni – Antal, Piroska és a Szép Samu öccse, Lajos –, s gondoltam, ha ők mentek, nem lehet túl veszélyes a dolog, hisz Antalón kívül a másik kettő ugyancsak gyenge formában van... Közben felugrottam János Gyurihoz, majd fél tízkor ismét tárcsáztam a menedékházat, de újra csak az óvónő jelentkezett. Közölte velem, hogy kint van a Salvamont is, a mentő is, de a bajbajutottakkal nem sikerült kapcsolatba lépni, viszont egy másik csapat is elindult a sziklák közé.

Amíg én a telefont nyaggattam, Frici beugrott Piroskáékhoz, az aggódó feleségtől megtudta, hogy férje, mielőtt kiment a Szorosba, jócskán ivott. E pillanattól kezdve belém állt a frász: mire megy ezek után a három hegyimentő? Fricivel és Porkolábbal rögtön elvágtattunk a milíciára, járművet szerezni, hogy gyorsabban érjünk ki a sziklához a felszereléssel. A rendészek a mentőállomásra küldtek, mert ilyen esetben rájuk tartozik a szállítás megszervezése, ígértek viszont rádió adó-vevőt. A mentőknél az órára néztem: 22.30. Ismét kitelefonáltunk, s ezúttal a menedékház vette föl a kagylót. Elújságolta, hogy közben Kun Benedek is felért a Szorosba. Odakértem Piroskát a telefonhoz, mondaná meg pontosan, milyen balesetről van szó, s mit sikerült mostanáig csinálni. Kiderült, hogy valahol az Őrtoronyban vagy a Hadsereg Útjában lehetnek a bajbajutottak.

„Hányan vagytok?”

„Hatan...”

„Mire van még szükségetek? Kire számítottok?”

„Minél többre...”

„Van-e elég felszereléseitek?”

Innen Piroska már elég zavarosan fejezte ki magát, nem is tudtam pontosan tisztázni, mennyi anyaguk van odafent, még a kötelek hosszát se azonosíthattuk, mind csak azt hajtogatta, meg lehetőszen spiccesen:

„Három helikopterre biztosan szükségünk lenne...”

Felkerestem akkor a mentősofőrt, aki először ment ki a Szorosba, ám dolgavégezetlenül visszafordult. Nemigen tudta, mi történt a sziklák között, de amikor az Őrtoronyra és a Hadsereg Útjára tereltem a szót, eltűnődött; mintha hallott volna róluk odakint beszélni. Határozottan állította viszont, hogy bár a lámpákat is kivitték a kocsiból, s a hegyimentők

mindenfelé kiabáltak, nem jött válasz, ő pedig úgy hallotta a fiúktól, hogy „az egyik leesett, megütötte a másikat, s mind a kettő a kötélben lóg”. Arról is beszéltek ott, hogy beindult közben egy jászvárosi csapat segíteni, de senki nem tud róluk semmit. Akkor világos lett előttem, hogy kötélben lógva nem élhetnek többet másfél óránál. Azonnali mentésre van szükség!

Eldöntöttük, hogy kimegyünk. Mármint a csapat. Éjfél után egy órával valamennyien találkoztunk a mentőállomáson. A szolgálatos orvos elmondta, hogy Kovács Tibi, a Salvamont főnöke, egy órája tért meg a Szorosból azzal; hogy reggelig nincs mit tenni. Abban maradtunk, hogy reggel ötkor újra kiszalad egy mentőkocsi, s azzal megy Tibi is. Elmagyaráztam a doktornak: akkor már késő lesz. Már-már beadta a derekát, amikor szólt a telefon, s a Szorosban szolgálatot teljesítő milicista jelentette: a bajba jutott hegymászók közben lejöttek, négyen vannak, egyikük állapota nagyon súlyos, sürgősen küldjenek ki egy kocsit. Látván, hogy az ügy ilyen szerencsés fordulatot vett, hazamentünk.

Másnap fölkerestem a póruljárt mászót, Roată Vasilénak hívják, Piatra Neamțra való, péktechnikus. Jó ismerősként üdvözölhettem, hiszen most szeptemberben, míg mi az edzőtáborban dolgoztunk, ő és néhány társa mindegyre ott cirkált a környező sziklákon, mint megannyi öngyilkos-jelölt. Leigazolásuk nem volt, amolyan vadalpinisták, s arra gondoltam: mintsem hogy bajuk történjék, inkább megtanítom őket néhány alapvető technikai fogásra és biztonsági tudnivalóra. Egy délután csakis velük foglalkoztam. A lelkükre kötöttem, hogy négyesnél nehezebb mászóútba ne hogy bemenjenek, s óvakodjanak az egyedül mászástól. De utána felbukkant az országos bajnokság színhelyén is, állandóan ott nyüzsgött a hegymászók között, nézte a versenyt, s összehaverkedett egy Birău nevezetű alpinistával, ott egyeztek meg, hogy találkoznak nálunk a Szorosban, mivel arra olyan érdekes, klassz sziklákat találni... Birău állta a szavát, megérkezett minden felszerelés nélkül, csak egy 36 méteres régi típusú, használt kötele volt és néhány karabinere. Mielőtt beszálltak volna az Őrtoronyba, találkoztak Antal Bélával, s említették neki, mi a szándékuk. Kérdeztem Roatától, mi a fenének nem tartotta be, amit a nehézségi fokozatról papoltam neki, de azzal védekezett, hogy Birău találta ki az egészet, ő csak követte...

Elég jól ment nekik a mászás, egészen az utolsó kötélhosszig, majd következett egy harántozás ama plafon fölött, amelyet Kun és Faragó szegelt, s függve maradt a kötélben. Mivel nem volt Prusik-csomója, a kötél szorította a mellényét, s érezte, hogy fulladozik. Kérte Birăut, eressze lejjebb a kötelet, az viszont egy egész kötélhosszal belógatta a plafon alá, a semmibe! Pedig az edzőtáborban hogy magyaráztam nekik, milyen fontos a Prusik-csomó! Amikor Birău rájött a hibájára, a régi kötélben társához mászott, s a mellhevedert összefogó anyagdarabkából Prusik-hurkokat rögtönzött.

Az volt a fiúk szerencséje, hogy az útvonal tájékán másik csapat is mászott, két jászvárosi fiú első megmászást készült befejezni, de a falban hagytak egyet-mást, s most arra jöttek. Meghallották a segélykiáltásokat, átharántoztak a közbeeső mászóutakon, s a Hadsereg Útja felé nagy nehezen kivonszolták a sebesülteket. Ekkor már feljött a hold, szerencséire telihold volt, s a fényénél szépen kimásztak a falból.

Ha nincsenek a jászvárosiak, korántsem ilyen rózsás a helyzet... Lám, amikor velünk megtörtént a baj, Piroska és a többiek egyre fújták: azért pusztultak el Csabáék, mert ők, a legtapasztaltabb és legjobb hegymászók itthon maradtak. Mert kiűztem őket a szakosztályból... Most meg mind egy szálíg ott voltak a Szorosban, képtelenül arra, hogy közbelépjenek! Téves és káros az a hegyimentő felfogás, hogy éjszaka nem lehet menteni, csupán nappal. És minősíthetetlen eljárás, hogy tudták, a fiúk kötélben lógnak, előttem viszont eltitkolták! És még csak szó se volt 2000 méter fölötti magasságról, hóviharról, hogy elmondhassák, micsoda nehézségek gördültek a mentés útjába. Az egy Piroska kivételével mindenki pihent volt és józan.

Levelet készülök írni a megyei sporttanácsnak, mégiscsak tűrhetetlen állapot ez, egyik oldalon ott a szakosztály, a másikon a mentők. Amíg létezik Gyergyószentmiklóson hivatalos hegymászás, addig legyen kötelező az is, hogy a Salvamont-tagok felvételéhez a szakosztály edzője adja a beleegyezését! Megengedhetetlen, hogy egy ilyen súlyos baleset híre csak közvetett úton jusson az alpinisták tudomására, hisz a falból mentéshez legtöbbször egész hegy-mászó hadsereg szükséges. Itt emberéletről volt szó, amikor félre kell tenni a sértett büszkeséget és összefogni mindenkinek, aki csak segíteni tud...

Tudja, hogy nyilatkoztak a gyergyói hegyimentők az eset után? Az egész városban elterjesztették: „Valami felelőtlen jászvárosiak beestek, mi mentettük őket, s most ott vannak a kórházban...”

Nagyot sóhajt, mint aki igen hosszú út végére ért, és kinéz a fővárosi utca színes forgatagába. Körülöttünk mindegyre változik a vendégsereg, az emberek sietősen bekapnak egy-egy süteményt, fagyaltot, kihörpintenek egy pohár szörpöt, csak mi terpeszkedünk a kecses székeken, mintha végleg hozzájuk nőttünk volna.

– Miért nem szóltak, hogy megemlékezésre készülnek? – töröm meg a csendet.

– Gondoltam rá, de aztán nem akartuk zavarni... Nehéz terep az ott.

– Ahogy a hozzátartozók fölkapaszkodtak...

Úgy érzem, mintha elárultak volna. Pedig legalább odáig, szép időben, ahogy mindenki más...

– Nincs mit keresnie ottan... Nyugodjon bele... Amikor felértem oda, ahol a fiúk meghaltak, magam is sokáig nézegettem a környéket, a tájat, s úgy éreztem, hogy ott nem lehetett meghalni... Akkor meg ködöt képzeltem magam köré, és fagyos éjszakát és kilátástalanságot, amikor már nem tudom, ki vagyok és mennyit érek, hová vezet a következő lépés, amikor lehetek akár a Himalája tetején is, vagy néhány lépéssel egy biztonságos küszöb előtt, de nekem éppen ott és akkor fogyott el az utolsó csöpp életerőm... Csabáék csakis ott halhattak meg, nem másutt. Ez a felismerés pedig utolsó szorongásomból is kigyógyított.

– De azért az a bozót... a helyszín... fontos lett volna nekem...

– Semmi jelentősége nincs! Mindig ott pusztulunk el, ahol feladunk valamit...

1983. október 13. – 1985. április 2.

VI. Utószó helyett

Még javában dolgoztam e könyvön, amikor 1985 áprilisában román-nepáli vegyes expedíció indult útnak Kathmanduból a nepáli Himalája egyik rettegett hegysége, a Dhaulagiri (jelentése: Fehér hegy) Gurja Himal nevű, 7193 m magas csúcsa felé.

Kurt Diemberger osztrák magashegyi vezető, ismert alpinista így jellemzi a legmagasabb csúcsával 8222 m-re törő hegységet: „Óriási sziklaoldalai és jégfalai örökké friss hótól fénylenek. A felhők nap mint nap felszállnak Nepál őserdőiből, és déltájban beburkolják a hegyet, majd 8000 m fölé folytatva növekedésüket, végül ott ölelkeznek össze a csúcs felett. Mint felhőgomolyag uralkodik azután a hegy a vidéken... Ezt az egyedülálló, kimagasló jég-óriást talán a viharok hegyének is lehetett volna nevezni. Erre a névre csak a hegymászók gondoltak, akiknek a Dhaulagiri félelmetes orkánjai keserves csalódásokat okoztak... A Dhaulagiri volt az első nyolcezeres, amelyre modern expedíció indult; de egyben az utolsó-előtti lett, amelyet meghódítottak. A hatalmas hegycsúcs 10 esztendeig védekezett összesen hét expedíció próbálkozásával szemben, és csak a nyolcadik kísérletre adta meg magát.”

Az első román Himalája-expedíció a szerényebb méretű, de távolról sem veszélytelen „kis-testvér” – eleddig megmászatlan! – déli oldalára váltott engedélyt a nepáli hatóságoktól, hogy a Nemzetközi Ifjúsági Év tiszteletére a csúcsra juttassa az ország zászlaját.

Az expedíciót egy hatvanadik életévét betöltött román botanikus, az ONUDI nepáli szakértője, a gyógynövények kiváló ismerője kezdeményezte, s helyet kaptak benne Nadia Mihut (Enescu), a bukaresti tudományegyetem lektora (Vörös Grivica sportegyesület); Valentin Enescu közgazdász (Vörös Grivica sportegyesület); Constantin Croitoru repülőgépgyári technikus, a Vörös Grivica sportegyesület edzője; Mihai Marian almérnök (vajdahunyadi Vasas sportklub); Paul Uilăcan, a pszichológiai tudományok doktora; Aron Retegan technikus (vajdahunyadi Vasas sportklub edzője); Porumbescu Nicolai orvos, hegymászó (Vörös Grivica sportegyesület).

A Gurja Himal déli fala alatt, Taréja falunál május 2-án az expedíció kettévált; az Enescu házaspár és Porumbescu Nicolai a déli oldalról próbálták megközelíteni a csúcst, míg a többiek a délnyugati irányba folyó Kaphe Kólán átkelve, északról kísérelték meg a feljutást.

1985. május 18-án Mihai Marian a nepáli hegymászókkal együtt elsőnek ért a csúcsra, majd másnap Paul Uilăcan és Aron Retegan is szétnézhetek a Gurja Himal tetejéről.

A küldetést teljesítették.

Útinaplójában a túraszervező botanikus később megírta, hogy az északi falhoz menet, Gurjakhani faluban japán hegymászócsoporthal találkoztak, amely vezetőjének tragikus pusztulását gyászolta; a Gurja Himal megmászása közben érte váratlan baleset. Ez volt a Himalája első áldozata 1985 tavaszán.

Május 20-án, alig két nappal a csúcsra jutás diadala után megérkezett az északi táborba a hír: expedíciójuk orvosa, Porumbescu Nicolai nincsen többé, s életben maradt társai – Enescuék – alig pár napi járásra a csúcstól visszafordultak...

Akkor már túl voltam *A bozót* első változatának a megírásán, a hírről éppen csak jelzésértékűen tehettem említést a nagyjából lezárt könyvben, hiszen a gyergyószentmiklósi hegymászók halála körüli „bozótharc” az elvi tanulságokig jutva kifutotta magát. A Himalájában történt tragédia viszont újabb kérdőjeleket támasztott bennem, s hosszas rábeszélésre később sikerült az Enescu-házaspártól megszerezni az expedíció nyomán írt feljegyzéseiket. Ahogy teltek az évek, mind jobban éreztem, hogy vallomásuknak *A bozót* végén, utószó gyanánt lenne a helye. Ezért most, a második kiadás esélyét fölhasználva, e történetet is beemeltem a könyvbe.

**Nadia Mihuț és Valentin Enescu:
ÁLDOZAT HIMALÁJÁNAK**

1. Hol van Dariwal?

Porumbescu Nicolai 1985. május 15-én reggel felderítésre indult, utat keresni a Gurja hegység fő gerincvonulatára. Társai – vagyis mi – sokáig várták, majd kiderült: hiába várják, örökre fent maradt a hegyen. Mi pedig visszatértünk, vallomást tenni Nicolai érdekében. Jó barát maradt odafent; akivel megosztottunk mindent: ételmet, sátrat, lélegzetünk párálló melegét; mindazt, ami körülöttünk, és azt, ami bennünk volt. Semmi nem közelíti egymáshoz úgy az embereket, mint a feladat, amiért a hegyre kapaszkodnak. Egyesek legfeljebb olvasnak a kalandról, másoknak megadatik, hogy a valóságban is átéljék. A Himalája havába saját kezűleg temettük el azt, aki számunkra több volt testvérnél; mi lejtöttünk, de lényünk egy része örökre fent maradt. Hogyan lehetne a legegyszerűbb, cicomátlan szavakkal elmondani mindezt, a maga igazságában, tisztaságában és sérthetetlenségében? Attól, ami öközte és közöttünk szövődött, senki meg nem foszthat bennünket; se apa, se testvér, se feleség, se rokon vagy gyerekkori pajtás. A fájdalmat nem lehet morzsáira szétcincálni. Megértjük, és szívünkhöz közel állónak tekintjük mindazokat, akikhez ő annyira közel állt, hogy most is képtelenek beletörödni: Nicolai ott maradt, mi pedig visszatértünk. Mi is lázadoztunk ez ellen, s minden erőnkkel próbáltuk megfejteni a pillanatot, a színhely és ama kő logikáját, mely estében azt a homlokot találta el, aminek akkor és ott nem lett volna szabad a Nicolaiénak lennie. És nem leltük meg a választ. Válasz ugyanis nem létezett. És meggyűlöttük, megátkoztuk a hegyet, amelyet Nicolai oly könnyűszerrel megmászott; és amely alacsonynak és csekélynek bizonyult a mi Nicolaiunk számára...

Egy túrabeszámoló szerzője felemlégeti, milyen ügyesen segédkezett Nicolai egy szarvasmarha feltrancsírozásában. Nem tudjuk, miért háborított fel bennünket annyira ez az apró mozzanat. Vajon csak azért-e, mert Nicolai tulajdonképpen részt se vett ama dicső haditettben? Vajon ezenkívül miért nem olvashattunk róla mást is? Például azt, hogy expedíciónk ifjúja szíve ő volt... Be lehetett volna mutatni azt a Nicolait is, aki Kathmanduban reggeltől késő estig a sátrainkat varrja; esetleg úgy is, amint épp körülfogják hívatlan páciensei. Azt a Nicolait, aki elindulás előtt saját kezűleg varrt kis, sárga zacskókba csomagolva szétosztotta a mászóútba szánt gyógyszereket, s minden egyes gyógyszerhez használati utasítást írt. Majd mindenikünket egyenként levizsgáztatott, hogy megbizonyosodjék: odafigyeltünk-e okos tanácsaira.

Ahhoz, hogy világosan álljon mindenki előtt, milyen ember is volt Nicolai, talán azt is el kellene mondanunk, miként osztoztak gyászunkban a hegy lábánál élő emberek, s milyen érzelmekkel gyűltek körénk, amikor a fülükbe jutott a hír. Ahogyan rövid idő alatt sikerült akaratlanul is belopnia magát az egyszerű hegyi emberek szívébe, tulajdonképpen bennünket óvott.

...Visszaúton, Muri felé tartva, egy gyermek órákon át kitartóan, némán egyre a nyomunkban volt. Nem tudtuk, mi lelhetett, de egyszer aztán erőt vett magán, és zavartan arról faggatott minket, igaz-e, hogy Dariwal nincsen többé.

A nepáli hatóságokhoz, benyújtott hivatalos angol nyelvű jelentésben így próbáltuk az ottaniakkal megértetni, ki is volt tulajdonképpen elpusztult mászótársunk: Nicolai a fiatal román hegymászónemzedék egyik legtehetségesebb és leglelkesebb képviselője volt, orvos és a hegyimentő szolgálat tagja. Intelligens, önzetlen, igazán közösségi ember. Az expedíció során nepáli nyelven a Dariwal (Szakállas) nevet ragasztották rá. Az expedíció orvosaként egész utunkon nagy népszerűségnek örvendett, mert mindent elkövetett, hogy az orvosi kezelésért

hozzá forduló nepáliak szenvedéseit enyhítse. Halálhíre gyorsan elterjedt a völgyben, s amíg leértünk, mindenki azt tudakolta tőlünk, mi történt Dariwallal. Halálával a román alpinizmus egyik legjobb hívét veszítette el.

Teljes felelősségünkkel állíthatjuk, hogy nem csupán a kegyelet íratott velünk ilyen sorokat. A külföldieknek szánt jellemzés idehaza is teljes mértékben helytálló. Ha Nicolai történetesen életben marad, függetlenül attól, hogy győztesként vagy sem, egy lenne sokunk közül, hűséges, szerény, aki becsülettel végzi a maga dolgát. Látszólag semmiben sem különbözne a többitől, ugyanolyan sérülékeny volna, mint mi valamennyien. Pusztulásában nemesült Nicolai hőssé. Mint orvos az életet óvta. Hegyimentőként életeket mentett. Nicolai szerette az életet. De ő alpinista is volt és a hegymászók tudják: tetteiknek kockázat a neve. Nicolainak nem kellett volna meghalnia.

Senkinek nem kell meghalnia. De hegymászók már haltak meg, halnak meg és még meg fognak halni ezután is ama küzdelemben, amit nem mindenki ért meg, és ami ennek ellenére megéri a harcot és életünk kockáztatását.

2. Kerget a monszun

Hosszú éveken át tulajdonképpen mi a Dhaulagirire készülődtünk. Azt a hegyet akartuk megmászni, mely nehezen adta meg magát, de amelyen azóta jól bejárt utak, jobbra felderített körülmények találhatók.

Tervünk egyre csak váratott magára, teltek az évek, s akkor váratlanul beütött ennek a csekély ezressel kisebb csúcshoz a lehetősége; persze, hogy ennek is örvendtünk. Igyekeztünk mind szakmailag, mind lelkileg teljes gőzzel átállni az új feladatra. Ismerősöktől, jó barátoktól hirtelenében összeszededegettük a szükséges leírásokat, térképeket. És ahogy közeledett az indulás ideje, egyre jobban kezdtünk megbarátkozni a Gurja Himal gondolatával.

A Dhaulagirire felmenni – tehát az eredeti tervnél maradni – annyit jelentett volna, hogy egyek vagyunk a sok közül, akik megteszik, az utat (szép lett volna, de ismétlés!). Míg a szomszédos „kistestvér”, a Gurja Himal a maga meghódítatlan déli falával valószínű kihívást jelentett számunkra, akiknek nemegyszer volt már részünk a Kárpátokban végigélni első megmászások – úgynevezett premierek – páratlan, lélegzetelállító kalanddal is felérő izgalmait.

Nepálban él egy hetvenesztendős amerikai újságíró, aki a Reuter, illetve néhány híres alpinista szaklap ottani tudósítója. Minden hegymászó expedíció adatait ismeri, nyilvántartást vezet róluk, úgy is nevezik, hogy a Himalája komputere. (Igazság szerint munkája annyira hasznos, hogy a nepáli hatóságok azt ígérték: valódi számítógéppel ajándékozzák meg.) Nincs olyan adat, amit ne ismerne a Heggyel kapcsolatosan. Információi nyomán bizonyosodott meg előttünk, hogy a csúcsgedélyünkön lévő angol nyelvű szöveg: „ANY APPROACH FROM THE SOUTH” (bármilyen megközelítés Dél felől) tulajdonképpen első megmászás ígéretével kecsegtet. És ezért elsősorban a mi botanikusunknak mondhatunk köszönetet, akinek kezdeményezésére és közbenjárására az expedíció ábrándos tervéből valóság lett.

A rövid ideig tartó felkészülés során nyugtáztuk, hogy a Gurja Himalt két ízben is megmázták már; 1969-ben egy japán csoport jutott fel észak-északnyugati irányból, minden különösebb nehézség nélkül a csúcsra (útjuk nyomán készült könyvüket sikerült még idehaza beszerezniük), 1976-ban viszont a francia expedíció, amely délnyugat felől közelítette meg a Gurját, és amelynek már egy női tagja is volt, kettős halálos balesettel zárult. Kathmanduba érve aztán tudomásunkra jutott, hogy a csúcsra vezető hagyományos útra újabb japán expedíció váltott engedélyt, s már valahol előttünk, a dzsungel mélyén járnak. Gondolatban sok sikert kívántunk nekik, s néztünk a magunk dolga után.

Sok időnkbe telt, amíg a hegy lábát elértük. Ritkán lakott területen, sűrű erdőségeken át közeledtünk a Gurjához, s eközben kimerítő felderítéseket kellett végeznünk. Hiába voltak nálunk ugyanis térképek, biztonságos helyszíni vázlatok, mert a valóság minden esetben más, mint amit papíron lát megjelenítve az ember. Meg aztán a dzsungelen át rengeteg sok ösvény indul el letről, és mindenik elvezet valahová, de egyáltalán nem mindegy, hogy hová és mennyi idő alatt. A helybeliektől hiába érdeklődtünk felőlük, ők ugyanis nem hegymászásra használják az ösvényeket és csapásokat, egyszerűen csak állataikat hozzák-viszik közelebb a táplálékforráshoz. Az ismeretlenben tapogatóztunk tehát, kerestük a legrövidebb útszakaszokat, s közben teltek a napok egymás után, a naptár szerint közeledett a monszun évszaka, s nagyon nem akartuk odafönt kifogni a vad hóviharokat, az állandó lavinaveszélyt. Nekünk, akik addig csak olvastunk, hallottunk a monszunról és legendás pusztító erejéről, nem volt honnan tudnunk, hogy nepáli viszonylatban tulajdonképpen az átlagnál szárazabb éghajlatú vidéken járunk, ahová az esős évszak fenyegetése a naptári időponthoz képest valamivel később várható; mint ahogy az is már csak huzamosabb ottlétünk alatt derült ki, hogy a monszun nem színpadi látványként, távolról sem egyik óráról a másikra szokott ereje teljében felvonulni, hanem hosszú napokon, sőt heteken át, fokozatosan lesz egyre borúsabb, nedvesebb az időjárás, akárcsak nálunk, amikor egyik évszak a másikba tűnik át. Ha mindezt már az elején tudjuk, talán nem érezzük magunkat oly hajsztaknak. Így viszont mintha valaki nógatott volna belülről, nőttön-nőtt idegességünk, türelmetlenek voltunk, szeretnénk volna már hegyet is mászni, s az útkereséssel járó felderítések bizonytalankodásai feszült hangulatot hoztak táborunkba.

Egyszer például, amikor már egy napon át tébláboltunk az erdő sűrűjében, és két ösvény között kellett választani, mi a térképen rövidebbnek látszó mellett döntöttünk, de mikor odaértünk, kiderült hogy lényegében a rövidebb volt... a hosszabbik. Ilyen és ehhez hasonló „kalando-kon” mentünk át, miközben kitartóan kerestük az utat a Gurja Himal falának déli nyúlványára, hogy a gerincvonalat követve a csúcsra érhessünk. Eközben értünk Taréjába. Miközben felkapaszkodtunk a faluba – mintegy harminc házból, gazdaságból állott, tehát nagy hegyi településnek számított nepáli mércével mérve –, mintha láttuk volna a dzsungelen túli hegy vonulatát, amelynek gerincét követve feljuthatunk egy darabon. Tudni akartuk, létezik-e közvetlen kapcsolat közte és a Gurja Himal fő gerince között. Hogy pontos képet nyerjünk a való helyzetről, egy dzsungelsávon kellett átvágnunk magunkat, amelyen túl, mintegy napi járóföldre ott terpeszkedett a kb. 45 fokos dőlésszögű jégfal csillogó lába. Tovább pedig az ismeretlen, amit majd nekünk kell földeríteni.

3. A nem létező hasadék

A földerítések megszervezését döntően befolyásolta az időjárás, amely mintegy menetrendszerűen szinte mindennap megismételte önmagát. Reggelente például vidám, derült időre ébredtünk, ami kb. 10 óráig kitartott. Akkor megjelentek ugyanis az első felhőcskék, amelyek mind feljebb kúsztak a hegy oldalán, egyesek a falra tapadtak, mások lehorgonyoztak fölöttünk, s egy idő után körös-körül mindent homályba burkoltak. Délre teljesen beborult, köd, szürkéség honolt a tájon. Az alacsonyabb helyeken eleredt az eső, esetleg jég esett, feljebb viszont havazott, s a hó megmaradt, egészen másnap reggelig, amikor is a napsütés hatására olvadásnak indult. Délután havazott, vagy köd szitált, estére pedig valamennyire még kitisztult, de az se mindig. Mondják, hogy áprilisban a Himalájában szokott lenni néhány csodálatos, verőfényes nap, ami valósággal ajándék a hegymászóknak. Mi akkor már nem voltunk abban a helyzetben, hogy ilyen szerencse érjen bennünket; a szép napok ideje lejárhathott, mert amíg mi a hegyen voltunk, nem emlékszünk, hogy egyszer is huzamosabban szép időnk lett volna.

Ahhoz, hogy a felderítők alaposan szemügyre vehessenek egy vidéket, minél nagyobb látótávolságra volt szükségük. De erre csak azokban a reggeli órákban volt lehetőség, melyek közvetlenül a napfelkeltét követték. A reggeli órák kihasználása végett a felderítőknek már előtte való nap oda kellett érniük a kiszemelt övezetbe, s az átbivakolt éjszaka után erőltetett menetben használták ki a felhők megjelenéséig tartó kevéske időt. Taréja fölött kétszer is tábor bontottunk, s minden alkalommal feljebb húzódtunk, a hegy lába felé. Most már elérkezett az ideje, hogy biztosan tudjuk: van-e lehetőség a feljutásra délről, s ha van, miféle. Ezúttal reprezentatív csoportot szántunk felderítésre.

Nicolai nem jött számításba, túl fiatal volt hozzá. Emilről azt mondták, hogy megfelel, s ezzel az Enescu család képviselve van. Nepáli részről az expedíció társvezetőjét, Ang Karmát és Purba Kitart jelölték, közülünk pedig még egy tapasztalt alpinistát, Retegant, akit magunk között, családiasan Pifnek szólítottunk. Mihelyst elindultak, mi is felkerekedtünk, hogy a tábor tovább költöztessük, de alig telepedtünk le az új helyen, a fentiek rádión jelentették: Valentin rosszul lett; az előző napok izgalmai, kimerítő felderítő munkája, kétszer is kényszerbivakra került sor, ami egyenlő volt a koplalással is, megtették a magukét.

Nicolai azonnal elindult utána, s visszahozta a táborba. Karma és Pif odafent aludtak azzal, hogy reggel majd alaposan szétnéznek. Másnap még mindig a tábor rendeztük, amikor a botanikus rádión beszélt a felderítőkkel, majd azt mondta nekünk, hogy odafent erősen havazik. Hogy ne lödörögjenek tovább vaktában a havazásban, visszarendelte őket. Kimerülten érkeztek le, s Pif egyszerűen kijelentette: nem lehet felmenni! Erre mi nagyon elszontyolodtunk, de reménykedtünk, hátha rosszul értettük a szavait:

„Mit mondasz? Hogy nem lehet? Hogyhogy nem lehet? Magyarázd meg!”

Nem magyarázott semmit: „Nem lehet, és – kész. Én megmondtam!”

Erre aztán felmérgeledtünk. Mi az, hogy nem lehet? A hegymászás ugyanis nem ismeri ezt a szót. Ha az alpinista valamit akar, lehetőségnek is kell lennie. Legfeljebb a pillanat, a helyzet nem mindig alkalmas, s olyankor az ember visszavonul. De csak ideiglenesen. Pif érvelését se fogadtuk el; mi az, hogy „nem lehet, mert nem lehet”? Tovább nyaggattuk: „Mi van ott, hogy nem lehet továbbmenni? Lavina? Szakadék?”

Kurta választ adott: „Hasadék.”

„Mekkora?”

„300 méter!”

„Az egy kicsit sok!”

Nem mintha lehetetlen volna áthidalni, de nem azért jöttünk a Himalájába, hogy ha nem muszáj, akkor is falat mászunk.

A mód azonban, ahogyan Pif előadta a dolgokat, egy csöppet se győzött meg bennünket. Taréja felé jövet, lennebből úgy tűnt, hogy a messzire látszó hófehér gerincvonalban semmilyen hangsúlyozott törést nem látunk. Tévedtünk volna?

Elhatároztuk, hogy saját szemünkkel győződünk meg róla.

Április 27-én reggel Marian és egy nepáli hegymászó, majd Nicolai, Constantin és mi azzal a gondolatmal indultunk útnak, hogy este sátorban alszunk, amit egy térképen kiszemelt aprócska csúcsra, valójában kiderült, hogy egy platóra szándékoztunk állítani, s reggel gyorsan becserkesszük a környéket. Indulás előtt a botanikus odaszólt nekünk, hogy délután négykor gyűlést tartunk, amelyen végre megbeszéljük, mihez kezdünk. Hirtelenében nem is tudtuk, mit mondjunk egy ilyen váratlan és főleg szokatlan fordulatra. Emlékezetünk szerint sem azt nem mondtuk, hogy jó, ott leszünk, sem azt, hogy nem jövünk vissza. Amikor útnak indultunk, egy

percig se kételkedtünk abban, hogy a felderítést fontosabbnak tartjuk mindenfajta megbeszélésnél. Ahhoz, hogy dönteni tudjunk, ismernünk kellett a fenti valóságot.

Dél felé eleredt az eső, ami később jégesőbe váltott. Constantin visszafordult, mert csak tornacipőben indult el, s 3800 méteren az már nem tartozik a legalkalmasabb hegymászókellékek közé. Különböző vidám, bizakodó volt a hangulat, a gerinc szépen kirajzolódott a horizonton, lábunk alá hosszú, erős szálú fűtenger simult, akár egy vastag szőnyeg. Felállítottuk a sátrat, mert szüntelenül havazott, a védőszárnyai alá húzódtunk.

Dél után négy óra felé Marius és a nepáli, akik már az elejétől iramosabban haladtak, és eltűntek a szemünk előtt, kimerülten érkeztek meg sátrunkhoz. Kiderült: a fal lábáig jutottak, onnan fordultak vissza. Türelmetlenül faggattuk Mariant: mi van, mit látott?

„Beszélj már!

„Hát... Ott voltunk, ennyi az egész, rátettük a kezünket a Gurjára.”

„Lehet-e ott mászni? Mondjad!”

„Lehet.”

„És nincsenek hasadékok? Biztos, amit mondasz?”

„Nem egyszerű ügy, de mászni kell. Ha én mondom, higgyétek el...”

Kétértelmű válaszát akkor mi még úgy értelmeztük, hogy a hasadék létezik ugyan, de keresztülmászott rajta.

Rövid pihenő után továbbmentek a tábor felé. Mint utólag megtudtuk, lent bocsánatot kértek, amiért elkéstek a gyűlésről, ahol bennünket, távol lévőket kizárva úgy döntöttek, hogy észak felé közelítik meg a csúcsot.

Ezalatt hármasban a másnap reggeli felderítésre készülődtünk. Korán keltünk, odakint gyöngy fagy, lehetett olyan 4–5 fok, tisztára, ahogy idehaza szokott lenni. Nem sokat forgolódtunk, mert rögtön észrevettük: a gerincek összefüggő vonalat alkotnak, s egy kisebb nyereg köti össze őket. Nem is nehéz megmászni, ha köteleket használunk.

A Pif említette hasadék nem volt sehol.

Ekkor hirtelen köd támadt, s elfedte a látványt. De mi kimondhatatlanul jól éreztük magunkat.

Lejöttünk. Az első, aki utunkba akadt, Ang Karma volt, aki Piffel együtt az első felderítést végezte. Valósággal lerohantuk:

„Ti akkor nem voltatok fent, igaz? Mert igenis, fel lehet jutni! Mi láttuk az utat!”

Ekkor tudtuk meg, hogy távollétünkben megszületett az „északi változat” gondolata. Nem értettük, de nem is nagyon figyeltünk oda. Az, hogy nem lehetetlen a feljutás, egész lényünket kitöltötte.

Ang Karma nem akart ünnepontó lenni, és elvágta a gordiuszi csomót:

„Szóval, ti a Konabonon át mondjátok?... Arra meglehet... Még egyszer fölmegegyek, és jobban szétnézek.”

Másnap reggel másik két nepálival indult felderítésbe. Annak ellenére, hogy mi határozottan állítottuk: a hasadék, amely utunkat állná, nem létezik.

4. Maradunk

Bizonytalanság ülte meg a tábort, Ennek ellenére, mivel fogytán volt az élelmiszer, valakinek el kellett mennie tartalékokért Kathmanduba. Croitoru nagylelkűen vállalkozott a küldetésre, és május 1-jén útnak indult. Még megvárta a nepáliak visszatérését, akik megerősítették az általunk mondottakat: lehet mászni, s fix kötelekkel a csomagok is felszállíthatók.

Croitoru azzal ment el, hogy ide jön vissza.

Nagy kő esett le a szívünkről. Biztosak voltunk benne, hogy a legutolsó kételyek is eloszlottak. Arra vártunk, hogy valaki végre kimondja a bűvös szót: holnap indulunk!

Botanikus ekkor így szólt hozzánk: üljenek össze a román hegymászók, és döntsék el, hogy: 1) délről másszák-e meg a Gurját, 2) a már feltárt északi útvonalat követik-e, vagy 3) kettéválk az expedíció. Azt is kikötötte, hogy délután 4-re várja a választ.

Összeültünk, tanakodtunk. Nicolainál, vagyis a raktárnak használt sátorban húztuk meg magunkat – közülünk ő volt az egyik legháziasabb ember, s rábíztuk az élelmiszerkészletek gondját –, kávézgattunk, odakint meg esett az eső. Ritka őszintén beszéltünk, s nagyon közel éreztük magunkat egymáshoz.

Pif azzal érvelt, hogy őt személyesen inkább megnyugtatja egy biztos, kockázatmentes út, mert az ő és a Mihai utazását a klub finanszírozta, s ezért mindenképpen illik följutniuk a csúcsra. Ezt megértettük. És azt mondtuk, nagyon helyes, senki se kényszeríthet senkit valamire. A hegymászásban a kényszernek semmi értelme; csak meggyőződésből szabad bármit csinálni. A tett – vállalás. Erre Pif felszökött, s azt mondta, egye fene, nem nagyon tetszik neki ez a hegy, de velünk tart, ne váljunk szét, segít nekünk feljutni, amennyire tőle telik. Mihai ezt hallván, örömmel túrt a hajába. Nem szólt, de neki is jólesett a döntés. Boldogok voltunk, hogy közös nevezőre jutottunk.

Testületileg a botanikus elé járultunk, közöltük vele szándékunkat, majd megünnepeltük a döntést. Nem is magát a tényt, hogy a déli fal felé megyünk, hanem azt, hogy egyáltalán szót értettünk.

Másnap a velünk tartó botanikai expedíciónak, amelyet szintén a botanikus vezetett, útra kellett kelnie kitűzött célja, Dorpathan felé, ezért korán lefeküdtünk.

Másnap reggel 5-kor már talpon voltunk, tetre készen. Botanikus kilépett a sátorból, s azt mondta, hogy – indulunk! Majd megkérdezte, hol vannak azok a hegymászók, akik vele tartanak az északi lejtőkhöz. Mindenki elhűlt: de hiszen a múlt este megünnepeltük, hogy délen maradunk, a döntés egyöntetű volt. Hát mi történik itt?

Botanikus szerint a teherhordókat ő fizette, azok meg oda mennek, ahová ő. Még Ang Karma is tanácstalanul nézett egyikről a másikra, és nem értette, mi ez az állandó bizonytalankodás. Egy órán át tépelődöttünk az új helyzetben. Nicolai a földre ült, és azt mondta, innen egy tapodtat se mozdul. Békíteni próbáltuk, csillapítottuk, majd valakinek az az ötlete támadt, hogy mi lenne, ha egy részünk maradna, a másik pedig észak felé menne a botanikusokkal. Nicolai és mi határozottan maradni akartunk, s hozzánk csatlakozott volna Croitoru is, aki akkor éppen útban volt Kathmandu felé. Botanikus beleegyezett a javaslatba, s máris leültünk elosztani az élelmiszereket és a mászófelszerelést. Az étel nagy részét, kb. $\frac{4}{5}$ -ét Mihaiéknak hagytuk, számolván azzal, hogy Croitoru még hoz némi pótlást, a felszerelés zömére viszont elsősorban nekünk volt szükségünk, lévén hogy a mi útszakaszunk még teljesen bejáratlan.

Igaz, az expedíció észak felé haladó része ezzel olyan helyzetbe került, hogy máról holnapra orvos, vagyis Nicolai nélkül maradt, de ott voltak a kiosztogatott egészségügyi csomagocskák, bennük a használati utasítással, s arra gondoltunk, hogy az útvonalukon lévő japán expedíció orvosa bármikor kihúzhatja a mieinket a bajból.

Végül is őszinte ragaszkodással váltunk el, s abban maradtunk, hogy vagy a csúcson találkozunk, vagy az északi oldalon, mert a visszavonuláshoz mindenképpen az északi utat használjuk. Mihaiék pedig megígérték, hogy ha feljutnak a csúcsra, és közben nem kapnak hírt tőlünk, amilyen gyorsan csak tudnak, visszajönnek hozzánk.

Botanikus még maradt egy napot, békésen elbeszélgettünk vele, meggyőződhetett szándékaink komolyságáról, s mi is úgy láttuk, megnyugodott.

Május 3-án magunkra maradtunk. Elhatároztuk, hogy azonnal táborbontunk.

5. Egyre feljebb

Az addigi huzavona után felgyorsultak az események. A következő napokban, egészen május 8-áig 3000 m magasságból 4600-ra költöztettük táborunkat, ami azt jelentette, hogy a számunkra otthagyt 4 teherhordó segítségével szakaszonként, rendre felcipeltük cökmőkjainkat. A kötelező 25–30 kiló minden alkalommal ott lógott a vállunkon, s naponta két-három utat is megtettünk. Ahogy mind feljebb jutottunk, és le-fel járkáltunk a csomagokkal, kezdtük egészen otthonosan érezni magunkat azon a vidéken. Cipekedés közben természetesen arról se feledkeztünk meg, hogy helyenként üzeneteket helyezünk el a tartalékokkal érkező Croitoru számára, akinek nem volt honnan tudnia, milyen fordulatot vett távozása után expedíciójuk élete, s tulajdonképpen merre keressen bennünket.

Reménykedve néztünk az előttünk magasodó, legyőzhetőnek vélt jégfalra. Május 9-én megindultunk rajta fölfelé, a gerinc vonalán, amelyről tulajdonképpen mit sem tudtunk. Egészen kis csomagokat vittünk, a legszükségesebb holmikkal, s 5300 m-en felállítottuk az 1. számú táborot. Sehol se kellett kötélbe kötnünk magunkat, ahogy az elején gondoltuk. Odafentről pedig látni lehetett, hogy a gleccserfalba vájt jégfolyosók, völgyszakadékok nem fenyegetnek jéglavinával, tehát nagyrészt biztonságosan lehet közlekedni bennük.

A jégcsákányok is fölöslegesnek bizonyultak, s egészen könnyen boldogultunk síbotokkal is. Még ott, ahol már-már bekötöttük volna magunkat, végül is járható útra bukkantunk.

Kezdtünk reménykedni: a „lehetetlen” szépen megadja majd magát nekünk.

Május 10-én a táborban maradtunk, felleltároztuk a holminkat, s eldöntöttük, mit hagyunk hátra, és mit viszünk tovább. Másnap cipekedéssel telt az idő az 1. számú táborig, majd visszakereszteltünk. Szinte megállás nélkül havazott minden éjszaka. Reggeleink azzal kezdődtek, hogy ki kellett ásni magunkat az éjjel hullott hó alól.

Május 12-én elhatároztuk, hogy most már valóban elindulunk. Ami addig történt, csak előkészület volt. Szerettük volna, ha Croitoru is beér minket, de bárhogyan számolgattuk a napokat, még csak az út felét tehette meg. (Csak később derült ki, hogy Constantin Croitorut és állóképességét enyhén szólva lebecsültük: a Kathmanduba vezető utat 4 nap – valódi rekordidő! – alatt tette meg, ott nem időzött két napnál többet ügyeink intézésével, s újabb 6 napos erőltetett menet után visszatért az egykori táborhelyre.)

Állandóan jó hangulatban voltunk, gyönyörködtünk a himalájai táj szépségeiben, minduntalan ráébredtünk, hogy nem álmot vagy vetített díszt látunk magunk körül, és nem divatos, óriás alpin-poszttert a tömbházlakás falán. Minden fájdalom, nehézség, komplikáció arra figyelmeztetett, hogy a valóság vesz körül bennünket, s nem árt résen lenni.

Egyszer gyerekesen összekaptunk Nicolai-jal, aki nehezen tudott egy helyben ülni; állandóan előresietett, majd nem győzött ránk várni, emésztette magát emiatt. Hihetetlenül sok energia feszült benne. Meg is állapítottuk magunkban: igaz ugyan, hogy mi jelentjük e hármásban a tapasztalatot, a körültekintést, ám vitathatatlanul az övé az életerő, a fiatalság, a lelkesedés.

Összekoccanásunk füstje hamar elszállt, egy estén kibeszéltük magunkból. Ilyen vitákra óhatatlanul sor kerül egy-egy hosszabb túra idején, amikor az emberek heteken át össze vannak zárva egy sátorba, rajtuk kívül hosszú kilométereken át nem létezik más a környéken, csak a Hegy, amely nehezen adja meg magát, a végcél elérése pedig egyre várat magára, mert a győzelmet nem máról holnapra, hanem szakaszonként, kitartással és türelemmel vívhatja ki magának az ember.

Mindez tökéletesen illett a mi helyzetünkre is.

Május 13-át a táborban töltöttük, rendezgetéssel. Egy 200 m magas, meredek jégfal állt előttünk, azon kellett valahogy túljutnunk fix kötelekkel, jégszegekkel. A fal kimunkálása férfifeladat volt. Hogy ne üljön tétlenül, Taina indítványozta, hogy azon az úton, amin eddig jöttünk, visszamegy Taréjáig, Croitoru elé. Nicolai határozottan ellenezte a javaslatot: ne váljunk szét, mert ki tudhatja... Együtt nagyobb biztonságban vagyunk.

Végül is igazat adtunk neki. Az érdekes az egészben az volt, hogy mászás közben azelőtt is, később is szüntelenül elváltunk, hiszen nem csoportosan, egymás nyomában, egyetlen kötélre fűzve tapodtuk a havat, hanem amíg egyikünk egy jégfolyosót, másikunk egy szomszédosat derített fel, a harmadik addig a gerincen vezető utat próbálgatta.

El-elmaradoztunk, elkalandoztunk egymástól, de mindig csak akkora távolságra, hogy érezzük egymás melegét, s szükség esetén azonnal a többiek segítségére siethessünk.

Szót fogadván Nicolainak, Nadia továbbra is a táborban gazdasszonykodott, amíg a férfiak a jégfallal voltak elfoglalva. Közben mind feljebb és feljebb jutottunk, s úgy nézett ki, hamarosan sikerre számíthatunk. Május 14-én Valentin előrement, Nadia és Nicolai a teherszállítással foglalatostkodtak. Valentin közben átjáróra bukkant a gerinc túloldalán. De aztán begyulladt a foghúsa, lázas lett, antibiotikumos kezelést kezdett, s másnap is a sátorban maradt.

Reggel Nadia és Nicolai elindultak, hogy újabb továbbjutási lehetőségeket derítsenek fel. Május 15-ét mutatott a naptár.

6. A születésnap elmarad

Gyakorlatilag ez volt az első nap, amikor teher nélkül kószálhattunk. S annyira megszoktuk már a vállunkra-hátunkra nehezedeő negyedmázsányi súlyt, hogy nélküle valósággal szárnyaink nőttek, s majd „elrepültünk”, miként a figyelmetlen holdutasok. A távolságok hirtelen összezsugorodtak, a lejtők megszeliődtek, mi pedig felszabadultan, könnyedén lépkedtünk. Nicolai egy idő után eltért balra, egy magasba nyúló, keskeny kúp alakú, eljegesedett hóomlás előtt kapaszkodott fel egy hátizsákkal a hátán, jégcsákány nélkül, fűgén, hogy azt hitte az ember, gyorsított filmet lát. Nadia, miközben továbbindult, látta egyre zsugorodó, jellegzetes alakját a hófehér jégfalon. Közben leszállt a köd elmaradhatatlan, megszokott leple, amely mindenre rátelepedett, és elzárta előlünk a kilátást. Ilyen körülmények között a felderítés inkább szerencsejátékhoz hasonlít, és a legtanácsosabb pontot tenni a végére. Nadia is ezt tette; egy-két pillanatig még földerengett előtte a hegygerinc, amint érintetlenül kanyarog egészen a csúcsig, s valószínűleg Nicolai is azt láthatta onnan, ahová eljutott.

Nadia sietett vissza a táborba, hogy Valentin déli orvosságadagját ellenőrizze.

Útközben majdnem eltévedt a ködben, s 12 óra 30 perckor ért a sátorhoz. A falból, amelyre Nicolai felkapaszkodott, egész visszaúton nem látott semmit.

Várakozással telt az időnk, de egyre több kérdőjel gyűlt ezalatt a szívünkben. Kezdtek találgatni, mi lehet a hosszas távolmaradás oka.

Valentin: „Ez biztosan fogta magát, és meg sem állt a csúcsig!”

Nadia: „Eredj már, Nicolai ilyet nem tenne! Biztosan valami problémája támadt.”

Egy-egy ilyen szóváltás után sokáig hallgattunk. Némaságunk feszültsége nöttön-nőtt.

Éreztük, hogy nem sokáig várhatunk tovább. Kiálltunk a sátor elé, s hangosan kiáltoztuk a Nicolai nevét. Semmilyen válasz nem érkezett. Valentin kezdte valamivel jobban érezni magát, s elindultunk a hókúp irányába. Még nem volt este, de már szürkülődött. A köd felszállt. Sietnünk kellett, nehogy ránk szakadjon a sötétség, mert ha kint rekedünk, egy himalájai bivak a szabad ég alatt még májusban sem tartozik a magasrendű élvezetek közé. A fal tövénél mindenféle szögből megvizsgáltuk az utat, láttuk Nicolai felfelé tartó nyomait, amelyek egy idő után megszakadtak, mert azon túl kemény jégréteg következett.

Nicolai sehol.

Sokáig tanakodtunk, mitévők legyünk, de csak annyira jutottunk, hogy éjszaka mi magunk is tehetetlenek vagyunk. Valahogy visszabotorkáltunk a sátorhoz, meggyújtottunk egy gyertyát, amely egész éjszaka égett, hogyha Nicolai netán odafent rekedt volna, láthassa legalább: ott vagyunk a közelben, tehát bízhat bennünk. Többnyire virrasztva, kábán vártuk, hogy elteljen az éjszaka. Éjjel 2 órakor felszedelőzködtünk, hogy a derengés már a fal tövében érhesse. A falnál elindultunk a Nicolai nyomdokain, s amikor már-már a gerincre értünk volna, lenéztünk a hókúpra. Volt egy kiszögellés rajta, mindjárt a süveg alatt: azon feküdt Nicolai mozdulatlan teste.

Fentről csak az látszott, hogy valaki fekszik ott; de mi egy pillanatig se kételkedtünk abban, hogy őt látjuk a hóban. Nincsenek ilyen véletlenek. Hogy nyoma vész a társunknak, s másnak a testét találjuk meg a közelben... Kötéllel ereszkedtünk le a kúp mellett, s a kiszögellés irányában a testig harántoztunk. Nagyon veszélyes helyen feküdt, kitéve a szüntelenül aláúduló jéglaavináknak, amelyek a kúpot képezték.

Nicolai volt.

A jelek szerint már jó ideje halott volt. Szakállja megtelt vastag jégcsapokkal, teste teljesen meg volt meredve. Még annyit láttunk, hogy körülötte a hó alig van besüppedve, ami azt jelenthette, hogy amikor ide leesett, már halott volt, körös-körül minden át volt itatva vérrel. Akkor nem nyúltunk hozzá, leereszkedtünk, hogy fényképezőgépet és lapátot hozzunk magunkkal, s másodszor letről kapaszkodtunk fel hozzá. Előtte felnéztünk a kúpra, s megértettük, miért nem láttuk meg 15-én este: a kiszögellés miatt, amely letről nézve egybeolvadt a kúp süvegével!

Arccal feküdt a hóban, megfordítottuk. Elfeketedett, torz arc nézett vissza ránk, homlokán zúzott, mély sebbel. Miközben a jeges havat ástuk, a nagy területet beszívargó vér láttán megállapíthattuk, hogy a seb erőteljes végzést okozhatott.

Abból, ahogyan feküdt, próbáltunk következtetni a halál körülményeire. Fentről eshetett le, de nem túl magasról, mert öltözete nem volt szakadozott, mint általában hosszabb esések után szokott lenni. Igaz, az oldalvarrások több helyen is felpattantak, ami annak a jele, hogy a test esés közben több kiszögellésbe is ütközött, amelyek erőteljesen feldobálták, de a halál valószínűleg az ütés következtében állt be, az ütés pedig odafent érthette, egy lezuhanó jégtömb vagy szikladarab képében.

Azt, hogy pontosan mi történt Nicolai-jal, tulajdonképpen sose fogjuk megtudni. A jégfalak, a sziklák hallgatnak. Rajtunk kívül senki se tartózkodott a zónában, hiszen képtelen lett volna hosszabb ideig nyomtalanul leplezni jelenlétét. Azt sem hisszük, hogy Nicolai a hókúpra tévedt – ami általában egyenlő a biztos halállal –, mert sose volt meggondolatlan ember. Alpinista és hegyimentő tapasztalata kizárja ezt a magyarázatot.

Teljesen le voltunk taglózva, és nem értettünk semmit. Mintha óriási adag idegnyugtatót fecskendezett volna belénk valami láthatatlan kéz, néztünk magunk elé tehetetlenül, és valahogy egyszerre minden mindegy lett. Nem érdekelt tovább a Hegy.

Mi köze ennek a Himalájához? – gondoltuk töprengve. Hiszen ilyen ostoba módon akárhol el lehet pusztulni, még a városi utcán is, ha a gyanútlan ember fejére esik egy ügyetlen kőműveskézből alázuhanó téglá. Akármelyikünk könnyen elpusztulhatott volna végkimerülésben, a nagy hideg miatt, lavina alatt, hóviharban, s akkor azt mondtuk volna: igen, hát ez a Himalája... De a lezuhanó jég- vagy kődarab ellen gyakorlatilag semmit se tehettünk.

Egész nap tépelődtünk, a lehetőségeket latolgattuk. Vajon megmenthettük volna Nicolait? Tegyük fel, rábukkanunk 15-én, és még van pulzusa. Mihez kezdünk vele a nagy vérzés utáni eszméletlen állapotban? Ha nem szállíthatjuk órákon belül kórházba, vagy nem kap azonnali orvosi segítséget, minden erőfeszítés hiábavaló.

Tudtuk és tudjuk, hogy nem vagyunk vétkesek vagy hibásak a halálában, és mégis igen fáj, mégsem könnyű belenyugodni. Odafent s utána még hónapokig az volt az érzésünk, hogy Nicolai, ha élne, nagyon haragudna a Hegyre az ostoba balesete miatt, s mi is kezdtük az ő szemével nézni a dolgokat. Nem volt lelki erőnk például elvonulni a sírja fölé, pedig a csúcsra vezető legjobb út – végül is Nicolai találta meg – arra kanyarodott, és 12 nap alatt a csúcsra vezetett volna bennünket. De úgy éreztük, hogy a még hátralévő szakasz olyan közönségesen egyszerű, megtételében annyira biztosak voltunk, hogy lemondunk a továbbvonulásról.

Visszafordultunk.

Akkor, amikor így döntöttünk, tulajdonképpen nem gondoltunk át és nem mérlegeltünk semmit, ösztönösen cselekedtünk, s utólag próbáltuk megmagyarázni tettünk mozgatórugóit.

Megfutottunk volna a küldetéstől? Ezt mi nem tudjuk megítélni. Szívből örvendünk, hogy társaink helyettünk is elvégezték azt, amire indulás előtt közösen vállalkoztunk. Nicolai nélkül nekünk már csak az volt a fontos, hogy minél hamarabb tudassuk a többiekkel s az otthoniakkal a történeteket, s leadjuk a hivatalos jelentést.

Most, hogy még egyszer átgondoltuk nepáli viszontagságaink sorát, meggyőződésünk: Nicolai Porumbescu a lehető legboldogabban halt meg. Mászás közben, a világ legmagasabb hegységében. S talán szenvedni sem maradt ideje.

Május 26-án lett volna 27 esztendő.

A születésnap elmaradt...

1986 júniusában

A szerző végszava: BOZÓT ÉS KÖRNYÉKE

1985 tavaszán a Himalája, mint kiderült, a megszokottnál jóval több áldozatot követelt a hegymászó társadalomtól: az akkori expedíciókban részt vevő 60 alpinista közül 8-an költöztek át véglegesen az örök hó és jég birodalmába. Köztük Nicolai is...

1989-ben, az OTASZ fergeteges évi közgyűlésén a jelenlévő hegymászók és edzők nem szavaztak bizalmat az évtizedeken át leválthatatlannak hitt Főtitkárnak, és elsőprő többséggel az ellenzéki Valentin Enescu választották meg a főtitkári tisztségbe. A gyűlés feszült légkörén érződött, hogy az alpinisták is emberek, s megelégedtek néma tömegként lapulni. A bizalmat vesztett főtitkár, illetve az elnöki tisztséget (magyarán: a politikai felügyeletet) betöltő vezérkari tiszt pánikosan ijesztegették a keményebb hangú bírálókat, hogy ha ez a „rebellió” innen kiszivárog, könnyen meglehet, hogy lőttek az egész alpinizmusnak, az eddigi támogatásokat is megvonják...

Rá se hederítettek.

(Az alpinisták számára talán már éppen e gyűlésen meghasadt a rendszer betonbunkerének a teteje...)

Valentin nagy lendülettel vágott bele a hegymászás megreformálásának, a versenyhangulat visszaszorításának, majd a decemberi események, a rendszerváltás után egyre kétségbeesettebben próbálta meg egybetartani a rendre szétzilálódó alpinista mozgalmat. Nem sok eredménnyel: a határok megnyíltak, a hegymászók saját szakállukra megindultak szponzorokat keresni, külföldön próbáltak szerencsét. A gyergyószentmiklósi és sepsiszentgyörgyi hegymászók egy jó része átigazolt a magyar alpinista mozgalomba, az addigi klubélet felbomlott.

1992 tavaszán Nadia Mihut Enescu, aki továbbra is angol nyelvet tanított a bukaresti tudományegyetemen, Sanda Miorlau nevű mászó társával, vele egyidős hegymászónővel minden különösebb hírverést mellőzve, csöndben nekivágott a 8172 méteres Fehér Hegynek (egyéb ismert nevei még: Dhaulagiri, Viharok Hegye, Istenek Trónusa). Akkoriban nyolcezer méter fölé román hegymászó még nem tette lábát, ráadásul a két hölgy bármiféle állami támogatás nélkül, magánpénzből, minden garast a fogukhoz verve vágott neki a rég vágyott álomútnak. S mivel a Himalájában csak májusban vagy szeptemberben lehet viszonylag biztonságosan mászni, a többi idő a tomboló viharé (ami nem jelenti azt, hogy a jelzett két hónapban kötelezően jó idő vár az alpinistákra), Nadiáék úgy vélték: a május elegendő lesz arra, hogy meghódítsák a fehér mellett amúgy „gyilkosnak” is titulált csúcsot, számos becsvágyó expedíció rideg, életfogytiglani temetőjét.

Nadia útközben is túranaplót vezetett, amelynek néhány lapját, életjel gyanánt, hazaküldte. Ezekben ilyesmiket olvashatunk:

„Kunga és/vagy a Turisztikai Minisztérium nyakunkba varrt egy szirdárt... Tetszik nekem és elégedetten nyugtázom első benyomásom helyességét. Felügyel a teherhordók menetére (azon kívül, hogy néha-néha rájuk mosolygok, semmi dolgom velük), alvóhelyet keres, szükség esetén főz is. Azt hiszem, jól fogna neki egy kis hírverés, én pedig nem fogom útját állni, sőt, ha a kötelékeim kitartanak, segíteni is fogom. Járt már a Dhaulagiri alaptáborában és jól beszél az angolt...

... Hivatalosan a következőképpen áll a szénánk: elnevezésünk *Romanian Himalayan Expedition to Dhaulagiri I, spring season 1992 Route: NE Face*. A röhej az, hogy a *Siberian-German Expe* csavargóinak engedélye a nyugati falra szól, de ők is az északkeletinek mennek...

... Megöregedtem. Mindegyre hazagondolok. De talán, ha összeszorítom a fogam, és kívárok, ahogy közelebb jutunk a hegyhez, elmúlik ez az érzés...

Ma „jó reggel” helyett a mi szirdárunk (Ang Kagi) azzal költött Shorepaniban (reggeli ötkor), hogy: „Madame, Dhaulagiri!”

Kipattantam az ágyamból és csakugyan: a hajnali fényen áttetszett az „Öreg”, a pirosló rododendronok csúcsa felett....

... Tegnap délután öt körül értünk Marphába, és a Bhakti Guest House-ban ütöttünk tanyát. Bhakti e háza két szempontból is rendkívüli.

Először is itt száll meg minden expedíció, aki a Dhaulagirit erről az oldalról készül megmászni. E célból az egyik emeleten expedíciós szobát (expedition room) rendeztek be – hatalmas szoba ez priccse, vagy két ágygal, asztalokkal stb. –, a bejáraton ez áll: „Mind your head”. (Az ajtó rendkívül alacsony, két 75 cm széles és vagy 5 cm vastag, okkerszínűre festett rododendron rétegből áll – akárcsak az agyagból vert küszöb és az oszlopok egy része.) Az expedition room-ból az expedition deposit room-ba jutni – egy belső térleválasztón át (ugyancsak fehér és sárga), ahol az ember (az expedíciós) a poggyászát tartja, és ahol nyugodtan tehet-vehet, kimoshatja a zsákjába ömlött mézet, átpakol ezt-azt, ilyesmi.

Másodszor, Bhakti háza, amely az apjái s korábban a nagyapjái volt, a tibeti építészet remeke, ami egy építésznek a csoda és a lidércnyomás közötti állapottal ér fel. Egy chilei fickó, aki szerencsétlenségére vérbeli építész, amilyen bambán viselkedett eddig, most tágranyílt szemekkel és leesett állal járkal a „házban”.

Mint mondtam, az expedíciós szobát az egyik emeleten rendezték be. Ne kérdezd, melyiken. A marphai főutcából ugyanis, amely keskeny, kőtömbök keresztezte árok, alatta jókora és áttetsző csillámfalak között csörgedező erecske, odafent meg alig látszik az ég, egy hátsó udvarba léphetünk: oszlopok, szalma, lépcsők, farakások, virágcserepek mindenütt, s már feldereng valami a házból is.

Felmászunk néhány, térdünket verdeső lépcsőfokon (felfelé mászni még megy valahogy, de izomlással lefelé mászni: jaj nekünk!), majd egy teraszra érünk, ahonnan az expedíciós szoba és a többi helyiség nyílik. Mintha látnánk a tetőt is, ahová tönkféleség, egy kivájt cédrusból készült lépcső visz. Miorlau, a maga lehetetlen macskatermészetével fölkapaszkodott megtapasztalni, milyen érzés a tetőn tartózkodni, és kiabálni kezdett. Magam is utána másztam, majd egy agyaggal tapasztott teraszra értem, ahonnan néhány lépcsőfok után farakásokkal és kockakövekkel kirakott ösvény vezetett egy... kapuhoz! A kapu mellett, egy ablakban meghallottunk valamit, de nem hittünk mindjárt a fülünknek. Abban a pillanatban megjelent az aggódalmas Puspa, aki azt hitte, az árnyékszékét keressük. Kinyitotta a leláncolt kaput és egy óriási, szalmával behintett udvarba vezetett minket, ahol néhány borjú bőgött – ekként győződünk meg arról, hogy a harmadik emeleti ablakból hallottak nem csak a képzeletünkben éltek. Az udvarból ugyanis egy újabb tetőre lehetet kimászni, ahonnan a környékre látni: kiégett hegygerincek, zöld lankák, s Kali Gandaki felé, a folyón túl az Annapurna jónéhány csúcsa, magasba törő, keskeny imázászlók között. Arról a tetőről... folytassam-e?

Valahogy így reménykedünk abban, hogy egyszer a Dhaulagirira érünk...”

1993-ban, egy év elteltével már bizonyossá vált, hogy a két hölgy immár sose tér vissza. Sok neves és névtelen havasi sír között az övék is megfér.

Valentin azóta sem tudott belenyugodni abba, hogy felesége valahol a Himalája örök hó-takarója alatt, merevvé fagyva alussza örök álmát. Évről évre megpróbált egy-egy expedíciót rávenni, hogy Nadiáék holttestét is felderítsék, sőt, egy utazás erejéig maga is a helyszínre merészkedett, de a Dhaulagiri mostanig néma maradt.

Az első hivatalos román Himalája expedíció csak 2003 májusában jutott fel a minden hegy-mászók álmát jelentő Mont Everestre...

*

Az időben visszalapozva meg kellett állapítanom, hogy a regény első kiadása majd hogy nem visszhangtalanul hullt bele az 1989-es év beláthatatlan, feneketlen kútjába. Ahhoz képest eseményszámba ment – különösen a szerző szemében – **Molnos Lajos**nak az Utunkban megjelent kritikája, aki meglepően pontos beleérző készséggel a megmaradás „kulcsregényeként” értékelte a formai röghözkötöttségében is többszörösen áttételes értelmezhetőségű munkát.

A bozót – a bozótosban

Utunk, 1989. augusztus 11.

„Dráma a hegyekben – Rendkívül sajnálatos, tragikus kimenetelű baleset történt a Bucegi hegységben rendezett Egyetemi Kupa hegymászó versenyen.

A gyopárhidai Márvány sportegyesület színeiben versenyző F. F. és H. P., valamint Sz. Cs. és P. V. a Kék Repedés útszakasz két lehetséges változatán haladt végig. Az első párral azonos mászóutat választotta két sátéújhelyi versenyző is. Mivel ez utóbbiak másodmászója veszélybe került, a gyopárhidai fiúk bevárták őket: csak sötétedésre értek ki a tetőre. Együtt próbáltak meg lejutni Busteni-be, de nem találták a levezető ösvényt. Sz. Cs., H. P. és egy sátéújhelyi fiú fent maradt a meredek sziklaösvényen, ahol nappal is nehéz tájékozódni, a többiek elindultak megkeresni az ösvény folytatását – eredménytelenül –, a sötétben visszafelé se tudtak tájékozódni, ezért letáboroztak, tüzet, raktak.

Másnap reggel fentmaradt társaik közül Sz. Cs.-t és H. P.-t holtan találták a frissen hullott hóban. A baleset körülményeit vizsgálják. (Vidéki napilap – 1983. október 14.)”

A mindenre odafigyelő riporter (jelen esetben Cseke Gábor, több verseskönyv szerzője, tehát „civilben” költő) figyelmesen elolvassa a hírt, és – amint A bozót c. könyve (Kriterion, 1989) 10. lapján mondja: „Otthon glosszát írok a helyi lap közleménye alapján a hegymászó fiatalemberek balesetéről. A cikk heteken át hever lapunk titkárságán, úgy jelenik meg, egyik napról a másikra, hogy nem is tudok róla, csak jóval később fedezem fel, egy lapgyűjtemény bekötött példányai között.”

Úgy tűnhetett Cseke Gábor számára, hogy ezzel az „ügy” le is van zárva, hiszen nem aktív sportoló, főleg nem hegymászó, nem is ért ehhez a sporthoz, tehát nincs, amiért tovább „foglalkoztassa” a baleset. És akkor „lép színre” az a bizonyos véletlen, játszik a riporter kezére az úgynevezett szerencse: egy napon vaskos küldemény érkezik a címére, feladója bizonyos Reich Vilmos Gyopárhidáról. (Amint azt megtudjuk a könyvből, ez a Reich Vilmos volt egykor a gyopárhidai hegymászók edzője, mestere.) Reich Vilmos leveléből „kiderül, hogy olvasta a balesetről szóló glosszát, s abból ő azt hámozta ki, hogy engem érdekel a téma. Mivel a vizsgálóbizottság tagja, gondolta, segítségemre lesz azzal, hogy megküldi jelentésük szövegét, néhány más, az üggyel kapcsolatos dokumentum kíséretében. Határozott meg-

győződése ugyanis, hogy Bustényben nem véletlen baleset történt, hanem edzői felelőtlenség, szakmai hozzá nem értés, cserbenhagyás és a segítség elmulasztása...”

Tehát a labda feladatott, adva van egy kihívás – egy vérbeli tollforgató aligha hagy ki ilyen lehetőséget. Ráadásul a téma, bármilyen morbidul is hangzik az ilyen tragédia kapcsán, hálás, nem lehet olyan rosszul megírni, hogy ne keltse fel az olvasók érdeklődését – de olyan jól sem, hogy ne váltson ki pro és kontra véleményeket, hogy mindenki, az ügyben érdekelt elégedett legyen az írásba foglaltakkal, s lehet bármilyen mértéktartó is a hangnem, lefogott is az érzelem, szenvtelen és hűvös, újra felkavarja a kedélyeket, esetleg újabb „következtetések” levonását idézheti elő, vádaskodások özönét. Lám, amennyire hálás, épp olyan hálátlan is a maga tengeri kígyó voltában egy ilyen téma. Cseke Gábor nyilván tisztában van ezzel, amikor végül is elfogadja a téma kihívását, miként azzal is: rengeteg időbe és energiába telik megnyugtatóan – legalább is saját maga számára megnyugtatóan – végére járni a dolgoknak, lehetőleg töviről hegyire kinyomozni mindent, felderíteni a rejtett összefüggéseket, kideríteni olyan ok-okozati kapcsolódásokat, amelyek első rápillantásra nem is léteznek. És még mindezek után sem biztos, hogy az anyagból, a gondosan összegyűjtött ezeregy morzsából, apró kockákból kikerekedik a hiteles „kép”, könyv lesz belőle (vagy akárcsak egy hosszabb riport), s ha mégis az lesz, mi a garancia arra, hogy jó, értékes munka sikeredik belőle! De hát – fel kellett gyűjteni az anyagot, meg kellett írni, másként Cseke Gábor sem tehetett.

1983-ban kezd hozzá, 1985 áprilisának első napjaiban fejezi be a munkát, teszi ki a pontot a könyv utolsó mondata után, amely aztán csak 1989 legelején jelenik meg. Ha jól számigálunk, több mint öt esztendőről van szó. Gyűjtés, érlelés, megírás... Most már csak az a kérdés, megérte-e?

Nos, ne hagyjuk recenziónk végére a választ, siessünk véleményünket leírni, mely szerint: feltétlenül megérte! Megérte a sok „szöszmötölést” – mert ez a riport(?)könyv teljesítmény! Sakk-nyelven, sakk-zsargonban fogalmazva: egy mesterien levezetett játszma, melynek végigvitele közben volt ereje és ideje koncentrálni a játékosnak, miközben lépésről lépésre haladt a kitűzött cél felé, mégpedig irigylésre méltó higgadtan, pontosan „illesztve” lépéshez lépést. Csak aki elolvassa *A bozót*-ot, tudja értékelni igazán a riportert olykor sziszifuszinak tűnő vállalkozását, hogy „kigabalyodják” ebből a láthatatlan, szövevényes, összevisszának tetsző dzsungelből. Cseke Gábornak azonban van türelme és kellő higgadtsága végigmenni a szálaikon, kibogozni a gubancokat. Mindenek előtt ez a pontosság az egyik legnagyobb erénye ennek a könyvnek. És ebből következik a másik: nem „varrja el” sietve a szálakat, amelyekből, amint nem egyszer kiderül, újabb szálak fakadnak, amelyeken ismét végig kell menni. Elejétől a végéig! Mert nem regényről van itt szó, még csak nem is amolyan „irodalmias riportázsról”, amelyben nem is annyira a soványka tények az igazán érdekesek és izgalmasak, hanem az azok „margóján” elmondott, kifejtett írói vélemények, gondolatfuttatások. Riport ez a javából, még akkor is, ha tudjuk, hogy például Sátéújhelynek, Gyopárhidának vagy Ráckevének a valóságban más neve van, mert itt végül is nem ez a lényeg, hanem a megtörtént tragédia, valamint azok az okok, körülmények, előzmények, véletlenek és nem véletlenül véletlenek, amelyek összességükben ezt a balesetet, tragédiát? okozták. Véletlen baleset vagy szükségszerűen bekövetkező „eredmény” ez a két haláleset? Ezt az olvasónak kell eldöntenie, kihámozni az elmondottakból. Cseke Gábor ugyanis, ha helyes a kifejezés, nem „foglal állást”, nem „befolyásol”. „Mindössze” annyit tesz, hogy egymás mellé, egymással szembe állítja a tényeket, a hallottakat, elmondottakat, véleményeket. Beszélnek azok a riportert helyett is! És Cseke Gábor nagyon jó érzékkel hagyja is „beszélni”. Na persze, ez nem azt jelenti, hogy nincs neki is meg a különbejáratú saját véleménye – ezt talán a tényanyag „összeszerkesztéséből” sejthetjük; ő maga azonban tételesen nem fogalmazza meg, nem dörög, nem tart erkölcsi prédikációkat, nem oktat ki, nem okosabb másnál. Pedig hát a téma, a tények, a hallottak, tapasztaltak könnyen elragadhatták volna, kitűnő alkalmakat kínálva fel

mindenféle prédikációknak. De hát a riporternek nem ez a dolga. Ő csak „beszélteti” az embereket, tényeket, így próbál maga is beszélni, véleményt formálni. Cseke Gábor nagyon jól érti a dolgát. És ennek őszintén örülünk. Pártatlan tartózkodása percig sem ridegség, szikársága, szigorúsága nem inhumánus soha, miként olykor kényelmetlennek-kegyetlennek tűnő kérdésfeltevései sem az öncélú, a sebben való vájkálást célozzák. Mindenre kíváncsi, minden apróságot tudni akar, de ez a kíváncsiság nem bántó, nem tolakodó: a tragédiát körüljárva egy nagyon szép, férfias, de egyszersmind nagyon veszélyes sportágat is megismerttet velünk, egy olyan sportágat, amelyen belül, ha szabad így fogalmaznunk: minden gesztusnak, történésnek más súlya van, más erkölcsi elbírálása, mint a „civil” életben; a kockázat vállalása önkéntes, azért bizonyos írott vagy íratlan szabályok számunkra, kívülállók számára érthetetlenek, önkényesnek tetszők. Igen, külön és különös világ ez, amelynek valamelyes ismerete, megsejtése nélkül tulajdonképpen érthetetlen lenne számunkra a könyvben elmondottak nagy része, vagy legalábbis hamisan látnók, félreértékelve és -magyarázva a történeteket, az egyes emberek viselkedését, pro és kontra, természetesen. Cseke Gábor ezt is tudja, s ezért mindvégig a sportág „egészében” vizsgálódik, kutat, informál.

Majdnem két és félszáz oldalt tesz ki ez a riportkönyv, amely végül is jobbra olyasmikről szól, amihez vajmi keveset értünk, sok a szakterületi információ is – tehát úgy tűnhetne, hogy a tulajdonképpeni tragédia leírásán kívül egy csomó unalmassággal kell olvasás közben megbirkóznunk, már ha van türelmünk és kedvünk hozzá. Nos, unalomról percig sincs szó. És ez már nem a riporter, hanem a szépíró érdeme. A *bozót* ugyanis, ahogy mondani szokás, olvastatja magát. Állandóan kíváncsiak vagyunk, hogy emez vagy amaz után mi és hogyan volt, ez mit csinált, amaz hogyan viselkedett? Valóban, van egy „rejtett” cselekmény, amely soha nem torpan meg, nem ismétli önmagát, mindig előre visz, közelebb a történetek megértéséhez. Rafináltan, nagyon jó érzékkel „összeszerkesztett” könyv ez, mely mindvégig a legtermészetesebb folyásúnak mutatja magát. Csekének még arra is kiterjed a figyelme, hogy riportalanyait pontosan „leképezze”, midőn aprólékosan leírja, például, hogy azok beszélgetés közben hogyan viselkednek, „mit csinál” ezalatt mondjuk a kezük, szemük, arcuk. Látszólag külsődlegességekre figyel, miközben a „belbecset” írja le.

A riport „halandó” műfaj. Ám ha sikerül megtalálni a témában a mindenkor érvényeset, az „üzenetet”, értékes dokumentumként túlélheti az időt, amelyben „megtörtént”. Cseke Gábornak ez sikerül. Jó nekünk!

*

A Molnos cikkén kívül viszont csak éloszóban hallottam akkoriban néhány véleményt, többnyire kedvezőt, amikkel azért nem értem rá érdemben foglalkozni, mert a rendszerváltozás forrataga óhatatlanul engem is magával sodort. Kifordított magamból, szabályosan átkódolt. Az 1989-ben megjelent szinte teljes könyvtermés akkoriban visszhangtalanságba, érdeklenségbe vezett. Mintha azok a könyvek meg se jelentek volna, s ha fel is tűntek olykor, legtöbbször az antikvárius részlegeken találkozhattunk velük. A helyzet paradoxonjaként a 89-es esztendő volt az, amely számomra különösen termékenynek bizonyult: egyszerre három könyvem is napvilágot látott, ami az akkori szűkös viszonyok között megmagyarázhatatlan kivételnek számított. E könyvek természetesen csak formálisan kerültek a piacra, mert azokban a hónapokban az embereket minden sokkal jobban érdekelte a jelenkori irodalmi műveknél. Rossz időzítéssel, rossz helyen álltam...

Pedig azok a könyvek, némileg csiszolva és továbbbélve is, talán megérdemlik, hogy a béke-idők újabb esélyt adjanak nekik. Ennek egyik első lépése A *bozót* 2009-es újrakiadása, amiről **Zsehránszky István** írt kritikát az Új Magyar Szó Színkép c. mellékletében.

A lélek dokumentumregénye

Új Magyar Szó, Színkép melléklet (2009-01-09)

Cseke Gábor egyik korábbi munkája, *A bozót* megérte a második kiadást (Pallas-Akadémia Kiadó, Csíkszereda, 2008.) Lám, a Ceaușescu-korszak végén írott könyvvel is megeshet ez... Meg, mert nem vívmányregény, hanem ellenvívmány: két halálos áldozatot követelő baleset becserkészése, írói, újságírói eszközökkel.

Cseke így jellemzi módszerét: „Föld felett köröző, prédára leső keselyűnek érzem magam, amely mímeli ugyan a felséges nyugalmat, kimérten kering látszólag érdektelen pályáján a magasban, végül mégiscsak a védtelen tetem szíve fölött köt ki, azt célozza be s marcangolja el szakszerűen, könyörtelenül, mintha kizárólag a véletlen rendezte volna így a dolgokat.”

Felkeres mindenkit, akinek valamicske köze volt a balesethez, beszélgeti, lejegyzí a beszélgetést. Mert minden részlet, minden árnyalatnyi adalék fontos lehet... És minden elszólás, ellenőrizetlen gesztus is – azokat is figyeli és készséggel rögzíti. Mert szerencsés helyzetben van az, aki közvetlenül a baleset után, elsőnek beszélhet a résztvevőkkel.

Úgy, ahogy azt a neves pszichológus, Donald O. Hebb leírja: „Közvetlenül megmenekülésük után a túlélők pontosan be tudnak számolni a történetekről (a pontosságot a beszámolók közötti egyezés igazolhatja, és ezt még a megrázkódtatás okozta izgalom sem feltétlenül zavarja). De bizonyos idő elteltével, miután az illetőknek lehetőségük volt saját maguk és társaik magatartását felidézni magukban és elgondolkodni rajta, beszámolójuk nemegyszer megváltozik.”

Cseke nem beszélhetett velük már a baleset utáni pillanatokban, ezért tudatában kellett lennie a várható nehézségeknek, a vallomások megváltozásának, eltávolodásának a valóságtól.

Hegyként magasodó kihívások

Valójában mi után nyomozott, mit kutatott Cseke? A tények feltárása, önmagában véve, banális rendőri feladat. S az ítélethozás? Az is rutinmunka. Van, akik végezzék... Ettől még nem látunk az orrunknál tovább. Hogyan jut az ember abba a helyzetbe, hogy a hegy – és bármely más kihívás! – áldozatává váljék? A bennünk lejátszódó tragédia – ez itt a kérdés! Itt léphet be az író a képbe.

„Nincs külső végzetesség. Csak belső végzetesség van: jön egy pillanat, amikor fölfedezzük, hogy sebezhetőek vagyunk; akkor a hibák magukkal rántanak, mint egy szédület” – idézi Cseke egyik kedvenc íróját, Antoine de Saint-Exupéry-t. És ez replikaként szó szerint bejön az egyik nyomozottól, Hegyi Botondtól, akit, mint az áldozatok edzőjét, mindenáron el akartak marasztalni, a tragédia bűnbakjává kívántak tenni.

Ezt mondja az egyik áldozatról: „A legrobusztusabb volt mindünk közül, se betegség, se ki-merültség nem roppanthatta össze. Lelki rövidzárlatot kellett kapnia, nehezen viselte el a kudarcot...”. Szörényi Csabáról van szó, aki sikeresen megmászta a falat, teljesítette a feladatot, ereszkedés közben lett rosszul és halt meg. Tíz métert zuhant, és ez teljesen megzavarta. Hiába fogták ki, kötötték be a sorba, egy idő után nem tudott tovább menni...

„Hermannt sem a mászás, inkább a hiábavaló küszködés barátja megmentéséért, majd annak elvesztése készítette ki – véli Hegyi Botond. – Saját emberségének lett az áldozata.” Nagy szavak, de a mögöttük rejlő igazság sem kicsi: „Mindig ott pusztulunk el, ahol feladunk valamit...”.

Szélsőségesen viszonylagos helyzetek

Talán a szentenciáknál fontosabbak az ilyen leírások: „Mindenki veszekedett... Mindenki akart valamit, kiabált a másakra, és senki sem tudott semmit... Én hallgattam, én fiatal voltam, tacskó... És egyszerre mind olyanok lettek, mint én. Tudatlanok, kicsi fiúk! Éreztem már, hogy nem fogunk megmenekülni.”.

A nagyfiúk otthagyták a gyermeket egy halottal és egy haldoklóval, hogy majd segítséget hoznak. De nem hoztak. A haldokló meghalt. A gyermek megúsza... néhány fagyással.

Hozzuk le a történetet a hegyről, és helyezzük bele a „szélsőségesen viszonylagos helyzetek” idelenti világába. A gazdasági vagy politikai piramisok megmászása során zajló csaták közé. Azokból sohasem derül ki, hogy valójában mi is történik, illetve történt (lásd például a „drága Stolo” visszalépéseit...).

De nem kell olyan messze menni. Szörényinél is, Hermannál is itt lent, a hegy aljában is föllépett a lelki rövidzárlat. (Ugyan kinél nem lép fel időnként?) Szörényi szülei elváltak, szerelme elhagyta, és a daliás termetű férfi végezni akart magával: „Megeresztette a konyhában a gázt, ráborult a kályhára... Szerencsére idejében felfedeztük.”

A *bozót* tehát nemcsak a hegymászás sajátosságait, szépségeit és emberi kríziseit deríti fel, hanem mindenekelőtt az emberi lélekről szóló dokumentumregény. Ezért érte meg a második kiadást.

(Zárójelben jegyezném meg: elégedetlen vagyok a kiadói munkával. A könyv tele van sajtóhibával, a képek megfejthetetlenül szürkék, a szöveget pedig szemet gyötrő kis betűvel tálalják az olvasónak. Kár.)

*

Hazudnék, ha azt mondanám, hogy nem esik jól akár e cikk megjelenése is. De ez nem több személyes hiúságnál, amit tudjuk, mily könnyű meglegeyezgetni. A gesztus nem is érne többet, ha a cikk szerzője nem venné komolyan a könyvet. Véleménye a szöveg egyfajta, értő olvasata, s az én szememben azt jelzi, hogy *A bozót*-ban hemzsegő jegyzőkönyvek, vallomások, nyilatkozatok, gondolatok valahogy mégsem túlbeszéltek – bár az ismétlődések miatt helyenként akár parttalannak is tűnhetnek –, mert az apró részecskékből és törmelékekből összeálló igazság megosztja magát, elrejtőzve a mozaikok mélyén, a sokszor föl se tűnő megjegyzésekben, előre pedig senki se tudja, melyik is az a szempont, ami kulcsot jelenthet az egészhez.

Zsehránszky a jelek szerint alaposan beleásta magát a szöveg legeldugottabb zugaiba is, olyan megállapításokat idéz, olyasmikre hivatkozik, amik csak a legfigyelmesebb olvasás után ugranak be az embernek. Az ítélezőnek pedig az a feladata és a felelőssége, hogy csak azután mérlegeljen és döntsön, miután minden igazság-gúnyát magára próbált és megtalálta a helyzetre leginkább illő szentenciákat.

*

A szóban reagálók közül muszáj kiemelnem **Kenéz Ferenc** gyors véleményét, amelynek őszinteségében egy pillanatra sem kételkedtem, és amely mégis meghökkentett. Nem attól lepődtem meg, hogy kisszerűnek találta a cselekmény alapjául szolgáló esetet, amihez gazdagon fölhasználtam a valóságfeltárás majd minden, rendelkezésemre álló eszközét. Ennek megítélése ugyanis szempont kérdése. A meglepő inkább az volt, hogy minden szándék ellenére képtelen voltam fölfejtani Kenéz gondolatmenetének sajátos, következetes logikáját. Elbizonytalanított a gondolat, miszerint csak a globálisan kiemelt fontosságú és jelentőségű

események, személyek érdemelnek maximális figyelmet és erő kifejtést. Mint amilyen például a Kennedy elnök meggyilkolása.

Számítógépes csevegés formájában zajlott le köztünk a nagyon rövid, de tanulságos „vita”:

[24.11.2008 21:34:12] KF: A Bozótot – vállalkozásként is – sokkal problematikusabbnak látom...

[24.11.2008 20:21:28] CsG: Köszönöm a visszajelzés mindenre kiterjedő figyelmét. Gondolom, A bozót „problematikus”-ságát nem a „vitatottság” értelmében használod, bár azt is elfogadom, ki tudja. Én fontos könyvnek tartom, amit az élet írt meg, de a kőből én bontottam ki a szobrot.

[24.11.2008 21:34:12] KF: Szóval itt – számomra – épp a „szoborral” van a baj... attól, hogy Kennedy-gyilkossághoz méretezett feltáró, feldolgozó, megjelenítő apparátust vonultat fel, és a végére nem derül ki, hogy itt tényleg arról van szó, csak mi eddig nem vettük észre...

[24.11.2008 21:41:20] KF: Ne haragudj a megjegyzésért, én magam sem szeretem, ha nem veti fel valaki, ami neki problematikus...

[24.11.2008 21:41:57] CsG: Dehogy haragszom! Így is lehet tekinteni a dolgot, ez is egy szempont.

Megjegyzése bennem inkább további kérdéseket szült: vajon, csak Kennedynek dukál a mindenre kiterjedő figyelem? Netán az a fajta érdeklődés, ami egyesek szemében fontoskodásnak is tűnhet, A bozótbeli történetek szempontjából ugyanolyanok, mintha ágyúval lőnének verébre? Tényleg nem tudtam az olvasót ráhangolni annak az átérzésére, hogy ami a Bustény feletti hegyekben történt, az nem elhanyagolható magánügy?

Pusztai Péter csavarosabban, elegánsabban és tárgyyszerűbben fogalmazott, de valahogy a Kenézével rokon alapállásból: „A Bozóttal kapcsolatban annyit, hogy roppant élveztem saját leírásod a helyszínről. Valósággal ott voltam. Kevésbé viszont a jegyzőkönyveket, de valószínű valós dokumentumokkal akartad felidézni az akkori tragikus eseményt” – üzente levelében.

Talán ezen filózni már késői bánat. És igaz, hogy a Feri szempontja nem bukkant fel később egyetlen író-olvasó találkozón sem, amelyek a második kiadás megjelenését követték (*Marosvásárhelyen, Sepsiszentgyörgyön, Csíkszeredában, végül Gyergyószentmiklóson* kellett beszélnem a könyv kapcsán arról, miért is vágtam bele a fejszemet ebbe a sziszifuszi nyomozásba), sőt, Gyergyóban a rendezvényen ott volt a könyv több szereplője is, már valamennyien meglett emberek, a baleset idején még lelkes huszonévesek, most feleséggel, gyermekekkel jöttek el a találkozóra s beszélgettünk el megilletődötten arról a történetről, ami negyedszázada esett meg – olyan emberekkel, akiket a város már hírből is alig ismer. Nem is író-olvasó találkozó volt ez az összejövétel, inkább egy teremtet világ megelevenedése. A legfurcsább az egészben az volt, hogy bár hús-vér hőseim ott ültek karnyújtásnyira tőlem, azok az alakok, akik a regényben lettek belőlük, immár teljesen önálló, tőlük független életet éltek bennem.

A csíkszeredai találkozón került szóba, hogy az irodalomban meglehetősen gyakori a bozót szerepeltetése akár konkrét módon, akár átvitt, szimbolikus leképzésben. Analóg japán irodalmi példát emlegettek, amelyből hatásos film is készült, én pedig védtem a magam „bozótját”, amelynek létrejötte és központba kerülése ugyanolyan öntörvényű, mint más, korábbi irodalmi alkotások esetén. A közjáték hatására azonban magam is keresni kezdtem a bozót motívumának elterjedését mind a költészetben, mind más műfajokban. Példaként ezekre bukkantam:

Lecomte de Lisle

Bozót

A száradó fűvön, ahol a bódító
vad nap felé tekint a vérvörös kígyó,
a szörnyű fenevad már bóbiskolni kezd,
hatalmas gyomra lóg, és karmokat mereszt.
Szájából perzselő lehelet láza száll:
rózsálló nyelve lóg, nyelvén ezüst a nyál:
szügyén, mely lángoló, mint egy rakott kohó,
rángó jólét böfög, s pofája oly mohó.
Körötte tompa csönd, nehéz, vihar-teli.
A sunnyogó párduc gerincét íveli:
az óriáskígyó lapos és pikkelyes
fejével a fűgék közt valamit keres:
Tündöklök, zizzen a fényes körisbogár,
a csíkos tigris úr fejénél szálldogál,
mint lángot verő, iszonyú láng fűrészt,
s kék ég alatt pihen, az összesült fű közt.
De már az árny terül a mély erdők felül.
A tigris áthevült forrongó vére hűl:
szél libben a fűvön: zizeg a gyenge nesz:
ocsúdik, széttel, mordul, fület hegyez.
A puszták néma még. A tükrös csermelyen,
hol a lótusz virul merengve csendesen,
nem látni dálnóvadat, remegve habozót,
gazellák léptitől se reszket a bozót.
Az éhség marja fel mozgó sovány hasát:
és összekuporul, halálos némaság:
nyújtózik, vánszorog, kapálja a talajt,
ösvényt szagol, amely kivisz a síkra majd,
ásít és talpra áll, untatja a magány,
és gyászosan vonít a csúnya éjszakán.

/Ford.: Kosztolányi Dezső/

Ady Endre

A Bozót leánya

Egy lány bujt ki a Bozótból
Fázós, őszi délelőttön,
Bekacagott az arcomba
S meleg mosolyt, s őszi rózsát dobott reám.

Nem különb a többieknél,
De hozták a lelkem sodra,
De hozták a váratlanság
S friss vállait megrángató idegei.

Mikor eltűnt, lecsüggedtem,
Hogy újra jött, fölalélтам,
Szégyeneltem, ha hiányzik
És dühöngtem, mikor újra megérkezett.

S úgy mondtam el doktoromnak.
Mint éjenti köhögésem,
Mint szívem halál-zörgését,
Mint valami, közönséges kór-tünetet.

Úgy mondtam el: Bozótból jött,
Honnan jött már néhány asszony
S hogy nekem már nem is illik
Nőt, fájlalni, nőt kívánni, nem is szabad.

S úgy mondtam el önmagamnak
A lyányt, ki jött a Bozótból,
Mint az én hős életemnek
Lyány-találó, drága, fájó szimbolumát.

Itt, a bozótban

Hallom, itt, a bozótban,
Hogy minden nagyon jól van
Amott, ahol élnem kellene.

Grófék élnek, mi érték,
Zsidó fölszedi bérét,
Barátságos a magyar világ.

Csak egyszer meggyógyulnék,
Csak egyszer szabadulnék,
De sok arcra le mosolyt.

Majd lerántom a lárvát
S a síró magyar árvát
S ami csak fájhat, megmutatom.

Mint bennem, fojtón, bátran
Csupa majd szét ez országban
Kén-tüzesen a keserűség.

Weöres Sándor Futózápor

Csillog a bozót,
Ága-boga ázik...
Nem jutok szárazon
Addig a házig.

Vízben, sárban
Cuppogva járok...
Majd ha bozót leszek,
Esőt kívánok.

Ázott ingemet
Tűz mellé terítik,
Fázó testemet
Gyorsan melegítik.

Majd ha virág leszek,
Esőre nyílok...
Ázik a bozót,
Csillog-villog.

Cseke Gábor – Született 1941. július 29-én Kolozsvárott.

Újságíró, költő, író. A Babeş-Bolyai Tudományegyetem bölcsészkarán végzett (1962), 1962 és 2005 között az Ifjúmunkás, az Előre, majd a Romániai Magyar Szó belső munkatársa. Főbb munkái: *Déli harang* (versek, 1967; <http://mek.oszk.hu/07800/07833>), *Elveszett birtokok* (versek, 1969; <http://mek.oszk.hu/07700/07758>), *Tornác* (próza, 1970; <http://mek.oszk.hu/08100/08111>), *A tuskó* (gyerekregény, 1979; <http://mek.oszk.hu/08200/08249>), *Érzelmes levelek* (regény, 1980; <http://mek.oszk.hu/07800/07823>), *Ellenállás* (versek, 1980; <http://mek.oszk.hu/07700/07749>), *Bármely rendeltetést vállalom* (regény, 1982), *Az ítélet születése* (versek, 1983; <http://mek.oszk.hu/07800/07844>), *A megtalált kulcs* (elbeszélések, 1989), *A bozót* (regény, 1989; második, átdolgozott kiadás 2008), *Álruhában. Mai kalandok* (riportok, 1989), *Kölcsönsorok. Mai román költők* (2005), *Tükörterem* (válogatott versek, 2005), *Lírai tőzsde. Fontos versek* (2006). *Csöndfűrészes zenéje* (Álmodott versek, 2008; <http://mek.oszk.hu/07800/07892>), *Székelyföldi malom nyomában* (Pro Print, 2008; Ádám Gyula fotóművésszel közösen); *Jelentések – magamról. Emlékezés ellenfényben* (Polis, 2009). Internetes művei: *Öböl* – versek egy fotógyűjteményhez (<http://irodalom.elender.hu/obol>), *Színes kenguru* – Ötven fénykép és ugyanannyi vers a gyermekorból, Mircea Florin Şandruval közösen (<http://mek.oszk.hu/02300/02354>), *Milos könyve* – napló (<http://cseke.atw.hu/milos>); *Révkalauz. Szigorúan válogatott versek 1967-2008* (<http://mek.oszk.hu/07700/07743>); *Fehér titok. Mai kalandok* (riportok; <http://mek.oszk.hu/07700/07778>); *Futóbolond. Három történet* (<http://mek.oszk.hu/07700/07744>); *A toloszék utasa* (versfüzér, <http://mek.oszk.hu/07800/07843>).